

ЗАТВЕРДЖЕНО

постановою Кабінету Міністрів України

від

р.

№

ДЕРЖАВНИЙ СТАНДАРТ

базової середньої освіти

1. Цей Державний стандарт визначає вимоги до обов'язкових результатів навчання та компетентностей здобувачів освіти, загальний обсяг їхнього навчального навантаження в базовому навчальному плані базової середньої освіти (далі – базовий навчальний план).

У цьому Державному стандарті терміни вживаються у значеннях відповідно до Законів України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», інших нормативно-правових актів.

2. Цей Державний стандарт є основою для розроблення типових та інших освітніх програм у порядку, передбаченому статтею 11 Закону України «Про повну загальну середню освіту».

3. Метою базової середньої освіти є всебічний розвиток, навчання виховання здобувачів освіти, виявлення їхніх обдарувань, розвиток талантів і здібностей, формування компетентностей, необхідних для соціалізації та громадянської активності, свідомого життєвого вибору й самореалізації, трудової діяльності, відчуття відповідальності, шанобливого ставлення до суспільства, родини, довкілля і культури, української демократичної держави.

Реалізація мети базової середньої освіти ґрунтується на таких ціннісних орієнтирах, як:

1) визнання унікальності й талановитості кожної особистості, що забезпечується рівним доступом до освіти, заборонаю будь-яких форм дискримінації або відокремлення здобувачів освіти на основі попереднього відбору;

2) формування цілісного світогляду й відчуття радості пізнання, що досягається використанням в освітньому процесі дослідницької і проєктної діяльності;

3) розвиток вільної особистості через підтримку самостійності, підприємливості й ініціативності, розвиток критичного мислення та впевненості в собі;

4) формування здорового способу життя і створення умов для гармонійного фізичного та психоемоційного розвитку дитини; забезпечення добробуту й безпеки дитини завдяки створенню атмосфери довіри, взаємоповаги і взаємодопомоги у шкільному освітньому

5) середовищі, перетворенню закладу освіти на безпечне місце, де запобігають насильству й булінгу (цькуванню), надають потрібну допомогу;

6) утвердження доброчесності та людської гідності через виховання чесності, відваги, наполегливості, милосердя, доброти, справедливості, поваги до прав людини;

7) плекання любові до рідного краю, української культури, дбайливе ставлення до довкілля;

8) формування активної громадянської позиції, відповідального ставлення до української держави, історії Українського народу, державної мови.

4. Базова середня освіта має такі цикли: адаптаційний (5–6 класи) та базове предметне навчання (7–9 класи). Вони враховують вікові особливості розвитку та потреби здобувачів і дають можливість подолати розбіжності у досягненнях учнів.

5. Вимоги до обов'язкових результатів навчання визначаються з урахуванням компетентнісного підходу, в основі якого лежать Рекомендації Ради Європейського Союзу від 22 травня 2018 року щодо ключових компетентностей для ціложиттєвої освіти (освіти впродовж життя).

Усі ключові компетентності однаково важливі; кожна з них сприяє успішному життю у суспільстві.

6. До ключових компетентностей належать:

1) вільне володіння державною мовою, що передбачає вміння:

здійснювати усну й письмову комунікацію (говоріння, слухання, читання, письмо) на основі знання функцій мови, ресурсів (словника, граматики) і норм сучасної української літературної мови, особливостей стилів мовлення та основних художніх та інформаційних (нехудожніх) жанрів, типів мовної взаємодії;

отримувати й опрацьовувати інформацію з різноманітних (звукових/аудіальних, друкованих, цифрових) джерел, критично її осмислювати та використовувати в усній та письмовій взаємодії для обстоювання власних поглядів, переконань, суспільних і національних цінностей;

відповідально, з усвідомленням впливовості мови та цінності державної мови як мови міжнаціональної взаємодії на всій території держави, використовувати мовні засоби для досягнення особистих і суспільних цілей в різних життєвих ситуаціях (навчальних, професійних тощо), творчого самовираження;

2) здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) мовою, що передбачає вміння:

здійснювати усну й письмову комунікацію (говоріння, слухання, читання, письмо) на основі знання функцій мови, ресурсів (словника, граматики) і норм рідної мови, особливостей стилів і жанрів мовлення;

отримувати й опрацьовувати інформацію з різноманітних (звукових / аудіальних, друкованих, цифрових) джерел і критично її осмислювати та використовувати в усній та письмовій взаємодії для обстоювання власних поглядів, переконань, суспільних і національних цінностей;

відповідально використовувати мовні засоби для досягнення особистих і суспільних цілей в різних життєвих ситуаціях (навчальних, професійних тощо), творчого самовираження, спираючись на особливості міжкультурної комунікації та на досвід комунікації державною мовою;

3) здатність спілкуватися іноземними мовами означає ситуативно прийнятно та ефективно виражати ідеї, почуття, пояснювати й обговорювати факти, явища, події, обґрунтовувати свої погляди й переконання в усній та письмовій формах (слухання, говоріння, читання, письмо) в різних особистісних і соціальних контекстах (побутових, навчальних, професійних, громадських тощо), спираючись на знання лексики й граматики відповідної мови, її норм, соціокультурної специфіки, особливостей міжкультурної комунікації та на досвід комунікації державною мовою;

4) математична компетентність, що передбачає здатність розвивати й застосовувати математичне мислення для розв'язання широкого спектру проблем у повсякденному житті; моделювання процесів і ситуацій із застосуванням математичного апарату; усвідомлення ролі математичних знань і вмінь в особистому й суспільному житті людини;

5) компетентності в галузі природничих наук, техніки й технологій, що передбачають здатність і готовність застосовувати відповідний комплекс наукових знань і методологій для пояснення світу природи, визначення питань і формулювання висновків на основі отриманої інформації; розуміння змін, спричинених людською діяльністю, і відповідальність особи як громадянина за наслідки цієї діяльності;

6) інноваційність, що передбачає здатність особи реагувати на зміни та долати труднощі, відкритість до нових ідей, ініціювання змін у близькому середовищі (клас, заклад освіти, громада тощо), спроможність визначати й ставити перед собою цілі, мотивувати себе та розвивати в собі стійкість і впевненість, щоб займатися навчанням упродовж усього життя та досягати успіхів у ньому;

7) екологічна компетентність, що передбачає усвідомлення екологічних основ природокористування, дотримання правил природоохоронної поведінки, ощадного використання природних ресурсів, розуміння контексту і взаємозв'язку господарської людської діяльності і важливості збереження природи для сталого розвитку суспільства;

8) інформаційно-комунікаційна компетентність, що передбачає впевнене, критичне й відповідальне використання цифрових технологій для розвитку й спілкування, здатність безпечно та етично застосовувати засоби інформаційно-комунікаційної компетентності в навчанні та інших життєвих ситуаціях;

9) навчання впродовж життя, що передбачає здатність визначати власні потреби у плані розвитку компетентностей, застосовувати різні способи розвитку компетентностей, пошуку можливостей для навчання й розвитку; спроможність вчитися й працювати як у колективі, так і самотійно, організовувати своє навчання, оцінювати його й ділитися його результатами з іншими, шукати підтримки, коли вона потрібна;

10) громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, моралі, справедливості, рівності, свободи, прав людини, добробуту та здорового способу життя, усвідомленням рівних прав і можливостей, що передбачають:

а) спроможність діяти як відповідальний громадянин та брати повноцінну участь у громадському й суспільному житті, зокрема школи та класу, спираючись на розуміння духовно-моральних, соціальних, економічних і політичних понять і сталого розвитку, критичне оцінювання основних подій національної, європейської та світової історії, а також повагу до прав людини й верховенства права, поцінювання культурного розмаїття різних народів та ідентифікацію себе як громадянина України;

б) виявлення поваги до інших та толерантності, уміння конструктивно співпрацювати, співчувати та діяти в конфліктних ситуаціях, зокрема пов'язаних з різними проявами дискримінації; дбайливе ставлення до особистого, соціального й фізичного добробуту та здоров'я; дотримання здорового способу життя; розуміння правил поведінки й спілкування, що є загальноприйнятими в різних спільнотах і середовищах та базуються на загальноприйнятих моральних цінностях; спроможність діяти в умовах невизначеності та багатозадачності;

11) культурна компетентність, що передбачає наявність стійкого інтересу до опанування культурних і мистецьких здобутків України та світу, шанобливого ставлення до культурних традицій українців, представників корінних народів і національних меншин України, інших країн і народів; здатність розуміти й шанувати творчі способи вираження та передачі ідей і смислів в різних культурах через різні види мистецтва й інші культурні форми; прагнення до розвитку й вираження власних ідей, почуттів засобами культури й мистецтва;

12) підприємливість і фінансова грамотність, що передбачають ініціативність, спроможність використовувати можливості та реалізовувати ідеї, перетворюючи їх на цінності для інших у будь-якій сфері життєдіяльності, здатність до активної участі в житті суспільства, керування власним життям і кар'єрою, уміння розв'язувати проблеми, готовність брати відповідальність за власні рішення, здатність працювати в команді заради планування та здійснення проєктів, які мають культурну, суспільну або фінансову цінність.

7. Основою формування ключових компетентностей є особисті якості, здібності, попередній особистісний, соціальний, культурний і навчальний досвід здобувачів освіти; їхні потреби, які мотивують до навчання; знання, уміння та ставлення, що формуються в освітньому, соціокультурному та інформаційному середовищах, а також у різних життєвих ситуаціях.

8. Наскрізними у всіх ключових компетентностях є такі вміння:

1) читання з розумінням, що передбачає здатність сприймати, розуміти інформацію, записану (передану) різним способом або відтворену технічними пристроями. Це охоплює вміння виявляти припущення та інформацію, надану в тексті в неявному вигляді, доводити надійність аргументів, підкріплюючи власні умовиводи фактами з тексту та неявними доказами, висловлювати ідеї, пов'язані з новим розумінням тексту після його аналізу та добору контраргументів;

2) висловлення власної думки усно й письмово, тобто вміння словесно передавати власні думки, почуття, переконання, зважаючи на мету та учасників комунікації та обираючи для цього відповідні мовленнєві стратегії;

3) критичне та системне мислення, що проявляється у визначенні характерних ознак явищ, подій, ідей, вмінні аналізувати і оцінювати доказовість і вагу аргументів у судженнях, враховувати протилежні думки і контраргументи, відрізняти факти від їхньої інтерпретації, розрізняти спроби маніпулювання даними, використовуючи різноманітні ресурси й способи для оцінювання надійності кількісних і якісних доказів та достовірності інформаційних джерел;

4) творчість, що передбачає творче мислення, продукування нових ідей, використання ідей інших та їх доопрацювання, застосування знань з різних предметів і галузей для створення нових об'єктів, ідей, вміння випробовувати нові ідеї з обґрунтованим ризиком під час висловлення та впровадження нового;

5) ініціативність, яка передбачає активний пошук і пропонування рішень для розвитку і перевірки ідей та вирішення проблем (створення цінностей);

6) логічне обґрунтовування позиції, що передбачає вміння висловлювати послідовні, несуперечливі, обґрунтовані міркування у вигляді умовиводів/суджень, що є виявом власного ставлення до подій, явищ і процесів;

7) конструктивне керування емоціями, що передбачає здатність розпізнавати власні емоції та емоційний стан інших, розуміти, як емоції можуть допомагати і заважати в діяльності, та вживати заходів, які відповідають емоційному стану, на основі усвідомлення того, що особа може керувати емоціями, знає способи налаштування себе на продуктивну діяльність;

8) оцінювання ризиків, що передбачає вміння розрізняти прийнятні і неприйнятні ризики, зважаючи на велику кількість факторів;

9) ухвалення рішень, що передбачає здатність оцінювати способи розв'язання проблем, враховуючи їхні етичні, правові, екологічні та суспільні наслідки;

10) розв'язування проблем, що передбачає вміння формулювати проблеми і представляти їх різними способами, обирати і отримувати дані для вирішення проблем з надійних джерел, застосовуючи різні прийоми / стратегії розв'язання / вирішення проблем;

11) співпраця з іншими, що передбачає вміння обґрунтовувати користь взаємодії під час спільної діяльності, планувати свою і групову роботу, підтримувати учасників групи, допомагати та спонукати / заохочувати інших до досягнення спільної мети.

9. Вимоги до результатів навчання та компетентностей здобувачів освіти визначено за такими освітніми галузями:

мовно-літературна;
математична;
природнича;
технологічна;
інформатична;
соціальна і здоров'язбережувальна;
громадянська та історична;
мистецька;
фізична культура.

10. Для кожної освітньої галузі визначено:
мету, єдину для всіх рівнів загальної середньої освіти;
компетентнісний потенціал, що окреслює здатність кожної освітньої галузі
формуванню всі ключові компетентності через розвиток умінь і ставлень та містить
“ядро” знань;
обов'язкові результати навчання здобувачів базової середньої освіти.

11. Вимоги до обов'язкових результатів навчання складаються з таких компонентів:

групи результатів навчання, що охоплюють споріднені загальні результати;
спільні для всіх рівнів загальної середньої освіти загальні результати
навчання, через які реалізується компетентнісний потенціал галузі;
конкретні результати навчання, що визначають навчальний поступ за
освітніми циклами;
орієнтири для оцінювання, що є основою для визначення навчальних
досягнень здобувачів освіти на завершення відповідного циклу.

Досягнення цих результатів відповідає достатньому рівню та є основою для
продовження навчання на наступному рівні загальної середньої освіти.

12. Обов'язкові результати навчання позначаються індексами, у яких:
скорочений буквений запис означає освітню галузь, до якої належить
обов'язковий результат навчання;
цифра на початку індексу вказує на порядковий номер року навчання
(класу), на завершення якого очікується досягнення результату;
перша цифра після буквеного запису до крапки означає порядковий номер
групи результатів навчання;
цифра після крапки означає порядковий номер загального результату
навчання;
наступна цифра означає конкретний результат навчання;
остання цифра означає орієнтир для оцінювання відповідного навчального
результату.

13. Метою мовно-літературної освітньої галузі є розвиток компетентних
мовців й читачів, які володіють українською мовою, здатні спілкуватися мовами
відповідних корінних народів і національних меншин, іноземними мовами – для

духовного, культурного й національного самовираження та міжкультурного діалогу.

Компетентнісний потенціал мовно-літературної галузі з відповідним «ядром» знань подано у додатку 1.

Вимоги до обов'язкових результатів навчання учнів з мовно-літературної освітньої галузі (державна мова, оригінальна та перекладна література державною мовою) для класів (груп) з українською мовою навчання, подані у додатку 2, впорядковано за переліченими нижче групами, які передбачають, що:

учень/учениця:

взаємодіє з іншими особами усно, сприймає і використовує інформацію для досягнення життєвих цілей у різних комунікативних ситуаціях;

сприймає, аналізує, інтерпретує, критично оцінює інформацію в текстах різних видів, зокрема медіатекстах, та використовує інформацію для збагачення власного досвіду;

висловлює думки, почуття і ставлення, взаємодіє з іншими особами письмово, зокрема в режимі реального часу, дотримується норм літературної мови;

досліджує індивідуальне мовлення, використовує мову для власної мовної творчості, спостерігає за мовними явищами, аналізує їх.

Вимоги до обов'язкових результатів навчання учнів з мовно-літературної освітньої галузі (державна мова, оригінальна та перекладна література державною мовою) для класів (груп) з навчанням мовою відповідного корінного народу або національної меншини (якщо мови відповідного корінного народу або національної меншини не належать до групи слов'янських мов) визначено в додатку 3.

Вимоги до обов'язкових результатів навчання здобувачів освіти з мовно-літературної освітньої галузі (рідна мова, оригінальна література рідною мовою) для класів (груп) з навчанням мовою відповідного корінного народу або національної меншини визначено в додатку 4.

Вимоги до обов'язкових результатів навчання здобувачів освіти з мовно-літературної освітньої галузі (іншомовна освіта), визначені в додатках 5-6, впорядковано за переліченими нижче групами, які передбачають, що:

учень/учениця:

сприймає усну інформацію та письмові тексти іноземною мовою в умовах безпосереднього та опосередкованого міжкультурного спілкування;

взаємодіє з іншими особами усно, письмово та в режимі реального часу засобами іноземної мови;

надає інформацію, висловлює думки, почуття та ставлення іноземною мовою.

14. Метою математичної освітньої галузі є формування математичної компетентності у взаємозв'язку з іншими ключовими компетентностями для успішної освітньої та професійної діяльності впродовж життя, що передбачає засвоєння системи знань, вдосконалення умінь і способів дій для розв'язування суто математичних та практичних задач; розвиток логічного мислення та психологічних якостей особистості; розуміння можливостей застосування математики в особистому та суспільному житті.

Компетентнісний потенціал математичної освітньої галузі з відповідним «ядром» знань подано у додатку 7.

Вимоги до обов'язкових результатів навчання учнів з математичної освітньої галузі, подані у додатку 8, впорядковано за переліченими нижче групами, які передбачають, що:

учень/учениця:
виокремлює проблеми і досліджує ситуації, які можна розв'язувати із застосуванням математичних методів;
моделює процеси і ситуації, розробляє стратегії, плани дій для розв'язання проблемних ситуацій;
критично оцінює процес та результат розв'язання проблемних ситуацій;
розвиває математичне мислення для пізнання і перетворення дійсності, володіє математичною мовою.

15. Метою природничої освітньої галузі є формування особистості з науковим світоглядом, здатної до цивілізованої взаємодії з природою.

Компетентнісний потенціал природничої освітньої галузі з відповідним «ядром» знань подано у додатку 9.

Вимоги до обов'язкових результатів навчання учнів з природничої освітньої галузі, подані у додатку 10, впорядковано за переліченими нижче групами, які передбачають, що:

учень/учениця:
пізнає світ природи засобами наукового дослідження;
опрацьовує, систематизує та представляє інформацію природничого змісту;
усвідомлює розмаїття і закономірності природи, роль природничих наук і техніки в житті людини; відповідально поводить себе для сталого розвитку;
розвиває наукове мислення, набуває досвіду розв'язання проблем природничого змісту (індивідуально та у співпраці).

16. Метою технологічної освітньої галузі є реалізація творчого потенціалу учнів, формування критичного й технічного мислення; готовності до зміни навколишнього середовища без заподіяння йому шкоди засобами сучасних технологій і дизайну; здатності до підприємливості й інноваційної діяльності, партнерської взаємодії; використання техніки й технологій для самозарадності, культурного й національного самовираження.

Компетентнісний потенціал технологічної освітньої галузі з відповідним «ядром» знань подано у додатку 11.

Вимоги до обов'язкових результатів навчання учнів з технологічної освітньої галузі, подані у додатку 12, впорядковано за переліченими нижче групами, які передбачають, що:

учень/учениця:

втілює задум у готовий продукт за алгоритмом проєктно-технологічної діяльності;

творчо застосовує традиційні та сучасні технології декоративно-ужиткового мистецтва;

ефективно використовує техніку та матеріали без заподіяння шкоди навколишньому середовищу;

турбується про власний побут, задоволення власних потреб та потреб інших людей.

17. Метою інформатичної освітньої галузі є розвиток особистості, здатної розв'язувати проблеми з використанням цифрових пристроїв і технологій для розвитку, творчого самовираження, власного й суспільного добробуту, із застосуванням критичного мислення і навичок безпечної й відповідальної діяльності в інформаційному суспільстві.

Компетентнісний потенціал інформатичної освітньої галузі з відповідним «ядром» знань подано у додатку 13.

Вимоги до обов'язкових результатів навчання учнів з інформатичної освітньої галузі, подані у додатку 14, впорядковано за переліченими нижче групами, які передбачають, що:

учень/учениця:

знаходить, подає, перетворює, аналізує, узагальнює та систематизує дані, критично оцінює інформацію для розв'язання життєвих проблем;

створює інформаційні продукти та програми для ефективного розв'язання задач / проблем, творчого самовираження індивідуально та у співпраці, за допомогою цифрових пристроїв та без них;

усвідомлено використовує інформаційні і комунікаційні технології та цифрові пристрої для доступу до інформації, спілкування та співпраці як творець та (або) споживач, а також самостійно опановує нові технології;

усвідомлює наслідки використання інформаційних технологій для себе, суспільства, навколишнього світу та сталого розвитку, дотримується етичних, міжкультурних та правових норм інформаційної взаємодії.

18. Метою соціальної і здоров'язбережувальної освітньої галузі є формування компетентностей, що сприяють соціальній і міжособистісній взаємодії, розвитку й збереженню здоров'я і безпеки через самоусвідомлення, уміння вчитися, підприємливість, професійну соціалізацію особистого життя для власного й суспільного добробуту.

Компетентнісний потенціал соціальної і здоров'язбережувальної освітньої галузі з відповідним «ядром» знань подано у додатку 15.

Вимоги до обов'язкових результатів навчання учнів з соціальної і здоров'язбережувальної освітньої галузі, подані у додатку 16, впорядковано за переліченими нижче групами, які передбачають, що:

учень / учениця:

турбується про особисте здоров'я і безпеку, реагує на чинники і діяльність, яка становить загрозу для життя, здоров'я, добробуту власного і навколишніх;

визначає альтернативи, прогнозує наслідки, ухвалює рішення з користю для власної безпеки та безпеки інших осіб, здоров'я й добробуту;

робить аргументований вибір здорового способу життя, аналізує і оцінює наслідки і ризики;

виявляє підприєємливість та поводить етично для поліпшення здоров'я, безпеки й добробуту.

19. Метою громадянської та історичної освітньої галузі є розвиток особистості учня / учениці через осмислення минулого, сучасного та зв'язків між ними, взаємодії між світовими, українськими та локальними процесами; формування ідентичності громадянина України, його активної громадянської позиції на засадах демократії, поваги до прав і свобод людини.

Компетентнісний потенціал громадянської та історичної освітньої галузі з відповідним «ядром» знань подано у додатку 17.

Вимоги до обов'язкових результатів навчання учнів з громадянської та історичної освітньої галузі, подані у додатку 18, впорядковано за переліченими нижче групами, які передбачають, що:

учень / учениця:

мислить історико-хронологічно, орієнтується в історичному часі, встановлює причиново-наслідкові зв'язки між подіями, явищами і процесами, діяльністю людей та її результатами в часі, виявляє зміни і тяглість у житті суспільства;

мислить геопросторово, орієнтується в соціально-історичному просторі, виявляє взаємозалежності в розвитку суспільства, господарства, культури і довкілля;

мислить критично, працює з різними джерелами інформації та формулює історично обґрунтовані питання;

мислить системно, виявляє взаємопов'язаності, взаємозалежності та взаємовпливи історичних подій, явищ, процесів, постатей у контексті відповідних епох; розуміє множинність трактувань минулого і сучасного та зіставляє їхні інтерпретації;

усвідомлює власну гідність, діє з опорою на власні права і свободи, поважає права й гідності інших осіб, виявляє толерантність, протидіє виявам дискримінації та нерівного ставлення;

дотримується демократичних принципів, конструктивно взаємодіє з друзями, шкільною спільнотою, місцевою громадою та суспільством, долучається до розв'язання локальних, загальнонаціональних і глобальних проблем.

20. Метою мистецької освітньої галузі є цілісний розвиток успішної особистості у процесі освоєння мистецьких надбань людства; усвідомлення нею власної національної ідентичності в міжкультурній комунікації; формування в учня / учениці ключових і мистецьких предметних компетентностей, необхідних для художньо-творчого самовираження; розкриття креативного потенціалу, залучення до культурних процесів в Україні та за кордоном.

Компетентнісний потенціал мистецької освітньої галузі з відповідним «ядром» знань подано у додатку 19.

Вимоги до обов'язкових результатів навчання учнів з мистецької освітньої галузі, подані у додатку 20, впорядковано за переліченими нижче групами, які передбачають, що:

учень / учениця:

пізнає різні види мистецтва, інтерпретує художні образи, набуває досвіду емоційних переживань, виробляє ціннісне ставлення до мистецтва;

формує художньо-образне, асоціативне мислення під час творчої діяльності в різних видах мистецтва;

пізнає себе через взаємодію з різноманітними мистецькими об'єктами; розвиває емоційний інтелект;

використовує інформаційне середовище у власній творчості та художній комунікації.

21. Метою освітньої галузі фізичної культури є формування соціальної та інших ключових компетентностей, стійкої мотивації здобувачів освіти до занять фізичною культурою і спортом для забезпечення гармонійного фізичного розвитку, підвищення функціональних можливостей організму, вдосконалення життєво необхідних рухових умінь та навичок, розширення рухового досвіду.

Компетентнісний потенціал мистецької освітньої галузі з відповідним «ядром» знань подано у додатку 21.

Вимоги до обов'язкових результатів навчання учнів з освітньої галузі фізичної культури, подані у додатку 22, впорядковано за переліченими нижче групами, які передбачають, що:

учень / учениця:

формує психологічну та соціально-психологічну сфери засобами фізичного виховання;

систематично займається фізичними вправами, володіє технікою фізичних вправ;

усвідомлює значення фізичних вправ для здоров'я та задоволення, поліпшення (відновлення) здоров'я у процесі фізичного виховання.

22. Базовий навчальний план визначає загальний обсяг навчального навантаження здобувачів освіти та дає цілісне уявлення про зміст і структуру базової загальної середньої освіти як другого рівня загальної середньої освіти, встановлює погодинне співвідношення між освітніми галузями за роками

навчання, визначає гранично допустиме тижневе навантаження здобувачів освіти та загальну щорічну кількість годин за освітніми галузями.

Для здобувачів з особливими освітніми потребами (з порушеннями зору, слуху, опорно-рухового апарату, інтелектуального розвитку, тяжкими порушеннями мовлення, затримкою психічного розвитку), які здобувають базову середню освіту у спеціальних закладах (класах) загальної середньої освіти, базовий навчальний план визначає кількість годин для проведення корекційно-розвиткової роботи.

23. На підставі базового навчального плану розробляються типові навчальні плани як компонент типової освітньої програми. Вони містять орієнтовний перелік навчальних предметів (інтегрованих курсів), формування змісту яких може здійснюватися шляхом упорядкування в логічній послідовності результатів навчання кількох інтегрованих освітніх галузей, однієї освітньої галузі або її окремих складників.

24. Базовий навчальний план має сім варіантів (додаток 23):
для класів (груп) з українською мовою навчання;
для класів (груп) з навчанням мовою відповідного корінного народу або національної меншини;
для класів (груп) з українською мовою навчання й вивченням мови відповідного корінного народу, національної меншини;
для спеціальних закладів (класів) загальної середньої освіти з українською мовою навчання дітей з особливими освітніми потребами;
для спеціальних закладів (класів) загальної середньої освіти з навчанням мовою відповідного корінного народу або національної меншини;
для спеціальних закладів (класів) загальної середньої освіти для дітей з порушеннями інтелектуального розвитку з українською мовою навчання;
для спеціальних закладів (класів) загальної середньої освіти для дітей з порушеннями інтелектуального розвитку навчанням мовою відповідного корінного народу або національної меншини.

25. У структурі базового навчального плану (окрім варіантів базового навчального плану для спеціальних закладів (класів)) передбачено рекомендовану та мінімальну кількість навчальних годин для вивчення кожної освітньої галузі. Різниця між рекомендованою та мінімальною кількістю навчальних годин у кожній освітній галузі може бути перерозподілена на вивчення інших освітніх галузей. Заклад освіти може самостійно визначати кількість навчальних годин на вивчення кожної освітньої галузі у межах заданого діапазону. Сума годин на вивчення всіх освітніх галузей не має перевищувати загальної кількості годин, визначеної Базовим навчальним планом.

Додаткові години для вивчення навчальних предметів (інтегрованих курсів), курсів за вибором у межах освітніх галузей, проведення індивідуальних консультацій та групових занять.

Додаткові години базового навчального плану розподіляються закладом загальної середньої освіти самостійно, враховуючи особливості організації освітнього процесу та індивідуальні освітні потреби здобувачів освіти, що відображається в освітній програмі закладу.

У структурі базового навчального плану для спеціальних закладів (класів) передбачено години для проведення корекційно-розвиткової роботи у межах кожної освітньої галузі, напрями та змістове наповнення якої визначаються з урахуванням особливостей психофізичного розвитку дітей з особливими освітніми потребами.

26. Заклади загальної середньої освіти з навчанням мовою відповідного корінного народу або національної меншини самостійно здійснюють розподіл навчального навантаження між мовою відповідного корінного народу або національної меншини та іноземною мовою, відображаючи це в навчальному плані. Українська мова як державна в таких закладах загальної середньої освіти вивчається за освітніми програмами, які враховують мовну підготовку здобувачів освіти та спорідненість між рідною й державною мовами.

Заклади загальної середньої освіти з навчанням мовами відповідних корінних народів та національних меншин для реалізації мовно-літературної освітньої галузі можуть використовувати додаткові години базового навчального плану.

27. У базовій загальній середній освіті передбачено такі види оцінювання: поточне та формувальне оцінювання з метою відстеження особистісного розвитку учнів, їх навчального поступу, процесу здобуття навчального досвіду як основи компетентності для розроблення індивідуальної освітньої траєкторії учнів; підсумкове оцінювання, під час якого результати навчання здобувачів освіти співвідносяться з обов'язковими результатами, визначеними цим Державним стандартом.

Інструменти оцінювання визначаються в типовій та інших освітніх програмах.

Завдання для підсумкового оцінювання, державної підсумкової атестації здобувачів освіти розробляються з урахуванням компетентнісного підходу.

МОВНО-ЛІТЕРАТУРНА ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ

Компетентнісний потенціал мовно-літературної освітньої галузі

Ключові компетентності	Уміння та ставлення
Вільне володіння державною мовою	Уміння: сприймати, розуміти, перетворювати, аналізувати й інтерпретувати, оцінювати інформацію українською мовою в усіх царинах життя; усно й письмово висловлювати думки, почуття, погляди; використовувати вербальні та невербальні засоби в різноманітних міжособистісних, соціальних і культурних контекстах; дотримуватися культури мовлення та норм мовленнєвого етикету; адаптовуватися до змінних умов спілкування, розв’язувати нестандартні завдання, використовуючи потенціал української мови та відповідні комунікативні стратегії. Ставлення: поцінювання української мови – чинника національної ідентичності, готовність спілкуватися державною мовою; прагнення послуговуватися українською мовою в усіх царинах життя
Здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами	Здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) мовою Уміння: сприймати, розуміти, перетворювати, аналізувати й інтерпретувати, оцінювати інформацію рідною мовою; усно й письмово висловлювати думки, почуття, погляди рідною мовою; адаптовуватися до умов спілкування у багатомовному середовищі, використовуючи потенціал рідної мови та відповідні комунікативні стратегії. Ставлення: поцінування рідної мови – чинника етнокультурної ідентичності; готовність спілкуватися рідною мовою Здатність спілкуватися іноземними мовами Уміння: використовувати власний мовленнєвий досвід для опанування іноземних мов;

	пояснювати роль/ значення мовних явищ та системи понять, за допомогою яких формується картина світу носіїв іноземної мови; використовувати в разі потреби різноманітні стратегії для задоволення власних іншомовних комунікативних намірів . Ставлення: розуміння важливості оволодіння іноземною мовою для міжкультурного спілкування; розуміння потреби популяризувати Україну у світі засобами іноземних мов; готовність до міжкультурного діалогу, відкритість до вивчення іноземної мови, толерантність до народу, носія цієї мови, до його культури, звичаїв і способу життя; дотримання культури спілкування, прийнятої в сучасному суспільстві. готовність спілкуватися іноземною/ іноземними мовою/ мовами
Математична компетентність	Уміння: установлювати причиново-наслідкові зв'язки, виокремлювати головну та другорядну інформацію; формулювати визначення, логічно обґрунтовувати висловлену думку; перетворювати інформацію з однієї форми в іншу (текст, графік, таблиця, схема) для вирішення комунікативних завдань. Ставлення: готовність до пошуку різноманітних способів вирішення комунікативних проблем ; пошанування істини
Компетентності в галузі природничих наук, техніки й технологій	Уміння: висловлювати гіпотези, описувати процеси власної діяльності, комунікативно доцільно використовуючи широкий діапазон мовних і мовленнєвих засобів, іноземною мовою зокрема; спостерігати, аналізувати, проводити мовні експерименти; Ставлення: прагнення поглиблювати уявлення про цілісну наукову картину світу для суспільно-технологічного поступу
Інноваційність	Уміння: презентувати власні ідеї, бачення, інноваційні погляди зрозуміло, грамотно, креативно, використовуючи доцільні виражальні засоби й дотримуючись етики; мобілізувати ресурси (нематеріальні та цифрові зокрема) через комунікацію для здійснення інноваційної діяльності;

	ефективно використовувати різні комунікативні стратегії для розв'язання життєво важливих проблем, зокрема в ситуаціях неоднозначності та непевності. Ставлення: відкритість до інновацій, готовність продукувати нові ідеї, спонукати до цього інших
Екологічна компетентність	Уміння: критично оцінювати результати людської діяльності в природному середовищі та прогнозувати її наслідки, зокрема відображені в текстах/ медіатекстах; використовувати комунікативні стратегії для реалізації екологічних проєктів, формування екологічної культури та забезпечення сталого розвитку суспільства. Ставлення: готовність зберігати й відновлювати природні ресурси для сьогодення та майбутніх поколінь
Інформаційно-комунікаційна компетентність	Уміння: використовувати різні види сприймання текстів/ медіатекстів для пошуку, обробки, аналізу та відбору інформації; діяти за алгоритмом у процесі складання плану для розв'язання комунікативних завдань; грамотно і безпечно комунікувати в інформаційному просторі; розпізнавати маніпулятивні технології та протистояти їм. Ставлення: задоволення пізнавального інтересу в інформаційному середовищі; прагнення етично взаємодіяти у віртуальному просторі; готовність дотримуватись авторських прав та мережевого етикету
Навчання впродовж життя	Уміння: визначати власні комунікативні потреби, цілі та способи їх досягнення; використовувати ефективні навчальні стратегії для вивчення державної/ рідної/ іноземної мов, знаючи про власний стиль навчання; застосовувати комунікативні стратегії відповідно до мети й ситуації спілкування; постійно збагачувати власний словниковий запас, використовуючи словники й довідкові ресурси, зокрема цифрові; здійснювати самооцінювання результатів власної діяльності, рефлексію. Ставлення: прагнення удосконалювати власне мовлення впродовж життя, розвивати мовну інтуїцію; руйнування власних мовних і комунікативних бар'єрів;

	розуміння ролі читання для гармонійного розвитку й самовдосконалення
Громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності прав людини, добробуту та здорового способу життя, з усвідомленням рівних прав і можливостей	Громадянські компетентності Уміння: аргументовано і грамотно висловлювати власну громадянську позицію; використовувати комунікативні навички та багатомовність для ведення міжкультурного діалогу; не дискримінувати інших у своїх висловлюваннях; критично оцінювати інформацію з різних джерел, обстоювати й формувати особистісні ціннісно-сміслові орієнтири, спираючись на український досвід у європейському ціннісному контексті. Ставлення: пошанування української культури й толерування інших культур; відкритість до культурного розмаїття за допомогою вивчення мови/ мов та здійснення міжкультурної комунікації; повага до закону та правових норм, зокрема до норм українського мовного законодавства; утвердження права на власну думку
	Соціальні компетентності Уміння: використовувати ефективні комунікативні стратегії для співпраці в групі; послугуватися мовою ненасильницького спілкування; враховувати вплив слова на психічне здоров'я людини, відповідально використовувати мовні виражальні засоби; застосовувати комунікативні стратегії для протистояння деструктивним та маніпулятивним впливам, що є загрозою здоров'ю; конструктивно спілкуватися в різних соціальних середовищах, реалізуючи принципи свободи особистості. Ставлення: готовність до налагодження контактів з іншими людьми, послугуючись різноманітними мовними засобами
Культурна компетентність	Уміння: використовувати мову для духовного, культурного й національного самовияву; читати твори літератури, використовувати досвід взаємодії з творами мистецтва в життєвих ситуаціях; створювати тексти, виражаючи власні ідеї, досвід і почуття, добираючи відповідні художні засоби; добирати літературу для читання, щоб одержати насолоду і користь від прочитаного. Ставлення: потреба читання творів літератури для задоволення та рефлексії над прочитаним; відкритість до міжкультурної комунікації;

	зацікавленість світовими культурними здобутками
Підприємливість та фінансова грамотність	Підприємливість Уміння: ініціювати усну, писемну та онлайнкову взаємодію державною/ рідною/ іноземною мовами для розвитку ідеї та її втілення в дію; презентувати власні ідеї та ініціативи зрозуміло, грамотно, використовуючи доцільні виражальні засоби; використовувати комунікативні стратегії для формулювання власних пропозицій і рішень; описувати державною/ рідною/ іноземною мовами власні вміння та компетентності стосовно варіантів кар'єри. Ставлення: готовність брати на себе відповідальність за себе та інших; відповідальне ставлення до мовленнєвого вчинку; розуміння ролі комунікативних умінь для успішної самореалізації, зокрема у професійній кар'єрі
	Фінансова грамотність Уміння: пояснювати, зокрема на прикладі творів літератури, значення заощадження, інвестування, запозичення, страхування тощо; обговорювати й планувати витрати за допомогою ефективних комунікативних стратегій; оперувати найуживанішими фінансовими документами (складати доручення, заповнювати анкету тощо). Ставлення: усвідомлення важливості володіння державною та спілкування рідною/ іноземною мовами для майбутнього добробуту та фінансового успіху; готовність обстоювати важливість ощадливості й раціонального використання коштів; сприймання, зокрема на прикладі творів літератури, матеріального ресурсу як одного із засобів досягнення добробуту
Знання (державна мова, рідна мова (у разі відмінності від державної): <i>Інформація.</i> Джерело інформації. Інформація текстова, графічна, числова тощо. Достовірність, новизна, актуальність і несуперечливість інформації. Надійність і ненадійність джерел інформації. Критерії добору і способи пошуку інформації. Явна і прихована інформація. Факти і судження. Маніпуляція і пропаганда. <i>Комунікація.</i> Комунікативна взаємодія. Ситуація спілкування. Адресат, адресант. Форма і зміст повідомлення. Мета і позиція мовця. Комунікативні наміри співрозмовників. Важливі та другорядні деталі повідомлення. Прихований зміст повідомлення. Вербальні і	

невербальні засоби. Типові стратегії мовленнєвої взаємодії. Аргументація. Інтонаційні засоби. Емоційний стан співрозмовників. Формули мовленнєвого етикету. Жанрові форми мовлення. Різноманітні стратегії продукування ідей. Принципи етики спілкування, норми літературної вимови. Соціокультурні норми. Протидія пропаганді та маніпуляції. Суспільно-культурний контекст. Цифрове середовище. Безпечна поведінка в цифровому просторі. Онлайнова взаємодія. Форми презентації. Академічна доброчесність.

Текст/ медіатекст. Текст. Різновиди текстів: одиничні і множинні; цілісні, перервані і змішані; опис, розповідь, роздум. Стили й жанри. Структура тексту. Фрагментарні тексти. Зміст прочитаного. Тема. Мікротема. Ідея. Проблеми в тексті. Підтекст. Культурно-історичний контекст. Гіпертекст у медіатексті. Особистий і суспільний досвід. Морально-етичні цінності. Літературні твори (оригінальні й перекладні). Роди і жанри літератури. Літературні напрями й течії. Літературно-мистецькі епохи. Художній образ. Емоційний стан і вчинки персонажів, характери. Читацький досвід. Емоційний стан читача. Естетична цінність. Індивідуальний стиль.

Мовні засоби. Мовні одиниці різних рівнів, їхні характерні ознаки й функції в мовленні. Системність мовних явищ. Мовна норма. Помилка. Засоби художньої виразності.

Знання (іноземні мови):

Знання світу. Значення іноземної мови для життя в мультилінгвальному та полікультурному світовому просторі. Місця, установи, організації, люди, об'єкти, процеси у відповідних ситуаціях спілкування.

Соціокультурні знання (суспільство та культура країни вивченої мови). Повсякденне життя. Умови життя. Міжособистісні стосунки. Цінності, переконання, ставлення стосовно національної ідентичності, історії, традицій, мистецтва тощо. Мова тіла. Соціальні звички/умовності (пунктуальність, одяг, харчування, поведінка, звичаї, святкування тощо).

Інформація. Джерела та види інформації. Достовірність та новизна інформації. Критерії добору і способи пошуку інформації. Явна та прихована інформація.

Комунікація. Комунікативна взаємодія. Мета та ситуація спілкування. Комунікативний намір. Вербальні та невербальні засоби. Типові стратегії спілкування. Інтонаційні засоби. Емоційний стан. Формули мовленнєвого етикету. Різноманітні стратегії продукування ідей. Суспільно-культурний контекст комунікації. Типові стратегії взаємодії. Цифрове середовище. Безпечна поведінка в цифровому просторі. Соціально значущі запитання. Онлайн взаємодія.

Мовленнєві функції та мовний інвентар. Описування. Розповідання. Характеризування. Аргументування власного вибору, погляду. Запитування та надання інформації. Розпитування для роз'яснення та уточнення інформації. Пропонування, прийняття, відхилення пропозиції. Прохання допомоги. Оцінювання подій, ситуацій, вчинків, дій, фактів. Порівнювання подій, фактів, явищ. Привертання уваги співрозмовника. Висловлювання власних вражень, почуттів, емоцій, переконань, думок, згоди або незгоди. Значення мовних явищ та іншої системи понять, за допомогою якої сприймається дійсність. Лексичний діапазон відповідно до тематики ситуативного спілкування

ВИМОГИ

до обов'язкових результатів навчання здобувачів освіти з мовно-літературної освітньої галузі (державна мова, оригінальна та перекладна література державною мовою) для класів (груп) з українською мовою навчання

Обов'язкові результати навчання				
Загальні результати	5–6 класи		7–9 класи	
	Конкретні результати	Орієнтири для оцінювання	Конкретні результати	Орієнтири для оцінювання
1	2	3	4	5
1. Взаємодія з іншими особами усно, сприймання і використання інформації для досягнення життєвих цілей у різних комунікативних ситуаціях				
Сприймає усну інформацію [МОВ 1.1]	Слухає висловлення у різних формах (монолог, діалог, полілог), сприймаючи подану в достатньо вільному темпі інформацію відповідного обсягу на відому й частково нову тематику [6 МОВ 1.1.1]. Реагує на почуте, уточнюючи важливі для розуміння деталі [6 МОВ 1.1.2]. Передає прихований зміст повідомлення, виражений за допомогою типових невербальних засобів [6 МОВ 1.1.3].	Уважно слухає монологічні / діалогічні висловлення, зважаючи на мету та умови спілкування [6 МОВ 1.1.1-1]. Вичерпно відповідає на запитання за змістом почутого [6 МОВ 1.1.2-1]. Розуміє й відтворює зміст почутого, толерантно реагує (зокрема певними етикетними формулами, а також етично висловлює власне ставлення до нього [6 МОВ 1.1.2-2]. За потреби грамотно перепитує співрозмовника для уточнення деталей [6 МОВ 1.1.2-3].	Слухає інформацію з різних джерел на відому й нову тематику, озвучену у вільному темпі [9 МОВ 1.1.1]. Бере активну участь у комунікації, використовуючи деякі прийоми комунікативної взаємодії відповідно до мети і ситуації спілкування [9 МОВ 1.1.2]. Розпізнає і передає прихований зміст повідомлення, виражений невербально	Свідомо застосовує прийоми активного слухання [9 МОВ 1.1.1-1]. Відповідає на запитання за змістом почутого [9 МОВ 1.1.2-1]. Адекватно реагує на почуте, демонструючи розуміння комунікативних намірів співрозмовника [9 МОВ 1.1.2-2]. Формулює уточнювальні запитання до почутого для його розуміння [9 МОВ 1.1.2-3]. Вирізняє невербальні засоби, які сприяють розумінню не

		Виявляє і відтворює прихований зміст повідомлення, розрізняючи невербальні засоби (інтонацію, силу голосу, логічні наголоси, темп, паузи, міміку, жести, пози), використані для передавання прихованого змісту [6 MOB 1.1.3-1]	[9 MOB 1.1.3]	вираженого вербально змісту повідомлення [9 MOB 1.1.3-1]. Виявляє невербальні засоби, що вказують на наявність у повідомленні прихованої сумнівної інформації, передає прихований зміст почутого [9 MOB 1.1.3-2]
Перетворює інформацію з почутого (тексту / медіатексту, зокрема літературного твору) в різні форми повідомлень [MOB 1.2]	Усно відтворює зміст почутого (тексту / медіатексту, зокрема літературного твору) з акцентом на окремих деталях [6 MOB 1.2.1]. Фіксує основний зміст почутого (тексту / медіатексту, зокрема літературного твору) відповідно до поставленого завдання [6 MOB 1.2.2]. З допомогою або самостійно добирає і створює графічні та візуальні засоби передавання інформації [6 MOB 1.2.3]	Стисло переказує зміст почутого (зокрема літературного твору), підпорядковуючи намір висловлення темі й основній думці [6 MOB 1.2-1]. Вибірково переказує зміст почутого [6 MOB 1.2-2]. Перефразовує репліки в діалозі [6 MOB 1.2-3]. Самостійно складає простий план почутого [6 MOB 1.2-4]. Використовує елементи конспектування (зокрема	Переказує повідомлення в різний спосіб відповідно до мети й ситуації спілкування [9 MOB 1.2.1] Фіксує почуте (текст / медіатекст, зокрема літературний твір) для оптимізації запам'ятовування, розуміння та подальшого використання почутого [6 MOB 1.2.2]. Самостійно добирає графічні засоби передавання інформації, за потреби вносячи відповідні зміни [9 MOB 1.2.3]	Переказує повідомлення докладно, стисло, вибірково, творчо, акцентуючи увагу на змісті в цілому, на окремих важливих деталях чи на фрагментах почутого відповідно до мети й ситуації спілкування [9 MOB 1.2.1-1] Самостійно складає і komponує складний план, створює конспект, тези почутого, доцільно використовуючи цитування, скорочення, умовні позначення, символи тощо [9 MOB 1.2.2-1]. Самостійно передає за допомогою візуалізації та різних графічних засобів власне розуміння почутого,

		визначає ключові слова та фрази в почутому) [6 МОВ 1.2-5]. Відтворює основні думки й факти, що розкривають зміст почутого [6 МОВ 1.2-6] Унаочнює й візуалізує почуте (самостійно або з допомогою інших), використовуючи різні засоби (малюнки, схеми, таблиці, комікси та ін.) для відтворення змісту, структурування інформації [6 МОВ 1.2-7]. Передає за допомогою візуалізації та графічних засобів враження від почутого [6 МОВ 1.2-8]		структуруючи інформацію за допомогою схем, таблиць, графіків тощо [9 МОВ 1.2.3-1]
Виокремлює усну інформацію [МОВ 1.3]	Відбирає відповідно до поставленого завдання або самостійно визначених цілей інформацію з одного чи кількох джерел (зокрема медіа) [6 МОВ 1.3.1]	Знаходить у почутому відповіді на запитання [6 МОВ 1.3.1-1]. Використовує відібрану інформацію з одного чи кількох джерел для розв'язання поставленого завдання або самостійно визначених цілей	Виокремлює відповідно до самостійно визначених цілей інформацію з одного чи кількох джерел (зокрема медіа), доречно використовує її [9 МОВ 1.3.1]	Знаходить потрібну інформацію, відому або нову, в одному чи кількох джерелах і використовує її відповідно до самостійно визначених цілей [9 МОВ 1.3.1-1]

		[6 МОВ 1.3.1-2]. Розрізняє відому й нову для себе інформацію [6 МОВ 1.3.1-3]		
Аналізує та інтерпретує усну інформацію [МОВ 1.4]	Визначає тему, окремі мікротеми, основну ідею, важливі деталі повідомлення [6 МОВ 1.4.1]. Систематизує та узагальнює різні думки, виявляючи в них спільне і відмінне [6 МОВ 1.4.2]. Пояснює взаємозв'язок між змістом і формою повідомлення [6 МОВ 1.4.3]. Визначає мету повідомлення [6 МОВ 1.4.4].	Формулює тему та ідею повідомлення [6 МОВ 1.4.1-1]. Визначає основну й другорядну інформацію, мікротеми, важливі деталі в усному повідомленні [6 МОВ 1.4.1-2] Визначає спільне і відмінне в повідомленнях інших [6 МОВ 1.4.2-1]. Указує на конструктивні думки, критично й толерантно ставлячись до різних поглядів [6 МОВ 1.4.2-2]	Визначає тему, основну ідею, окреслює коло порушених у повідомленні проблем, розрізняє важливі для розуміння почутого деталі повідомлення [9 МОВ 1.4.1]. Установлює зв'язок між фрагментами інформації, наданої з одного чи кількох джерел [9 МОВ 1.4.2]. Визначає та прогнозує взаємовплив елементів форми і змісту повідомлення в мінливих ситуаціях спілкування [9 МОВ 1.4.3]. Визначає мету мовця і передбачає комунікативний намір співрозмовника [9 МОВ 1.4.4]	Окреслює тематику і проблематику повідомлення для подальшої його інтерпретації [9 МОВ 1.4.1-1]. Виявляє важливі деталі повідомлення для ілюстрування власного розуміння почутого [9 МОВ 1.4.1-2]. Визначає зв'язок між фрагментами частково неповної інформації, наданої з одного чи кількох різних джерел, для формування цілісного уявлення [9 МОВ 1.4.2-1]. Аналізує стильові жанрові та мовні особливості почутого [9 МОВ 1.4.3-1].

	Пов'язує, зіставляє почуте з життєвим досвідом [6 MOB 1.4.5]. Розрізняє факти, судження та аргументи в почутому [6 MOB 1.4.6]	Характеризує особливості форми повідомлення, зумовлені його змістом [6 MOB 1.4.3.-1]. Формулює основну мету почутого повідомлення [6 MOB 1.4.4-1]. На основі формулювання мети прогнозує перебіг подальшої комунікації та/або її результат [6 MOB 1.4.4.2]. Аргументовано зіставляє почуте з життєвим досвідом [6 MOB 1.4.5.1]. Розпізнає наявні в повідомленні факти, судження та аргументи [6 MOB 1.4.6-1]. Формулює запитання, щоб уточнити розуміння почутого [6 MOB 1.4.6-2]	Інтегрує почуте із власним та суспільно-історичним досвідом [9 MOB 1.4.5]. Розрізняє основні факти і судження; розуміє підтекст у повідомленні [9 MOB 1.4.6]	Прогнозує, як зміна форми впливає на зміст повідомлення і навпаки [9 MOB 1.4.3-2]. Формулює основну мету та прогнозує наміри співрозмовника, за потреби ставлячи уточнювальні запитання та цитуючи почуте, для налагодження комунікативної взаємодії та порозуміння [9 MOB 1.4.4-1] Розрізняє окремі елементи маніпуляції та пропаганди [9 MOB 1.4.4-2]. Обґрунтовує зв'язок почутого із власним та суспільно-історичним досвідом для оптимізації власної діяльності, зокрема в нових обставинах, прийняття рішень у мінливих ситуаціях [9 MOB 1.4.5-1]. Розпізнає ключові факти і судження про них, вирізняє авторські інтерпретації, розуміє аргументацію в почутому, коментує підтекст повідомлення [9 MOB 1.4.6-1]
--	---	---	--	---

Оцінює усну інформацію [МОВ 1.5]	Обґрунтовує своє ставлення до змісту й форми повідомлення [6 МОВ 1.5.1]. Визначає окремі деталі, що сприяють або заважають комунікації [6 МОВ 1.5.2]	Обґрунтовує достовірність, повноту інформації, за потреби звертаючись до відповідних джерел, доречно цитуючи окремі фрагменти почутого повідомлення [6 МОВ 1.5.1-1]. Характеризує почуте з погляду основних правил спілкування, дотримується їх [6 МОВ 1.5.1-2]. Указує на окремі особливості, що сприяють або заважають ефективній комунікації в конкретній ситуації спілкування [6 МОВ 1.5.2-1]	Оцінює зміст і форму почутого [9 МОВ 1.5.1]. Визначає істотні деталі, що сприяють або заважають ефективній комунікації [9 МОВ 1.5.2]	Коментує інформацію (у тому числі частково неповну), сприйняту з одного чи кількох джерел [9 МОВ 1.5.1-1]. Визначає достовірність, новизну, несуперечливість інформації, відповідність своїм переконанням, поглядам [9 МОВ 1.5.1-2]. Коментує окремі аспекти форми повідомлення (відповідно до ситуації спілкування та соціокультурних норм) [9 МОВ 1.5.1-3]. Обґрунтовує свою позицію щодо почутого повідомлення, покликаючись на власний досвід та окремі джерела (які вважає авторитетними) [9 МОВ 1.5.1-4]. Визначає позицію співрозмовника / мовця та ступінь досягнення мети комунікації [9 МОВ 1.5.1-5]. Дослухається до інших думок, демонструючи готовність до зміни власної позиції за умови
---	--	--	--	--

				отримання достатньої аргументації [9 МОВ 1.5.1-6]. Виокремлює істотні особливості, що сприяють або заважають ефективній комунікації в різних ситуаціях спілкування [9 МОВ 1. 5.2-1]
Висловлює і захищає власні погляди, ідеї, переконання [МОВ 1.6]	Конструктивно спілкується, використовуючи типові мовленнєві конструкції [6 МОВ 1.6.1]	Доброзичливо висловлює своє ставлення до думок інших, зважаючи на неповноту або суперечливість почутої інформації [6 МОВ 1.6.1-1]. Наводить кілька аргументів і прикладів на підтвердження власної позиції, використовуючи типові мовленнєві конструкції [6 МОВ 1.6.1-2]. Логічно структурує власне повідомлення [6 МОВ 1.6.1-3]	Аргументовано й логічно обстоює власні погляди в реальній ситуації спілкування [9 МОВ 1.6.1]	Логічно й послідовно презентує в доцільній жанровій формі власні погляди, ідеї, переконання, підкріплюючи їх посутніми аргументами та наводячи доречні приклади з власного або суспільно-історичного досвіду [9 МОВ 1.6.1-1]. Комунікує, визнаючи право на існування іншої думки, з дотриманням принципів етики спілкування, норм літературної вимови [9 МОВ 1.6.1-2]. Доречно використовує цитати, зокрема з творів оригінальної та перекладної літератури, для підтвердження й увиразнення власних поглядів, ідей, переконань [9 МОВ 1.6.1-3]

Використовує вербальні та невербальні засоби під час представлення своїх думок [МОВ 1.7]	Взаємодіє зі співрозмовником / -ами, супроводжуючи власне мовлення окремими вербальними і невербальними засобами для досягнення комунікативної мети [6 МОВ 1.7.1]. Доречно використовує у мовленні окремі засоби художньої виразності [6 МОВ 1.7.2]	Доцільно використовує вербальні та невербальні засоби для ефективної комунікації зі співрозмовником / -ами [6 МОВ 1.7.1-1] Добирає стиль мовлення відповідно до мети, потреб і умов спілкування [6 МОВ 1.7.1-2]. Дотримується норм у виборі мовленнєвих засобів [6 МОВ 1.7.1-3]. Використовує основні засоби художньої виразності у власному мовленні та обґрунтовує доцільність їхнього використання [6 МОВ 1.7.2-1]	Здійснює та обґрунтовує самостійний вибір вербальних і невербальних (в тому числі неявно виражених) засобів [9 МОВ 1.7.1]. Використовує засоби художньої виразності для вироблення власного стилю спілкування [9 МОВ 1.7.2]	Добирає й використовує необхідні вербальні та невербальні засоби для ефективної комунікації, пристосовує їх до ситуації спілкування та комунікативних намірів, враховуючи соціальний і культурний контекст [9 МОВ 1.7.1-1]. Контролює використання невербальних засобів в умовах реалізації типових стратегій спілкування [9 МОВ 1.7.1-2]. Модифікує використання інтонаційних засобів залежно від комунікативної ситуації [9 МОВ 1.7.1-3]. Доречно використовує різні засоби художньої виразності у власному мовленні та обґрунтовує доцільність їхнього використання [9 МОВ 1.7.2-1]
Регулює власний емоційний стан [МОВ 1.8]	Пояснює емоційний стан (свій та інших) з увагою до його відтінків [6 МОВ 1.8.1].	Розповідає про власний емоційний стан, описуючи окремі відтінки настрою, почуттів, переживань тощо	Аналізує і враховує різні емоційні реакції (свої та інших) для ефективного спілкування [9 МОВ 1.8.1].	Виявляє і передбачає емоційні реакції в різних ситуаціях спілкування [9 МОВ 1.8.1-1].

	Регулює власні емоції в комунікації [6 MOV 1.8.2]	під час рефлексії власної діяльності [6 MOV 1.8.1-1]. Описує емоційний стан інших осіб або літературних персонажів, аналізуючи їхні вчинки й висловлювання [6 MOV 1.8.1-2] Моделює свої емоції під час презентації тексту (наприклад, під час художньої декламації) [6 MOV 1.8.2-1]. Використовує потрібні вербальні й невербальні засоби для збагачення міжособистісної комунікації позитивними емоціями, для створення комфортної атмосфери спілкування, для спонукання співрозмовника до певних дій [6 MOV 1.8.3-1]	Керує власними емоціями в типових ситуаціях спілкування [9 MOV 1.8.2]	Пояснює причини відповідного емоційного стану в типових життєвих ситуаціях [9 MOV 1.8.1-2] Здійснює емоційну саморегуляцію, доречно використовуючи вербальні й невербальні засоби (наприклад, під час виступу перед аудиторією) [9 MOV 1.8.2-1]
	Збагачує міжособистісну комунікацію позитивними емоціями [6 MOV 1.8.3]		Здійснює позитивний вплив на емоційний стан співрозмовників для досягнення мети спілкування [9 MOV 1.8.3]	Позитивно впливає на емоційний стан учасників групової комунікації, цінуючи власну культурну традицію та виявляючи повагу до інших [9 MOV 1.8.3-1]
2. Сприймання, аналіз, інтерпретація, критичне оцінювання інформації в текстах різних видів, зокрема медіатекстах, та використання інформації для збагачення власного досвіду				
Сприймає текст [MOV 2.1]	Відповідно до мети застосовує основні види	Читає тексти різних функційних стилів і	Застосовує різні види критичного читання одиничних та	Застосовує різні види критичного читання текстів/ медіатекстів

	читання текстів (цілісних, перерваних, змішаних), медіатекстів [6 МОВ 2.1.1]. Усвідомлено послуговується основними складниками (заголовки, зміст, анотація, тощо) джерела інформації (друкованого чи цифрового) [6 МОВ 2.1.2]	мовленнєвих жанрів в різний спосіб (оглядово, вибірково тощо) відповідно до мети читання [6 МОВ 2.1.1-1]. Пояснює функції основних складників друкованого чи цифрового текстового джерела інформації (заголовки, зміст, анотація та ін.) [6 МОВ 2.1.2-1]. Використовує заголовок, зміст (оглав) та анотацію для оптимізації роботи з текстом [6 МОВ 2.1.2-2]	множинних текстів (цілісних, перерваних, змішаних), медіатекстів на відомому й нову тематику відповідно до мети читання [9 МОВ 2.1.1]. Ефективно використовує складники друкованого чи цифрового текстового джерела інформації для досягнення мети читання [9 МОВ 2.1.2]	різних стилів, зокрема, фрагментарних [9 МОВ 2.1.1-1]. Використовує різні складники друкованого чи цифрового текстового джерела інформації (рубрикація, заголовки, скорочення, виділення тощо) для оптимізації роботи з текстовою інформацією [9 МОВ 2.1.2-1]
Аналізує та інтерпретує текст [МОВ 2.2]	Визначає основні порушені в тексті проблеми, пов'язуючи їх із життєвим досвідом [6 МОВ 2.2.1]. Розрізняє відому і нову, головну і другорядну інформацію, факти і судження в тексті/ медіатексті [6 МОВ 2.2.2]	Характеризує порушені в тексті, зокрема літературному творі, проблеми [6 МОВ 2.2.1-1]. Проектує власний або відомий життєвий досвід на порушені в тексті проблеми [6 МОВ 2.2.1-2]. Знаходить у тексті відому й нову інформацію	Визначає і коментує порушені в одному чи кількох текстах/ медіатекстах проблеми [9 МОВ 2.2.1]. Виокремлює очевидну та приховану інформацію; розрізняє об'єктивні факти і суб'єктивні судження в тексті/ медіатексті [9 МОВ 2.2.2]. Визначає зв'язок між елементами змісту тексту/ медіатексту [9 МОВ 2.2.3].	Коментує та обґрунтовує актуальність порушених в одному чи кількох текстах/ медіатекстах проблем крізь призму власного досвіду та культурно-історичного контексту [9 МОВ 2.2.1-1]. Розмежовує в тексті/ медіатексті фактичну інформацію, суб'єктивні судження та прихований підтекст, наводить аргументи для спростування або підтвердження суджень,

	Визначає тему та мікротеми, основну думку тексту / медіатексту [6 МОВ 2.2.3]. Порівнює окремі елементи оригінальних та перекладних літературних творів [6 МОВ 2.2.4] Інтегрує інформацію, надану в різний спосіб (текстову, графічну, числову тощо) в межах одного або кількох текстів/ медіатекстів [6 МОВ 2.2.5]. Характеризує основні особливості структури та мовного оформлення текстів / медіатекстів, що належать до різних стилів і жанрів [6 МОВ 2.2.6]. Робить висновки на основі аналізу тексту/ медіа тексту [6 МОВ 2.2.7]	[6 МОВ 2.2.2-1]. Визначає головну і другорядну інформацію у прочитаному [6 МОВ 2.2.2-2]. Піддає сумніву інформацію з тексту/ медіатексту на підставі розрізнення фактів і суджень про факти [6 МОВ 2.2.2-3]. Формулює тему та основну думку тексту / медіатексту [6 МОВ 2.2.3-1]. Виокремлює в тексті / медіатексті мікротеми [6 МОВ 2.2.3-2]. Визначає спільні та відмінні елементи змісту й форми подібних за певними ознаками оригінальних та перекладних літературних творів [6 МОВ 2.2.4-1]. Поєднує інформацію, надану в різний спосіб (текстова, графічна,	Зіставляє тексти подібної тематики, зокрема літературні твори (оригінальні та перекладні) різних стилів, літературних напрямів, різних культур [9 МОВ 2.2.4]. Інтегрує інформацію, надану в різний спосіб (текстову, графічну, числову тощо) в межах одного або кількох текстів/ медіатекстів (у тому числі у гіпертекстах у цифровому середовищі) [9 МОВ 2.2.5]. Визначає зв'язок між компонентами змісту, структури та мовним оформленням текстів/ медіатекстів різних стилів, а також літературних творів, що належать до різних родів і жанрів [9 МОВ 2.2.6]. Робить висновки на основі аналізу й інтерпретації кількох прочитаних текстів/ медіатекстів, зокрема оригінальних і перекладних літературних творів [9 МОВ 2.2.7]	коментує підтекст, наводить приклади з особистого та суспільного досвіду [9 МОВ 2.2.2-1]. Характеризує взаємозв'язок між темою, мікротемами та основною думкою тексту/ медіатексту [9 МОВ 2.2.3-1]. Знаходить спільне і відмінне в літературних творах (оригінальних і перекладних) різних культур за тематикою, проблематикою, стилем, мовним оформленням, структурою, часом створення тощо [9 МОВ 2.2.4-3]. Коментує взаємозв'язки оригінальної та перекладної літератури [9 МОВ 2.2.4-1]. Поєднує надану в різний спосіб інформацію з кількох текстів/ медіатекстів (у тому числі й у гіпертекстах у цифровому середовищі), вводячи її в контекст особистого та суспільного досвіду [9 МОВ 2.2.5-1].
--	---	--	--	--

		числова) у межах одного або кількох текстів [6 МОВ 2.2.5-1]. Розрізняє тексти різних стилів, типів та жанрів мовлення [6 МОВ 2.2.6-1]. Розрізняє та характеризує будову текстів різних стилів, типів та жанрів мовлення в контексті авторського задуму [6 МОВ 2.2.6-2]. Розпізнає основні виражальні засоби, використовує окремі з них за призначенням [6 МОВ 2.2.6-1]. Формулює висновки відповідно до поставленого завдання на основі аналізу опрацьованого тексту / медіатексту [6 МОВ 2.2.7-1]		Характеризує взаємозумовленість компонентів змісту, структури і мовного оформлення текстів/ медіатекстів різної структури, типів, стилів та жанрів [9 МОВ 2.2.6-1]. Аналізує літературні твори різних родів і жанрів у єдності компонентів змісту і форми з увагою до культурно-історичного контексту, естетичного та ціннісного потенціалу [9 МОВ 2.2.6-2]. Розпізнає в літературному творі засоби художньої виразності, елементи авторського стилю [9 МОВ 2.2.6-3]. Формулює логічні й послідовні висновки на основі аналізу структурно-змістової єдності та інтерпретації кількох прочитаних текстів/ медіатекстів [9 МОВ 2.2.7-4].
Збагачує естетичний та емоційно-чуттєвий досвід [МОВ 2.3]	Аналізує емоційний стан персонажів, їхні вчинки для моделювання власної поведінки та формування базових морально-	Характеризує емоційний стан персонажів у літературному творі, їхню поведінку та вчинки, виявляючи толерантність	Аналізує причини виникнення емоційного стану персонажів і коментує їхні вчинки у контексті власного й суспільного досвіду для моделювання власної	Характеризує поведінкові вияви та причини виникнення емоційного стану персонажів літературного твору, коментує їхні вчинки та висловлювання,

	етичних норм, виявляючи толерантність [6 МОВ 2.3.1]. Висловлює власні почуття та враження щодо зображених у тексті людей, подій, ситуацій, ставлення до них [6 МОВ 2.3.2].	[6 МОВ 2.3.1-1]. Проводить паралелі із власним життєвим досвідом [6 МОВ 2.3.1-2]. Проектує власну поведінку в ситуаціях, подібних до тих, які зображено в тексті [6 МОВ 2.3.1-3]. Висловлює в усній та / або писемній формі власні почуття, враження, викликані прочитаним, своє ставлення до зображених у тексті людей, подій, ситуацій, явищ тощо [6 МОВ 2.3.2-1]. Пояснює вплив прочитаного на формування власного естетичного смаку, кола читацьких інтересів [6 МОВ 2.3.2-2]	поведінки, формування власних переконань, морально-етичних цінностей [9 МОВ 2.3.1]. Висловлює власні почуття і враження від прочитання текстів/ медіатекстів, аналізуючи наявні в них виражальні засоби [9 МОВ 2.3.2]. Пояснює естетичну цінність прочитаних оригінальних і перекладних літературних творів у культурно-історичному контексті [9 МОВ 2.3.3]	проектує емоційно-чуттєвий досвід персонажів на моделювання власної поведінки, формування переконань, морально-етичних цінностей [9 МОВ 2.3.1-1]. Коментує власні почуття під час читання тексту і враження від прочитаного, аналізує вплив виражальних засобів на емоційно-естетичне сприймання тексту [9 МОВ 2.3.2-1]. Обґрунтовує естетичну та мистецьку цінність прочитаних текстів (оригінальних і перекладних) у культурно-історичному контексті з увагою до значення перекладної літератури як джерела збагачення національної культури [9 МОВ 2.3.3-1]
Оцінює текст [МОВ 2.4]	Пояснює значення здобутої з прочитаного тексту/ медіатексту інформації в контексті власного досвіду для	Обґрунтовує значення інформації, здобутої в прочитаному тексті/ медіатексті, для розв'язання потрібних завдань, використовуючи різні	Встановлює значення прочитаного в кількох текстах/ медіатекстах для досягнення окресленої мети діяльності [9 МОВ 2.4.1].	З'ясовує важливість і прогнозує доцільність подальшого використання інформації, здобутої з кількох текстів/ медіатекстів, спираючись на прочитане та інші джерела

	розв'язання потрібних завдань [6 МОВ 2.4.1]. Встановлює актуальність та несуперечливість інформації в тексті / медіатексті на основі власного досвіду [6 МОВ 2.4.2].	жанри, форми і способи представлення повідомлень [6 МОВ 2.4.1-1]. Визначає актуальність і несуперечливість тексту / медіатексту (наприклад, чи наведена інформація є правдивою, не застарілою, не містить суперечностей), покликаючись на приклади з власного та відомого життєвого досвіду інших [6 МОВ 2.4.2-1]. Аргументує власну оцінку прочитаного, наводячи доречні цитати тексту / медіатексту [6 МОВ 2.4.2-2]	Визначає якість і достовірність інформації на основі власного досвіду, критично сприймаючи думки інших [9 МОВ 2.4.2]. Висловлює думку про особливості структури, мовного оформлення та їхньої ролі у вираженні змісту тексту / медіатексту [9 МОВ 2.4.3]. Визначає роль і місце тексту/ медіатексту, зокрема літературного твору, в культурно-історичному контексті [9 МОВ 2.4.4]	[9 МОВ 2.4.1-1]. Аргументовано висловлюється про актуальність і достовірність інформації на основі власного досвіду, аналізу прочитаного тексту та критичних суджень інших [9 МОВ 2.4.2-1]. Робить аргументовані висновки про наявність у тексті / медіатексті ознак маніпулятивного впливу, доречно цитуючи фрагменти прочитаного тексту [9 МОВ 2.4.2-1] Характеризує особливості структури тексту / медіатексту, визначає функції та роль мовних засобів у ньому [9 МОВ 2.4.3-1]. Обстоює власну думку про роль і місце тексту/ медіатексту в культурно-історичному контексті [9 МОВ 2.4.4-1].
Обирає тексти для читання [МОВ 2.5]	Обирає з допомогою або самостійно оригінальні та перекладні тексти різних стилів і жанрів залежно від мети читання	Залежно від мети читання обирає (самостійно або з допомогою) оригінальні та перекладні тексти для читання, які належать до	Самостійно обирає оригінальні та перекладні тексти різних стилів і жанрів відповідно до мети читання [9 МОВ 2.5.1].	Використовує для розв'язання завдань текстові/ медіатекстові джерела, інформацію з яких вважає достовірною та надійною, аргументує вибір цих джерел

	й наводить окремі аргументи свого вибору [6 МОВ 2.5.1]. Добирає з поданого переліку і використовує потрібні джерела, які вважає надійними [6 МОВ 2.5.2]	різних стилів та жанрів, аргументує свій вибір [6 МОВ 2.5.1-1]. Описує свої літературні вподобання, наводячи приклади прочитаних творів [6 МОВ 2.5.1-2]. Використовує для розв'язання завдань актуальні та достовірні текстові джерела інформації [6 МОВ 2.5.2-1]	Самостійно визначає критерії добору і способи пошуку інформації [9 МОВ 2.5.2]	[9 МОВ 2.5.1-1]. Обговорює з іншими свої літературні вподобання, наводячи приклади, аргументи, презентує прочитаний літературний твір у різний спосіб, спираючись на власний читацький досвід [9 МОВ 2.5.2-1]
Перетворює текстову інформацію [МОВ 2.6]	Перетворює тексти / медіатексти словесно (переказ, конспект тощо), графічно (схема, таблиця тощо) [6 МОВ 2.6.1]. Трансформує графічну інформацію на основі одного джерела в текстову [6 МОВ 2.6.2]	Переказує зміст тексту / медіатексту (його частини) в різний спосіб відповідно до завдання [6 МОВ 2.6.1-1]. Фіксує потрібні елементи тексту / медіатексту, оптимізуючи написане за допомогою окремих графічних позначок [6 МОВ 2.6.1-2]. Представляє текстову інформацію (з одного джерела) різними способами візуалізації змісту (схема, таблиця,	Перетворює тексти/ медіатексти словесно та графічно, узагальнюючи, доповнюючи, скорочуючи інформацію [9 МОВ 2.6.1]. Трансформує графічну інформацію на основі кількох джерел в текстову [9 МОВ 2.6.2]	Передає прочитане з кількох джерел, узагальнюючи, скорочуючи, доповнюючи словесно інформацію (реферат, тези тощо) [9 МОВ 2.6.1-1]. Представляє текстову інформацію з одного або кількох джерел, комбінуючи різні способи візуалізації змісту (схема, модель, графік, малюнок, креслення, діаграма тощо) [9 МОВ 2.6.1-2]. Створює текст на основі кількох графічних джерел інформації, аналізуючи, порівнюючи, систематизуючи, узагальнюючи

		графік, малюнок, діаграма тощо) [6 МОВ 2.6.1-3]. Створює текст на основі певної графічної інформації (діаграми, графіку тощо) [6 МОВ 2.6.2-1]		та оцінюючи її [9 МОВ 2.6.2-1]
Читає творчо [МОВ 2.7]	Експериментує з текстом/ медіатекстом за аналогією (змінює персонажів, переказує текст / медіатекст з позиції іншого оповідача), за потреби звертаючись за допомогою до інших осіб [6 МОВ 2.7.1]. Створює елементи власного медіатексту на основі прочитаного [6 МОВ 2.7.2]	Творчо опрацьовує прочитаний текст / медіатекст, зокрема й твір оригінальної та перекладної літератури, змінюючи персонажів, додаючи окремі епізоди, переказуючи прочитане з позиції одного з персонажів тощо [6 МОВ 2.7.1-1]. За мотивами прочитаного створює власний медійний продукт (мультфільми, театральні сценки, відеоролики, блоги тощо) [6 МОВ 2.7.2-1]	Експериментує з текстом/ медіатекстом самостійно за визначеним напрямом [9 МОВ 2.7.1]. Створює власний медіатекст на основі прочитаного [9 МОВ 2.7.2]	Творчо опрацьовує прочитаний текст/ медіатекст, зокрема літературний твір, переповідаючи його в іншому культурно-історичному контексті, створюючи фанфіки, буктрейлери тощо [9 МОВ 2.7.1-1]. На основі опрацьованого тексту створює власний медіатекстовий продукт (напр. статтю до Вікіпедії тощо) [9 МОВ 2.7.2-1]. Самостійно добирає й використовує деякі способи творчого експериментування з текстом/ медіатекстом, зважаючи на власні потреби й мету та усвідомлюючи ризик несприйняття створеного [9 МОВ 2.7.2-2]

3. Висловлювання думок, почуттів і ставлень, взаємодія з іншими особами письмово, зокрема в режимі реального часу, дотримання норм літературної мови				
Створює письмові висловлювання [МОВ 3.1]	Записує від руки або з використанням спеціальних (у тому числі цифрових) пристроїв власні міркування або інформацію з різних джерел [6 МОВ 3.1.1]. Створює та самостійно презентує в простий спосіб тексти / медіатексти визначеної тематики [6 МОВ 3.1.2]. Додержує основних засад академічної доброчесності під час створення власних текстів [6 МОВ 3.1.3]. Добирає потрібні мовні засоби, дотримуючись основних мовних норм [6 МОВ 3.1.4]	Фіксує на письмі власні міркування або інформацію з інших джерел [6 МОВ 3.1.1-1]. Створює письмові тексти / медіатексти визначених типів, стилів і жанрів, зважаючи на мету та адресата, спираючись на власний життєвий досвід [6 МОВ 3.1.1-1]. Оформлює власне висловлення, враховуючи основні засади академічної доброчесності [6 МОВ 3.1.3-1]. Складає та оформлює власне висловлення згідно з усталеними словотвірними, лексичними, орфографічними, граматичними, пунктуаційними та стилістичними нормами [6 МОВ 3.1.4-1]. Добирає доречні засоби мовної виразності для	Записує від руки або з використанням спеціальних (у тому числі цифрових) пристроїв власні міркування або інформацію з різних джерел, враховуючи фактор адресата [9 МОВ 3.1.1]. Створює тексти/ медіатексти різних типів, стилів і жанрів, пов'язуючи різні ідеї та аргументуючи власну позицію [9 МОВ 3.1.2]. Додержує засад академічної доброчесності, зокрема норм авторського права, під час створення власних текстів [9 МОВ 3.1.3]. Добирає доречні мовні засоби, спираючись на усталені мовні норми, для досягнення відповідної комунікативної мети [9 МОВ 3.1.4]. Самостійно створює тексти/ медіатексти, виявляючи творчу індивідуальність, використовуючи різні способи їх	Фіксує на письмі власне або чуже мовлення, використовуючи за потреби відповідні прийоми оптимізації викладу думки (різні графічні прийоми, скорочення, виділення тощо) та засоби мовної виразності [9 МОВ 3.1.1-1]. Створює й презентує тексти/ медіатексти різних типів, стилів і жанрів на актуальну самостійно визначену тематику [9 МОВ 3.1.2-1]. Зіставляє власну думку, зафіксовану письмово, з міркуваннями інших осіб [9 МОВ 3.1.2-2]. Обстоює власну позицію щодо порушеної проблеми, аналізуючи та узагальнюючи різні погляди та ідеї [9 МОВ 3.1.2-3]. Оформлює власне висловлювання, дотримуючись принципів академічної доброчесності (зокрема авторського права) [9 МОВ 3.1.3-1].

		оформлення власного висловлювання [6 МОВ 3.1.4-2]	презентації відповідно до мовленнєвої ситуації [9 МОВ 3.1.5]	Складає та оформлює власні тексти різних типів, стилів і жанрів відповідно до усталених словотвірних, лексичних, орфографічних, граматичних, пунктуаційних та стилістичних норм [9 МОВ 3.1.4-1]. Створює самостійно тексти / медіатексти, використовує різні форми презентації їх для досягнення відповідної комунікативної мети [9 МОВ 3.1.5-1]. Добирає виражальні мовні засоби, виявляючи творчу індивідуальність [9 МОВ 3.1.5-2]
Взаємодіє письмово в режимі реального часу (в цифровому середовищі) [МОВ 3.2]	Створює невеликі типові повідомлення / медіатексти в захищених цифрових сервісах і соцмережах щодо проблем, пов'язаних з особистим досвідом та освітньою діяльністю [6 МОВ 3.2.1]. Бере участь в онлайн-дискусіях, розпізнаючи	Пише невеликі типові повідомлення у спеціальних (захищених) цифрових сервісах і соцмережах [6 МОВ 3.2.1-1]. Висловлюється в захищеному цифровому середовищі щодо проблем, пов'язаних із власним	Створює типові дописи/ медіатексти (зокрема використовуючи гіпертекстові покликання) в цифровому середовищі для обговорення особистісних і певних соціально значущих питань [9 МОВ 3.2.1]. Бере участь в онлайн-взаємодії, виконуючи різні ролі в невеликих групах і	Пише в цифровому середовищі повідомлення /медіатексти різних жанрів (дописи, коментарі, статті, замітки тощо) із застосуванням гіпертекстових покликань для обговорення особистих і соціально важливих проблем [9 МОВ 3.2.1-1]. Виконує різні ролі у груповій онлайн-комунікації,

	розбіжності в думках й толерантно обстоюючи власну позицію, дотримуючись базових норм етикету [6 МОВ 3.2.2]. Дотримується основ безпечної поведінки в цифровому просторі та основних засад академічної доброчесності [6 МОВ 3.2.3]	життєвим досвідом, зокрема навчанням [6 МОВ 3.2.1-2]. Дискутує в онлайнному середовищі на знайомі теми, пов'язані з власним життєвим досвідом: навчанням, уподобаннями тощо [6 МОВ 3.2.2-1]. Порівнює позиції учасників дискусії [6 МОВ 3.2.2-2]. Толерантно захищає власну позицію, за потреби зосереджуючись на спільних і відмінних думках інших учасників дискусії [6 МОВ 3.2.2-3]. Додержує норм етикету під час онлайнного спілкування [6 МОВ 3.2.2-4]. Взаємодіє з іншими у цифровому просторі, дбаючи про власну кібербезпеку [6 МОВ 3.2.3-1].	використовуючи типові стратегії співпраці в різних ситуаціях [9 МОВ 3.2.2]. Бере участь в онлайнних дискусіях, зокрема виступає в ролі її організатора та модератора; розпізнає розбіжності в думках, толерантно обстоює власну позицію, дотримуючись етикету, засад академічної доброчесності, зважаючи на міжкультурне розмаїття [9 МОВ 3.2.3]. Дотримується основ безпечної поведінки в цифровому просторі, розпізнає деякі прояви маніпулятивних впливів у цифровому просторі та уникає їх [9 МОВ 3.2.4]	обирає потрібні стратегії співпраці в різних ситуаціях спілкування [9 МОВ 3.2.2-1]. Модерує онлайнну дискусію, бере участь в обговоренні суспільно значущих проблем [9 МОВ 3.2.3-1]. Толерантно коментує різні погляди на проблему обговорення, узагальнює їх, обстоює власну позицію, використовує в онлайнному спілкуванні етикетні формули, додержує засад академічної доброчесності [9 МОВ 3.2.3-2]. Вирізняє прояви маніпулятивних впливів у цифровому просторі та уникає їх [9 МОВ 3.2.4-1]. Спілкується в цифровому середовищі на засадах кібербезпеки та академічної доброчесності [9 МОВ 3.2.4-2]
--	--	--	---	---

		Додержує засад академічної доброчесності під час онлайнової взаємодії [6 МОВ 3.2.3-2]		
Редагує письмові тексти [МОВ 3.3]	Виявляє і виправляє помилки, допущені в тексті, спираючись на засвоєні мовні норми [6 МОВ 3.3.1]. Аналізує та вдосконалює зміст написаного, доповнює окремі його частини відповідно до теми й мети висловлювання [6 МОВ 3.3.2]. Обирає доцільні способи вдосконалення власного мовлення [6 МОВ 3.3.3]	Знаходить і виправляє огріхи й помилки в змісті, будові й мовному оформленні власних висловлень [6 МОВ 3.3.1-1]. Пояснює окремі виправлення, покликаючись на вивчені правила [6 МОВ 3.3.1-2]. Аналізує зміст написаного з погляду цілісності та повноти викладу [6 МОВ 3.3.2-1]. Коригує текст на основі проведеного аналізу [6 МОВ 3.3.2-2]. Доповнює та / або змінює окремі частини тексту відповідно до теми і мети висловлення [6 МОВ 3.3.2-3].	Ідентифікує різні види помилок виправляє та обґрунтовує зроблені виправлення, спираючись на засвоєні норми [9 МОВ 3.3.1]. Аналізує і вдосконалює зміст написаного відповідно до теми й мети висловлювання, усуває огріхи у структурі тексту, враховуючи стилістичні та жанрові особливості тексту [9 МОВ 3.3.2]. Аналізує допущені помилки для того, щоб краще пізнати переваги і недоліки власноруч написаних текстів, визначити власні навчальні цілі [9 МОВ 3.3.3]	Ідентифікує різні види помилок на рівні змісту, структури та мовного оформлення, виправляє та обґрунтовує зроблені виправлення, спираючись на засвоєні норми [9 МОВ 3.3.1-1]. Аналізує і вдосконалює зміст написаного відповідно до теми й мети висловлювання [9 МОВ 3.3.2-1]. Усуває огріхи у структурі тексту, враховуючи стилістичні та жанрові особливості тексту [9 МОВ 3.3.2-2]. Визначає переваги і недоліки власноруч написаних текстів і планує власний навчальний поступ, спираючись на аналіз допущених помилок [9 МОВ 3.3.3-1]

		Удосконалює письмовий текст (власний та чужий) [6 МОВ 3.3.2-4]. Проектує способи подолання помилок у власному мовленні [6 МОВ 3.3.3-1]		
4. Дослідження індивідуального мовлення, використання мови для власної мовної творчості, спостереження за мовними явищами, їх аналіз				
Досліджує мовні явища [МОВ 4.1]	Використовує знання про закономірності функціонування мовних одиниць для вдосконалення власного мовлення [6 МОВ 4.1.1]. Спостерігає за окремими мовними явищами в мовленні [6 МОВ 4.1.2].	Виокремлює та розрізняє мовні одиниці кожного з рівнів (звуки, частини слова, слова, форми слова, словосполучення, речення, тексти) [6 МОВ 4.1.1-1]. Порівнює та зіставляє мовні одиниці кожного з рівнів за визначеними ознаками [6 МОВ 4.1.1-2]. Вирізняє окремі мовні явища у своєму та чужому мовленні, пояснює їхню суть [6 МОВ 4.1.2-1]. Порівнює тексти з погляду наявності в них певних мовних явищ (наприклад, синонімія, антонімія,	Розрізняє мовні одиниці різних рівнів на основі аналізу їхніх характерних ознак і функцій у мовленні, виявляє системні міжрівневі взаємозв'язки між ними, типові закономірності їх функціонування на основі узагальнення власних спостережень [9 МОВ 4.1.1]	Визначає й характеризує системні міжрівневі взаємозв'язки між мовними одиницями різних рівнів, типові закономірності їх функціонування на основі узагальнення власних спостережень за мовою і мовленням [9 МОВ 4.1.1-1]. Використовує знання про системність мовних явищ для вдосконалення власного мовлення [9 МОВ 4.1.1-2]

		спільнокореневі слова, омонімія, історичне чергування) [6 МОВ 4.1.2-2]		
Використовує знання з мови у мовленнєвій творчості [МОВ 4.2]	Виявляє власні мовні вподобання в доборі мовних засобів [6 МОВ 4.2.1]. Імпровізує з окремими художніми засобами (з-поміж них і цифровими) [6 МОВ 4.2.2]. Використовує твори мистецтва як засіб комунікації з іншими особами [6 МОВ 4.2.3]. Збагачує власний стиль мовлення окремими рисами мовлення інших осіб [6 МОВ 4.2.4]	Творчо використовує мовні засоби, обираючи з-поміж запропонованих варіантів доречні нестандартні рішення, обґрунтовуючи зроблений вибір [6 МОВ 4.2.1-1]. Відтворює окремі художні засоби для втілення власних творчих намірів [6 МОВ 4.2.2-1]. Наслідуює окремі стильові риси тексту / медіатексту в процесі створення власного тексту / медіатексту для взаємодії з іншими особами [6 МОВ 4.2.3-1]. Вирізняє спільні та відмінні риси між своїм мовленням та мовленням інших осіб [6 МОВ 4.2.4-1]	Використовує результати власної мовотворчості для особистісного самовираження [9 МОВ 4.2.1]. Імпровізує з різними художніми засобами (з-поміж них і цифровими) [9 МОВ 4.2.2]. Використовує твори мистецтва для створення власних текстів/ медіатекстів та під час комунікації [9 МОВ 4.2.3]. Удосконалює власний стиль мовлення [9 МОВ* 4.2.4]	Творчо використовує широкий спектр мовних засобів, обираючи з-поміж запропонованих варіантів нестандартні рішення, виявляючи художньо-образне, асоціативне мислення [9 МОВ 4.2.1-1]. Імпровізує з текстом/ медіатекстом, застосовуючи елементи стилізації, пародії тощо, обстоюючи свою позицію у творчості та право на самовираження [9 МОВ 4.2.2-1]. Взаємодіє з іншими через власну мовотворчість, зокрема через текст/ медіатекст (наприклад постер, відеоролик тощо) [9 МОВ 4.2.3-1]. Використовує різноманітні стратегії (наприклад, вільний запис асоціацій, “карти знань”, складання списків дивних ідей, мозкова атака тощо) для продукування нових мистецьких

				ідей, використовує ідеї інших і доопрацьовує їх [9 МОВ 4.2.3-2]. Досліджує власне мовлення, аналізує основні риси авторського стилю тексту/ медіатексту для вдосконалення власного стилю мовлення [9 МОВ 4.2.4-1].
--	--	--	--	--

ВИМОГИ

до обов'язкових результатів навчання здобувачів освіти з мовно-літературної освітньої галузі (державна мова, оригінальна та перекладна література державною мовою) з навчанням мовою відповідного корінного народу або національної меншини

Обов'язкові результати навчання				
Загальні результати	5-6 класи		7-9 класи ¹	
	Конкретні результати	Орієнтири для оцінювання	Конкретні результати	Орієнтири для оцінювання
1	2	3	4	5
1. Взаємодія з іншими особами усно, сприйняття і використання інформації для досягнення життєвих цілей у різних комунікативних ситуаціях				
Сприймає усну інформацію [УМД 1.1]	Слухає чітко нормативне мовлення у різних формах (монолог, діалог, полілог) на відомому й нескладну нову тематику [6 УМД 1.1.1].	Уважно слухає монологічні / діалогічні висловлювання на загальні повсякденні теми [6 УМД 1.1.1-1].		
	Реагує на почуте, уточнюючи важливі для розуміння деталі [6 УМД 1.1.2]	Відповідає на типові запитання за змістом почутого, якщо мовлення чітко артикульоване [6 УМД 1.1.2-1]. Розуміє й відтворює основний зміст чітко структурованої інформації щодо знайомих питань, а також простими етикетними засобами етично висловлює власне ставлення до почутого [6 УМД 1.1.2-2].		

¹ Конкретні результати й орієнтири оцінювання для 7-х – 9-х класів перебувають на стадії розроблення, оскільки потребують додаткових консультацій із представниками національних спільнот.

		За потреби з дотриманням вивчених мовних норм перепитує співрозмовника для уточнення деталей [6 УМД 1.1.2-3].		
	Передає простими фразами прихований зміст повідомлення, виражений за допомогою типових, зрозумілих для сприйняття невербальних засобів [6 УМД 1.1.3]	Помічає використані в знайомій ситуації типові невербальні засоби (інтонацію, силу голосу, темп, паузи, міміку, жести, пози), що використані для вираження прихованого змісту й простими фразами відтворює його [6 УМД 1.1.3-1].		
Перетворює усну інформацію в різні форми повідомлень [УМД 1.2]	Усно відтворює зміст почутого з увагою до окремих значущих деталей [6 УМД 1.2.1].	Стисло переказує фактичний зміст почутого на знайому тему, якщо інформація проста, добре структурована, подана повільно й чітко [6 УМД 1.2.1-1]. Вибірково переказує зміст почутого, що стосується типової передбачуваної ситуації, підпорядковуючи намір висловлення темі й основній думці [6 УМД 1.2.1-2].		

		Перефразовує окремі прості репліки в діалозі [6 УМД 1.2.1-3].		
	Фіксує основний зміст почутого відповідно до поставленого завдання [6 УМД 1.2.2].	Складає простий план почутого самостійно або з допомогою [6 УМД 1.2.2-1]. Робить нотатки за почутим (зокрема визначає ключові слова та фрази в почутому, якщо пропонована інформація проста, добре структурована, подана повільно й чітко) [6 УМД 1.2.2-2]. Відтворює основні факти й окремі значущі думки, що розкривають зміст почутого, якщо повідомлення чітке, а темп мовлення повільний [6 УМД 1.2.2-3].		
	Добирає та створює з допомогою або самостійно графічні й візуалізаційні засоби передавання інформації [6 УМД 1.2.3].	Унаочнює й візуалізує почуте (самостійно або з допомогою інших), використовуючи різні засоби (малюнки, схеми, таблиці, комікси й ін.) для відтворення основного змісту й окремих значущих деталей, структурування інформації [6 УМД 1.2.3-1].		

		Передає за допомогою візуалізації та графічних засобів загальне враження від почутого, якщо повідомлення чітке, а темп мовлення повільний [6 УМД 1.2.3-2].		
Виокремлює усну інформацію [УМД 1.3]	Відбирає відповідно до поставленого завдання або самостійно визначених цілей конкретну інформацію на знайомі теми з одного чи кількох джерел (зокрема медіа) за умови чіткого нормативного мовлення [6 УМД 1.3.1].	Знаходить у почутому відповіді на запитання, що стосуються повсякденних тем [6 УМД 1.3.1-1]. Використовує відібрану інформацію з одного чи кількох джерел, що стосуються відомої тематики, для розв'язання поставленого завдання або самостійно визначених цілей [6 УМД 1.3.1-2]. Розрізняє відому й нову для себе інформацію в повідомленнях на знайомі теми [6 УМД 1.3.1-3].		
Аналізує та інтерпретує усну інформацію [УМД 1.4]	Визначає тему, окремі мікротеми, основну ідею повідомлення, якщо інформація проста, добре структурована, подана повільно й чітко [6 УМД 1.4.1].	Формулює простими фразами тему та основну ідею простого повідомлення [6 УМД 1.4.1-1]. Визначає значущі мікротеми, окремі важливі деталі в добре		

		структурованому усному повідомленні за умови чіткого нормативного мовлення [6 УМД 1.4.1-2].		
	Систематизує та узагальнює різні думки в простих повідомленнях, виявляючи в них спільне й відмінне [6 УМД 1.4.2].	Визначає спільне й відмінне в повідомленнях інших на знайомі повсякденні теми [6 УМД 1.4.2-1]. Указує на конструктивні думки, критично й толерантно ставлячись до різних поглядів [6 УМД 1.4.2-2].		
	Пояснює взаємозв'язок між змістом і формою типових повідомлень [6 УМД 1.4.3].	Указує на виразні особливості форми повідомлення, зумовлені його змістом, і простими фразами пояснює цей зв'язок [6 УМД 1.4.3-1].		
	Визначає мету повідомлення на знайомі теми [6 УМД 1.4.4].	Формулює з використанням типових фраз основну мету почутого повідомлення на повсякденні теми [6 УМД 1.4.4-1].		
	Пов'язує, зіставляє почуте із життєвим досвідом [6 УМД 1.4.5].	Зіставляє почуте з власним життєвим досвідом, пояснюючи з допомогою типових мовних засобів риси подібності та відмінності [6 УМД 1.4.5-1].		
	Розрізняє факти, судження та аргументи в почутому [6 УМД 1.4.6].	Розпізнає наявні в повідомленні основні факти, судження й аргументи, якщо		

		інформація проста, добре структурована, подана повільно й чітко [6 УМД 1.4.6-1]. Формулює типові запитання для уточнення розуміння почутого [6 УМД 1.4.6-2].		
Оцінює усну інформацію [УМД 1.5]	Висловлює своє ставлення до змісту й форми простого, добре структурованого повідомлення за умови чіткого нормативного мовлення [6 УМД 1.5.1].	Визначає повноту інформації, за потреби звертаючись до відповідних джерел, доречно цитуючи окремі невеликі фрагменти почутого повідомлення [6 УМД 1.5.1-1]. Характеризує з використанням типових мовних засобів почуте з погляду основних правил спілкування, дотримується їх [6 УМД 1.5.1-2].		
	Визначає окремі деталі, що сприяють або заважають комунікації [6 УМД 1.5.2]	Указує типовими фразами на окремі показові особливості, що сприяють або заважають ефективній комунікації у відомих життєвих чи навчальних ситуаціях [6 УМД 1.5.2-1].		
Висловлює і захищає власні	Конструктивно спілкується, використовуючи типові	Ініціює та підтримує діалог на відому тематику в типових		

погляди, ідеї, переконання [УМД 1.6]	мовленнєві засоби [6 УМД 1.6.1].	ситуаціях спілкування [6 УМД 1.6.1-1]. Доброзичливо висловлює своє ставлення до думок інших, зважаючи на неповноту або суперечливість почутої інформації чи недостатнє розуміння її [6 УМД 1.6.1-2]. Наводить кілька простих аргументів і прикладів на підтвердження власної позиції, використовуючи типові мовні засоби [6 УМД 1.6.1-3]. Логічно структурує власне повідомлення [6 УМД 1.6.1-4].		
Використовує вербальні та невербальні засоби під час представлення своїх думок [УМД 1.7]	Взаємодіє зі співрозмовником/-ами, супроводжуючи власне мовлення доречними вербальними та невербальними засобами для досягнення комунікативної мети [6 УМД 1.7.1].	Доцільно використовує типові вербальні та невербальні засоби в знайомій ситуації для ефективної комунікації зі співрозмовником/-ами [6 УМД 1.7.1-1]. Добирає стиль мовлення відповідно до умов спілкування в типових ситуаціях [6 УМД 1.7.1-2].		

		Дотримується основних мовленнєвих норм під час типових ситуацій комунікації [6 УМД 1.7.1-3].		
	Доречно використовує у мовленні типові засоби художньої виразності [6 УМД 1.7.2].	Використовує типові засоби художньої виразності у власному мовленні й пояснює простими фразами доцільність використання їх [6 УМД 1.7.2-1].		
Регулює власний емоційний стан [УМД 1.8]	Пояснює емоційний стан (свій та інших) з увагою до його відтінків у типових життєвих ситуаціях [6 УМД 1.8.1].	Розповідає простими фразами про власний емоційний стан, указуючи на окремі відтінки настрою, почуттів, переживань тощо, під час рефлексії стосовно почутого чи побаченого [6 УМД 1.8.1-1]. Описує простими фразами емоційний стан інших, зокрема й літературних персонажів, аналізуючи їхні вчинки та висловлювання, що стосуються відомих життєвих і навчальних ситуацій [6 УМД 1.8.1-2]. Пояснює простими фразами причини відповідного емоційного стану в типових життєвих ситуаціях,		

		виявляючи емпатію [6 УМД 1.8.1-3].		
	Регулює власні емоції в комунікації [6 УМД 1.8.2].	Моделює свої емоції під час презентації тексту (наприклад, під час художньої декламації) [6 УМД 1.8.2-1].		
	Збагачує міжособистісну комунікацію позитивними емоціями [6 УМД 1.8.3].	Використовує типові вербальні й невербальні засоби в знайомих ситуаціях для збагачення міжособистісної комунікації позитивними емоціями, для створення комфортної атмосфери спілкування, для підтримки, заохочення співрозмовника до певних дій [6 УМД 1.8.3-1].		
2. Сприйняття, аналіз, інтерпретація, критичне оцінювання інформації в текстах різних видів, зокрема медіатекстах, та використання її для збагачення власного досвіду				
Сприймає текст [УМД 2.1]	Відповідно до мети застосовує основні види читання текстів / медіатекстів (цілісних, перерваних, змішаних) [6 УМД 2.1.1].	Читає нескладні короткі тексти / медіатекстів різних функціональних стилів і мовленнєвих жанрів на відому й частково нову тематику, де значення незнайомих слів розкривається контекстно та/або через ілюстративний матеріал [6 УМД 2.1.1-1].		

	Усвідомлено послуговується основними складниками (заголовки, зміст, анотація, бібліографічні дані тощо) джерела інформації (друкованого чи цифрового) [6 УМД 2.1.2].	Відповідає на запитання щодо функцій основних складників друкованого чи цифрового текстового джерела інформації (заголовки, зміст, анотація, бібліографічні дані тощо) [6 УМД 2.1.2-1]. Використовує заголовок, зміст (оглав) та анотацію для оптимізації роботи з текстом [6 УМД 2.1.2-1].		
Аналізує та інтерпретує текст [УМД 2.2]	Визначає основні порушені в тексті / медіатексті проблеми, пов'язуючи їх із життєвим досвідом [6 УМД 2.2.1].	Окреслює простими фразами основні проблеми, порушені в тексті / медіатексті на знайомі теми [6 УМД 2.2.1-1]. Зіставляє інформацію про прочитане з власним досвідом, за необхідності перечитуючи текст / медіатекст [6 УМД 2.2.1-2].		
	Розрізняє відому та нову, головну й важливу другорядну інформацію, факти та судження в тексті / медіатексті [6 УМД 2.2.2].	Знаходить відому й нову інформацію в тексті / медіатексті на знайому тему [6 УМД 2.2.2-1]. Визначає головну й важливу другорядну інформацію в простих, добре структурованих текстах / медіатекстах [6 УМД 2.2.2-2].		

		Розуміє фактичний зміст прочитаного й очевидні судження в тексті / медіатексті, розрізняє факти й судження [6 УМД 2.2.2-3].		
	Визначає тему, значущі мікротеми й основну думку тексту / медіатексту [6 УМД 2.2.3].	Формулює тему та основну думку тексту / медіатексту на знайомі теми або теми, що стосуються індивідуальних зацікавлень [6 УМД 2.2.3-1]. Виокремлює значущі мікротеми в тексті / медіатексті на знайому тематику [6 УМД 2.2.3-2].		
	Порівнює на рівні окремих значущих елементів тексти оригінальної та перекладної літератури [6 УМД 2.2.4].	Визначає виразно простежувані спільні та відмінні елементи змісту подібних за певними ознаками оригінальні та перекладні літературні твори [6 УМД 2.2.4-1].		
	Інтегрує інформацію, надану різними способами (словесну, графічну, числову тощо) у межах одного або кількох простих текстів / медіатекстів [6 УМД 2.2.5].	Поєднує інформацію, яку надано в різний спосіб (словесна, графічна, числова) у межах одного або кількох текстів / медіатекстів знайомої тематики [6 УМД 2.2.5-1].		

	Характеризує деякі значущі особливості структури та окремі деталі мовного оформлення типових текстів / медіатекстів, що належать до різних стилів і жанрів [6 УМД 2.2.6].	Розрізняє тексти / медіатексти різних стилів, типів і жанрів мовлення на відому тематику [6 УМД 2.2.6-1]. Окреслює типовими фразами характерні ознаки будови нескладних для сприйняття текстів різних стилів, типів і жанрів мовлення [6 УМД 2.2.6-2]. Пропонує буквально тлумачення прочитаного [6 УМД 2.2.6-3].		
	Робить висновки на основі прочитаного тексту / медіатексту [6 УМД 2.2.7].	Формулює головні висновки на основі аналізу текстів / медіатекстів чи їхніх фрагментів на знайому тематику [6 УМД 2.2.7-1].		
Збагачує естетичний та емоційно-чуттєвий досвід [УМД 2.3]	Аналізує емоційний стан, персонажів, їхні вчинки для моделювання власної поведінки та базових морально-етичних норм, виявляючи толерантність [6 УМД 2.3.1].	Характеризує з використанням типових мовних засобів емоційний стан персонажів у літературному творі, їхню поведінку та вчинки, виявляючи толерантність [6 УМД 2.3.1-1]. Проводить паралелі з власним життєвим досвідом [6 УМД 2.3.1-2].		

	Висловлює власні почуття та враження щодо зображених у тексті / медіатексті людей, подій, ситуацій, ставлення до них [6 УМД 2.3.2].	Висловлює в усній та/або писемній формі власні почуття, враження, викликані прочитаним, своє ставлення до зображених у тексті / медіатексті людей, подій, ситуацій, явищ тощо, використовуючи типові фрази [6 УМД 2.3.2-1]. Зв'язно пояснює вплив прочитаного на формування власного естетичного смаку, кола читацьких інтересів [6 УМД 2.3.2-2].		
Оцінює текст [УМД 2.4]	Пояснює значення отриманої з тексту / медіатексту інформації в контексті власного досвіду для розв'язання потрібних завдань [6 УМД 2.4.1].	Висловлює простими фразами своє бачення значущості інформації з тексту / медіатексту для розв'язання потрібних завдань, використовуючи типові жанри, форми й способи представлення повідомлень [6 УМД 2.4.1-1].		
	Встановлює актуальність і достовірність інформації в тексті / медіатексті на основі власного досвіду [6 УМД 2.4.2].	Визначає актуальність і достовірність простого, добре структурованого тексту / медіатексту на знайомі теми (наприклад, чи наведена інформація є дійсною, не застарілою, точною, неупередженою), покликаючись на приклади з		

		власного та відомого життєвого досвіду інших [6 УМД 2.4.2-1]. Висловлює згоду або незгоду з думкою інших щодо прочитаного, наводячи доречні цитати або окремі аргументи [6 УМД 2.4.2-2].		
Обирає тексти для читання [УМД 2.5]	Обирає з допомогою або самостійно оригінальні та перекладні тексти різних стилів і жанрів залежно від мети читання [6 УМД 2.5.1].	Обирає (самостійно або з допомогою) оригінальні та перекладні тексти, які належать до різних стилів і жанрів, простими фразами пояснює свій вибір [6 УМД 2.5.1-1]. Представляє типовими фразами власні читацькі вподобання, наводячи приклади прочитаного [6 УМД 2.5.1-2].		
	Добирає з переліку і використовує потрібні джерела, які вважає надійними [6 УМД 2.5.2].	Використовує для виконання завдань актуальні та достовірні текстові джерела, простими фразами пояснюючи мотиви вибору саме цих джерел [6 УМД 2.5.2-1].		
Перетворює текстову	Перетворює тексти / медіатексти словесно (переказ, конспект тощо),	Переказує простими фразами зміст тексту / медіатексту (його частини) в різний спосіб		

інформацію [УМД 2.6]	графічно (схема, таблиця тощо) [6 УМД 2.6.1].	відповідно до завдання [6 УМД 2.6.1-1]. Фіксує потрібні елементи тексту / медіатексту, оптимізуючи написане за допомогою окремих графічних позначок [6 УМД 2.6.1-2]. Представляє текстову інформацію (з одного джерела) на знайому тему через візуалізацію (схема, таблиця, графік, малюнок, діаграма тощо) [6 УМД 2.6.1-3].		
	Трансформує графічну інформацію на основі одного джерела в текстову [6 УМД 2.6.2].	Створює простий текст на основі певної графічної інформації (діаграми, графіка тощо) [6 УМД 2.6.2-1].		
Читає творчо [УМД 2.7]	Експериментує з текстом / медіатекстом за аналогією (змінює персонажів, переказує текст / медіатекст з позиції іншого оповідача), за потреби звертаючись за допомогою до інших осіб [6 УМД 2.7.1].	Творчо опрацьовує прочитаний текст / медіатекст, зокрема й твір оригінальної та перекладної літератури, змінюючи персонажів, додаючи окремі епізоди, переказуючи простими словами прочитане з позиції одного з персонажів тощо [6 УМД 2.7.1-1].		

	Створює елементи власного медіатексту на основі прочитаного [6 УМД 2.7.2].	За мотивами прочитаного створює власний медійний продукт (мультфільм, прості театральні сценки, відеоролики, блоги тощо) [6 УМД 2.7.2-1].		
3. Висловлювання думок, почуттів та ставлення, взаємодія з іншими особами письмово та в режимі реального часу, дотримання норм літературної мови				
Створює письмові висловлювання [УМД 3.1]	Записує від руки або з використанням спеціальних (у тому числі цифрових) пристроїв власні міркування або інформацію з різних джерел [6 УМД 3.1.1].	Фіксує власне мовлення, а також інформацію з інших джерел, якщо вона проста, добре структурована, подана повільно й чітко [6 УМД 3.1.1-1].		
	Створює та самостійно репрезентує невеликі тексти / медіатексти на відому тематику [6 УМД 3.1.2].	Створює та в простий спосіб самостійно репрезентує невеликі типові письмові тексти / медіатексти на відому тематику визначених типів, стилів та жанрів, зважаючи на мету та адресата, спираючись на власний життєвий досвід [6 УМД 3.1.2-1].		
	Додержує основних засад академічної доброчесності під час створення власних текстів / медіатекстів [6 УМД 3.1.3].	Оформлює власне висловлення, ураховуючи основні засади академічної доброчесності [6 УМД 3.1.3-1].		

	Добирає потрібні мовні засоби виразності, дотримуючись основних мовних норм [6 УМД 3.1.4].	Складає та оформлює власне висловлювання згідно з основними словотвірними, лексичними, орфографічними, граматичними, пунктуаційними та стилістичними нормами [6 УМД 3.1.4-1]. Добирає доречні типові засоби мовної виразності для оформлення власного висловлювання [6 УМД 3.1.4-2].		
Взаємодіє в режимі реального часу [УМД 3.2]	Створює невеликі типові повідомлення / медіатексти в захищених цифрових сервісах і соцмережах щодо проблем, пов'язаних з особистим досвідом [6 УМД 3.2.1].	Пише невеликі типові повідомлення в спеціальних (захищених) цифрових сервісах і соцмережах [6 УМД 3.2-1]. Висловлюється в захищеному цифровому середовищі щодо проблем, пов'язаних із власним життєвим досвідом і своєю сферою зацікавлень [6 УМД 3.2.2-2].		
	Бере участь в онлайн-дискусіях, розпізнаючи основні розбіжності в думках співрозмовників і толерантно обстоюючи власну позицію, дотримуючись базових	Дискутує в онлайн-середовищі на відому тематику, пов'язану з власним життєвим досвідом, навчанням, уподобаннями тощо [6 УМД 3.2.2-1].		

	норм етикету [6 УМД 3.2.2].	Порівнює основні позиції учасників дискусії [6 УМД 3.2.2-2]. Толерантно відстоює з використанням типових мовних засобів власну позицію, зосереджуючись на спільних і відмінних думках учасників дискусії [6 УМД 3.2.2-3]. Додержує норм етикету під час онлайнового спілкування [6 УМД 3.2.2-4].		
	Дотримується основ безпечної поведінки в цифровому просторі та основних засад академічної доброчесності [6 УМД 3.2.3].	Взаємодіє з іншими в цифровому просторі, дбаючи про власну кібербезпеку [6 УМД 3.2.3-1]. Додержує засад академічної доброчесності під час онлайнової взаємодії [6 УМД 3.2.3-2].		
Редагує письмові тексти [УМД 3.3]	Виявляє й виправляє типові помилки, допущені в тексті, спираючись на засвоєні мовні норми [6 УМД 3.3.1].	Знаходить і виправляє найтипівші огріхи й помилки в змісті, будові й мовному оформленні власних висловлень [6 УМД 3.3.1-1].		

		Пояснює зроблені виправлення, покликаючись на вивчені правила [6 УМД 3.3.1-2].		
	Аналізує й удосконалює зміст написаного, доповнює окремі його частини відповідно до теми й мети висловлювання [6 УМД 3.3.2].	Аналізує зміст написаного з погляду цілісності та повноти викладу [6 УМД 3.3.2-1]. Коригує написане на основі проведеного аналізу [6 УМД 3.3.2-2]. Доповнює та/або змінює окремі частини створеного тексту / медітексту відповідно до теми й мети [6 УМД 3.3.2-3].		
	Обирає доцільні способи (за допомогою вчителя) вдосконалення власного мовлення [6 УМД 3.3.3].	Проектує (за допомогою вчителя) способи подолання помилок у власному мовленні [6 УМД 3.3.3-1].		
4. Дослідження індивідуального мовлення, використання мови для власної мовної творчості, спостереження за мовними явищами, їх аналіз				
Досліджує мовні явища [УМД 4.1]	Використовує знання про закономірності функціонування мовних одиниць для вдосконалення власного мовлення [6 УМД 4.1.1].	Виокремлює та розрізняє мовні одиниці кожного з рівнів (звуки, частини слова, слова, форми слова, словосполучення, речення, тексти) [6 УМД 4.1.1-1].		

		Визначає показові відмінності між українською та рідною мовою, використовуючи ці відомості для вдосконалення власного мовлення [6 УМД 4.1.1-2].		
	Спостерігає за окремими мовними явищами в мовленні [6 УМД 4.1.2].	Виокремлює та називає типові мовні явища у своєму та чужому мовленні, пояснює їхню суть [6 УМД 4.1.2-1]. Аналізує тексти / медіатексти з погляду наявності в них певних мовних явищ (наприклад, синонімія, антонімія, спільнокореневі слова, омонімія тощо) [6 УМД 4.1.2-4].		
Використовує знання з мови у мовленнєвій творчості [УМД 4.2]	Виявляє власні мовні вподобання в доборі мовних засобів [6 УМД 4.2.1].	Творчо використовує засвоєні мовні засоби, пояснюючи простими фразами мотиви вибору відповідних засобів [6 УМД 4.2.1-1].		
	Імпровізує з типовими художніми засобами (серед них із цифровими) [6 УМД 4.2.2].	Відтворює типові художні засоби для реалізації творчих проєктів [6 УМД 4.2.2-1].		
	Використовує твори мистецтва як приводи до комунікації з іншими [6 УМД 4.2.3].	Створює прості відгуки на твори мистецтва, описи за картиною тощо для взаємодії з іншими [6 УМД 4.2.3-1].		

	Збагачує власний стиль мовлення окремими рисами мовлення інших [6 УМД 4.2.4].	Виокремлює виразно помітні спільні та відмінні риси між своїм мовленням і мовленням інших осіб [6 УМД 4.2.4-1].		
--	---	---	--	--

ВИМОГИ

до обов'язкових результатів навчання здобувачів освіти з мовно-літературної освітньої галузі (рідна мова, оригінальна література рідною мовою) для класів (груп) з навчанням мовою відповідного корінного народу або національної меншини

Обов'язкові результати навчання				
Загальні результати	5–6 класи		7–9 класи	
	Конкретні результати	Орієнтири для оцінювання	Конкретні результати	Орієнтири для оцінювання
1	2	3	4	5
1. Взаємодія з іншими особами усно, сприймання і використання інформації для досягнення життєвих цілей у різних комунікативних ситуаціях				
Сприймає усну інформацію [РМЛ 1.1]	Слухає висловлення у різних формах (монолог, діалог, полілог), сприймаючи подану в достатньо вільному темпі інформацію відповідного обсягу на відому й частково нову тематику [6 РМЛ 1.1.1]. Реагує на почуте, уточнюючи важливі для розуміння деталі [6 РМЛ 1.1.2]. Передає прихований зміст повідомлення, виражений за допомогою типових невербальних засобів [6 РМЛ 1.1.3].	Уважно слухає монологічні / діалогічні висловлення, зважаючи на мету та умови спілкування [6 РМЛ 1.1.1-1]. Вичерпно відповідає на запитання за змістом почутого [6 РМЛ 1.1.2-1]. Розуміє й відтворює зміст почутого, толерантно реагує (зокрема певними етикетними формулами, а також етично висловлює власне ставлення до нього [6 РМЛ 1.1.2-2]. За потреби грамотно перепитує співрозмовника для уточнення деталей [6 РМЛ 1.1.2-3].	Слухає інформацію з різних джерел на відому й нову тематику, озвучену у вільному темпі [9 РМЛ 1.1.1]. Бере активну участь у комунікації, використовуючи деякі прийоми комунікативної взаємодії відповідно до мети і ситуації спілкування [9 РМЛ 1.1.2]. Розпізнає і передає прихований зміст повідомлення, виражений невербально [9 РМЛ 1.1.3]	Свідомо застосовує прийоми активного слухання [9 РМЛ 1.1.1-1]. Відповідає на запитання за змістом почутого [9 РМЛ 1.1.2-1]. Адекватно реагує на почуте, демонструючи розуміння комунікативних намірів співрозмовника [9 РМЛ 1.1.2-2]. Формулює уточнювальні запитання до почутого для його розуміння [9 РМЛ 1.1.2-3]. Вирізняє невербальні засоби, які сприяють розумінню не вираженого вербально змісту повідомлення [9 РМЛ 1.1.3-1].

		Виявляє і відтворює прихований зміст повідомлення, розрізняючи невербальні засоби (інтонацію, силу голосу, логічні наголоси, темп, паузи, міміку, жести, пози), використані для передавання прихованого змісту [6 РМЛ 1.1.3-1]		Виявляє невербальні засоби, що вказують на наявність у повідомленні прихованої сумнівної інформації, передає прихований зміст почутого [9 РМЛ 1.1.3-2]
Перетворює інформацію з почутого (тексту / медіатексту, зокрема літературного твору) в різні форми повідомлень [РМЛ 1.2]	Усно відтворює зміст почутого (тексту / медіатексту, зокрема літературного твору) з акцентом на окремих деталях [6 РМЛ 1.2.1]. Фіксує основний зміст почутого (тексту / медіатексту, зокрема літературного твору) відповідно до поставленого завдання [6 РМЛ 1.2.2]. З допомогою або самостійно добирає і створює графічні та візуальні засоби передавання інформації [6 РМЛ 1.2.3]	Стисло переказує зміст почутого (зокрема літературного твору), підпорядковуючи намір висловлення темі й основній думці [6 РМЛ 1.2-1]. Вибірково переказує зміст почутого [6 РМЛ 1.2-2]. Перефразовує репліки в діалозі [6 РМЛ 1.2-3]. Самостійно складає простий план почутого [6 РМЛ 1.2-4]. Використовує елементи конспектування (зокрема визначає ключові слова та фрази в почутому) [6 РМЛ 1.2-5].	Переказує повідомлення в різний спосіб відповідно до мети й ситуації спілкування [9 РМЛ 1.2.1] Фіксує почуте (текст / медіатекст, зокрема літературний твір) для оптимізації запам'ятовування, розуміння та подальшого використання почутого [6 РМЛ 1.2.2]. Самостійно добирає графічні засоби передавання інформації, за потреби вносячи відповідні зміни [9 РМЛ 1.2.3]	Переказує повідомлення докладно, стисло, вибірково, творчо, акцентуючи увагу на змісті в цілому, на окремих важливих деталях чи на фрагментах почутого відповідно до мети й ситуації спілкування [9 РМЛ 1.2.1-1] Самостійно складає і komponує складний план, створює конспект, тези почутого, доцільно використовуючи цитування, скорочення, умовні позначення, символи тощо [9 РМЛ 1.2.2-1]. Самостійно передає за допомогою візуалізації та різних графічних засобів власне розуміння почутого, структуруючи інформацію за допомогою схем, таблиць, графіків тощо

		Відтворює основні думки й факти, що розкривають зміст почутого [6 РМЛ 1.2-6] Унаочнює й візуалізує почуте (самостійно або з допомогою інших), використовуючи різні засоби (малюнки, схеми, таблиці, комікси та ін.) для відтворення змісту, структурування інформації [6 РМЛ 1.2-7]. Передає за допомогою візуалізації та графічних засобів враження від почутого [6 РМЛ 1.2-8]		[9 РМЛ 1.2.3-1]
Виокремлює усну інформацію [РМЛ 1.3]	Відбирає відповідно до поставленого завдання або самостійно визначених цілей інформацію з одного чи кількох джерел (зокрема медіа) [6 РМЛ 1.3.1]	Знаходить у почутому відповіді на запитання [6 РМЛ 1.3.1-1]. Використовує відібрану інформацію з одного чи кількох джерел для розв'язання поставленого завдання або самостійно визначених цілей [6 РМЛ 1.3.1-2]. Розрізняє відому й нову для себе інформацію [6 РМЛ 1.3.1-3]	Виокремлює відповідно до самостійно визначених цілей інформацію з одного чи кількох джерел (зокрема медіа), доречно використовує її [9 РМЛ 1.3.1]	Знаходить потрібну інформацію, відому або нову, в одному чи кількох джерелах і використовує її відповідно до самостійно визначених цілей [9 РМЛ 1.3.1-1]

Аналізує та інтерпретує усну інформацію [РМЛ 1.4]	Визначає тему, окремі мікротеми, основну ідею, важливі деталі повідомлення [6 РМЛ 1.4.1]. Систематизує та узагальнює різні думки, виявляючи в них спільне і відмінне [6 РМЛ 1.4.2]. Пояснює взаємозв'язок між змістом і формою повідомлення [6 РМЛ 1.4.3]. Визначає мету повідомлення [6 РМЛ 1.4.4].	Формулює тему та ідею повідомлення [6 РМЛ 1.4.1-1]. Визначає основну й другорядну інформацію, мікротеми, важливі деталі в усному повідомленні [6 РМЛ 1.4.1-2] Визначає спільне і відмінне в повідомленнях інших [6 РМЛ 1.4.2-1]. Указує на конструктивні думки, критично й толерантно ставлячись до різних поглядів [6 РМЛ 1.4.2-2] Характеризує особливості форми повідомлення, зумовлені його змістом [6 РМЛ 1.4.3.-1].	Визначає тему, основну ідею, окреслює коло порушених у повідомленні проблем, розрізняє важливі для розуміння почутого деталі повідомлення [9 РМЛ 1.4.1]. Установлює зв'язок між фрагментами інформації, наданої з одного чи кількох джерел [9 РМЛ 1.4.2]. Визначає та прогнозує взаємовплив елементів форми і змісту повідомлення в мінливих ситуаціях спілкування [9 РМЛ 1.4.3]. Визначає мету мовця і передбачає комунікативний намір співрозмовника [9 РМЛ 1.4.4]	Окреслює тематику і проблематику повідомлення для подальшої його інтерпретації [9 РМЛ 1.4.1-1]. Виявляє важливі деталі повідомлення для ілюстрування власного розуміння почутого [9 РМЛ 1.4.1-2]. Визначає зв'язок між фрагментами частково неповної інформації, наданої з одного чи кількох різних джерел, для формування цілісного уявлення [9 РМЛ 1.4.2-1]. Аналізує стильові жанрові та мовні особливості почутого [9 РМЛ 1.4.3-1].
	Пов'язує, зіставляє почуте з життєвим досвідом [6 РМЛ 1.4.5]. Розрізняє факти, судження та аргументи в почутому [6 РМЛ 1.4.6]	Формулює основну мету почутого повідомлення [6 РМЛ 1.4.4-1]. На основі формулювання мети прогнозує перебіг подальшої комунікації та/або її результат [6 РМЛ 1.4.4.2].	Інтегрує почуте із власним та суспільно-історичним досвідом [9 РМЛ 1.4.5]. Розрізняє основні факти і судження; розуміє підтекст у повідомленні [9 РМЛ 1.4.6]	Прогнозує, як зміна форми впливає на зміст повідомлення і навпаки [9 РМЛ 1.4.3-2]. Формулює основну мету та прогнозує наміри співрозмовника, за потреби ставлячи уточнювальні запитання та цитуючи почуте, для налагодження комунікативної взаємодії та порозуміння [9 РМЛ 1.4.4-1]

		Аргументовано зіставляє почуте з життєвим досвідом [6 РМЛ 1.4.5.1]. Розпізнає наявні в повідомленні факти, судження та аргументи [6 РМЛ 1.4.6-1]. Формулює запитання, щоб уточнити розуміння почутого [6 РМЛ 1.4.6-2].		Розрізняє окремі елементи маніпуляції та пропаганди [9 РМЛ 1.4.4-2]. Обґрунтовує зв'язок почутого із власним та суспільно-історичним досвідом для оптимізації власної діяльності, зокрема в нових обставинах, прийняття рішень у мінливих ситуаціях [9 РМЛ 1.4.5-1]. Розпізнає ключові факти і судження про них, вирізняє авторські інтерпретації, розуміє аргументацію в почутому, коментує підтекст повідомлення [9 РМЛ 1.4.6-1].
Оцінює усну інформацію [РМЛ 1.5]	Обґрунтовує своє ставлення до змісту й форми повідомлення [6 РМЛ 1.5.1]. Визначає окремі деталі, що сприяють або заважають комунікації [6 РМЛ 1.5.2]	Обґрунтовує достовірність, повноту інформації, за потреби звертаючись до відповідних джерел, доречно цитуючи окремі фрагменти почутого повідомлення [6 РМЛ 1.5.1-1]. Характеризує почуте з погляду основних правил спілкування, дотримується їх [6 РМЛ 1.5.1-2]. Указує на окремі особливості, що сприяють або заважають ефективній	Оцінює зміст і форму почутого [9 РМЛ 1.5.1]. Визначає істотні деталі, що сприяють або заважають ефективній комунікації [9 РМЛ 1.5.2]	Коментує інформацію (у тому числі частково неповну), сприйняту з одного чи кількох джерел [9 РМЛ 1.5.1-1]. Визначає достовірність, новизну, несуперечливість інформації, відповідність своїм переконанням, поглядам [9 РМЛ 1.5.1-2]. Коментує окремі аспекти форми повідомлення (відповідно до ситуації спілкування та соціокультурних норм) [9 РМЛ 1.5.1-3].

		комунікації в конкретній ситуації спілкування [6 РМЛ 1.5.2-1]		Обґрунтовує свою позицію щодо почутого повідомлення, покликаючись на власний досвід та окремі джерела (які вважає авторитетними) [9 РМЛ 1.5.1-4]. Визначає позицію співрозмовника / мовця та ступінь досягнення мети комунікації [9 РМЛ 1.5.1-5]. Дослухається до інших думок, демонструючи готовність до зміни власної позиції за умови отримання достатньої аргументації [9 РМЛ 1.5.1-6]. Виокремлює істотні особливості, що сприяють або заважають ефективній комунікації в різних ситуаціях спілкування [9 РМЛ 1. 5.2-1]
Висловлює і захищає власні погляди, ідеї, переконання [РМЛ 1.6]	Конструктивно спілкується, використовуючи типові мовленнєві конструкції [6 РМЛ 1.6.1]	Доброзичливо висловлює своє ставлення до думок інших, зважаючи на неповноту або суперечливість почутої інформації [6 РМЛ 1.6.1-1]. Наводить кілька аргументів і прикладів на підтвердження власної	Аргументовано й логічно обстоює власні погляди в реальній ситуації спілкування [9 РМЛ 1.6.1]	Логічно й послідовно презентує в доцільній жанровій формі власні погляди, ідеї, переконання, підкріплюючи їх посутніми аргументами та наводячи доречні приклади з власного або суспільно-історичного досвіду [9 РМЛ 1.6.1-1]. Комунікує, визнаючи право на існування іншої думки, з

		позиції, використовуючи типові мовленнєві конструкції [6 РМЛ 1.6.1-2]. Логічно структурує власне повідомлення [6 РМЛ 1.6.1-3]		дотриманням принципів етики спілкування, норм літературної вимови [9 РМЛ 1.6.1-2]. Доречно використовує цитати, зокрема з творів оригінальної та перекладної літератури, для підтвердження й увиразнення власних поглядів, ідей, переконань [9 РМЛ 1.6.1-3]
Використовує вербальні та невербальні засоби під час представлення своїх думок [РМЛ 1.7]	Взаємодіє зі співрозмовником / -ами, супроводжуючи власне мовлення окремими вербальними і невербальними засобами для досягнення комунікативної мети [6 РМЛ 1.7.1]. Доречно використовує у мовленні окремі засоби художньої виразності [6 РМЛ 1.7.2]	Доцільно використовує вербальні та невербальні засоби для ефективної комунікації зі співрозмовником / -ами [6 РМЛ 1.7.1-1] Добирає стиль мовлення відповідно до мети, потреб і умов спілкування [6 РМЛ 1.7.1-2]. Дотримується норм у виборі мовленнєвих засобів [6 РМЛ 1.7.1-3]. Використовує основні засоби художньої виразності у власному мовленні та обґрунтовує доцільність їхнього використання [6 РМЛ 1.7.2-1]	Здійснює та обґрунтовує самостійний вибір вербальних і невербальних (в тому числі неявно виражених) засобів [9 РМЛ 1.7.1]. Використовує засоби художньої виразності для вироблення власного стилю спілкування [9 РМЛ 1.7.2]	Добирає й використовує необхідні вербальні та невербальні засоби для ефективної комунікації, пристосовує їх до ситуації спілкування та комунікативних намірів, враховуючи соціальний і культурний контекст [9 РМЛ 1.7.1-1]. Контролює використання невербальних засобів в умовах реалізації типових стратегій спілкування [9 РМЛ 1.7.1-2]. Модифікує використання інтонаційних засобів залежно від комунікативної ситуації [9 РМЛ 1.7.1-3]. Доречно використовує різні засоби художньої виразності у

				власному мовленні та обґрунтовує доцільність їхнього використання [9 РМЛ 1.7.2-1]
Регулює власний емоційний стан [РМЛ 1.8]	Пояснює емоційний стан (свій та інших) з увагою до його відтінків [6 РМЛ 1.8.1].	Розповідає про власний емоційний стан, описуючи окремі відтінки настрою, почуттів, переживань тощо під час рефлексії власної діяльності [6 РМЛ 1.8.1-1]. Описує емоційний стан інших осіб або літературних персонажів, аналізуючи їхні вчинки й висловлювання [6 РМЛ 1.8.1-2] Моделює свої емоції під час презентації тексту (наприклад, під час художньої декламації) [6 РМЛ 1.8.2-1]. Використовує потрібні вербальні й невербальні засоби для збагачення міжособистісної комунікації позитивними емоціями, для створення комфортної атмосфери спілкування, для спонукання співрозмовника до певних дій	Аналізує і враховує різні емоційні реакції (свої та інших) для ефективного спілкування [9 РМЛ 1.8.1].	Виявляє і передбачає емоційні реакції в різних ситуаціях спілкування [9 РМЛ 1.8.1-1]. Пояснює причини відповідного емоційного стану в типових життєвих ситуаціях [9 РМЛ 1.8.1-2] Здійснює емоційну саморегуляцію, доречно використовуючи вербальні й невербальні засоби (наприклад, під час виступу перед аудиторією) [9 РМЛ 1.8.2-1]
	Регулює власні емоції в комунікації [6 РМЛ 1.8.2]		Керує власними емоціями в типових ситуаціях спілкування [9 РМЛ 1.8.2]	
	Збагачує міжособистісну комунікацію позитивними емоціями [6 РМЛ 1.8.3]		Здійснює позитивний вплив на емоційний стан співрозмовників для досягнення мети спілкування [9 РМЛ 1.8.3]	Позитивно впливає на емоційний стан учасників групової комунікації, цінуючи власну культурну традицію та виявляючи повагу до інших [9 РМЛ 1.8.3-1]

		[6 РМЛ 1.8.3-1]		
2. Сприймання, аналіз, інтерпретація, критичне оцінювання інформації в текстах різних видів, зокрема медіатекстах, та використання інформації для збагачення власного досвіду				
Сприймає текст [РМЛ 2.1]	Відповідно до мети застосовує основні види читання текстів (цілісних, перерваних, змішаних), медіатекстів [6 РМЛ 2.1.1]. Усвідомлено послуговується основними складниками (заголовки, зміст, анотація, тощо) джерела інформації (друкованого чи цифрового) [6 РМЛ 2.1.2]	Читає тексти різних функційних стилів і мовленнєвих жанрів в різний спосіб (оглядово, вибірково тощо) відповідно до мети читання [6 РМЛ 2.1.1-1]. Пояснює функції основних складників друкованого чи цифрового текстового джерела інформації (заголовки, зміст, анотація та ін.) [6 РМЛ 2.1.2-1]. Використовує заголовки, зміст (оглав) та анотацію для оптимізації роботи з текстом [6 РМЛ 2.1.2-2]	Застосовує різні види критичного читання одиничних та множинних текстів (цілісних, перерваних, змішаних), медіатекстів на відому й нову тематику відповідно до мети читання [9 РМЛ 2.1.1]. Ефективно використовує складники друкованого чи цифрового текстового джерела інформації для досягнення мети читання [9 РМЛ 2.1.2]	Застосовує різні види критичного читання текстів/ медіатекстів різних стилів, зокрема, фрагментарних [9 РМЛ 2.1.1-1]. Використовує різні складники друкованого чи цифрового текстового джерела інформації (рубрикація, заголовки, скорочення, виділення тощо) для оптимізації роботи з текстовою інформацією [9 РМЛ 2.1.2-1]
Аналізує та інтерпретує текст [РМЛ 2.2]	Визначає основні порушення в тексті проблеми, пов'язуючи їх із життєвим досвідом [6 РМЛ 2.2.1]. Розрізняє відому і нову, головну і другорядну	Характеризує порушення в тексті, зокрема літературному творі, проблеми [6 РМЛ 2.2.1-1]. Проектує власний або відомий життєвий досвід на	Визначає і коментує порушення в одному чи кількох текстах/ медіатекстах проблеми [9 РМЛ 2.2.1]. Виокремлює очевидну та приховану інформацію; розрізняє об'єктивні факти і суб'єктивні	Коментує та обґрунтовує актуальність порушень в одному чи кількох текстах/ медіатекстах проблем крізь призму власного досвіду та культурно-історичного контексту [9 РМЛ 2.2.1-1].

	інформацію, факти і судження в тексті/ медіатексті [6 РМЛ 2.2.2] Визначає тему та мікротеми, основну думку тексту / медіатексту [6 РМЛ 2.2.3]. Порівнює окремі елементи літературних творів подібної тематики [6 РМЛ 2.2.4] Інтегрує інформацію, надану в різний спосіб (текстову, графічну, числову тощо) в межах одного або кількох текстів/ медіатекстів [6 РМЛ 2.2.5]. Характеризує основні особливості структури та мовного оформлення текстів / медіатекстів, що належать до різних стилів і жанрів [6 РМЛ 2.2.6].	порушені в тексті проблеми [6 РМЛ 2.2.1-2]. Знаходить у тексті відому й нову інформацію [6 РМЛ 2.2.2-1]. Визначає головну і другорядну інформацію у прочитаному [6 РМЛ 2.2.2-2]. Піддає сумніву інформацію з тексту/ медіатексту на підставі розрізнення фактів і суджень про факти [6 РМЛ 2.2.2-3]. Формулює тему та основну думку тексту / медіатексту [6 РМЛ 2.2.3-1]. Виокремлює в тексті / медіатексті мікротеми [6 РМЛ 2.2.3-2]. Визначає спільні та відмінні елементи змісту й форми літературних творів, подібних за певними ознаками [6 РМЛ 2.2.4-1]. Поєднує інформацію, надану в різний спосіб	судження в тексті/ медіатексті [9 РМЛ 2.2.2]. Визначає зв'язок між елементами змісту тексту/ медіатексту [9 РМЛ 2.2.3]. Зіставляє тексти подібної тематики, зокрема літературні твори різних стилів, літературних напрямів [9 РМЛ 2.2.4]. Інтегрує інформацію, надану в різний спосіб (текстову, графічну, числову тощо) в межах одного або кількох текстів/ медіатекстів (у тому числі у гіпертекстах у цифровому середовищі) [9 РМЛ 2.2.5]. Визначає зв'язок між компонентами змісту, структури та мовним оформленням текстів/ медіатекстів різних стилів, а також літературних творів, що належать до різних родів і жанрів [9 РМЛ 2.2.6]. Робить висновки на основі аналізу й інтерпретації кількох прочитаних текстів/ медіатекстів,	Розмежовує в тексті/ медіатексті фактичну інформацію, суб'єктивні судження та прихований підтекст, наводить аргументи для спростування або підтвердження суджень, коментує підтекст, наводить приклади з особистого та суспільного досвіду [9 РМЛ 2.2.2-1]. Характеризує взаємозв'язок між темою, мікротемами та основною думкою тексту/ медіатексту [9 РМЛ 2.2.3-1]. Знаходить спільне і відмінне в літературних творах подібної тематики, проблематики, але різних за стилем, мовним оформленням, структурою, часом створення тощо [9 РМЛ 2.2.4-1]. Поєднує надану в різний спосіб інформацію з кількох текстів/ медіатекстів (у тому числі й у гіпертекстах у цифровому середовищі), вводячи її в контекст особистого та суспільного досвіду [9 РМЛ 2.2.5-1].
--	---	---	---	--

	Робить висновки на основі аналізу тексту/ медіа тексту [6 РМЛ 2.2.7]	(текстова, графічна, числова) у межах одного або кількох текстів [6 РМЛ 2.2.5-1]. Розрізняє тексти різних стилів, типів та жанрів мовлення [6 РМЛ 2.2.6-1]. Розрізняє та характеризує будову текстів різних стилів, типів та жанрів мовлення в контексті авторського задуму [6 РМЛ 2.2.6-2]. Розпізнає основні виражальні засоби, використовує окремі з них за призначенням [6 РМЛ 2.2.6-1]. Формулює висновки відповідно до поставленого завдання на основі аналізу опрацьованого тексту / медіатексту [6 РМЛ 2.2.7-1]	зокрема літературних творів [9 РМЛ 2.2.7]	Характеризує взаємозумовленість компонентів змісту, структури і мовного оформлення текстів/ медіатекстів різної структури, типів, стилів та жанрів [9 РМЛ 2.2.6-1]. Аналізує літературні твори різних родів і жанрів у єдності компонентів змісту і форми з увагою до культурно-історичного контексту, естетичного та ціннісного потенціалу [9 РМЛ 2.2.6-2]. Розпізнає в літературному творі засоби художньої виразності, елементи авторського стилю [9 РМЛ 2.2.6-3]. Формулює логічні й послідовні висновки на основі аналізу структурно-змістової єдності та інтерпретації кількох прочитаних текстів/ медіатекстів [9 РМЛ 2.2.7-4].
Збагачує естетичний та емоційно-чуттєвий досвід [РМЛ 2.3]	Аналізує емоційний стан персонажів, їхні вчинки для моделювання власної поведінки та формування базових морально-	Характеризує емоційний стан персонажів у літературному творі, їхню поведінку та вчинки, виявляючи толерантність	Аналізує причини виникнення емоційного стану персонажів і коментує їхні вчинки у контексті власного й суспільного досвіду для моделювання власної	Характеризує поведінкові вияви та причини виникнення емоційного стану персонажів літературного твору, коментує їхні вчинки та висловлювання,

	етичних норм, виявляючи толерантність [6 РМЛ 2.3.1]. Висловлює власні почуття та враження щодо зображених у тексті людей, подій, ситуацій, ставлення до них [6 РМЛ 2.3.2].	[6 РМЛ 2.3.1-1]. Проводить паралелі із власним життєвим досвідом [6 РМЛ 2.3.1-2]. Проектує власну поведінку в ситуаціях, подібних до тих, які зображено в тексті [6 РМЛ 2.3.1-3]. Висловлює в усній та / або писемній формі власні почуття, враження, викликані прочитаним, своє ставлення до зображених у тексті людей, подій, ситуацій, явищ тощо [6 РМЛ 2.3.2-1]. Пояснює вплив прочитаного на формування власного естетичного смаку, кола читацьких інтересів [6 РМЛ 2.3.2-2]	поведінки, формування власних переконань, морально-етичних цінностей [9 РМЛ 2.3.1]. Висловлює власні почуття і враження від прочитання текстів/ медіатекстів, аналізуючи наявні в них виражальні засоби [9 РМЛ 2.3.2]. Пояснює естетичну цінність прочитаних літературних творів у культурно-історичному контексті [9 РМЛ 2.3.3]	проектує емоційно-чуттєвий досвід персонажів на моделювання власної поведінки, формування переконань, морально-етичних цінностей [9 РМЛ 2.3.1-1]. Коментує власні почуття під час читання тексту і враження від прочитаного, аналізує вплив виражальних засобів на емоційно-естетичне сприймання тексту [9 РМЛ 2.3.2-1]. Обґрунтовує естетичну та мистецьку цінність прочитаних текстів у культурно-історичному контексті [9 РМЛ 2.3.3-1]
Оцінює текст [РМЛ 2.4]	Пояснює значення здобутої з прочитаного тексту/ медіатексту інформації в контексті власного досвіду для розв'язання потрібних завдань	Обґрунтовує значення інформації, здобутої в прочитаному тексті/ медіатексті, для розв'язання потрібних завдань, використовуючи різні	Встановлює значення прочитаного в кількох текстах/ медіатекстах для досягнення окресленої мети діяльності [9 РМЛ 2.4.1].	З'ясовує важливість і прогнозує доцільність подальшого використання інформації, здобутої з кількох текстів/ медіатекстів, спираючись на прочитане та інші джерела [9 РМЛ 2.4.1-1].

	[6 РМЛ 2.4.1]. Встановлює актуальність та несуперечливість інформації в тексті / медіатексті на основі власного досвіду [6 РМЛ 2.4.2].	жанри, форми і способи представлення повідомлень [6 РМЛ 2.4.1-1]. Визначає актуальність і несуперечливість тексту / медіатексту (наприклад, чи наведена інформація є правдивою, не застарілою, не містить суперечностей), покликаючись на приклади з власного та відомого життєвого досвіду інших [6 РМЛ 2.4.2-1]. Аргументує власну оцінку прочитаного, наводячи доречні цитати тексту / медіатексту [6 РМЛ 2.4.2-2]	Визначає якість і достовірність інформації на основі власного досвіду, критично сприймаючи думки інших [9 РМЛ 2.4.2]. Висловлює думку про особливості структури, мовного оформлення та їхньої ролі у вираженні змісту тексту / медіатексту [9 РМЛ 2.4.3]. Визначає роль і місце тексту/ медіатексту, зокрема літературного твору, в культурно-історичному контексті [9 РМЛ 2.4.4]	Аргументовано висловлюється про актуальність і достовірність інформації на основі власного досвіду, аналізу прочитаного тексту та критичних суджень інших [9 РМЛ 2.4.2-1]. Робить аргументовані висновки про наявність у тексті / медіатексті ознак маніпулятивного впливу, доречно цитуючи фрагменти прочитаного тексту [9 РМЛ 2.4.2-1] Характеризує особливості структури тексту / медіатексту, визначає функції та роль мовних засобів у ньому [9 РМЛ 2.4.3-1]. Обстоює власну думку про роль і місце тексту/ медіатексту в культурно-історичному контексті [9 РМЛ 2.4.4-1].
Обирає тексти для читання [РМЛ 2.5]	Обирає з допомогою або самостійно тексти різних стилів і жанрів залежно від мети читання й наводить окремі аргументи свого вибору [6 РМЛ 2.5.1].	Залежно від мети читання обирає (самостійно або з допомогою) тексти для читання, які належать до різних стилів та жанрів, аргументує свій вибір [6 РМЛ 2.5.1-1].	Самостійно обирає тексти різних стилів і жанрів відповідно до мети читання [9 РМЛ 2.5.1].	Використовує для розв'язання завдань текстові/ медіатекстові джерела, інформацію з яких уважає достовірною та надійною, аргументує вибір цих джерел [9 РМЛ 2.5.1-1].

	Добирає з поданого переліку і використовує потрібні джерела, які вважає надійними [6 РМЛ 2.5.2]	Описує свої літературні вподобання, наводячи приклади прочитаних творів [6 РМЛ 2.5.1-2]. Використовує для розв'язання завдань актуальні та достовірні текстові джерела інформації [6 РМЛ 2.5.2-1]	Самостійно визначає критерії добору і способи пошуку інформації [9 РМЛ 2.5.2]	Обговорює з іншими свої літературні вподобання, наводячи приклади, аргументи, презентує прочитаний літературний твір у різний спосіб, спираючись на власний читацький досвід [9 РМЛ 2.5.2-1]
Перетворює текстову інформацію [РМЛ 2.6]	Перетворює тексти / медіатексти словесно (переказ, конспект тощо), графічно (схема, таблиця тощо) [6 РМЛ 2.6.1]. Трансформує графічну інформацію на основі одного джерела в текстову [6 РМЛ 2.6.2]	Переказує зміст тексту / медіатексту (його частини) в різний спосіб відповідно до завдання [6 РМЛ 2.6.1-1]. Фіксує потрібні елементи тексту / медіатексту, оптимізуючи написане за допомогою окремих графічних позначок [6 РМЛ 2.6.1-2]. Представляє текстову інформацію (з одного джерела) різними способами візуалізації змісту (схема, таблиця, графік, малюнок, діаграма тощо) [6 РМЛ 2.6.1-3].	Перетворює тексти/ медіатексти словесно та графічно, узагальнюючи, доповнюючи, скорочуючи інформацію [9 РМЛ 2.6.1]. Трансформує графічну інформацію на основі кількох джерел в текстову [9 РМЛ 2.6.2]	Передає прочитане з кількох джерел, узагальнюючи, скорочуючи, доповнюючи словесно інформацію (реферат, тези тощо) [9 РМЛ 2.6.1-1]. Представляє текстову інформацію з одного або кількох джерел, комбінуючи різні способи візуалізації змісту (схема, модель, графік, малюнок, креслення, діаграма тощо) [9 РМЛ 2.6.1-2]. Створює текст на основі кількох графічних джерел інформації, аналізуючи, порівнюючи, систематизуючи, узагальнюючи та оцінюючи її [9 РМЛ 2.6.2-1]

		Створює текст на основі певної графічної інформації (діаграми, графіку тощо) [6 РМЛ 2.6.2-1]		
Читає творчо [РМЛ 2.7]	Експериментує з текстом/ медіатекстом за аналогією (змінює персонажів, переказує текст / медіатекст з позиції іншого оповідача), за потреби звертаючись за допомогою до інших осіб [6 РМЛ 2.7.1]. Створює елементи власного медіатексту на основі прочитаного [6 РМЛ 2.7.2]	Творчо опрацьовує прочитаний текст / медіатекст, зокрема й літературний твір, змінюючи персонажів, додаючи окремі епізоди, переказуючи прочитане з позиції одного з персонажів тощо [6 РМЛ 2.7.1-1]. За мотивами прочитаного створює власний медійний продукт (мультфільми, театральні сценки, відеоролики, блоги тощо) [6 РМЛ 2.7.2-1]	Експериментує з текстом/ медіатекстом самостійно за визначеним напрямом [9 РМЛ 2.7.1]. Створює власний медіатекст на основі прочитаного [9 РМЛ 2.7.2]	Творчо опрацьовує прочитаний текст/ медіатекст, зокрема літературний твір, переповідаючи його в іншому культурно-історичному контексті, створюючи фанфіки, буктрейлери тощо [9 РМЛ 2.7.1-1]. На основі опрацьованого тексту створює власний медіатекстовий продукт (напр. статтю до Вікіпедії тощо) [9 РМЛ 2.7.2-1]. Самостійно добирає й використовує деякі способи творчого експериментування з текстом/ медіатекстом, зважаючи на власні потреби й мету та усвідомлюючи ризик несприйняття створеного [9 РМЛ 2.7.2-2]
3. Висловлювання думок, почуттів і ставлень, взаємодія з іншими особами письмово, зокрема в режимі реального часу, дотримання норм літературної мови				
Створює письмові висловлювання [РМЛ 3.1]	Записує від руки або з використанням спеціальних (у тому числі цифрових)	Фіксує на письмі власні міркування або інформацію з інших джерел [6 РМЛ 3.1.1-1].	Записує від руки або з використанням спеціальних (у тому числі цифрових) пристроїв власні міркування або	Фіксує на письмі власне або чуже мовлення, використовуючи за потреби відповідні прийоми оптимізації викладу думки (різні

	пристроїв власні міркування або інформацію з різних джерел [6 РМЛ 3.1.1]. Створює та самостійно презентує в простий спосіб тексти / медіатексти визначеної тематики [6 РМЛ 3.1.2]. Додержує основних засад академічної доброчесності під час створення власних текстів [6 РМЛ 3.1.3]. Добирає потрібні мовні засоби, дотримуючись основних мовних норм [6 РМЛ 3.1.4]	Створює письмові тексти / медіатексти визначених типів, стилів і жанрів, зважаючи на мету та адресата, спираючись на власний життєвий досвід [6 РМЛ 3.1.1-1]. Оформлює власне висловлення, враховуючи основні засади академічної доброчесності [6 РМЛ 3.1.3-1]. Складає та оформлює власне висловлення згідно з усталеними словотвірними, лексичними, орфографічними, граматичними, пунктуаційними та стилістичними нормами [6 РМЛ 3.1.4-1]. Добирає доречні засоби мовної виразності для оформлення власного висловлювання [6 РМЛ 3.1.4-2]	інформацію з різних джерел, враховуючи фактор адресата [9 РМЛ 3.1.1]. Створює тексти/ медіатексти різних типів, стилів і жанрів, пов'язуючи різні ідеї та аргументуючи власну позицію [9 РМЛ 3.1.2]. Додержує засад академічної доброчесності, зокрема норм авторського права, під час створення власних текстів [9 РМЛ 3.1.3]. Добирає доречні мовні засоби, спираючись на усталені мовні норми, для досягнення відповідної комунікативної мети [9 РМЛ 3.1.4]. Самостійно створює тексти/ медіатексти, виявляючи творчу індивідуальність, використовуючи різні способи їх презентації відповідно до мовленнєвої ситуації [9 РМЛ 3.1.5]	графічні прийоми, скорочення, виділення тощо) та засоби мовної виразності [9 РМЛ 3.1.1-1]. Створює й презентує тексти/ медіатексти різних типів, стилів і жанрів на актуальну самостійно визначену тематику [9 РМЛ 3.1.2-1]. Зіставляє власну думку, зафіксовану письмово, з міркуваннями інших осіб [9 РМЛ 3.1.2-2]. Обстоює власну позицію щодо порушеної проблеми, аналізуючи та узагальнюючи різні погляди та ідеї [9 РМЛ 3.1.2-3]. Оформлює власне висловлювання, дотримуючись принципів академічної доброчесності (зокрема авторського права) [9 РМЛ 3.1.3-1]. Складає та оформлює власні тексти різних типів, стилів і жанрів відповідно до усталених словотвірних, лексичних, орфографічних, граматичних, пунктуаційних та стилістичних
--	---	--	--	---

				норм [9 РМЛ 3.1.4-1]. Створює самостійно тексти / медіатексти, використовує різні форми презентації їх для досягнення відповідної комунікативної мети [9 РМЛ 3.1.5-1]. Добирає виражальні мовні засоби, виявляючи творчу індивідуальність [9 РМЛ 3.1.5-2]
Взаємодіє письмово в режимі реального часу (в цифровому середовищі) [РМЛ 3.2]	Створює невеликі типові повідомлення / медіатексти в захищених цифрових сервісах і соцмережах щодо проблем, пов'язаних з особистим досвідом та освітньою діяльністю [6 РМЛ 3.2.1]. Бере участь в онлайн-дискусіях, розпізнаючи розбіжності в думках й толерантно обстоюючи власну позицію, дотримуючись базових норм етикету [6 РМЛ 3.2.2].	Пише невеликі типові повідомлення у спеціальних (захищених) цифрових сервісах і соцмережах [6 РМЛ 3.2.1-1]. Висловлюється в захищеному цифровому середовищі щодо проблем, пов'язаних із власним життєвим досвідом, зокрема навчанням [6 РМЛ 3.2.1-2]. Дискутує в онлайн-середовищі на знайомі теми, пов'язані з власним життєвим досвідом: навчанням, уподобаннями	Створює типові дописи/ медіатексти (зокрема використовуючи гіпертекстові покликання) в цифровому середовищі для обговорення особистісних і певних соціально значущих питань [9 РМЛ 3.2.1]. Бере участь в онлайн-взаємодії, виконуючи різні ролі в невеликих групах і використовуючи типові стратегії співпраці в різних ситуаціях [9 РМЛ 3.2.2]. Бере участь в онлайн-дискусіях, зокрема виступає в ролі її організатора та модератора; розпізнає	Пише в цифровому середовищі повідомлення / медіатексти різних жанрів (дописи, коментарі, статті, замітки тощо) із застосуванням гіпертекстових покликань для обговорення особистих і соціально важливих проблем [9 РМЛ 3.2.1-1]. Виконує різні ролі у груповій онлайн-комунікації, обирає потрібні стратегії співпраці в різних ситуаціях спілкування [9 РМЛ 3.2.2-1]. Модерує онлайн-дискусію, бере участь в обговоренні

	Дотримується основ безпечної поведінки в цифровому просторі та основних засад академічної доброчесності [6 РМЛ 3.2.3]	тощо [6 РМЛ 3.2.2-1]. Порівнює позиції учасників дискусії [6 РМЛ 3.2.2-2]. Толерантно захищає власну позицію, за потреби зосереджуючись на спільних і відмінних думках інших учасників дискусії [6 РМЛ 3.2.2-3]. Додержує норм етикету під час онлайнного спілкування [6 РМЛ 3.2.2-4]. Взаємодіє з іншими у цифровому просторі, дбаючи про власну кібербезпеку [6 РМЛ 3.2.3-1]. Додержує засад академічної доброчесності під час онлайнної взаємодії [6 РМЛ 3.2.3-2]	розбіжності в думках, толерантно обстоює власну позицію, дотримуючись етикету, засад академічної доброчесності, зважаючи на міжкультурне розмаїття [9 РМЛ 3.2.3]. Дотримується основ безпечної поведінки в цифровому просторі, розпізнає деякі прояви маніпулятивних впливів у цифровому просторі та уникає їх [9 РМЛ 3.2.4]	суспільно значущих проблем [9 РМЛ 3.2.3-1]. Толерантно коментує різні погляди на проблему обговорення, узагальнює їх, обстоює власну позицію, використовує в онлайнному спілкуванні етикетні формули, додержує засад академічної доброчесності [9 РМЛ 3.2.3-2]. Вирізняє прояви маніпулятивних впливів у цифровому просторі та уникає їх [9 РМЛ 3.2.4-1]. Спілкується в цифровому середовищі на засадах кібербезпеки та академічної доброчесності [9 РМЛ 3.2.4-2]
Редагує письмові тексти [РМЛ 3.3]	Виявляє і виправляє помилки, допущені в тексті, спираючись на засвоєні мовні норми [6 РМЛ 3.3.1].	Знаходить і виправляє огріхи й помилки в змісті, будові й мовному оформленні власних висловлень [6 РМЛ 3.3.1-1].	Ідентифікує різні види помилок виправляє та обґрунтовує зроблені виправлення, спираючись на засвоєні норми [9 РМЛ 3.3.1].	Ідентифікує різні види помилок на рівні змісту, структури та мовного оформлення, виправляє та обґрунтовує зроблені виправлення, спираючись на засвоєні норми [9 РМЛ 3.3.1-1].

	Аналізує та вдосконалює зміст написаного, доповнює окремі його частини відповідно до теми й мети висловлювання [6 РМЛ 3.3.2]. Обирає доцільні способи вдосконалення власного мовлення [6 РМЛ 3.3.3]	Пояснює окремі виправлення, покликаючись на вивчені правила [6 РМЛ 3.3.1-2]. Аналізує зміст написаного з погляду цілісності та повноти викладу [6 РМЛ 3.3.2-1]. Коригує текст на основі проведеного аналізу [6 РМЛ 3.3.2-2]. Доповнює та / або змінює окремі частини тексту відповідно до теми і мети висловлення [6 РМЛ 3.3.2-3]. Удосконалює письмовий текст (власний та чужий) [6 РМЛ 3.3.2-4]. Проектує способи подолання помилок у власному мовленні [6 РМЛ 3.3.3-1]	Аналізує і вдосконалює зміст написаного відповідно до теми й мети висловлювання, усуває огріхи у структурі тексту, враховуючи стилістичні та жанрові особливості тексту [9 РМЛ 3.3.2]. Аналізує допущені помилки для того, щоб краще пізнати переваги і недоліки власноруч написаних текстів, визначити власні навчальні цілі [9 РМЛ 3.3.3]	Аналізує і вдосконалює зміст написаного відповідно до теми й мети висловлювання [9 РМЛ 3.3.2-1]. Усуває огріхи у структурі тексту, враховуючи стилістичні та жанрові особливості тексту [9 РМЛ 3.3.2-2]. Визначає переваги і недоліки власноруч написаних текстів і планує власний навчальний поступ, спираючись на аналіз допущених помилок [9 РМЛ 3.3.3-1]
4. Дослідження індивідуального мовлення, використання мови для власної мовної творчості, спостереження за мовними явищами, їх аналіз				
Досліджує мовні явища [РМЛ 4.1]	Використовує знання про закономірності функціонування мовних одиниць для	Виокремлює та розрізняє мовні одиниці кожного з рівнів (звуки, частини слова, слова, форми слова,	Розрізняє мовні одиниці різних рівнів на основі аналізу їхніх характерних ознак і функцій у мовленні, виявляє системні	Визначає й характеризує системні міжрівневі взаємозв'язки між мовними одиницями різних рівнів, типові

	вдосконалення власного мовлення [6 РМЛ 4.1.1]. Спостерігає за окремими мовними явищами в мовленні [6 РМЛ 4.1.2].	словосполучення, речення, тексти) [6 РМЛ 4.1.1-1]. Порівнює та зіставляє мовні одиниці кожного з рівнів за визначеними ознаками [6 РМЛ 4.1.1-2]. Вирізняє окремі мовні явища у своєму та чужому мовленні, пояснює їхню суть [6 РМЛ 4.1.2-1]. Порівнює тексти з погляду наявності в них певних мовних явищ (наприклад, синонімія, антонімія, спільнокореневі слова, омонімія, історичне чергування) [6 РМЛ 4.1.2-2]	міжрівневі взаємозв'язки між ними, типові закономірності їх функціонування на основі узагальнення власних спостережень [9 РМЛ 4.1.1]	закономірності їх функціонування на основі узагальнення власних спостережень за мовою і мовленням [9 РМЛ 4.1.1-1]. Використовує знання про системність мовних явищ для вдосконалення власного мовлення [9 РМЛ 4.1.1-2]
Використовує знання з мови у мовленнєвій творчості [РМЛ 4.2]	Виявляє власні мовні вподобання в доборі мовних засобів [6 РМЛ 4.2.1]. Імпровізує з окремими художніми засобами (з-поміж них і цифровими) [6 РМЛ 4.2.2].	Творчо використовує мовні засоби, обираючи з-поміж запропонованих варіантів доречні нестандартні рішення, обґрунтовуючи зроблений вибір [6 РМЛ 4.2.1-1]. Відтворює окремі художні засоби для втілення власних творчих намірів	Використовує результати власної мовотворчості для особистісного самовираження [9 РМЛ 4.2.1]. Імпровізує з різними художніми засобами (з-поміж них і цифровими) [9 РМЛ 4.2.2].	Творчо використовує широкий спектр мовних засобів, обираючи з-поміж запропонованих варіантів нестандартні рішення, виявляючи художньо-образне, асоціативне мислення [9 РМЛ 4.2.1-1]. Імпровізує з текстом/ медіатекстом, застосовуючи елементи стилізації, пародії

	Використовує твори мистецтва як засіб комунікації з іншими особами [6 РМЛ 4.2.3]. Збагачує власний стиль мовлення окремими рисами мовлення інших осіб [6 РМЛ 4.2.4]	[6 РМЛ 4.2.2-1]. Наслідує окремі стильові риси тексту / медіатексту в процесі створення власного тексту / медіатексту для взаємодії з іншими особами [6 РМЛ 4.2.3-1]. Вирізняє спільні та відмінні риси між своїм мовленням та мовленням інших осіб [6 РМЛ 4.2.4-1]	Використовує твори мистецтва для створення власних текстів/ медіатекстів та під час комунікації [9 РМЛ 4.2.3]. Удосконалює власний стиль мовлення [9 РМЛ* 4.2.4]	тощо, обстоюючи свою позицію у творчості та право на самовираження [9 РМЛ 4.2.2-1]. Взаємодіє з іншими через власну мовотворчість, зокрема через текст/ медіатекст (наприклад постер, відеоролик тощо) [9 РМЛ 4.2.3-1]. Використовує різноманітні стратегії (наприклад, вільний запис асоціацій, “карти знань”, складання списків дивних ідей, мозкова атака тощо) для продукування нових мистецьких ідей, використовує ідеї інших і доопрацьовує їх [9 РМЛ 4.2.3-2]. Досліджує власне мовлення, аналізує основні риси авторського стилю тексту/ медіатексту для вдосконалення власного стилю мовлення [9 РМЛ 4.2.4-1].
--	---	---	--	---

ВИМОГИ
до обов'язкових результатів навчання
здобувачів освіти з мовно-літературної галузі (іншомовна освіта)

Загальні результати	5-6 класи		7-9 класи	
	Конкретні результати	Орієнтири для оцінювання	Конкретні результати	Орієнтири для оцінювання
1	2	3	4	5
<i>1. Сприйняття усної інформації та письмових текстів іноземною мовою в умовах безпосереднього та опосередкованого міжкультурного спілкування</i>				
Сприймає усну інформацію [ІНО 1.1]	Розуміє чужу розмову, якщо мовлення дуже чітке й повільне [6 ІНО 1.1.1]. Розуміє інформацію, висловлену мовцем для аудиторії, якщо мовлення дуже повільне й чітке з тривалими паузами час від часу [6 ІНО 1.1.2]. Розуміє зміст оголошення та інструкції, якщо мовлення чітке й повільне [6 ІНО 1.1.3]. Розуміє, про що йдеться в аудіозаписах, якщо мовлення чітке й повільне [6 ІНО 1.1.4].	Визначає мовленнєву ситуацію та зміст короткої простої розмови, якщо мовлення дуже чітке й повільне [6 ІНО 1.1.1-1]. Співвідносить інформацію, сприйняту на слух, яка підкріплена засобами візуальної наочності, якщо мовлення чітке й повільне, з повторами, а тема знайома [6 ІНО 1.1.2-1]. Визначає в загальних рисах дуже просту інформацію, яка пояснюється у передбачуваній ситуації, якщо мовлення дуже повільне й чітке з тривалими паузами час від часу	Розуміє чужу розмову, якщо мовлення чітке й нормативне [9 ІНО 1.1.1]. Розуміє інформацію, висловлену мовцем для аудиторії, якщо мовлення чітке й відносно повільне [9 ІНО 1.1.2]. Розуміє зміст оголошень та інструкцій, якщо мовлення чітке й нормативне [9 ІНО 1.1.3]. Розуміє, про що йдеться в аудіозаписах, якщо мовлення чітке й нормативне [9 ІНО 1.1.4]. Сприймає усну інформацію через відеозаписи	Стежить за основним змістом розгорнутої дискусії, якщо мовлення чітке й нормативне [9 ІНО 1.1.1-1]. Визначає основний зміст простих коротких висловлень на знайомі теми, зокрема простого висловлення однієї людини, якщо мовлення чітке й нормативне [9 ІНО 1.1.2-1]. Співвідносить інформацію, сприйняту на слух, під час простої, добре структурованої презентації із слайдами, конкретними прикладами або діаграмами, розуміючи пояснення до неї [9 ІНО 1.1.2-2].

	Сприймає усну інформацію через відеозаписи, якщо мовлення чітке й повільне [6 ІНО 1.1.5]	[6 ІНО 1.1.2-2]. Виокремлює основний зміст коротких, чітких, простих повідомлень та оголошень, інструкцій [6 ІНО 1.1.3-1]. Розпізнає елементарні інструкції щодо часу, дат, номерів і таке інше, а також щодо виконання повсякденних завдань [6 ІНО 1.1.3-2]. Виокремлює основну інформацію щодо повсякденних передбачуваних питань, представлену у вигляді коротких аудіозаписів, якщо мовлення чітке й повільне [6 ІНО 1.1.4-1]. Виокремлює важливу інформацію з програм, якщо мовлення чітке й повільне [6 ІНО 1.1.4-2]. Розпізнає важливі моменти розповіді й слідкує за сюжетом, якщо мовлення чітке й повільне [6 ІНО 1.1.4-3].	телепрограм або фільмів, якщо мовлення відносно повільне й чітке [9 ІНО 1.1.5]	Розпізнає просту технічну інформацію, зокрема інструкції до побутових приладів [9 ІНО 1.1.3-1]. Виконує детальні інструкції [9 ІНО 1.1.3-2]. Розпізнає оголошення в аеропортах, на вокзалах, у літаках, автобусах і потягах, якщо мовлення чітке й нормативне, а сторонній шум мінімальний [9 ІНО 1.1.3-3]. Визначає основний зміст випусків новин і нескладний матеріал на знайомі теми, записаний на аудіоносій, якщо мовлення чітке й відносно повільне [9 ІНО 1.1.4-1]. Розпізнає основний зміст і окремі деталі оповідань або розповідей (напр., розповідь про канікули), якщо мовлення чітке й відносно повільне [9 ІНО 1.1.4-2]. Розпізнає зміст фільмів, якщо з відеоряду та вчинків героїв можна отримати уявлення про сюжет, а мовлення чітке і просте [9 ІНО 1.1.5-1].
--	---	---	---	---

		Визначає теми у переглянутих відеозаписах, складає враження про їх основний зміст [6 ІНО 1.1.5-1]		Визначає основний зміст телепрограм на знайомі теми, якщо мовлення відносно повільне й чітке [9 ІНО 1.1.5-2]
Сприймає письмовий текст [ІНО 1.2]	Розуміє прочитані короткі прості листи, якщо в них використано простий мовний інвентар [6 ІНО 1.2.1]. Сприймає письмовий текст з метою пошуку необхідної інформації, якщо в ньому використано простий мовний інвентар [6 ІНО 1.2.2]. Сприймає прочитаний текст з метою отримання інформації та аргументації, якщо використано простий мовний інвентар [6 ІНО 1.2.3]. Сприймає письмові інструкції, якщо в них використано простий мовний інвентар [6 ІНО 1.2.4]. Відбирає та прочитує тексти для задоволення,	Виокремлює необхідну інформацію, отриману з коротких, простих особистих листів [6 ІНО 1.2.1-1]. Визначає основний зміст простих електронних повідомлень [6 ІНО 1.2.1-2]. Знаходить конкретну передбачувану інформацію у простому повсякденному матеріалі, викладеному у письмовій формі [6 ІНО 1.2.2-1]. Знаходить конкретну інформацію у списках та виокремлює необхідні деталі [6 ІНО 1.2.2-2]. Розпізнає повсякденні знаки, оголошення у громадських місцях [6 ІНО 1.2.2-3].	Розуміє прочитану особисту кореспонденцію [9 ІНО 1.2.1]. Сприймає письмовий текст з метою пошуку необхідної інформації [9 ІНО 1.2.2]. Сприймає прочитаний текст з метою отримання інформації та аргументації [9 ІНО 1.2.3]. Прочитує чіткі, прості інструкції [9 ІНО 1.2.4]. Відбирає та прочитує тексти для задоволення, якщо використані в них мовні засоби належать до сфери повсякденного спілкування [9 ІНО 1.2.5]	Визначає зміст описів подій, почуттів та побажань в особистих листах, листівках для того, щоб регулярно спілкуватися з друзями [9 ІНО 1.2.1-1]. Виокремлює інформацію про події та особистий досвід із прочитаних простих особистих листів, листівок, зокрема електронних, та дописів у мережі Інтернет [9 ІНО 1.2.1-2]. Розпізнає зміст стандартної кореспонденції та онлайн дописів зі сфери власних інтересів [9 ІНО 1.2.1-3]. Знаходить релевантну інформацію в матеріалі, пов'язаному із повсякденним життям, такому як: листи, брошури [9 ІНО 1.2.2-1].

	якщо у них використаний простий мовний інвентар [6 ІНО 1.2.5]	Виокремлює відповідну інформацію з текстів, які описують людей, місця, повсякденне життя, культуру і т. ін., якщо в них використано простий мовний інвентар [6 ІНО 1.2.3-1]. Розпізнає інформацію, подану в ілюстрованих брошурах і картах [6 ІНО 1.2.3-2]. Визначає факти у короткому фактологічному описі чи розповіді на теми, що стосуються повсякденної діяльності, якщо в них використано простий мовний інвентар і відсутні непередбачувані деталі [6 ІНО 1.2.3-3]. Виокремлює інформацію, яка відноситься до особистої, розміщеної у мережі Інтернет [6 ІНО 1.2.3-4]. Встановлює послідовність виконання простих інструкцій до побутових пристроїв, продуктів харчування, якщо вони ілюстровані і викладені не у вигляді суцільного тексту		Добирає важливу інформацію на упаковках про приготування їжі та вживання лікарських засобів [9 ІНО 1.2.2-2]. Визначає, чи стаття чи коротка анотація відповідають визначеній темі [9 ІНО 1.2.2-3]. Виокремлює важливу інформацію у простих, чітко структурованих рекламних оголошеннях у газетах та журналах, якщо в них не забагато аббревіатур [9 ІНО 1.2.2-4]. Виокремлює основний зміст простих статей на знайомі теми [9 ІНО 1.2.3-1]. Розпізнає більшість фактичної інформації на знайомі теми, з якою він/ вона, ймовірно, стикається, якщо має достатньо часу для повторного читання [9 ІНО 1.2.3-2]. Визначає основний зміст стислих описів на інформаційних дошках (напр., у музейних експозиціях та на виставках) [9 ІНО 1.2.3-3].
--	---	---	--	---

		[6 ІНО 1.2.4-1]. Визначає етапи приготування страв за простими рецептами, особливо якщо вони проілюстровані малюнками/фото [6 ІНО 1.2.4-2]. Визначає, про що йдеться у коротких розповідях, коміксах, описах життя людей, фото-історіях, та складає уявлення про героїв [6 ІНО 1.2.5-1]. Знаходить важливу інформацію, яка подається в короткому описі особи [6 ІНО 1.2.5-2]		Встановлює послідовність виконання чітких, простих інструкцій до побутових приладів, приготування їжі, інструкцій з техніки безпеки (наприклад, інструкцій у громадському транспорті або з використання електроприладів) [9 ІНО 1.2.4-1]. Розпізнає докладний опис місць, подій, почуттів і планів у прочитаних оповіданнях, путівниках і журнальних статтях, якщо мовні засоби часто вживані у повсякденному спілкуванні [9 ІНО 1.2.5-1]. Знаходить інформацію в щоденнику мандрівника щодо подій, особистого досвіду та відкриттів під час подорожі [9 ІНО 1.2.5-2]. Розпізнає фабулу оповідань, простих новел із чіткою сюжетною лінією, за потреби користуючись словником, якщо мовні засоби належать до сфери повсякденного спілкування [9 ІНО 1.2.5-3]
Використовує ефективні стратегії	Ідентифікує окремі факти та здогадується про значення невідомих слів із	Використовує розуміння загального змісту коротких текстів і конкретних	Ідентифікує окремі факти та здогадується про значення	Співвідносить зміст розділу тексту із змістом тексту в цілому, використовує структуру та різні

сприймання усної інформації та письмового тексту [ІНО 1.3]	контексту, якщо прослухана інформація чи письмовий текст доступний і стосується повсякденної тематики [6 ІНО 1.3.1]	висловлювань на повсякденні теми для виявлення ймовірного значення невідомих слів із контексту [6 ІНО 1.3.1-1]. Використовує значення відомих слів, щоб здогадатися про значення невідомих слів у коротких виразах, що вживаються у повсякденних контекстах [6 ІНО 1.3.1-2]. Використовує числа, дати, імена, власні іменники тощо, щоб визначити тему тексту [6 ІНО 1.3.1-3]. Визначає значення та функцію невідомих виразів з їх розміщення у письмовому тексті (наприклад, на початку чи в кінці листа) [6 ІНО 1.3.1-4]	невідомих слів із контексту [9 ІНО 1.3.1]	засоби зв'язності тексту, щоб краще зрозуміти аргументацію [9 ІНО 1.3.1-1]. Визначає з контексту значення окремих невідомих слів та зміст речення в цілому за умови, що обговорювана тема знайома [9 ІНО 1.3.1-2]. Робить висновки або прогнози щодо змісту прочитаного тексту із заголовку [9 ІНО 1.3.1-3]. Передбачає послідовність подій, ґрунтуючись на прочитаному початку розповіді [9 ІНО 1.3.1-4]. Дотримується лінії аргументації або послідовності подій у розповіді, враховуючи засоби зв'язності тексту [9 ІНО 1.3.1-5]. Здогадується про значення невідомих слів у письмовому тексті шляхом виявлення їх компонентів [9 ІНО 1.3.1-6]
2. Взаємодія з іншими особами усно, письмово та в режимі реального часу засобами іноземної мови				

Здійснює усну взаємодію [ІНО 2.1]	Бере участь у бесіді, дискусії на близькі/знайомі теми, демонструє розуміння співрозмовника у передбачуваних повсякденних ситуаціях [6 ІНО 2.1.1]. Цілеспрямовано спілкується із співрозмовником, який у разі потреби пропонує допомогу [6 ІНО 2.1.2]. Здійснює усну взаємодію з метою отримання товарів та послуг, використовуючи прості фрази у звичних контекстах [6 ІНО 2.1.3]. Обмінюються інформацією на звичні та повсякденні теми [6 ІНО 2.1.4]	Реагує на звернене до нього /неї чітке й повільне мовлення у простих повсякденних ситуаціях, якщо співрозмовник докладає певних зусиль, щоб досягти розуміння [6 ІНО 2.1.1-1]. Використовує прості повсякденні ввічливі форми привітання і звертання [6 ІНО 2.1.1-2]. Спілкується з однолітками, ставить запитання та розуміє відповіді, якщо вони здебільшого стосуються повсякденного життя [6 ІНО 2.1.1-3]. Пропонує, запрошує, просить вибачення [6 ІНО 2.1.1-4]. Розповідає про своє самопочуття, використовуючи прості мовні кліше [6 ІНО 2.1.1-5]. Розповідає про свої уподобання та плани, в обмежений спосіб висловлює власну думку та аргументує її [6 ІНО 2.1.1-6].	Бере участь у бесіді, дискусії на теми, що стосуються особистих інтересів, або на теми, пов'язані з повсякденним життям, використовуючи широкий діапазон простих мовленнєвих засобів, демонструє розуміння співрозмовника у передбачуваних повсякденних ситуаціях [9 ІНО 2.1.1]. Цілеспрямовано співпрацює із співбесідником [9 ІНО 2.1.2]. Здійснює усну взаємодію з метою отримання товарів та послуг [9 ІНО 2.1.3]. Обмінюються інформацією на теми, пов'язані з повсякденним життям, використовуючи широкий діапазон простих мовленнєвих засобів [9 ІНО 2.1.4]	Вступає без підготовки в розмови на знайомі теми [9 ІНО 2.1.1-1]. Підтримує розмову або дискусію, окремі висловлення в яких іноді незрозумілі [9 ІНО 2.1.1-2]. Висловлює власні погляди й думки та запитує про погляди й думки співрозмовника, обговорюючи теми, що входять до сфери особистих інтересів [9 ІНО 2.1.1-3]. Висловлює співрозмовникові свої думки та реакції щодо розв'язання практичних проблем, враховуючи його/її емоційний стан [9 ІНО 2.1.1-4]. Визначає основний зміст сказаного; за потреби повторює частину сказаного співрозмовником, щоб пересвідчитися у взаєморозумінні [9 ІНО 2.1.2-1]. Висловлює припущення щодо можливого вирішення питання, наводячи короткі аргументи та пояснення [9 ІНО 2.1.2-2].
--	---	--	--	--

		Демонструє те, що слідкує за ходом думок, і визначає, що потрібно зробити, якщо співбесідник докладе певних зусиль, щоб досягти розуміння [6 ІНО 2.1.2-1]. Веде розмову щодо простих повсякденних завдань, використовуючи прості фрази, коли треба щось попросити чи дати, отримати просту інформацію та обговорити, що робити далі [6 2.1.2-2]. Запитує просту інформацію щодо подорожі, користування громадським транспортом; запитує й пояснює, як пройти до певного місця; купує квитки [6 ІНО 2.1.3-1]. Повідомляє, яку покупку хоче зробити і в якій кількості, запитує про ціну, замовляє їжу [6 ІНО 2.1.3-2]. Повідомляє про проблеми зі здоров'ям, можливо, за допомогою невербальних		Просить співрозмовника/співрозмовників висловитися щодо подальших дій [9 ІНО 2.1.2-3]. Орієнтується в більшості ситуацій, які можуть виникнути під час подорожі: заповнення анкети, замовлення страв тощо; за потреби спілкується з відповідними службовцями [9 ІНО 2.1.3-1]. Орієнтується в типових ситуаціях або у таких, що незначною мірою виходять за межі стандартних, у крамниці, на пошті [9 ІНО 2.1.3-2]. Просить пояснити різницю між двома або кількома аналогічними товарами у крамниці, щоб обрати один із них, у разі необхідності ставить уточнювальні запитання [9 ІНО 2.1.3-3]. Знаходить і передає просту фактичну інформацію [9 ІНО 2.1.4-1]. Запитує, як дістатися певного місця, та розуміє детальні пояснення [9 ІНО 2.1.4-2].
--	--	---	--	--

		засобів спілкування, і реагує на отриману відповідь [6 ІНО 2.1.3-3]. Спілкується під час виконання простих повсякденних завдань, які вимагають простого і прямого обміну інформацією [6 ІНО 2.1.4-1]. Розпитує та розповідає про навчання та дозвілля [6 ІНО 2.1.4-2]. Розпитує та пояснює, як дістатися певного місця з допомогою карти чи плану [6 ІНО 2.1.4-3]. Запитує та розповідає на простому рівні про подію [6 ІНО 2.1.4-4]		Дає пораду щодо простих запитань у межах своєї компетентності [9 ІНО 2.1.4-3]
Здійснює письмову взаємодію [ІНО 2.2]	Взаємодіє письмово через написання коротких, простих листів [6 ІНО 2.2.1]. Запитує і надає інформацію через написання записок, повідомлень та заповнення бланків [6 ІНО 2.2.2].	Повідомляє особисту стандартну інформацію, представляючи себе [6 ІНО 2.2.1-1]. Пише короткі, прості листи-подяки та листи-вибачення [6 ІНО 2.2.1-2].	Взаємодіє письмово щодо надання простої актуальної інформації в особистих листах [9 ІНО 2.2.1]. Взаємодіє через написання записок, повідомлень та заповнення бланків [9 ІНО 2.2.2]	Пише особисті листи, досить детально описує власний досвід, почуття та події [9 ІНО 2.2.1-1]. Пише прості листи та електронні повідомлення фактологічного характеру, наприклад, запитує інформацію, надає її чи просить про підтвердження [9 ІНО 2.2.1-2].

	Взаємодіє онлайн у формі простої розмови з елементами дискусії [6 ІНО 2.3.1]. Цілеспрямовано налагоджує онлайн співпрацю [6 ІНО 2.3.2]	Пише короткі, прості записки, електронні та текстові повідомлення (SMS) [6 ІНО 2.2.1-3]. Пише короткі вітальні листівки [6 ІНО 2.2.1-4]. Пише короткі, прості записки та повідомлення, що стосуються кола нагальних потреб [6 ІНО 2.2.2-1]. Занотовує події, відповідні дати та час, які необхідно запам'ятати [6 ІНО 2.2.2-2]. Вносить особисту та іншу інформацію у типові бланки [6 ІНО 2.2.2-3]		Пише прості заявки з обмеженою кількістю уточнювальних деталей [9 ІНО 2.2.1-3]. Пише записки, що передають нагальну інформацію друзям, працівникам сфери обслуговування, вчителям та іншим особам, з якими стикається в повсякденному житті, у доступній формі пояснюючи те, що вважає важливим [9 ІНО 2.2.2-1]. Записує телефонні повідомлення, що складаються з кількох пунктів, якщо співрозмовник диктує їх чітко, з розумінням ставлячись до його/її рівня володіння мовою [9 ІНО 2.2.2-2]
Здійснює онлайн взаємодію [ІНО 2.3]		Бере участь в онлайн спілкуванні на базовому рівні, використовуючи шаблонні вирази; відповідає на коментарі; простими мовними засобами висловлює вдячність або просить вибачення [6 ІНО 2.3.1-1].	Взаємодіє онлайн у формі розмови та простої дискусії [9 ІНО 2.3.1]. Цілеспрямовано налагоджує онлайн співпрацю у різноманітних ситуаціях повсякденного життя [9 ІНО 2.3.2]	Ініціює, підтримує та завершує прості онлайн дискусії на знайомі теми, хоча подекуди робить паузи під час спілкування в режимі реального часу [9 ІНО 2.3.1-1]. Розміщує прості дописи на знайомі теми під час онлайн-дискусій, які стосуються сфери особистих інтересів, за можливості завчасно готує текст і

		Робить короткі онлайн коментарі, використовуючи елементарні мовні засоби, хоча зазвичай звертається до онлайн словників [6 ІНО 2.3.1-2]. Заповнює онлайн анкету, повідомляючи особисті дані та підтверджуючи пропоновані умови [6 ІНО 2.3.2-1]. Виконує прості інструкції і ставить прості запитання під час виконання спільного завдання онлайн, якщо партнер готовий допомогти [6 ІНО 2.3.2-2]	використовує онлайн інструменти (напр., словники) для заповнення прогалин у знанні мови та для перевірки правильності написаного [9 ІНО 2.3.1-2]. Розміщує дописи в мережі Інтернет про особистий досвід, почуття й події та детально відповідає на коментарі, хоча іноді відчуває труднощі у формулюванні висловлень [9 ІНО 2.3.1-3]. Співпрацює онлайн та здійснює обмін, який вимагає простого роз'яснення важливих деталей, зокрема реєструється на навчальний курс, екскурсію, захід [9 ІНО 2.3.2-1]. Взаємодіє онлайн з партнером або невеликою групою, яка працює над проектом, за наявності засобів візуалізації (зображення, статистичні дані, графіки), які ілюструють пов'язані з завданням поняття [9 ІНО 2.3.2-2]. Виконує інструкції і ставить запитання або просить роз'яснення, щоб виконати спільне завдання онлайн [9 ІНО 2.3.2-3]
--	--	---	---

Використовує ефективні стратегії здійснення взаємодії (усної, письмової та онлайн) [ІНО 2.4]	Ініціює, підтримує та закінчує коротку, просту розмову [6 ІНО 2.4.1]. Ставить прості запитання під час виконання спільного завдання [6 ІНО 2.4.2]. Просить уточнити/роз'яснити отриману інформацію [6 ІНО 2.4.3]	Використовує прості техніки/прийоми, щоб почати, підтримати та закінчити розмову [6 ІНО 2.4.1-1]. Привертає до себе увагу вербальними та невербальними засобами, ініціюючи розмову [6 ІНО 2.4.1-2]. Демонструє те, що він/ вона слідує за ходом короткої простої розмови [6 ІНО 2.4.2-1]. Просить співрозмовника повторити, якщо він/ вона не розуміє отриманої інформації [6 ІНО 2.4.3-1]. Просить уточнити ключові слова чи фрази /вирази, використовуючи шаблонні фрази [6 ІНО 2.4.3-2]. Сигналізує про те, що він/ вона не розуміє отриманої інформації, і просить вимовити слово по буквах [6 ІНО 2.4.3-3]	Ініціює, підтримує та закінчує розмову та просту дискусію [9 ІНО 2.4.1]. Ставить запитання під час виконання спільного завдання [9 ІНО 2.4.2]. Просить уточнити/роз'яснити деталі отриманої інформації [9 ІНО 2.4.3]	Долучається (за потреби) до дискусії на теми, пов'язані із повсякденним життям, використовуючи відповідні мовленнєві засоби [9 ІНО 2.4.1-1]. Ініціює, підтримує та закінчує просту розмову на знайомі теми, пов'язані з особистими інтересами [9 ІНО 2.4.1-2]. Використовує власний мовленнєвий досвід та комунікативні стратегії, щоб підтримувати розмову чи дискусію [9 ІНО 2.4.2-1]. Узагальнює основну думку, висловлену в дискусії [9 ІНО 2.4.2-2]. Повторює частину висловленого співрозмовником/співрозмовниками, щоб підтвердити взаєморозуміння та допомогти дотримуватися послідовності розмови [9 ІНО 2.4.2-3].

				Запрошує співрозмовника/співрозмовників до спілкування [9 ІНО 2.4.2-4]. Запитує про додаткові деталі та просить роз'яснення у співрозмовників, щоб підтримувати розмову [9 ІНО 2.4.3-1]. Просить співрозмовника уточнити, деталізувати щойно висловлену думку [9 ІНО 2.4.3-2]
<i>3. Надання інформації, висловлювання думок, почуттів та ставлення іноземною мовою</i>				
Усно висловлює власні думки, почуття, ставлення та позиції [ІНО 3.1]	Розповідає про людей, навколишній світ та побут, спираючись на власний досвід, простими фразами висловлює своє ставлення [6 ІНО 3.1.1]. Надає інформацію співрозмовникові під час тривалого монологу простими фразами [6 ІНО 3.1.2]. Обґрунтовує власну думку, надає аргументи, використовуючи прості мовні засоби під час монологу	Описує простими мовними засобами свою родину, житлові умови, освіту; людей, місця та особисті речі [6 ІНО 3.1.1-1]. Розповідає про те, що вмів робити добре й не дуже добре [6 ІНО 3.1.1-2]. Стисло описує свої плани на вихідні або на канікули [6 ІНО 3.1.1-3]. Дає прості пояснення щодо повсякденної діяльності, використовуючи елементарні мовні засоби	Розповідає про людей, навколишній світ та побут, спираючись на власний досвід, та висловлює своє ставлення [9 ІНО 3.1.1]. Надає інформацію співрозмовникові під час тривалого монологу [9 ІНО 3.1.2]. Обґрунтовує власну думку, надає аргументи під час тривалого монологу [9 ІНО 3.1.3]. Виступає перед аудиторією з підготовленою промовою [9 ІНО 3.1.4]	Досить вільно описує один із багатьох предметів, що належать до кола його/її інтересів, упорядковуючи свій опис у лінійну послідовність [9 ІНО 3.1.1-1]. Описує, використовуючи прості мовні засоби, різноманітні знайомі предмети, що входять до сфери особистих інтересів [9 ІНО 3.1.1-2]. Досить вільно продукує у формі лінійної послідовності прості розповіді, історії або описи [9 ІНО 3.1.1-3].

	[6 ІНО 3.1.3]. Виступає перед аудиторією з коротким простим підготовленим монологом [6 ІНО 3.1.4]	[6 ІНО 3.1.2-1]. Висловлює, можливо повільно, власну аргументовану думку [6 ІНО 3.1.3-1]. Робить коротку, підготовлену просту презентацію на знайому тему [6 ІНО 3.1.4-1]. Відповідає на прості уточнювальні запитання, за потреби може попросити повторити запитання й отримати допомогу у формулюванні відповідей [6 ІНО 3.1.4-2]		Детально розповідає про власний досвід, описує власні почуття та враження [9 ІНО 3.1.4]. Передає зміст книги або фільму і повідомляє про свої ставлення та почуття [9 ІНО 3.1.1-5]. Подає просту фактологічну інформацію на знайомі теми, якщо може заздалегідь підготуватися [9 ІНО 3.1.2-1]. Висловлює власну думку щодо питань, пов'язаних із повсякденним життям, використовуючи прості вирази [9 ІНО 3.1.3-1]. Стисло аргументує та пояснює власні думки, плани, дії [9 ІНО 3.1.3-2]. Схвалює чи не схвалює дії іншої особи та аргументує свою думку [9 ІНО 3.1.3-3]. Робить достатньо чітку, коротку, підготовлену презентацію на знайому тему зі сфери своїх інтересів, досить чітко пояснює основні моменти [9 ІНО 3.1.4-1].
--	---	---	--	---

				Відповідає на уточнювальні запитання, але може попросити повторити, якщо темп мовлення був швидким [9 ІНО 3.1.4-2]
Висловлює свої думки, почуття, ставлення та позиції письмово [ІНО 3.2]	Надає у письмовій формі інформацію про себе, навколишній світ, побут, використовуючи різні типи текстів [6 ІНО 3.2.1]	Пише низку простих фраз та речень про себе, свою родину, житлові умови, освіту; про людей і місця, використовуючи прості, конкретні слова, фрази і речення з простими словами-зв'язками; короткі, прості уявні біографії [6 ІНО 3.2.1-1]. Пише вступ до тексту або його продовження, якщо може користуватися словником і довідковими матеріалами [6 ІНО 3.2.1-2]	Продукує прості зв'язні тексти на різноманітні знайомі теми у межах своєї сфери інтересів, поєднуючи низку окремих коротких елементів письмового висловлювання у лінійну послідовність [9 ІНО 3.2.1]	Пише прості, детальні повідомлення на низку знайомих тем, що входять до сфери особистих інтересів [9 ІНО 3.2.1-1]. Розповідає про свій досвід, описує почуття і реакції у формі простого зв'язного тексту [9 ІНО 3.2.1-2]. Пише дуже короткі доповіді у стандартному спрощеному форматі, використовуючи фотографії та короткі текстові блоки, повідомляє поточну фактичну інформацію й аргументує свої дії [9 ІНО 3.2.1-3]
Використовує ефективні стратегії побудови усного та письмового висловлювання [ІНО 3.3]	Складає план усного або письмового висловлювання [6 ІНО 3.3.1]. Підтримує розмову, коли співрозмовник не може підібрати необхідний мовний та мовленнєвий матеріал [6 ІНО 3.3.2].	Пригадує необхідний набір фраз зі свого мовного і мовленнєвого досвіду [6 ІНО 3.3.1-1]. Використовує невербальні засоби (жест), щоб уточнити, що він/ вона хоче сказати [6 ІНО 3.3.2-1].	Складає план усного або письмового висловлювання, використовуючи новий мовний і мовленнєвий матеріал [9 ІНО 3.3.1]. Підтримує розмову, допомагаючи співрозмовникові підібрати	Репетирує та випробовує нові фрази та вирази, ініціюючи зворотний зв'язок [9 ІНО 3.3.1-1]. Характеризує предмет чи явище, для точного визначення якого не може пригадати слова [9 ІНО 3.3.2-1].

	Зауважує та виправляє власні прості мовні помилки [6 ІНО 3.3.3]	Визначає, що він/ вона має на увазі, вказуючи на це у висловлюванні [6 ІНО 3.3.2-2]. За потреби просить підтвердити, що мовна форма є коректною [6 ІНО 3.3.3-1]	необхідний мовний та мовленнєвий матеріал та враховуючи його емоційний стан [9 ІНО 3.3.2]. Зауважує та виправляє власні мовні помилки, уникаючи непорозуміння [9 ІНО 3.3.3]	Передає значення слова за допомогою іншого, яке означає щось подібне [9 ІНО 3.3.2-2]. Виправляє помилки у вживанні часових форм, які призводять до непорозуміння, якщо співрозмовник вказує на проблему [9 ІНО 3. 3.3-1]. Використовує іншу тактику у побудові висловлювання для уникнення непорозуміння [9 ІНО 3.3.3-2]
--	--	---	---	---

ВИМОГИ
до обов'язкових результатів навчання учнів
з мовно-літературної галузі (іншомовна освіта, друга іноземна мова)

Загальні результати	5-6 класи		7-9 класи	
	Конкретні результати	Орієнтири для оцінювання	Конкретні результати	Орієнтири для оцінювання
1	2	3	4	5
<i>1. Сприйняття усної інформації та письмових текстів іноземною мовою в умовах безпосереднього та опосередкованого міжкультурного спілкування</i>				
Сприймає усну інформацію [ІНОД 1.1]	Розуміє розмову між іншими людьми, якщо мовлення дуже чітко, добре артикульоване та повільне [6 ІНОД 1.1.1]. Розуміє інформацію, висловлену мовцем для аудиторії, якщо мовлення дуже повільне й чітке, із тривалими паузами час від часу [6 ІНОД 1.1.2]. Розуміє зміст оголошення та інструкції, якщо мовлення дуже чітко, добре артикульоване та повільне [6 ІНОД 1.1.3]. Розуміє, про що йдеться в аудіозаписах, якщо	Виокремлює деякі слова та вирази, коли мовці говорять про себе, родину, школу, хобі або оточення, якщо мовлення дуже повільне й чітке [6 ІНОД 1.1.1-1]. Розпізнає в загальних рисах дуже просту інформацію, подану у передбачуваній ситуації (наприклад, на екскурсії), якщо мовлення дуже повільне й чітке, із тривалими паузами час від часу [6 ІНОД 1.1.2-1]. Розпізнає інструкції, які даються ретельно й повільно, виконує короткі, прості вказівки. [6 ІНОД 1.1.3-1].	Розуміє розмову між іншими людьми, якщо мовлення чітке й повільне [9 ІНОД 1.1.1]. Розуміє інформацію, висловлену мовцем для аудиторії, якщо мовлення повільне й чітке [9 ІНОД 1.1.2]. Розуміє зміст оголошення та інструкції, якщо мовлення чітке й повільне [9 ІНОД 1.1.3]. Розуміє, про що йдеться в аудіозаписах, якщо мовлення чітке й повільне [9 ІНОД 1.1.4].	Визначає мовленнєву ситуацію та зміст короткої простої розмови, якщо мовлення чітке й повільне [9 ІНОД 1.1.1-1]. Співвідносить інформацію, сприйняту на слух, яка підкріплена засобами візуальної наочності, якщо мовлення чітке й повільне, з повторами, а тема знайома [9 ІНОД 1.1.2-1]. Визначає в загальних рисах просту інформацію, подану у передбачуваній ситуації, якщо мовлення повільне й чітке [9 ІНОД 1.1.2-2]. Виокремлює основний зміст коротких, чітких, простих

	мовлення дуже чітко, добре артикульоване та повільне [6 ІНОД 1.1.4]. Сприймає усну інформацію через відеозаписи, якщо мовлення дуже чітко, добре артикульоване та повільне [6 ІНОД 1.1.5]	Вказує/ показує на предмет, про місцезнаходження якого повідомлено чітко та повільно [6 ІНОД 1.1.3-2]. Розпізнає інформацію, яка містить числа, ціни та час, якщо вона повідомляється чітко та повільно [6 ІНОД 1.1.3-3]. Виокремлює конкретну інформацію (наприклад, місце та час) із коротких аудіозаписів на знайому повсякденну тематику, якщо мовлення дуже чітко, добре артикульоване та повільне. [6 ІНОД 1.1.4-1]. Виокремлює конкретну інформацію з коротких відеозаписів, якщо мовлення дуже чітко, добре артикульоване та повільне [6 ІНОД 1.1.5-1]	Сприймає усну інформацію через відеозаписи, якщо мовлення чітко й повільне [9 ІНОД 1.1.5]	повідомлень та оголошень, інструкцій [9 ІНОД 1.1.3-1]. Розпізнає елементарні інструкції щодо часу, дат, номерів і таке інше, а також щодо виконання повсякденних завдань [9 ІНОД 1.1.3-2]. Виокремлює основну інформацію щодо повсякденних передбачуваних питань, представлену у вигляді коротких аудіозаписів, якщо мовлення чітко й повільне [9 ІНОД 1.1.4-1]. Виокремлює важливу інформацію з програм, якщо мовлення чітко й повільне [9 ІНОД 1.1.4-2]. Розпізнає важливі моменти розповіді й слідкує за сюжетом, якщо мовлення чітко й повільне [9 ІНОД 1.1.4-3]. Визначає теми у переглянутих відеозаписах, складає враження про їх основний зміст [9 ІНОД 1.1.5-1]
--	---	--	--	--

Сприймає письмовий текст [ІНОД 1.2]	Розуміє прочитані короткі листи, якщо в них використано простий мовний інвентар [6 ІНОД 1.2.1]. Сприймає письмовий текст з метою пошуку необхідної інформації, якщо в ньому використано дуже простий мовний інвентар [6 ІНОД 1.2.2]. Сприймає прочитаний текст з метою отримання інформації та аргументації, якщо використано дуже простий мовний інвентар [6 ІНОД 1.2.3]. Сприймає письмові інструкції, якщо в них використано дуже простий мовний інвентар [6 ІНОД 1.2.4]. Відбирає та читає тексти для задоволення, якщо у них використаний дуже простий мовний інвентар [6 ІНОД 1.2.5]	Сприймає короткі листи, читаючи їх пофразово, розпізнаючи знайомі імена, слова та основні фрази, перераховуючи за потреби [6 ІНОД 1.2.1-1]. Розпізнає знайомі імена, слова і базові фрази із простих оголошень у найпоширеніших повсякденних ситуаціях [6 ІНОД 1.2.2-1]. Знаходить просту інформацію в листівках та брошурах [6 ІНОД 1.2.2-2]. Визначає основний зміст простих інформаційних матеріалів, особливо за наявності ілюстрацій [6 ІНОД 1.2.3-1]. Розпізнає короткі письмові тексти зі сфери особистих інтересів (наприклад, новини про спорт, музику, подорожі тощо), написані простими словами з ілюстраціями чи малюнками [6 ІНОД 1.2.3-2].	Розуміє прочитані листи, якщо в них використано простий мовний інвентар [9 ІНОД 1.2.1]. Сприймає письмовий текст з метою пошуку необхідної інформації, якщо в ньому використано простий мовний інвентар [9 ІНОД 1.2.2]. Сприймає прочитаний текст з метою отримання інформації та аргументації, якщо використано простий мовний інвентар [9 ІНОД 1.2.3]. Сприймає письмові інструкції, якщо в них використано простий мовний інвентар [9 ІНОД 1.2.4]. Відбирає та прочитує тексти для задоволення, якщо в них використаний простий мовний інвентар [9 ІНОД 1.2.5]	Виокремлює необхідну інформацію, отриману з особистих листів. [9 ІНОД 1.2.1-1]. Визначає основний зміст простих електронних повідомлень [9 ІНОД 1.2.1-2]. Знаходить конкретну передбачувану інформацію у простому повсякденному матеріалі, викладеному у письмовій формі [9 ІНОД 1.2.2-1]. Знаходить конкретну інформацію у списках та виокремлює необхідні деталі [9 ІНОД 1.2.2-2]. Розпізнає повсякденні знаки, оголошення у громадських місцях [9 ІНОД 1.2.2-3]. Виокремлює відповідно інформацію є текстів, які описують людей, місця, повсякденне життя, культуру тощо, якщо в них використано простий мовний інвентар [9 ІНОД 1.2.3-1].
--	---	---	--	---

		Розпізнає прості, короткі інструкції, якщо вони ілюстровані і викладені не у вигляді суцільного тексту [6 ІНОД 1.2.4-1]. Сприймає короткі ілюстровані розповіді про повсякденне життя, написані простими словами. [6 ІНОД 1.2.5-1]. Сприймає в загальних рисах короткі ілюстровані оповідання, якщо зображення допомагають здогадатися про зміст тексту [6 ІНОД 1.2.5-2]		Розпізнає інформацію, подану в ілюстрованих брошурах і картах [9 ІНО 1.2.3-2]. Визначає факти у короткому фактологічному описі чи розповіді на теми, що стосуються повсякденної діяльності, якщо в них використано простий мовний інвентар [9 ІНО 1.2.3-3]. Виокремлює інформацію, яка належить до особистої, розміщеної у мережі Інтернет. [9 ІНО 1.2.3-4]. Встановлює послідовність виконання простих інструкцій до побутових пристроїв, продуктів харчування, якщо вони ілюстровані і викладені не у вигляді суцільного тексту [9 ІНО 1.2.4-1]. Визначає етапи приготування страв із простих рецептів, особливо якщо вони проілюстровані малюнками/фото [9 ІНО 1.2.4-2] Визначає, про що йдеться у коротких розповідях, коміксах, описах життя людей, фото-
--	--	---	--	--

				історіях, та складає уявлення про героїв [9 ІНО 1.2.5-1]. Знаходить важливу інформацію, яка подається в короткому описі особи [9 ІНО 1.2.5-2]
Використовує ефективні стратегії сприймання усної інформації та письмового тексту [ІНОД 1.3]	Ідентифікує окремі факти та здогадується про значення невідомих слів із контексту, якщо прослухана інформація чи письмовий текст дуже простий і стосується повсякденної тематики [6 ІНО 1.3.1]	Визначає значення невідомого слова для конкретної дії чи предмета за умови, що текст дуже простий і стосується повсякденної тематики [6 ІНО 1.3.1-1]	Ідентифікує окремі факти та здогадується про значення невідомих слів із контексту, якщо прослухана інформація чи письмовий текст доступний і стосується повсякденної тематики [9 ІНО 1.3.1]	Використовує розуміння загального змісту коротких текстів і конкретних висловлювань на повсякденні теми для визначення ймовірного значення невідомих слів із контексту [9 ІНО 1.3.1-1]. Використовує значення відомих слів, щоб здогадатися про значення незнайомих слів у коротких виразах, що вживаються у повсякденних контекстах [9 ІНО 1.3.1-2]. Використовує числа, дати, імена, власні іменники тощо, щоб визначити тему тексту [9 ІНО 1.3.1-3]. Визначає значення та функцію невідомих виразів за їх розміщення у письмовому тексті (наприклад, на початку чи в кінці листа) [9 ІНО 1.3.1-4]

2. Взаємодія з іншими особами усно, письмово та в режимі реального часу засобами іноземної мови

Здійснює усну взаємодію [ІНОД 2.1]	Бере участь у бесіді, яка стосується нагальних потреб і дуже знайомих тем, демонструє розуміння співрозмовника у передбачуваних повсякденних ситуаціях [6 ІНОД 2.1.1]	Реагує на вирази повсякденного вжитку, що використовуються для задоволення простих конкретних потреб, якщо співрозмовник доброзичливо звертається безпосередньо до нього/ неї, за необхідності повторює сказане, а мовлення чітке й повільне. [6 ІНОД 2.1.1-1]. Сприймає ретельно й повільно артикульовані запитання та інструкції, звернені безпосередньо до нього/ неї, дотримується простих вказівок [6 ІНОД 2.1.1-2]. Розповідає про своє самопочуття, використовуючи дуже прості мовні кліше [6 ІНО 2.1.1-5]. Представляється та використовує прості вирази для привітання і прощання [6 ІНОД 2.1.1-4]	Бере участь у бесіді, дискусії на близькі/ знайомі теми, демонструє розуміння співрозмовника у передбачуваних повсякденних ситуаціях [9 ІНОД 2.1.1]	Реагує на звернене до нього/неї чітке й повільне мовлення у простих повсякденних ситуаціях, якщо співрозмовник докладає певних зусиль, щоб досягти розуміння [9 ІНО 2.1.1-1]. Спілкується з однолітками, ставить запитання та розуміє відповіді, якщо вони здебільшого стосуються повсякденного життя [9 ІНО 2.1.1-3]. Бере участь у простій розмові фактологічного характеру на передбачувану тему [9 ІНОД 2.1.1-3]. Розповідає про свої уподобання та плани, в обмежений спосіб висловлює власну думку та аргументує її [9 ІНО 2.1.1-6].
	Цілеспрямовано спілкується, якщо співрозмовник звертається безпосередньо до нього/	Реагує на запитання та інструкції, якщо співрозмовник звертається	Цілеспрямовано спілкується із співбесідником, який пропонує допомогу в разі необхідності	Демонструє те, що він/ вона слідує за ходом думок, і визначає, що потрібно зробити, якщо співбесідник докладе

неї, а мовлення чітко та повільне [6 ІНОД 2.1.2]	безпосередньо до нього/неї, а мовлення чітко та повільне [6 ІНОД 2.1.2-1]. Виконує прості інструкції, що містять час, місце, числа тощо [6 ІНОД 2.1.2-2]	[9 ІНО 2.1.2]	певних зусиль, щоб досягти розуміння [9 ІНО 2.1.2-1]. Веде розмову щодо простих повсякденних завдань, використовуючи прості фрази, коли треба щось попросити чи дати, отримати просту інформацію та обговорити, що робити далі [9 ІНО 2.1.2-2]
Здійснює усну взаємодію з метою отримання товарів та послуг, використовуючи дуже прості фрази у знайомих та повсякденних контекстах [6 ІНОД 2.1.3]	Просить про послугу, використовуючи прості вирази [6 ІНОД 2.1.3-2]. Оперує категоріями чисел, кількості, вартості, часу [6 ІНОД 2.1.3-3]	Здійснює усну взаємодію для отримання товарів та послуг, використовуючи прості фрази у знайомих контекстах [9 ІНО 2.1.3]	Запитує просту інформацію щодо подорожі, користування громадським транспортом; запитує й пояснює, як пройти в потрібне місце; купує квитки [9 ІНО 2.1.3-1]. Повідомляє, яку покупку хоче зробити і в якій кількості, запитує про ціну, замовляє їжу [9 ІНО 2.1.3-2]. Повідомляє про проблеми зі здоров'ям, можливо, за допомогою невербальних засобів спілкування, і реагує на отриману відповідь [9 ІНО 2.1.3-3]
Обмінюються інформацією, яка стосується нагальних	Ставить та відповідає на прості запитання, продукує та	Обмінюються інформацією на знайомі та повсякденні теми	Спілкується під час виконання простих повсякденних завдань,

	потреб чи дуже знайомих тем [6 ІНОД 2.1.4]	вербально реагує на прості твердження [6 ІНОД 2.1.4-1]. Ставить та відповідає на запитання про себе та інших людей (наприклад, місце проживання) [6 ІНОД 2.1.4-2]	[9 ІНО 2.1.4]	які вимагають простого прямого обміну інформацією [9 ІНО 2.1.4-1]. Розпитує та розповідає про навчання та дозвілля [9 ІНО 2.1.4-2]. Розпитує та пояснює, як дістатися певного місця за допомогою карти чи плану [9 ІНО 2.1.4-3]. Запитує та розповідає на простому рівні про подію [9 ІНО 2.1.4-4]
--	---	---	----------------------	--

Здійснює письмову взаємодію [ІНОД 2.2]	Взаємодіє письмово через написання коротких, простих листів, повідомляючи особисту інформацію [6 ІНОД 2.2.1]. Запитує і надає інформацію через написання записок, повідомлень, що стосуються нагальних потреб чи дуже знайомих тем [6 ІНОД 2.2.2]	Пише за допомогою словника повідомлення, що складаються з низки дуже коротких речень про хобі, уподобання, вживаючи прості слова та формульні вирази. [6 ІНОД 2.2.1-1]. Пише короткі листівки [6 ІНОД 2.2.1-2]. Пише числа та дати, своє ім'я, національність, адресу, вік, дату народження тощо у записках та коротких повідомленнях [6 ІНОД 2.2.2-1]	Взаємодіє письмово через написання простих листів [9 ІНО 2.2.1]. Запитує і надає інформацію через написання записок, повідомлень та заповнення бланків [9 ІНО 2.2.2]	Повідомляє особисту стандартну інформацію, представляючи себе [9 ІНО 2.2.1-1]. Пише прості листи-подяки та листи-вибачення [9 ІНО 2.2.1-2]. Пише прості записки, електронні та текстові повідомлення (SMS) [9 ІНО 2.2.1-3]. Пише вітальні листівки [9 ІНО 2.2.1-4]. Пише короткі, прості записки та повідомлення, що стосуються кола нагальних потреб [9 ІНО 2.2.2-1]. Занотовує події, відповідні дати та час, які необхідно запам'ятати [9 ІНО 2.2.2-2]. Вносить особисту та іншу інформацію у типові бланки [9 ІНО 2.2.2-3]
Здійснює онлайн взаємодію [ІНОД 2.3]	Взаємодіє онлайн у формі простої розмови [6 ІНОД 2.3.1]. Налагоджує онлайн співпрацю,	Пише дуже прості повідомлення та онлайн дописи, які складаються з низки коротких речень [6 ІНОД 2.3.1-1].	Взаємодіє онлайн у формі простої розмови з елементами дискусії [9 ІНО 2.3.1].	Бере участь в онлайн спілкуванні на базовому рівні, використовуючи шаблонні вирази; відповідає на коментарі; простими мовними засобами

	використовуючи елементарні мовні засоби [6 ІНОД 2.3.2]	Використовує прості слова, смайлики та формульні вирази, стисло реагуючи на прості онлайн дописи, вбудовані посилання та медіа-об'єкти, але на подальші коментарі відповідає лише стандартними виразами подяки чи вибачення [6 ІНОД 2.3.2-1]	Цілеспрямовано налагоджує онлайн співпрацю [9 ІНО 2.3.2]	висловлює вдячність або просить вибачення [9 ІНО 2.3.1-1]. Робить короткі онлайн коментарі, використовуючи елементарні мовні засоби, хоча зазвичай звертається до онлайн словників [9 ІНО 2.3.1-2]. Заповнює онлайн анкету, повідомляючи особисті дані та підтверджуючи пропоновані умови [9 ІНО 2.3.2-1]. Виконує прості інструкції і ставить прості запитання під час виконання спільного завдання онлайн, якщо партнер готовий допомогти [9 ІНО 2.3.2-2]
Використовує ефективні стратегії здійснення взаємодії (усної, письмової та онлайн)	Просить уточнити/роз'яснити отриману інформацію, використовуючи елементарні мовні засоби [6 ІНОД 2.4.3]	Вказує словами, інтонацією та жестами, що він / вона не розуміє отриманої інформації [6 ІНОД 2.4.3-1]. Висловлює простими мовними засобами, що він / вона не розуміє отриманої інформації [6 ІНОД 2.4.3-2]	Ініціює, підтримує та закінчує коротку, просту розмову [9 ІНО 2.4.1]. Ставить прості запитання під час виконання спільного завдання [9 ІНО 2.4.2]. Просить уточнити/роз'яснити отриману інформацію [9 ІНОД 2.4.3]	Використовує прості техніки/прийоми, щоб почати, підтримати та закінчити розмову [9 ІНО 2.4.1-1]. Привертає до себе увагу вербальними і невербальними засобами для ініціювання розмови [9 ІНО 2.4.1-2]. Демонструє те, що слідує за ходом короткої простої розмови [9 ІНО 2.4.2-1].

				Просить співрозмовника повторити, якщо він/ вона не розуміє отриманої інформації [9 ІНО 2.4.3-1]. Просить уточнити ключові слова чи фрази/ вирази, використовуючи шаблонні фрази [9 ІНО 2.4.3-2]. Сигналізує про те, що він/ вона не розуміє отриманої інформації, і просить вимовити слово по буквах [9 ІНО 2.4.3-3]
<i>3. Надання інформації, висловлювання думок, почуттів та ставлення іноземною мовою</i>				
Усно висловлює власні думки, почуття, ставлення та позиції [ІНОД 3.1]	Використовує прості, здебільшого відокремлені фрази, щоб розповідати про людей та побут [6 ІНОД 3.1.1]. Надає інформацію співрозмовникові дуже простими фразами під час монологу [6 ІНОД 3.1.2]	Описує себе, те, що робить, місце, де живе. [6 ІНОД 3.1.1-1] Описує прості аспекти свого повсякденного життя за допомогою низки простих речень, використовуючи прості слова та фрази, якщо має змогу заздалегідь підготуватися [6 ІНОД 3.1.1-2] Описує співрозмовникові за допомогою простих слів, виразів та кліше предмет чи	Розповідає простими фразами про людей, навколишній світ та побут, спираючись на власний досвід, та висловлює своє ставлення [9 ІНО 3.1.1]. Надає інформацію співрозмовникові під час монологу, послуговуючись простими фразами [9 ІНО 3.1.2]. Обґрунтовує власну думку, надає аргументи, використовуючи прості	Описує простими мовними засобами свою родину, житлові умови, освіту; людей, місця та особисті речі [9 ІНО 3.1.1-1]. Стисло описує свої плани на вихідні або на канікули [9 ІНО 3.1.1-3]. Дає прості пояснення щодо повсякденної діяльності, використовуючи елементарні мовні засоби [9 ІНО 3.1.2-1].

		малюнок, якщо має змогу заздалегідь підготуватися [6 ІНОД 3.1.2-1]	мовні засоби під час монологу [9 ІНО 3.1.3]. Виступає перед аудиторією з коротким простим підготовленим монологом [9 ІНО 3.1.4]	Висловлює, можливо повільно, власну аргументовану думку [9 ІНО 3.1.3-1]. Робить коротку, підготовлену просту презентацію на знайому тему [9 ІНО 3.1.4-1]. Відповідає на прості уточнювальні запитання, за потреби може попросити повторити запитання й отримати допомогу у формулюванні відповідей [9 ІНО 3.1.4-2]
Висловлює свої думки, почуття, ставлення та позиції письмово [ІНОД 3.2]	Надає у письмовому вигляді інформацію про себе, використовуючи прості слова та вирази [6 ІНОД 3.2.1]	Описує приміщення дуже простими словами. [6 ІНОД 3.2.1-1]. Пише прості фрази та речення про себе та людей, про те, де вони живуть і що роблять [6 ІНОД 3.2.1-2]. Використовує прості слова та фрази для опису предметів, з якими стикається у повсякденному житті [6 ІНОД 3.2.1-3]	Надає у письмовій формі інформацію про себе, навколишній світ, побут, використовуючи різні типи текстів [9 ІНО 3.2.1]	Пише низку простих фраз та речень про себе, свою родину, житлові умови, освіту; про людей і місця, короткі, прості уявні біографії, використовуючи прості, конкретні слова, фрази і речення із простими словами-зв'язками [9 ІНО 3.2.1-1]. Пише вступ до тексту або його продовження, якщо може користуватися словником і довідковими матеріалами [9 ІНО 3.2.1-2]
Використовує ефективні стратегії	Використовує прості, здебільшого відокремлені	Використовує невербальні засоби (жест) для уточнення значення простих слів	Складає план усного або письмового висловлювання [9 ІНО 3.3.1].	Пригадує необхідний набір фраз зі свого мовного і мовленнєвого досвіду

побудови усного та письмового висловлювання	фрази та жести, щоб підтримувати розмову [6 ІНОД 3.3.2]	[6 ІНО 3.3.2-1]	Підтримує розмову, коли співрозмовник не може підібрати необхідний мовний та мовленнєвий матеріал [9 ІНО 3.3.2]. Зауважує та виправляє власні прості мовні помилки [9 ІНО 3.3.3]	[9 ІНО 3.3.1-1]. Використовує невербальні засоби (жести), щоб уточнити, що він/ вона прагне сказати [9 ІНО 3.3.2-1]. Визначає, що він/ вона мають на увазі, указуючи на це у висловлюванні [9 ІНО 3.3.2-2]. За потреби просить підтвердити, що мовна форма є коректною [9 ІНО 3.3.3-1]
---	---	-----------------	--	--

МАТЕМАТИЧНА ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ

Компетентнісний потенціал
математичної освітньої галузі

Ключові компетентності	Уміння та ставлення
Вільне володіння державною мовою	Уміння: чітко і зрозуміло формулювати думку, аргументувати, ставити запитання і розпізнавати проблему; формулювати висновки на основі інформації, поданої в різних формах; доречно та коректно вживати в мовленні математичну термінологію, вести критичний та конструктивний діалог; поповнювати свій словниковий запас.
Здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами	Ставлення: визнання важливості чітких та лаконічних формулювань та повага до державної мови Здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) Уміння: розуміти і перетворювати тексти математичного змісту рідною мовою; зіставляти математичні терміни та поняття рідною та державною мовами; правильно та доречно вживати математичну термінологію усно і письмово, грамотно висловлюватися.
	Ставлення: розуміння цінності мовного різноманіття та повага до рідної мови
	Здатність спілкуватися іноземними мовами Уміння: поповнювати словниковий запас математичними термінами іншомовного походження; зіставляти математичний термін чи його буквене позначення з аналогами з іноземної мови для пошуку інформації в іншомовних джерелах.
	Ставлення: усвідомлення важливості правильного використання математичних термінів та їх позначення в різних мовах у навчанні та повсякденному житті

Математична
компетентність

Уміння:

оперувати текстовою і числовою інформацією, геометричними об'єктами на площині та в просторі;
встановлювати кількісні і просторові відношення між реальними об'єктами навколишньої дійсності (природними, культурними, технічними тощо);
обирати, будувати і досліджувати найпростіші математичні моделі реальних об'єктів, процесів і явищ, інтерпретувати та оцінювати результати;
робити прогнози в контексті навчальних та практичних задач;
доводити правильність тверджень;
застосовувати логічні способи мислення під час розв'язування пізнавальних і практичних задач, пов'язаних з реальними об'єктами;
використовувати математичні методи у життєвих ситуаціях.

Ставлення:

пошанування істини;
готовність шукати пояснення та оцінювати правильність аргументів;
усвідомлення важливості математики як універсальної мови науки, техніки та технологій

Компетентності в
галузі природничих
наук, техніки й
технологій

Уміння:

будувати та досліджувати математичні моделі природних явищ і процесів;
робити висновки на основі міркувань та свідчень;
обґрунтовувати рішення.

Ставлення:

критичне ставлення до досягнень науково-технічного прогресу;
усвідомлення важливості математики для опису та пізнання навколишнього світу

Інноваційність

Уміння:

генерувати нові ідеї щодо розв'язання проблемної ситуації, аналізувати та планувати їх втілення.

Ставлення:

відкритість до інновацій;
позитивне оцінювання та підтримка конструктивних ідей інших

Екологічна
компетентність

Уміння:

розпізнавати проблеми, що виникають у довкіллі, які можна розв’язати, використовуючи засоби математики;
оцінювати, прогнозувати вплив людської діяльності на довкілля через побудову та дослідження математичних моделей природничих процесів і явищ.

Ставлення:

зацікавленість у дотриманні умов екологічної безпеки та сталого розвитку;
визнання ролі математики у розв’язанні проблем довкілля

Інформаційно-
комунікаційна
компетентність

Уміння:

структурувати дані;
діяти за алгоритмом та складати алгоритми;
визначати достатність даних для розв’язання задачі;
використовувати різні знакові системи;
оцінювати достовірність інформації;
доводити істинність тверджень.

Ставлення:

критичне осмислення інформації та джерел її отримання;
усвідомлення важливості ІКТ для ефективного розв’язування математичних задач

Навчання впродовж
життя

Уміння:

організовувати та планувати свою навчальну діяльність;
моделювати власну освітню траєкторію, аналізувати, контролювати, коригувати та оцінювати результати навчальної діяльності;
доводити правильність чи помилковість суджень.

Ставлення:

усвідомлення власних освітніх потреб та цінності нових знань і вмінь;
зацікавленість у пізнанні світу та розуміння важливості вчитися впродовж життя;
прагнення вдосконалювати результати людської діяльності

Громадянські та
соціальні

Громадянські компетентності

Уміння:

компетентності,
пов'язані з ідеями
демократії,
справедливості,
рівності, прав
людини, добробуту
та здорового способу
життя, з
усвідомленням
рівних прав і
можливостей

висловлювати власну думку, слухати і чути інших, оцінювати аргументи та змінювати думку на основі доказів;
аналізувати і критично оцінювати соціально-економічні події в державі на основі статистичних даних;
враховувати правові, етичні і соціальні наслідки рішень;
розпізнавати інформаційні маніпуляції.

Ставлення:

налаштованість на логічне обґрунтування позиції без передчасного переходу до висновків

Соціальні компетентності

Уміння:

співпрацювати в команді, вносити свою частку в роботу групи для розв'язання проблеми;
аргументувати та відстоювати власну позицію;
ухвалювати аргументовані рішення на основі аналізу усіх даних та виявлення причинно-наслідкових зв'язків проблемної ситуації;
орієнтуватися в широкому колі послуг і товарів на основі чітких критеріїв, робити споживчий вибір, використовуючи, зокрема, математичні вміння.

Ставлення

ощадливість і поміркованість;
рівне ставлення до інших осіб та відповідальність за спільну справу

Культурна
компетентність

Уміння:

бачити математику у творах мистецтва;
зображати фігури, графіки, рисунки, схеми, діаграми, унаочнювати математичні моделі;
здійснювати необхідні розрахунки для встановлення пропорцій, відтворення перспектив, створення об'ємно-просторових композицій.

Ставлення:

усвідомлення взаємозв'язку математики та культури на прикладах з живопису, музики, архітектури тощо;
розуміння важливості внеску математиків у загальносвітову культуру

Підприємливість та
фінансова
грамотність

Підприємливість

Уміння:

генерувати нові ідеї, аналізувати, ухвалювати оптимальні рішення, вирішувати життєві проблеми;

аргументувати та захищати свою позицію, вести дискусію;
використовувати різні стратегії, шукати оптимальні способи розв'язання проблемних ситуацій.

Ставлення:

відповідальність та ініціативність, впевненість у собі

Фінансова грамотність

Уміння:

будувати та досліджувати математичні моделі економічних процесів;
планувати та організовувати діяльність для досягнення цілей;
аналізувати власну економічну ситуацію, родинний бюджет, користуючись математичними методами.

Ставлення:

відповідальність за власні рішення;
розуміння важливості математичних розрахунків та оцінювання ризиків

Знання²

Методологія математики. Математичні поняття та їх означення. Математична термінологія і символіка. Математичні твердження. Аксиоми і теореми. Методи доведення тверджень. Індуктивні та дедуктивні міркування. Формування, доведення та спростування гіпотез. Метод математичного моделювання.

Числа і вирази. Числові множини. Натуральні, цілі, раціональні та ірраціональні числа, дії над ними та їх порівняння. Десяткові дробі. Відношення і відносні величини, відсотки, пропорції. Вирази та їх перетворення.

Рівняння і нерівності. Рівняння та системи рівнянь. Нерівності та системи нерівностей.

Функції. Залежності. Функції. Елементарні функції та їх властивості. Числові послідовності. Арифметична та геометрична прогресії.

Геометрія і вимірювання геометричних величин. Первинні геометричні об'єкти (фігури та відношення). Аксиоми планіметрії. Найпростіші геометричні фігури. Трикутники, багатокутники. Основні геометричні форми: лінії, поверхні, тіла. Коло і круг. Многогранники і тіла обертання:

² Варто зазначити, що знаннєвий компонент – це перелік основних математичних категорій та методів, на основі яких протягом всього періоду навчання формуються ключові компетентності. Глибину та деталізацію їх розгляду визначає навчальна програма.

призма, піраміда, циліндр, конус, куля. Геометричні перетворення (рухи, перетворення подібності). Рівність та подібність фігур. Вимірювання відрізків та кутів. Площа плоскої геометричної фігури. Об'єм та площа поверхні тіла. Вимірювання та обчислення площ і об'ємів фігур.

Координати і вектори. Система координат, прямокутна декартова система координат. Лінії в прямокутній декартовій системі координат на площині. Скалярні та векторні величини. Координати вектора. Відношення векторних величин. Операції над векторами.

Дані, статистика та ймовірність. Дані, їх види, представлення та перетворення. Статистичне дослідження та його основні етапи. Числові характеристики вибірки. Елементи комбінаторики. Ймовірність випадкової події.

ВИМОГИ
до обов'язкових результатів навчання учнів
із математичної освітньої галузі

Обов'язкові результати навчання				
Загальні результати	5–6 класи		7–9 класи	
	Конкретні результати	Орієнтири для оцінювання	Конкретні результати	Орієнтири для оцінювання
1	2	3	4	5
1. Виокремлення проблем і дослідження ситуацій, які можна розв'язувати із застосуванням математичних методів				
Розпізнає серед ситуацій із повсякденного життя ті, що розв'язуються математичними методами [MAO 1.1]	Вирізняє серед життєвих ситуацій ті, що розв'язуються математичними методами [6 MAO 1.1.1]. Виокремлює подібні ситуації [6 MAO 1.1.2]	Вирізняє життєві ситуації, які можуть бути розв'язані уже відомими математичними методами [6 MAO 1.1.1-1]. Виокремлює в конкретній життєвій ситуації її окремі складники, які можуть бути розв'язані математичними методами [6 MAO 1.1.1-2]. Розпізнає аналогію щодо способу розв'язання нової життєвої ситуації до вже відомої [6 MAO 1.1.2-1]	Вирізняє серед життєвих ситуацій ті, що розв'язуються математичними методами [9 MAO 1.1.1]. Виокремлює групу ситуацій, для розв'язання яких можна застосувати подібні методи [9 MAO 1.1.2]	Вирізняє життєві ситуації, які можуть бути розв'язані математичними методами і класифікує їх відповідно до методів розв'язання [9 MAO 1.1.1-1]. Виокремлює в конкретній життєвій ситуації її складники, які можуть бути розв'язані математичними методами [9 MAO 1.1.1-2]. Виокремлює спільні ознаки життєвих ситуацій, для розв'язання яких можна застосувати подібні методи [9 MAO 1.1.2-1]. Об'єднує життєві ситуації в групи за їхніми спільними ознаками для застосування подібних методів під час їхнього розв'язання [9 MAO 1.1.2-2]

Досліджує, аналізує дані та зв'язки між ними, оцінює їх достовірність та доцільність використання [МАО 1.2]	Досліджує проблемну ситуацію, отримує дані, перевіряє достовірність даних [6 МАО 1.2.1]. Аналізує дані, описує зв'язки між ними, подає дані у різних формах [6 МАО 1.2.2]. Відбирає дані, потрібні для розв'язання проблемної ситуації [6 МАО 1.2.3]	Вирізняє у проблемній ситуації математичні дані [6 МАО 1.2.1-1]. Розрізняє початкові дані та шукані результати [6 МАО 1.2.1-2]. Описує зв'язки між даними [6 МАО 1.2.2-1]. Записує та представляє дані у текстовій, табличній та графічній формах [6 МАО 1.2.2-2]. Визначає дані, які є необхідними для розв'язання проблемної ситуації [6 МАО 1.2.3-1]	Досліджує проблемну ситуацію, використовуючи різноманітні джерела інформації, оцінює повноту і достовірність інформації [9 МАО 1.2.1]. Інтерпретує дані та встановлює взаємозв'язки, подає дані у різних формах [9 МАО 1.2.2]. Відбирає дані, потрібні для розв'язання проблемної ситуації, які можуть мати певні обмеження або потребують встановлення певних припущень [9 МАО 1.2.3]	Досліджує проблемну ситуацію, використовуючи різноманітні інформаційні джерела [9 МАО 1.2.1-1]. Розпізнає неповну інформацію, маніпулювання даними [9 МАО 1.2.1-2]. Інтерпретує дані, оцінює достовірність даних, аналізує та систематизує пов'язані між собою дані, подає їх у різних формах [9 МАО 1.2.2-1]. Приймає рішення щодо відбору даних, потрібних для розв'язання проблемної ситуації, які можуть мати деякі обмеження або потребують встановлення певних припущень [9 МАО 1.2.3-1]
Прогнозує результат розв'язання проблемної ситуації [МАО 1.3]	Визначає, що саме може бути результатом розв'язання проблемної ситуації [6 МАО 1.3.1]	Прогнозує межі, точність, можливі форми представлення результату [6 МАО 1.3.1-1]	Визначає, що саме може бути результатом розв'язання проблемної ситуації [9 МАО 1.3.1].	Прогнозує межі, точність, наявність кількох розв'язків та можливі форми представлення результату [9 МАО 1.3.1-1].

			Припускає можливість існування альтернативного розв'язку [9 MAO 1.3.2]	Передбачає можливість існування альтернативного розв'язку проблемної ситуації, враховуючи можливі ризики [9 MAO 1.3.2-1]
2. Моделювання процесів і ситуацій, розроблення стратегій, планів дій для розв'язання проблемних ситуацій				
Сприймає і перетворює інформацію математичного змісту [MAO 2.1]	Відбирає, впорядковує, фіксує, перетворює звукову, текстову, графічну інформацію математичного змісту, зокрема в цифрових середовищах [6 MAO 2.1.1]. Перетворює, представляє та поширює інформацію математичного змісту з використанням різних засобів, зокрема цифрових [6 MAO 2.1.2]	Використовує інформаційні технології для пошуку та зберігання інформації математичного змісту [6 MAO 2.1.1-1]. Читає таблиці та діаграми, формули, графіки [6 MAO 2.1.1-2]. Перетворює текстову інформацію математичного змісту в таблиці та діаграми [6 MAO 2.1.2-1]. Презентує свої висновки чи розв'язання усно або письмово, зокрема з використанням інформаційних технологій [6 MAO 2.1.2-2]	Відбирає, впорядковує, фіксує, перетворює звукову, текстову, графічну інформацію математичного змісту з надійних джерел [9 MAO 2.1.1]. Використовує інформаційні технології для опрацювання, перетворення і поширення інформації математичного змісту, висловлює власні судження [9 MAO 2.1.2]	Знаходить і опрацьовує інформацію математичного змісту, визначає достатність інформації і надійність джерел [9 MAO 2.1.1-1]. Використовує обчислювальні та графічні можливості спеціалізованого програмного забезпечення для систематизації й інтерпретації даних і побудови допоміжних моделей [9 MAO 2.1.1-2]. Представляє і поширює інформацію математичного змісту з використанням різних засобів, зокрема цифрових, висловлює власні судження 9 MAO 2.1.2-1]. Перетворює інформацію математичного змісту різними способами у різні форми, зокрема використовуючи інформаційні технології

				[9 MAO 2.1.2-2]
Розробляє стратегії розв'язання проблемних ситуацій [MAO 2.2]	Обирає способи та розробляє план необхідних дій для розв'язання проблемної ситуації [6 MAO 2.2.1]. Шукає альтернативні ідеї розв'язання проблемної ситуації [6 MAO 2.2.2]	Планує власні дії, спрямовані на розв'язання проблемної ситуації [6 MAO 2.2.1-1]. Пропонує ідеї щодо ходу розв'язання проблемної ситуації [6 MAO 2.2.1-2]. Пропонує альтернативний спосіб розв'язання проблемної ситуації [6 MAO 2.2.2-1]	Шукає підходи та розробляє власний спосіб розв'язання проблемної ситуації [9 MAO 2.2.1]. Використовує різноманітні підходи для розв'язання проблемної ситуації [9 MAO 2.2.2].	У співпраці з іншими планує дії, спрямовані на розв'язання проблемної ситуації [9 MAO 2.2.1-1]. Виявляє ініціативу та пропонує ідеї щодо ходу розв'язання проблемної ситуації [9 MAO 2.2.1-2]. Пропонує альтернативні способи розв'язання проблемної ситуації [9 MAO 2.2.2-1]
Створює математичну модель проблемної ситуації [MAO 2.3]	Визначає компоненти математичної моделі проблемної ситуації та взаємозв'язки між ними [6 MAO 2.3.1]. Будує математичну модель проблемної ситуації, використовуючи визначений математичний апарат [6 MAO 2.3.2]	Визначає компоненти математичної моделі проблемної ситуації, взаємозв'язки між ними, їх повноту [6 MAO 2.3.1-1]. Будує математичну модель, використовуючи вирази, рівняння, нерівності, графіки та інші форми представлення моделі [6 MAO 2.3.2-1]	Визначає компоненти проблемної ситуації та взаємозв'язки між ними, здійснює перехід від абстрактного до конкретного і навпаки [9 MAO 2.3.1]. Будує математичну модель проблемної ситуації, доречно добирає математичний апарат для побудови моделі [9 MAO 2.3.2]	Визначає компоненти математичної моделі проблемної ситуації, взаємозв'язки між ними, їх достатність для запису проблемної ситуації у математичному вигляді [9 MAO 2.3.1-1]. Здійснює перехід від абстрактного до конкретного і навпаки [9 MAO 2.3.1-2]. Самостійно та в групі будує математичну модель

				проблемної ситуації, доречно добирає математичний апарат для побудови моделі [9 MAO 2.3.2-1]. Знаходить додаткові дані для вдосконалення моделі та враховує можливі ризики [9 MAO 2.3.2-2]
Представляє результати розв'язання проблемної ситуації та конструктивно обговорює їх [MAO 2.4]	Формулює та відображає у зручній для сприйняття формі результати розв'язання проблемної ситуації, зокрема з використанням інформаційних технологій [6 MAO 2.4.1]. Представляє результати розв'язання проблемної ситуації, пояснює їх застосування [6 MAO 2.4.2]	Презентує іншим результати розв'язання проблемної ситуації, використовуючи різні способи та інструменти, зокрема інформаційні технології [6 MAO 2.4.1-1]. Повідомляє іншим свої висновки, конструктивно реагує на аргументи інших, керуючи при цьому власними емоціями [6 MAO 2.4.2-1]	Формулює та відображає у зручній формі результати розв'язання проблемної ситуації, зокрема з використанням інформаційних технологій [9 MAO 2.4.1]. Представляє результати розв'язання проблемної ситуації, обґрунтовуючи їх застосування [9 MAO 2.4.2]	Формулює у зручній формі результати розв'язання проблемної ситуації [9 MAO 2.4.1-1]. Відображає у зручній формі результати розв'язання проблемної ситуації, зокрема з використанням широкого спектру інформаційних технологій [9 MAO 2.4.1-2]. Представляє результати розв'язання проблемної ситуації, надає аргументи, формулює контраргументи, керуючи при цьому власними емоціями [9 MAO 2.4.2-1]. Висловлює ідеї, пов'язані з новим розумінням проблемної ситуації

				[9 MAO 2.4.2-2]
3. Критичне оцінювання процесу та результату розв'язання проблемних ситуацій				
Оцінює дані проблемної ситуації, необхідні і достатні для її розв'язання [MAO 3.1]	Оцінює необхідність і достатність даних для розв'язання проблемної ситуації [6 MAO 3.1.1]. Вказує на їх недостатність чи надлишковість [6 MAO 3.1.2]	Розрізняє умову і вимогу, дані та невідомі елементи проблемної ситуації [6 MAO 3.1.1-1]. Відповідає на запитання щодо умови, залежностей між елементами проблемної ситуації, недостатності та надлишковості даних [6 MAO 3.1.2-2]	Оцінює необхідність і достатність даних для розв'язання проблемної ситуації [9 MAO 3.1.1]. Прогнозує результат розв'язання проблемної ситуації залежно від зміни наявних даних [9 MAO 3.1.2]	Аналізує дані та невідомі елементи проблемної ситуації, визначає їх достатність чи надлишковість [9 MAO 3.1.1-1]. Встановлює залежності між елементами проблемної ситуації [9 MAO 3.1.1-2]. Встановлює аналогію між результатом заданої та результатом відомих проблемних ситуацій [9 MAO 3.1.2-1]
Критично оцінює спосіб розв'язання та різні моделі проблемної ситуації, обирає раціональний шлях її розв'язання [MAO 3.2]	Оцінює різні способи розв'язання проблемної ситуації [6 MAO 3.2.1]. Обирає математичну модель до стандартної ситуації [6 MAO 3.2.2]	Добирає моделі та способи, будує план розв'язування проблемної ситуації за аналогією до розв'язуваних раніше проблем [6 MAO 3.2.1-1]. Виокремлює простіші проблеми у складі пропонованої проблемної ситуації [6 MAO 3.2.1-2].	Оцінює різні способи розв'язання та різні моделі проблемної ситуації [9 MAO 3.2.1]. Добирає відповідну математичну модель до проблемної ситуації з кількох можливих [9 MAO 3.2.2]	Оцінює межі і точність результату розв'язання, інтерпретує його залежно від характеру і середовища проблеми [9 MAO 3.2.1-1]. Прогнозує результат розв'язання проблеми за умови можливого залучення додаткових даних [9 MAO 3.2.1-2].

		Ухвалює рішення щодо вибору раціонального способу розв'язування проблеми [6 МАО 3.2.2-1]. Виявляє ініціативу та обговорює можливі варіанти залучення додаткових ресурсів і даних [6 МАО 3.2.2-2]		Ухвалює рішення щодо вибору раціонального способу розв'язування проблеми. Виділяє і контролює проміжні результати розв'язання проблемної ситуації [9 МАО 3.2.2-1]. Виправляє помилки, робить висновки на основі отриманих результатів [9 МАО 3.2.2-2]
4. Розвиток математичного мислення для пізнання і перетворення дійсності, володіння математичною мовою				
Мислить математично [МАО 4.1]	Визначає та описує зв'язки між математичними об'єктами та об'єктами реального світу [6 МАО 4.1.1]. Зв'язує різні елементи математичних знань і вмінь, робить висновки, підкріплює свою думку аргументами [6 МАО 4.1.2]	Визначає та описує математичні характеристики навколишніх об'єктів (кількість, розмір, форма) [6 МАО 4.1.1-1]. Розпізнає та інтерпретує числову інформацію, розпізнає геометричні об'єкти та їх елементи на площині та в просторі [6 МАО 4.1.1-2]. Групує математичні об'єкти за спільними ознаками, описує їхні властивості [6 МАО 4.1.2-1]. Використовує властивості математичних об'єктів для	Визначає зв'язки між математичними об'єктами та об'єктами реального світу [9 МАО 4.1.1]. Зв'язує різні елементи математичних знань і вмінь, узагальнює їх, робить висновки [9 МАО 4.1.2]. Визначає прогалини у власних математичних знаннях і вміннях та намагається їх усунути [9 МАО 4.1.3]	Визначає, описує та аналізує зв'язки між математичними об'єктами та об'єктами реального світу, а також між математичними об'єктами [9 МАО 4.1.1-1]. Обґрунтовано пояснює хід своїх міркувань, аналізує і оцінює їх з огляду на їхню доказовість [9 МАО 4.1.1-2]. Формулює припущення і досліджує їх істинність різними способами [9 МАО 4.1.2-1]. Зв'язує різні елементи математичних знань і вмінь,

		обґрунтування своїх дій та їхніх наслідків [6 МАО 4.1.2-2]		узагальнює їх, робить висновки [9 МАО 4.1.2-2]. Визначає прогалини у власних математичних знаннях і вміннях та намагається їх усунути [9 МАО 4.1.3]
Застосовує математичні поняття, факти та послідовність дій для розв'язання проблемних ситуацій [МАО 4.2]	Використовує математичні поняття, факти та пропоновану послідовність дій для розв'язування проблемних ситуацій [6 МАО 4.2.1]. Виконує операції з математичними об'єктами та використовує різні форми представлення інформації [6 МАО 4.2.2]. Використовує необхідне приладдя та комп'ютерні технології [6 МАО 4.2.3]	Відбирає математичні дані, використовує відомі правила та послідовності дій з математичними об'єктами для розв'язування проблемних ситуацій [6 МАО 4.2.1-1]. Представляє математичну інформацію в різних формах (числовій, графічній, табличній тощо), аналізує її, робить висновки [6 МАО 4.2.2-1]. Користується креслярськими інструментами та комп'ютерними технологіями для розв'язування проблемної ситуації [6 МАО 4.2.3-1]	Доцільно добирає математичні поняття, факти та послідовність дій для розв'язування проблемних ситуацій [9 МАО 4.2.1]. Виконує операції з математичними об'єктами й використовує різні форми представлення інформації, здійснює переходи між ними в процесі розв'язування проблемної ситуації [9 МАО 4.2.2]. Використовує приладдя та комп'ютерні технології [9 МАО 4.2.3]	Доцільно добирає математичні поняття, факти та послідовність дій для розв'язання проблемних ситуацій й одержання результату [9 МАО 4.2.1-1]. Використовує попередньо набуті знання і вміння в інших контекстах [9 МАО 4.2.2-1]. Виконує операції з математичними об'єктами й використовує різні форми представлення інформації [9 МАО 4.2.2-1]. Здійснює переходи між математичними об'єктами в процесі розв'язування проблемної ситуації [9 МАО 4.2.2-2].

				Використовує приладдя та комп'ютерні технології для знаходження та представлення результату [9 МАО 4.2.3-1]
Володіє математичною мовою, ефективно використовує її [МАО 4.3]	Володіє математичними термінами та символами, доцільно вживає в мовленні математичну термінологію і символіку [6 МАО 4.3.1]. Висловлюється змістовно, точно і лаконічно [6 МАО 4.3.2]	Читає та розуміє тексти математичного змісту [6 МАО 4.3.1-1]. Доречно формулює, Використовує математичні поняття і факти [6 МАО 4.3.1-2]. Висловлюється змістовно, точно, лаконічно [6 МАО 4.3.2-1]	Читає та розуміє тексти математичного змісту, формулює математичні поняття і факти, доцільно та правильно вживає у мовленні математичну термінологію й символіку [9 МАО 4.3.1]. Висловлюється змістовно, точно і лаконічно, чітко структуруючи власне мовлення [9 МАО 4.3.2]	Читає та розуміє тексти математичного змісту, використовує математичні поняття і факти, пояснює їх застосування, наводить аргументи [9 МАО 4.3.1-1]. Доцільно та правильно вживає у мовленні математичну термінологію та символіку [9 МАО 4.3.1-2]. Розуміє і пояснює зв'язок між мовою проблемної ситуації, що відповідає контексту, та математичною мовою [9 МАО 4.3.2-1]. Висловлюється змістовно, точно лаконічно, структуруючи власне мовлення й дотримуючись плану [9 МАО 4.3.2-2]

ПРИРОДНИЧА ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ

Компетентнісний потенціал
природничої освітньої галузі**Ключові
компетентності**Вільне володіння
державною мовою**Уміння:**

використовувати українськомовні джерела для здобуття інформації природничого й технічного змісту;
тлумачити інформацію природничого змісту, описувати (усно чи письмово) й аналізувати здійснене дослідження, послуговуючись мовою природничих наук;
ставити запитання; чітко, лаконічно й зрозуміло формулювати думку, аргументувати, доводити правильність тверджень і суджень, ефективно комунікувати в групі у процесі обговорення й розв'язання проблем;
інтерпретувати українською мовою інформацію, подану в інфографіці, таблицях, діаграмах, графіках тощо;
поповнювати словниковий запас науковою термінологією.

Ставлення:

поцінювання природи як джерела суспільного добробуту, здобутків природничих наук і техніки, досягнень учених-природничиків і винахідників, активно послуговуючись українською мовою

Здатність
спілкуватися рідною
(у разі відмінності
від державної) та
іноземними мовами**Здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної)****Уміння:**

використовувати різні джерела рідною мовою для здобуття інформації природничого й технічного змісту;
усно й письмово тлумачити інформацію природничого змісту рідною мовою, послуговуючись науковою термінологією;
описувати (усно чи письмово) й аналізувати здійснене дослідження рідною мовою;
обговорювати рідною мовою й розв'язувати проблеми природничого змісту, зокрема й екологічні;
поповнювати словниковий запас науковою термінологією рідною мовою.

Ставлення:

поцінювання значення здобутків учених-природничиків і винахідників і значення природничих наук і техніки рідною мовою

Здатність спілкуватися іноземними мовами**Уміння:**

сприймати природничі поняття й найуживаніші терміни в усних чи письмових текстах іноземними мовами;
використовувати навчальні іншомовні джерела для здобуття інформації природничого й технічного змісту;
аналізувати й оцінювати інформацію природничого й технічного змісту іншими мовами, використовувати з розумінням іншомовну наукову термінологію.

Ставлення:

популяризування іноземними мовами здобутків українських учених-природничиків для зарубіжної спільноти

Математична компетентність	Уміння: оперувати математичними поняттями й величинами, характеризуючи природні об'єкти, явища й технологічні процеси; розв'язувати проблеми природничого змісту, використовуючи математичні методи й математичні моделі природних об'єктів, явищ і процесів; інтерпретувати інформацію природничого змісту представлену у вигляді графіків, таблиць, діаграм тощо. Ставлення: оцінювання доцільності математичних методів у розв'язанні проблем природничого змісту
Компетентності в галузі природничих наук, техніки й технологій	Уміння: здійснювати вимірювання, фіксувати результати й оцінювати точність вимірювань; класифікувати об'єкти, явища природи, технологічні процеси; характеризувати об'єкти, пояснювати природні явища й технологічні процеси, використовуючи мову природничих наук і наукову термінологію; виявляти дослідницькі проблеми, досліджувати природу самостійно чи в групі, установлювати причиново-наслідкові зв'язки, презентувати результати досліджень; використовувати наукові знання, здобутки техніки й технологій для розв'язання проблем. Ставлення: усвідомлення розмаїття, цілісності та єдності природи; виявлення допитливості й пізнавального інтересу до природничих проблем, цивілізована взаємодія з природою; критичне оцінювання здобутків природничих наук і техніки; емоційно-ціннісне сприйняття природи та її пізнання для успішного життя в соціоприродному середовищі
Інноваційність	Уміння: описувати тенденції розвитку природничих наук, техніки і технологій; генерувати й утілювати нові ідеї в моделях, розробках, проєктах; підтримувати конструктивні ідеї інших, сприяти реалізації їх. Ставлення: усвідомлення інноваційності як запоруки успіху й конкурентної переваги; оцінювання ризиків утілення ідей і здобутків у галузі природничих наук і техніки, їхнього впливу на якість життя і стан довкілля
Екологічна компетентність	Уміння: визначати й аналізувати проблеми довкілля; використовувати відповідально й ощадно природні ресурси; реагувати на виклики, пов'язані зі станом довкілля; ініціювати розв'язання локальних екологічних проблем, реалізовувати екологічні проєкти; прогнозувати екологічні наслідки використання здобутків природничих наук, техніки й технологій, результатів діяльності людини в довкіллі. Ставлення:

Інформаційно-комунікаційна компетентність	усвідомлення важливості раціонального природокористування; оцінювання власних дій у природі з позицій безпеки життєдіяльності, етичних норм і принципів сталого розвитку; поцінювання розмаїття природи, визнання життя як найвищої цінності Уміння: використовувати цифрові ресурси для здобуття нових природничо-наукових знань; знаходити, обробляти, зберігати інформацію природничого змісту, перетворювати її з одного виду на інший з використанням електронних ресурсів і цифрових пристроїв; виявляти маніпулятивні технології та протистояти їм; досліджувати довкілля, використовуючи сучасні цифрові технології і пристрої; створювати інформаційні продукти природничого змісту.
Навчання впродовж життя	Ставлення: критичне оцінювання інформації природничого змісту, здобутої з різних джерел; дотримання авторського права, етичних принципів поведінки з інформацією й етичної взаємодії у віртуальному просторі Уміння: визначати цілі навчальної діяльності, способи й засоби досягнення їх; планувати й організовувати навчально-пізнавальну діяльність під час досліджень чи розв'язання проблем; працювати над самовдосконаленням, адаптуватися до змінних умов діяльності; розвивати здібність досліджувати природу.
Громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, з усвідомленням рівних прав і можливостей	Ставлення: здійснення рефлексії власної діяльності; усвідомлення значення самоосвіти для особистісного розвитку Громадянські компетентності Уміння: поширювати важливу для суспільства інформацію природничого змісту; брати участь у розв'язанні локальних проблем довкілля і залучати до цього громаду; дотримуватися норм природоохоронного законодавства й екологічного права; обстоювати власну позицію щодо ухвалення рішень у справі збереження й охорони довкілля, брати участь у природоохоронних заходах. Ставлення: пошановування розмаїття думок і поглядів на різні проблеми, дотримання принципів демократії під час розв'язання їх Соціальні компетентності Уміння: співпрацювати в групі під час розв'язання проблем, досліджень природи, реалізації проєктів тощо; застосовувати набутий досвід проведення досліджень і природоохоронної діяльності для збереження власного здоров'я й здоров'я інших; обирати здоровий спосіб життя;

переконувати інших щодо пріоритетності збереження здоров'я в інформаційному й технологічному суспільстві.

Ставлення:

оцінювання впливу досягнень наук і техніки на добробут і здоров'я людини;

пошанування внеску кожного в діяльність групи;

усвідомлення переваги конструктивної співпраці для розв'язання проблем

Уміння:

застосовувати досягнення природничих наук і технологій, технічні засоби для втілення мистецьких ідей;

пояснювати природничо-наукове підґрунтя різних видів мистецтва.

Ставлення:

усвідомлення значення природничих наук і техніки в розвитку культури;

пошановування науки як складника світової культури

Культурна
компетентність

Підприємливість та
фінансова
грамотність

Підприємливість

Уміння:

генерувати презентувати й реалізовувати ініціативи для проєктної діяльності, ефективного використання природних ресурсів;

прогнозувати вплив природничих наук на розвиток технологій, нових напрямів підприємницької діяльності;

використовувати можливості проєктної діяльності для створення цінностей (матеріальних, суспільних, культурних).

Ставлення:

виявлення конструктивної активності, відповідальність за ухвалення виважених рішень під час власної і групової діяльності;

усвідомлення значення набутих компетентностей для успішної самореалізації

Фінансова грамотність

Уміння:

пояснювати значення заощадження природних ресурсів, інвестування в природоохоронну діяльність, страхування власного здоров'я й життя тощо;

обчислювати економічний ефект ініціатив і діяльності, пов'язаних з реалізацією прикладних наукових рішень.

Ставлення:

усвідомлення залежності добробуту й фінансового успіху від рівня оволодіння здобутками сучасної науки й техніки;

обстоювання важливості ощадливості й раціонального використання природних ресурсів і продуктів їхньої переробки; технологій раціонального господарювання тощо

Знання* (природничі науки)

Мета й завдання науки. Фундаментальна і прикладна наука. Мова природничих наук і наукова термінологія. Наука, ненаука і псевдонаука. Наукові факти та їхні інтерпретації. Проблема як пізнавальна ситуація. Варіативність підходів до розв'язання проблем природничого змісту. Значення науки і техніки для сталого розвитку.

Методи пізнання природи.

Наукове дослідження як форма наукового пізнання. Наукове дослідження. Проблема дослідження як визначення пізнавальної ситуації. Об'єкт дослідження та його концептуальна (змістова) модель. Мета й гіпотеза дослідження. Наукове пояснення та обґрунтування. Наукове прогнозування.

Дослідження як інструмент формування нового знання. Класифікація об'єктів і явищ природи. Моделювання. Моделі в пізнанні природи: реальні, графічні, математичні, словесні, комп'ютерні, знакові. Емпіричне дослідження: спостереження, експеримент. Теоретичне дослідження: математичні методи, мисленнєвий експеримент. Інтерпретація і критичне оцінювання результатів дослідження.

Виконання наукових досліджень. Здійснення кількісних вимірювань, якісних визначень. Обладнання й матеріали для дослідження. Вимірювальні прилади й міри. Точність вимірювань. Фіксування даних. Форми представлення даних: графіки, таблиці, діаграми, інфографіка, масштабування тощо. Відтворюваність результатів дослідження.

Науковий світогляд і цілісна природничо-наукова картина світу. Закони і принципи науки. Природні і штучні об'єкти та явища. Будова і функції (властивості). Стабільність і зміни систем. Зміна об'єктів природи: причини й процеси змін. Механізми процесів. Рівні організації живої й неживої природи. Взаємодія і взаємозв'язки в природі. Взаємозв'язки людини з природою, екологічний баланс. Відновлювані і невідновлювані природні ресурси. Новітні технології, процеси, пристрої й матеріали

* Обов'язкові результати навчання здобувачів освіти в природничій освітній галузі, означені в додатку 6, мають формуватися на засадах діяльнісного підходу. Питання, на основі яких будуть формуватися ключові й предметні компетентності та наскрізні вміння, окреслено в розділі «Знання». Глибину й деталізацію розгляду цих питань визначатиме заклад освіти.

ВИМОГИ
до обов'язкових результатів навчання
учнів у природничій освітній галузі

Обов'язкові результати навчання				
Загальні результати	5–6 класи		7–9 класи	
	Конкретні результати	Орієнтири для оцінювання	Конкретні результати	Орієнтири для оцінювання
1	2	3	4	5
1. Пізнання світу природи засобами наукового дослідження				
Виявляє і формулює проблему дослідження [ПРО 1.1]	Розпізнає самостійно або з допомогою вчителя чи інших осіб ті із запропонованих проблем, які можна розв'язати дослідницьким способом [6 ПРО 1.1.1]	Ставить запитання про будову і властивості об'єктів природи, умови виникнення й перебігу природних явищ, їхні ознаки [6 ПРО 1.1.1-1]. Вибирає самостійно або з допомогою вчителя чи інших осіб окремі об'єкти / явища, властивості об'єктів / явищ, які можна дослідити [6 ПРО 1.1.1-2]	Вибирає самостійно або з допомогою вчителя чи інших осіб пізнавальну ситуацію, яку можна розв'язати дослідницьким способом, аргументує свій вибір [9 ПРО 1.1.1]	Виявляє самостійно або з допомогою вчителя чи інших осіб протиріччя в інформації щодо ознак, будови і властивостей об'єктів природи, умов виникнення і перебігу природних явищ [9 ПРО 1.1.1-1]. Формулює самостійно або з допомогою вчителя чи інших осіб проблему, доступну для дослідження, пояснює свій вибір [9 ПРО 1.1.1-2]
Визначає мету і завдання дослідження та формулює гіпотезу [ПРО 1.2]	Визначає мету і завдання дослідження, формулює очікувані результати відповідно до мети з допомогою вчителя чи інших осіб [6 ПРО 1.2.1]	Визначає з допомогою вчителя чи інших осіб мету і завдання дослідження відповідно до поставленої проблеми [6 ПРО 1.2.1-1]. Формулює з допомогою вчителя чи інших осіб очікувані результати дослідження [6 ПРО 1.2.1-2]	Визначає мету і завдання дослідження, формулює гіпотезу дослідження [9 ПРО 1.2.1]	Визначає мету і завдання відповідно до встановленої проблеми дослідження самостійно / з допомогою вчителя чи інших осіб [9 ПРО 1.2.1-1]. Формулює гіпотезу дослідження самостійно / з допомогою вчителя чи інших осіб [9 ПРО 1.2.1-2]

Додаток 10

Планує дослідження [ПРО 1.3]	Визначає з допомогою вчителя чи інших осіб етапи дослідження [6 ПРО 1.3.1]. Планує дослідження з допомогою вчителя чи інших осіб [6 ПРО 1.3.2]	Визначає й пояснює з допомогою вчителя чи інших осіб необхідні етапи дослідження [6 ПРО 1.3.1-1]. Передбачає з допомогою вчителя чи інших осіб результати кожного етапу дослідження [6 ПРО 1.3.1-2]. Складає з допомогою вчителя чи інших осіб план дослідження [6 ПРО 1.3.2-1]	Визначає з допомогою вчителя чи інших осіб етапи дослідження відповідно до умов його виконання [9 ПРО 1.3.1]. Планує дослідження самостійно [9 ПРО 1.3.2]	Визначає й пояснює з допомогою вчителя чи інших осіб необхідні етапи дослідження, враховуючи умови його виконання [9 ПРО 1.3.1-1]. Прогнозує самостійно результати кожного етапу дослідження відповідно до умов його виконання [9 ПРО 1.3.1-2]. Складає план дослідження самостійно [9 ПРО 1.3.2-1]
Досліджує (спостерігає, експериментує, моделює) [ПРО 1.4]	Моделює з допомогою вчителя чи інших осіб об'єкти та явища [6 ПРО 1.4.1]. Виконує з допомогою вчителя чи інших осіб спостереження, експерименти, фіксує одержані результати [6 ПРО 1.4.2]	Пропонує й створює самостійно / в групі, з допомогою вчителя чи інших осіб матеріальні навчальні моделі для дослідження [6 ПРО 1.4.1-1]. Досліджує об'єкти і явища, використовуючи відповідні моделі, зокрема цифрові [6 ПРО 1.4.1-2]. Виконує самостійно / в групі, з допомогою вчителя чи інших осіб спостереження та експерименти за складеним планом, використовуючи запропоновані інструменти / створені моделі [6 ПРО 1.4.2-1].	Моделює об'єкти і явища самостійно або з допомогою вчителя чи інших осіб [9 ПРО 1.4.1]. Спостерігає, виконує дослідження самостійно / в групі, фіксує одержані результати у самостійно визначений спосіб [9 ПРО 1.4.2].	Спостерігає, досліджує об'єкти та явища самостійно / в групі за складеним планом з використанням математичних, реальних, комп'ютерних моделей [9 ПРО 1.4.1-1]. Вибирає самостійно необхідний для виконання дослідження інструментарій [9 ПРО 1.4.2-2]. Фіксує результати дослідження у самостійно визначений спосіб [9 ПРО 1.4.2-3]. Дотримується правил безпеки життєдіяльності під час дослідження [9 ПРО 1.4.2-4]

		Описує етапи дослідження [6 ПРО 1.4.2-2]. Фіксує результати етапів дослідження у запропонований спосіб [6 ПРО 1.4.2-3]. Пояснює призначення інструментів / створених моделей, які використовували для досліджень і фіксування результатів [6 ПРО 1.4.2-4]. Дотримується правил безпеки життєдіяльності під час досліджень [6 ПРО 1.4.2-5]		
Аналізує результати, формулює висновки, презентує результати дослідження [ПРО 1.5]	Аналізує з допомогою вчителя чи інших осіб результати дослідження за наданими критеріями [6 ПРО 1.5.1]. Формулює з допомогою вчителя чи інших осіб висновки щодо досягнення мети дослідження [6 ПРО 1.5.2]. Презентує результати дослідження в запропонований спосіб [6 ПРО 1.5.3]	Пояснює з допомогою вчителя чи інших осіб вплив умов виконання дослідження на його результати [6 ПРО 1.5.1-1]. Визначає з допомогою вчителя чи інших осіб відповідність одержаних результатів очікуваним результатам і меті дослідження [6 ПРО 1.5.1-2]. Зіставляє одержані результати дослідження з відомими (довідковими) даними	Аналізує результати дослідження за наданими / самостійно визначеними критеріями [9 ПРО 1.5.1]. Оцінює правильність сформульованої гіпотези самостійно або з допомогою вчителя чи інших осіб [9 ПРО 1.5.2]. Формулює висновки за результатами	Встановлює на основі результатів дослідження самостійно або з допомогою вчителя чи інших осіб причиново-наслідкові зв'язки між будовою і властивостями об'єктів дослідження [9 ПРО 1.5.1-1]. Підтверджує /спростовує гіпотезу дослідження самостійно або з допомогою вчителя чи інших осіб [9 ПРО 1.5.2-1]. Формулює самостійно висновки відповідно до мети дослідження

		[6 ПРО 1.5.1-3]. Формулює з допомогою вчителя чи інших осіб висновки за результатами дослідження [6 ПРО 1.5.2-1]. Пропонує самостійно або з допомогою вчителя чи інших осіб способи практичного використання результатів досліджень [6 ПРО 1.5.2-2]. Представляє результати дослідження у запропонований спосіб, зокрема з використанням цифрових пристроїв [6 ПРО 1.5.3-1].	дослідження самостійно [9 ПРО 1.5.3]. Презентує результати дослідження в самостійно обраний спосіб [6 ПРО 1.5.4]	[9 ПРО 1.5.3-1]. Оцінює самостійно або з допомогою вчителя чи інших осіб можливість використання результатів дослідження для розв'язання навчальної / життєвої проблеми [9 ПРО 1.5.3-2]. Презентує результати дослідження в самостійно обраний спосіб, зокрема з використанням цифрових пристроїв [9 ПРО 1.5.4-1]
Здійснює самоаналіз дослідницької діяльності [ПРО 1.6]	Підтверджує / спростовує з допомогою вчителя чи інших осіб досягнення мети дослідження [6 ПРО 1.6.1]. Виявляє емоційно-ціннісне ставлення до власних досліджень [6 ПРО 1.6.2]	Пояснює на основі особистого досвіду, що природу можна пізнавати, досліджуючи її [6 ПРО 1.6.1-1]. Наводить з допомогою вчителя чи інших осіб міркування / докази, що підтверджують / спростовують досягнення мети дослідження [6 ПРО 1.6.1-2]. Визначає з допомогою вчителя чи інших осіб чинники, які сприяли /	Аналізує самостійно або з допомогою вчителя чи інших осіб план дослідження і його результати [9 ПРО 1.6.1]. Виявляє емоційно-ціннісне ставлення до природи та її дослідження [9 ПРО 1.6.2]	Пояснює на основі особистого досвіду важливість різних видів, типів і форм дослідження природи [9 ПРО 1.6.1-1]. Пропонує самостійно або з допомогою вчителя чи інших осіб різні способи досягнення мети дослідження [9 ПРО 1.6.1-2]. Передбачає самостійно або з допомогою вчителя чи інших осіб варіативні способи виконання дослідження з

Додаток 10

		завадили (за наявності) досягненню мети дослідження [6 ПРО 1.6.1-3]. Оцінює власний внесок у дослідження й важливість набутих дослідницьких навичок [6 ПРО 1.6.2-1]		урахуванням впливу різних чинників [9 ПРО 1.6.1-3]. Аналізує самостійно доцільність визначених етапів і складеного плану дослідження [9 ПРО 1.6.1-4]. Пояснює самостійно або з допомогою вчителя чи інших осіб ризики виконання дослідження, усвідомлює потребу врахування ризиків [9 ПРО 1.6.1-5]. Обґрунтовує значущість набутих дослідницьких навичок для пізнання природи [9 ПРО 1.6.2-1]
2. Опрацювання, систематизація та представлення інформації природничого змісту				
Знаходить інформацію, оцінює й систематизує її [ПРО 2.1]	Знаходить, порівнює й систематизує самостійно або з допомогою вчителя чи інших осіб інформацію природничого змісту [6 ПРО 2.1.1]	Використовує окремі способи пошуку джерел інформації для розв'язання життєвої / навчальної проблеми [6 ПРО 2.1.1-1]. Знаходить самостійно або з допомогою вчителя чи інших осіб інформацію природничого змісту в доступних джерелах [6 ПРО 2.1.1-2]. Порівнює самостійно або з допомогою вчителя чи	Знаходить, оцінює й систематизує самостійно інформацію природничого змісту [9 ПРО 2.1.1]	Аналізує й систематизує самостійно опрацьовану інформацію природничого змісту, здобуту з різних джерел [9 ПРО 2.1.1-1]. Використовує самостійно сукупність даних для оцінювання природних об'єктів, явищ і процесів [9 ПРО 2.1.1-2]. Зіставляє з допомогою вчителя чи інших осіб наукове і псевдонаукове пояснення тієї

Додаток 10

		інших осіб інформацію природничого змісту, здобуту в різних джерелах [6 ПРО 2.1.1-3]. Узагальнює самостійно або з допомогою вчителя чи інших осіб опрацьовану інформацію природничого змісту [6 ПРО 2.1.1-4]. Виділяє самостійно / з допомогою вчителя чи інших осіб істотне в інформації природничого змісту [6 ПРО 2.1.1-5]. Пояснює самостійно або з допомогою вчителя чи інших осіб значення інформації для розв'язання поставленої життєвої / навчальної проблеми [6 ПРО 2.1.1-6].		самої інформації природничого змісту [9 ПРО 2.1.1-3]. Оцінює самостійно достовірність знайденої інформації та її необхідність / важливість для розв'язання життєвої / навчальної проблеми [6 ПРО 2.1.1-4]
Представляє інформацію в різних формах [ПРО 2.2]	Представляє самостійно або з допомогою вчителя чи інших осіб інформацію природничого змісту в різних формах [6 ПРО 2.2.1]	Описує самостійно або з допомогою вчителя чи інших осіб явища й процеси, використовуючи відповідну наукову термінологію [6 ПРО 2.2.1-1]. Формулює самостійно або з допомогою вчителя чи інших осіб словесні описи	Інтерпретує дані та презентує самостійно інформацію природничого змісту в різних формах [9 ПРО 2.2.1]	Описує самостійно явища й процеси, використовуючи наукову термінологію [9 ПРО 2.2.1-1]. Відбирає й інтегрує самостійно / з допомогою вчителя чи інших осіб інформацію природничого змісту представлену в різних формах, зокрема у символній,

		об'єктів, явищ і процесів на основі нетекстової інформації [6 ПРО 2.2.1-2]. Представляє самостійно або з допомогою вчителя чи інших осіб текстову / аудіо інформацію у формі графічної, табличної інформації або інфографіки [6 ПРО 2.2.1-3]. Створює самостійно / в групі чи з допомогою інших осіб презентації здобутої інформації природничого змісту в запропонований спосіб, зокрема з використанням цифрових технологій і пристроїв [6 ПРО 2.2.1-4]		пов'язуючи її з реальними об'єктами та явищами [9 ПРО 2.2.1-2]. Презентує самостійно здобуту інформацію у формі текстової, відео, аудіо, графічної, табличної інформації або інфографіки, зокрема з використанням цифрових технологій і пристроїв [9 ПРО 2.2.1-3]. Формулює самостійно словесні описи об'єктів, явищ і процесів на основі нетекстової інформації (табличної, графічної / інфографіки) [9 ПРО 2.2.1-4]. Розробляє самостійно / в групі / відповідні продукти (проекти, буклети, колажі, постери, моделі тощо) на основі опрацьованої інформації природничого змісту, зокрема з використанням цифрових технологій і пристроїв [9 ПРО 2.2.1-5]. Презентує створені продукти в обраний спосіб, зокрема з використанням цифрових технологій і пристроїв [9 ПРО 2.2.1-6]
3. Усвідомлення розмаїття і закономірностей природи, ролі природничих наук і техніки в житті людини; відповідальна поведінка для сталого розвитку				

Додаток 10

Усвідомлює розмаїття природи [ПРО 3.1]	Розуміє розмаїття природи та певні її закономірності [6 ПРО 3.1.1]	Наводить приклади об'єктів і явищ природи [6 ПРО 3.1.1-1]. Характеризує з допомогою вчителя чи інших осіб властивості об'єктів дослідження, використовуючи відповідну наукову термінологію [6 ПРО 3.1.1-2]. Встановлює самостійно або з допомогою вчителя чи інших осіб певні закономірності в природі, підтверджує їх самостійно дібраними прикладами [6 ПРО 3.1.1-3]	Обґрунтовує розмаїття та певні закони природи [9 ПРО 3.1.1]	Характеризує самостійно властивості об'єктів природи, пояснює природні явища й процеси на основі законів природи, використовуючи мову природничої науки й відповідну термінологію [9 ПРО 3.1.1-1]. Визначає самостійно або з допомогою вчителя чи інших осіб властивості об'єктів / явищ природи, що є істотними для розв'язання життєвої / навчальної проблеми [9 ПРО 3.1.1-2]. Оцінює навколишнє середовище як джерело здоров'я, добробуту й безпеки людини і суспільства [9 ПРО 3.1.1-3]
Класифікує об'єкти / явища природи [ПРО 3.2]	Розрізняє і порівнює самостійно або з допомогою вчителя чи інших осіб об'єкти / явища природи та їхні властивості [6 ПРО 3.2.1]	Визначає основну ознаку (ознаки), за якими об'єкти / явища природи об'єднано в окремі групи [6 ПРО 3.2.1-1]. Вирізняє з-поміж об'єктів / явищ природи ті, що мають одну чи більше спільних ознак [6 ПРО 3.2.1-2]. Групує (впорядковує) самостійно або з допомогою вчителя чи інших осіб об'єкти / явища	Класифікує об'єкти природи, явища й процеси за визначеними ознаками та властивостями [9 ПРО 3.2.1].	Визначає кілька ознак / властивостей за якими об'єкти / явища природи об'єднано в окремі групи [9 ПРО 3.2.1-1]. Вирізняє з-поміж об'єктів / явищ природи ті, що мають кілька спільних ознак / властивостей [9 ПРО 3.2.1-2]. Розрізняє / систематизує / упорядковує самостійно об'єкти / явища природи за визначеними ознаками / властивостями [9 ПРО 3.2.1-3]

		природи за вказаною ознакою (ознаками) [6 ПРО 3.2.1-3]		
Виявляє взаємозв'язки об'єктів і явищ природи [ПРО 3.3]	Встановлює з допомогою вчителя чи інших осіб взаємозв'язки природних об'єктів, явищ і процесів [6 ПРО 3.3.1]. Використовує самостійно / з допомогою вчителя чи інших осіб уявлення про взаємозв'язки об'єктів і явищ природи для розв'язання запропонованої життєвої / навчальної проблеми [6 ПРО 3.3.2]	Пояснює самостійно або з допомогою вчителя чи інших осіб можливі зміни природних об'єктів і явищ залежно від певних умов; відповідального / безвідповідального використання здобутків науки і техніки [6 ПРО 3.3.1-1]. Наводить приклади взаємозв'язків об'єктів і явищ природи, зокрема пов'язаних із власними діями в довкіллі [6 ПРО 3.3.2-1]. Дотримується правил поводження з природними об'єктами для збереження здоров'я й довкілля [6 ПРО 3.3.2 -2]	Обґрунтовує самостійно взаємозв'язки між природними об'єктами, явищами і процесами [9 ПРО 3.3.1]. Виявляє істотні взаємозв'язки у природі для розв'язання запропонованої життєвої / навчальної проблеми [9 ПРО 3.3.2]	Установлює самостійно причиново-наслідкові зв'язки між певними явищами і процесами та їхніми наслідками [9 ПРО 3.3.1-1]. Використовує дослідницькі навички й базові знання про взаємозв'язки у природі для прогнозування змін природних об'єктів, явищ і процесів [9 ПРО 3.3.1-2]. Обґрунтовує вплив діяльності людини / власної діяльності на збереження / порушення взаємозв'язків у природі [9 ПРО 3.3.2-1]. Дотримується правил поводження у природі для збереження здоров'я і довкілля [9 ПРО 3.3.2 -2]
Усвідомлює значення природничих наук, технологій, техніки [ПРО 3.4]	З'ясовує і пояснює з допомогою вчителя чи інших осіб значення природничих наук, технологій і техніки в житті людини [6 ПРО 3.4.1]. Розуміє значення діяльності учених-природничиків і	Пояснює з допомогою вчителя чи інших осіб значення науки для створення нових технологій і сучасної техніки [6 ПРО 3.4.1-1]. Розуміє внесок учених-природничиків і винахідників у створення	Пояснює самостійно значення природничих наук, технологій і техніки для сталого розвитку [9 ПРО 3.4.1]. Усвідомлює суспільну роль учених-природничиків і винахідників та їхніх	Пояснює самостійно або з допомогою вчителя чи інших осіб причини глобальних проблем людства і наводить приклади використання здобутків природничих наук, технологій і техніки для розв'язанні їх [9 ПРО 3.4.1-1].

Додаток 10

	винахідників [6 ПРО 3.4.2]	нових технологій та вдосконалення техніки [6 ПРО 3.4.1-2]. Ілюструє прикладами самостійно або з допомогою вчителя чи інших осіб використання здобутків природничих наук для сталого розвитку [6 ПРО 3.4.1-3]	здобутків [9 ПРО 3.4.2]	Оцінює внесок природничих наук, технологій і техніки в забезпечення сталого розвитку суспільства [9 ПРО 3.4.1-2]. Висловлює судження щодо значення науково-природничих знань і діяльності вчених- природничиків і винахідників для забезпечення суспільного прогресу й покращення якості життя [9 ПРО 3.4.1-3]
4. Розвиток наукового мислення, набуття досвіду розв'язання проблем природничого змісту (індивідуально та у співпраці)				
Розрізняє наукове і ненаукове мислення [ПРО 4.1]	Вирізняє з допомогою вчителя чи інших осіб наукову інформацію з-поміж іншої й використовує її у своїй діяльності [6 ПРО 4.1.1]	Обирає з допомогою вчителя чи інших осіб наукове пояснення явищ природи / фактів / даних [6 ПРО 4.1.1-1]. Використовує наукові факти для формулювання власних суджень [6 ПРО 4.1.1-2]	Визначає самостійно або з допомогою вчителя чи інших осіб аргументи /твердження / теорії, що ґрунтуються на наукових фактах [9 ПРО 4.1.1]	Розрізняє з допомогою вчителя чи інших осіб наукові факти, їх інтерпретації, судження [9 ПРО 4.1.1-1]. Інтерпретує самостійно або з допомогою вчителя чи інших осіб наукові факти [9 ПРО 4.1.1-2]. Критично оцінює самостійно або з допомогою вчителя чи інших осіб інформацію, достовірність суджень [9 ПРО 4.1.1-3]. Пояснює з допомогою вчителя чи інших осіб ризики використання наукової / ненаукової / псевдонаукової / спотвореної / інформації для

				розв'язання проблем природничого змісту [9 ПРО 4.1.1-4]
Усвідомлює проблему й аналізує її [ПРО 4.2]	Розпізнає з допомогою вчителя чи інших осіб пізнавальну проблему в запропонованій ситуації [6 ПРО 4.2.1]	Виявляє невідомі для себе знання [6 ПРО 4.2.1-1]. Відповідає самостійно на чітко сформульовані запитання за відомою / опрацьованою інформацією природничого змісту [6 ПРО 4.2.1-2]. Визначає з допомогою вчителя чи інших осіб протиріччя в запропонованій ситуації [6 ПРО 4.2.1-3]	Формулює проблему як пізнавальну ситуацію природничого змісту [9 ПРО 4.2.1]	Визначає самостійно / працюючи в групі протиріччя в пізнавальній ситуації [9 ПРО 4.2.1-1]. Ставить з допомогою вчителя чи інших осіб /самостійно / працюючи в групі проблемні питання і формулює проблему [9 ПРО 4.2.1-2]. Представляє з допомогою вчителя чи інших осіб комплексні проблеми як сукупність простих [9 ПРО 4.2.1-3]
Розв'язує проблеми [ПРО 4.3]	Обирає самостійно або з допомогою вчителя чи інших осіб ідеї, способи, засоби для розв'язання навчальної / життєвої проблеми [6 ПРО 4.3.1]. Використовує самостійно або з допомогою вчителя чи інших осіб здобуті знання й набутий досвід для розв'язання навчальної / життєвої проблеми [6 ПРО 4.3.2]	Розмірковує щодо запропонованих способів розв'язання певної навчальної / життєвої проблеми, висловлює свої думки [6 ПРО 4.3.1-1]. Використовує самостійно / з допомогою вчителя чи інших осіб базові правила, способи й відповідні засоби для розв'язання навчальної / життєвої проблеми [6 ПРО 4.3.2-1].	Обирає самостійно стратегії розв'язання навчальної / життєвої проблеми з-поміж запропонованих або пропонує власні [9 ПРО 4.3.1]. Використовує здобуті знання і набутий досвід для розв'язання навчальної / життєвої проблеми [9 ПРО 4.3.2]	Генерує ідеї для розв'язання навчальної / життєвої проблеми, оцінює можливості реалізації їх [9 ПРО 4.3.1-1]. Розробляє самостійно / з допомогою вчителя чи інших осіб стратегії розв'язання навчальної / життєвої проблеми й пропонує відповідні засоби [9 ПРО 4.3.1-2]. Розв'язує самостійно / у групі навчальні / життєві проблеми, використовуючи здобуті знання й набутий досвід

		Обирає із запропонованих самотійно / з допомогою вчителя чи інших осіб спосіб перевірки розв'язку навчальної / життєвої проблеми [6 ПРО 4.3.2-2]. Визначає з допомогою вчителя або інших осіб чинники, які сприяли / завадили розв'язанню навчальної / життєвої проблеми [6 ПРО 4.3.2-3]		[9 ПРО 4.3.2-1]. Пропонує самотійно способи перевірки розв'язку навчальної / життєвої проблеми [9 ПРО 4.3.2-2]. Оцінює з допомогою вчителя чи інших осіб ефективність / варіативність обраних способів / засобів розв'язання навчальної / життєвої проблеми [9 ПРО 4.3.2-3]
Працює в групі для розв'язання проблеми [ПРО 4.4]	Розуміє значення співробітництва у розв'язанні навчальної / життєвої проблеми [6 ПРО 4.4.1]. Взаємодіє в групі для розв'язання навчальної / життєвої проблеми [6 ПРО 4.4.2]	Складає з допомогою вчителя чи інших осіб план власної діяльності для розв'язання навчальної / життєвої проблеми відповідно до своєї ролі в групі [6 ПРО 4.4.1-1]. Пропонує правила взаємодії в групі й дотримується їх [6 ПРО 4.4.2-1]. Бере участь в ухваленні спільних рішень [6 ПРО 4.4.2-2].	Пропонує варіанти співпраці в групі для розв'язання навчальної / життєвої проблеми [9 ПРО 4.4.1]. Взаємодіє в групі й усвідомлює особисту відповідальність за досягнення спільного результату [9 ПРО 4.4.2]	Складає самотійно та за потреби корегує план власної діяльності для розв'язання проблеми відповідно до своєї ролі в групі [9 ПРО 4.4.1-1]. Обстоює власну думку, дискутує, наводить аргументи, підтверджує їх фактами, співпрацюючи в групі [9 ПРО 4.4.1-2]. Враховує думки / погляди інших під час ухвалення спільних рішень [9 ПРО 4.4.2-1]. Пояснює на основі набутого досвіду переваги співпраці для

Додаток 10

				розв'язання навчальної / життєвої проблеми [9 ПРО 4.4.2-2]
Оцінює власну діяльність / діяльність групи [ПРО 4.5]	Виявляє емоційно-ціннісне ставлення до власних дій / дій групи для досягнення результату [6 ПРО 4.5.1]	Оцінює (за спільно розробленими критеріями) з допомогою вчителя чи інших осіб власну діяльність і ефективність дій групи для досягнення результату [6 ПРО 4.5.1-1]	Виявляє емоційно-ціннісне ставлення до індивідуальної / спільної діяльності й досягнутих результатів [9 ПРО 4.5.1]	Аналізує самостійно / з допомогою вчителя чи інших осіб діяльність групи щодо виконання завдання / розв'язання навчальної / життєвої проблеми [9 ПРО 4.5.1-1]. Оцінює за спільно розробленими критеріями досягнуті результати розв'язання проблеми [9 ПРО 4.5.1-2]. Висловлює судження щодо власної мотивації, особистих дій у групі для досягнення результату [9 ПРО 4.5.1-3]. Рефлексує щодо особистісного розвитку за результатами групової роботи [9 ПРО 4.5.1-4]

ТЕХНОЛОГІЧНА ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ
Компетентнісний потенціал технологічної освітньої галузі

Ключові компетентності	Уміння та ставлення
Вільне володіння державною мовою	Уміння: усно й письмово оперувати технологічними поняттями, фактами державною мовою; обговорювати питання, пов'язані з реалізацією проєкту державною мовою; обґрунтовувати державною мовою технології проєктування й виготовлення виробів. Ставлення: усвідомлення важливості розвитку української технічної, технологічної термінології і номенклатури; пошанування державної мови під час виконання завдань у різних сферах діяльності
Здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами	Здатність спілкуватися рідною мовою (у разі відмінності від державної) Уміння: ділитися власними ідеями, думками, коментувати й оцінювати власну діяльність й діяльність інших рідною мовою; шукати, використовувати й критично оцінювати інформацію в технічній літературі, підручниках, посібниках, технологічній документації, періодичних виданнях, в електронних (у тому числі онлайн) джерелах рідною мовою. Ставлення: усвідомлення важливості розвитку технічної, технологічної термінології і номенклатури рідною мовою
	Здатність спілкуватися іноземними мовами Уміння: читати технологічні карти, розуміти технічні записи на інструкціях, відеоматеріали іноземними мовами; шукати, використовувати і критично оцінювати інформацію для виконання завдань, за потреби презентувати проєкти іноземними мовами. Ставлення: застосування за потреби іноземних мов для ефективної діяльності; усвідомлення зростання власних можливостей у роботі над проєктом через володіння іноземними мовами

Математична компетентність	Уміння: застосовувати математичні методи для виконання технологічних завдань у різних сферах діяльності; розуміти, використовувати й будувати прості математичні моделі для розв'язання технологічних проблем. Ставлення: усвідомлення ролі й значення точності й правильності вимірювань, обчислень і розрахунків для проєктування і виготовлення виробів
Компетентності в галузі природничих наук, техніки й технологій	Уміння: порівнювати властивості конструкційних матеріалів; логічно обґрунтовувати технології проєктування й виготовлення виробу; виготовляти вироби, доцільно застосовуючи технології та обладнання; формулювати гіпотези, збирати дані, проводити експерименти (випробування) з виготовленими виробами, аналізувати й узагальнювати результати проєктно-технологічної діяльності; використовувати наукові відомості для досягнення мети проєктно-технологічної діяльності, ухвалення обґрунтованих рішень чи формулювання висновків. Ставлення: усвідомлення значення технологій у повсякденному житті, необхідності дотримання технологічної послідовності у виготовленні виробів, використання наукового підґрунтя у процесі проєктування
Інноваційність	Уміння: трансформувати здобуті знання про матеріали, технології та обладнання у вдосконалення технологічного процесу, новий чи покращений продукт (послугу) з новими якістьми, що використовується у практичній діяльності, чи новий підхід до реалізації соціальних послуг, адаптувати їх до нагальних потреб суспільства. Ставлення: усвідомлення важливості інновацій у технологічних процесах для сталого розвитку суспільства
Екологічна компетентність	Уміння: розумно й раціонально використовувати природні ресурси, ощадливо використовувати матеріали; долучатися в доступний спосіб до безвідходного виробництва, вторинної переробки матеріалів; використовувати наукові відомості для збереження довкілля. Ставлення:

	усвідомлення ролі довкілля для життя і здоров'я людини, розуміння важливості грамотної утилізації побутових відходів і відходів виробництва; виявлення шанобливого ставлення до природи, праці
Інформаційно-комунікаційна компетентність	Уміння: безпечно й ефективно використовувати соціальні мережі для обговорення ідей, пов'язаних із виконанням технологічних проєктів, критично застосовувати інформаційно-комунікаційні технології для створення, пошуку, обробки, обміну інформацією, етично працювати з інформацією (авторське право, інтелектуальна власність тощо); використовувати цифрові технології в сучасному виробництві, зокрема, робототехніці тощо; здійснювати проєктування із використанням комп'ютерного середовища; застосовувати цифрові пристрої для презентації власних і спільних результатів. Ставлення: пошанування норм авторського права, виявлення поваги до інтелектуальної власності; усвідомлення ролі сучасних інформаційних технологій у проєктуванні, виготовленні й просуванні продукту на ринку
Навчання впродовж життя	Уміння: формулювати власну потребу в навчанні, шукати й застосовувати потрібну інформацію для реалізації проєкту; долучатися до організації освітнього процесу (власного і групового), зокрема через ефективне керування ресурсами й інформаційними потоками; визначати навчальні цілі й способи досягнення їх. Ставлення: виявлення допитливості й наполегливості, самостійності, здатності долати труднощі й реагувати на зміни; усвідомлення потреб у постійному самовдосконаленні, прагненні пізнавати нове, покращенні рівня власних знань
Громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями	Громадянські компетентності Уміння: застосовувати доступні стратегії ефективної й конструктивної участі в громадському житті й реалізації громадських проєктів;

демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, з усвідомленням рівних прав і можливостей	співпрацювати, спілкуватися, взаємодіяти, ухвалювати колективні рішення, оцінювати їхню результативність і вплив на громаду, попереджувати й залагоджувати конфлікти, досягати компромісу; працювати, виконувати різні ролі в групі, брати участь у виконанні складних завдань (реалізації проєктів), розв'язанні проблем групи, ухваленні спільних рішень. Ставлення: визнання рівності прав і свобод людини, дотримання принципів колегіальності в ухваленні рішень Соціальні компетентності Уміння: виступати ініціатором і брати участь у соціально значущих проєктах, спрямованих на покращення власного добробуту й добробуту інших людей, громади; застосовувати технології для проєктування виробів чи послуг, що покращують умови здорового способу життя; піклуватися про власний добробут; безпечно застосовувати техніку у процесі життєдіяльності. Ставлення: усвідомлення важливості рівних прав і можливостей усіх учасників проєкту як провідної цінності для ефективної роботи спрямованої на досягнення успішного кінцевого результату
Культурна компетентність	Уміння: виражати власні ідеї, досвід і почуття через виготовлені вироби, зокрема твори декоративно-ужиткового мистецтва; популяризувати декоративно-ужиткове мистецтво своєї громади, рідного краю, країни й мистецтво європейської культурної спадщини; досліджувати технології виготовлення виробів декоративно-ужиткового мистецтва. Ставлення: пошанування творчого вираження ідей, народних звичаїв, традицій; збереження й розвиток традиційних технологій виготовлення виробів декоративно-ужиткового мистецтва
Підприємливість та фінансова грамотність	Підприємливість Уміння: проєктувати власну професійну діяльність відповідно до своїх здібностей, переваг і недоліків;

	творчо мислити, генерувати нові ідеї й ініціативи, втілювати їх у життя для поліпшення власного добробуту, розвитку суспільства й держави; формулювати цілі й завдання, розробляти плани для досягнення їх, прогнозувати й мінімізувати ризики, ухвалювати рішення й оцінювати їхню ефективність; розраховувати й раціонально використовувати ресурси. Ставлення: виявлення ініціативності, відкритості до нових ідей, впевненості і рішучості під час реалізації власних ідей; визнавати свої таланти, здібності, вміння й демонструвати їх у праці й творчості; брати на себе відповідальність за кінцевий результат власної й групової діяльності
	Фінансова грамотність Уміння: застосовувати економічні знання в повсякденному житті й побуті, розраховувати самостійно або з допомогою дорослих вартість матеріалів, необхідних для виготовлення спроектованого виробу, оперувати грошима під час створення продукту (виробу чи послуги), розраховувати й оцінювати (з допомогою дорослих у разі потреби) вартість ідеї, що передбачає проектування і виготовлення виробу чи надання послуг. Ставлення: усвідомлення ролі фінансів як одного з ресурсів у роботі над проектом, потреби ощадливого й ефективного використання грошей у побуті й під час організації проектної діяльності (власної чи групової)
Знання*(технології, основи дизайну) *ця частина документу вказує на орієнтовний мінімум знань, необхідний для досягнення очікуваних навчальних результатів, який водночас не є програмовим матеріалом для обов'язкового засвоєння. Проектування. Мета й завдання проекту. Етапи проектно-технологічної діяльності. Критерії, яким повинен відповідати проєкт. Поняття маркетингу. Історія розвитку об'єкта проектування, технологій. Стили в дизайні. Право на повагу до результату творчої проектно-технологічної діяльності (інтелектуальна власність). Творчий задум. Дизайн-проектування. Художнє конструювання. Композиція, як основа художньо-конструкторської діяльності: засоби, принципи, колористика. Методи проектування: комбінаторика, елементи біоніки тощо. Технічне конструювання. Комп'ютерне середовище у проектуванні. Системи автоматизованого проектування як засіб розробки конструкторських і технологічних проєктів виробів. Математичні розрахунки в проєкті. Властивості конструкційних матеріалів. Екологія проєкту, його вплив на довкілля. Термінологія природничих наук в удосконаленні технологічного процесу. Винахідництво як засіб вдосконалення конструкції виробу. Підприємництво й професійні наміри.	

Основи графічної грамотності. Основи стандартизації графічних зображень. Графічні зображення. Проеціювання на одну, дві, три площини проєкцій. Масштаб. Графічний і вербальний опис проєкту.

Технології виготовлення виробу. Вимоги до організації технологічної діяльності. Інструменти й пристосування. Технологічна послідовність виготовлення виробу за схемою чи графічним зображенням. Технологічні операції. Вимоги до обробки конструкційних матеріалів. Точність обробки деталі. Деталь. З'єднання деталей. Способи з'єднання деталей. Технологія оброблення деталей.

Оцінювання і презентування результатів. Результати проєктно-технологічної діяльності. Якість виробу. Розрахунок матеріалів для проєкту. Оцінювання й самооцінювання. Форми презентації результатів. Цифрові пристрої. Комунікаційні канали. Публічний виступ.

Декоративно-ужиткове мистецтво. Предметне середовище. Традиційні технології декоративно-ужиткового мистецтва. Автентичність. Стилiзація. Етностиль. Дизайн у декоративно-ужитковому мистецтві. Ідентичність.

Сучасна техніка й технології. Техногенне середовище. Інноваційні технології. Інновації у виробництві й сфері обслуговування. Екологічні ризики. Технологічний процес. Матеріали природного й хімічного походження. Матеріали вторинного використання. Новітні конструкційні матеріали. Механізовані й автоматизовані засоби праці. Екологічні наслідки виробництва. Роботизація, закономірності розвитку.

Самозарадність у побуті. Організація побуту. Маркування предметів побуту. Інструкція до побутової техніки. Правила безпечної експлуатації побутової техніки, засобів праці. Безпечне самообслуговування. Відповідальне споживання. Індивідуальний стиль. Ремонт та оновлення одягу, предметів побуту. Основи раціонального харчування. Естетика харчування. Українська національна кухня й кулінарні традиції. Компетентності для особистісного зростання, кар'єри, ринку праці. Підприємливість, як запорука життєвого успіху. Маніпуляції в медіа. Реклама, популяризація результатів проєкту.

Вимоги
до обов'язкових результатів навчання учнів у технологічній освітній галузі

Загальні результати	Обов'язкові результати навчання здобувачів			
	5–6 класи		7–9 класи	
	Конкретні результати	Орієнтири для оцінювання	Конкретні результати	Орієнтири для оцінювання
1	2	3	4	5
1. Втілення задуму в готовий продукт за алгоритмом проектно-технологічної діяльності				
Проектує особистісно і соціально значущий виріб [ТЕО 1.1]	Генерує задум та обирає об'єкт проектування для його втілення з допомогою вчителя чи інших осіб, пояснює свій вибір [6 ТЕО 1.1.1]. Формулює самостійно або з допомогою вчителя чи інших осіб мету проектно-технологічної діяльності [6 ТЕО 1.1.2]. Здійснює маркетингові дослідження й пошук інформації про об'єкт проектування [6 ТЕО 1.1.3].	Обговорює спільно з учителем чи іншими особами особистісно й соціально значущі потреби у створенні виробів [6 ТЕО 1.1.1-1]. Пояснює актуальність обраної ідеї для проекту, яку буде втілювати у співпраці з іншими [6 ТЕО 1.1.1-2]. Обговорює спільно з учителем та іншими мету проектно-технологічної діяльності [6 ТЕО 1.1.2-1].	Генерує/обґрунтовує творчу ідею або виявлену проблему та обирає об'єкт проектування для її реалізації/розв'язання [9 ТЕО 1.1.1]. Формулює мету власної/спільної проектно-технологічної діяльності й розробляє стратегію її досягнення [9 ТЕО 1.1.2]. Здійснює маркетингові дослідження, пошук та аналіз інформації про об'єкт проектування [9 ТЕО 1.1.3].	Знаходить і опрацьовує інформацію для виявлення творчого задуму/проблеми, визначає достовірність джерел [9 ТЕО 1.1.1-1]. Обговорює спільно з іншими наявні особистісно й соціально значущі проблеми для розв'язання їх у проекті [9 ТЕО 1.1.1-2]. Аргументовано доводить значущість майбутнього проекту відповідно до власних інтересів і прогнозує його позитивний вплив на бюджет власний/ родини/громади [9 ТЕО 1.1.1-3].

	Здійснює художнє конструювання виробу з використанням методів проєктування [6 ТЕО 1.1.4]. Конструює об'єкт проєктування, читає й використовує графічні зображення [6 ТЕО 1.1.5]. Орієнтується в доборі матеріалів, визначає їхню кількість і вартість [6 ТЕО 1.1.6]. Визначає послідовність технологічних операцій для реалізації проєктованого виробу самостійно або за допомогою вчителя чи інших осіб [6 ТЕО 1.1.7]	Планує самостійно або з допомогою вчителя чи інших осіб основні завдання й результати проєктно-технологічної діяльності [6 ТЕО 1.1.2-2]. Критично оцінює власні можливості, наявний досвід для виконання поставлених завдань, зокрема в групі [6 ТЕО 1.1.2-3]. Описує ймовірні труднощі й ризики у процесі реалізації задуму в готовий виріб [6 ТЕО 1.1.2-4]. Обговорює спільно з учителем та іншими особами можливе застосування цифрових пристроїв на різних етапах проєктно-технологічної діяльності [6 ТЕО 1.1.2-5]. Визначає потреби й смаки споживачів обраного об'єкта проєктування, особливості його конструкції,	.Здійснює художнє конструювання виробу застосовуючи основи дизайну з використанням методів проєктування [9 ТЕО 1.1.4]. Здійснює технічне конструювання об'єкта проєктування, виконує графічні зображення, читає їх. [6 ТЕО 1.1.5]. Обґрунтовує добір матеріалів, розраховує їхню кількість і вартість [9 ТЕО 1.1.6] Визначає самостійно види й послідовність технологічних операцій/індивідуальний план реалізації проєктованого виробу [9 ТЕО 1.1.7]	Відображає у формулюванні мети власної/спільної проєктно-технологічної діяльності її ідею або проблему [9 ТЕО 1.1.2-1]. Визначає завдання проєкту самостійно або в співпраці з іншими, проводить моніторинг стосовно можливих способів розв'язання завдань проєкту [9 ТЕО 1.1.2-2]. Прогнозує ймовірні труднощі у проєкті та обирає способи подолання їх [9 ТЕО 1.1.2-3]. Визначає етапи проєктно-технологічної діяльності й відповідну структуру проєктної теки [9 ТЕО 1.1.2-4]. Обґрунтовано застосовує цифрові пристрої на різних етапах проєктно-технологічної діяльності: пошуку, аналізу й використання інформації, презентації проєкту тощо
--	--	--	---	---

		функційності естетичності за допомогою проведення невеликих за обсягом і масштабом маркетингових досліджень [6 ТЕО 1.1.3-1]. Знаходить актуальну інформацію про об'єкт проектування й упорядковує її [6 ТЕО 1.1.3-2]. Розробляє з допомогою вчителя чи інших осіб критерії, яким має відповідати об'єкт проектування й визначає його параметри [6 ТЕО 1.1.3-3]. Здійснює пошук та обирає моделі-аналоги відповідно до запланованого об'єкта проектування [6 ТЕО 1.1.4-1]. Обговорює ідеї, конструктивно взаємодіє з іншими особами у процесі комбінування власної моделі		[9 ТЕО 1.1.2-5]. Здійснює маркетингові дослідження з метою розроблення дизайн-проєкту [9 ТЕО 1.1.3-1]. Збирає актуальну інформацію з різних джерел про об'єкт проектування, аналізує й упорядковує її [9 ТЕО 1.1.3-2]. Оцінює ризики й ухвалює рішення стосовно завдань проєкту на основі результатів маркетингових досліджень [9 ТЕО 1.1.3-3]. Обговорює й рефлексує результати маркетингових досліджень через доступні форми презентації [9 ТЕО 1.1.3-4]. Застосовує методи проектування до запланованого об'єкта проектування, обговорюючи ідеї й конструктивно взаємодіючи з іншими особами
--	--	---	--	---

		на основі аналізу найкращих ознак моделей-аналогів [6 ТЕО 1.1.4-2]. Застосовує методи проєктування відповідно до індивідуальних здібностей та інтересів з метою втілення творчих ідей в конструкції виробу [6 ТЕО 1.1.4-3]. Продукує й відображає творчий задум у зручній формі [6 ТЕО 1.1.4-4]. Оцінює власні результати художнього конструювання виробу [6 ТЕО 1.1.4-5]. Планує послідовність дій для виготовлення моделі виробу, орієнтовні терміни їх виконання, можливості використання цифрових засобів [6 ТЕО 1.1.5-1].	[9 ТЕО 1.1.4-1]. Розробляє модель об'єкта проєктування аналізуючи різні стилі дизайну [9 ТЕО 1.1.4-2]. Здійснює художнє конструювання виробу, застосовуючи принципи й засоби дизайну [9 ТЕО 1.1.4-3]. Визначає можливості графічних редакторів для художнього конструювання виробу, за потреби застосовує їх [9 ТЕО 1.1.4-4]. Оцінює власні/спільні результати художнього конструювання виробу за визначеними критеріями [9 ТЕО 1.1.4-5]. Здійснює технічне конструювання об'єкта проєктування від його компоновки до виконання кресленика, ескіза тощо
--	--	---	---

		Визначає технічні характеристики моделі виробу (технічний опис об'єкта проектування) [6 ТЕО 1.1.5-2]. Виконує технічний малюнок або ескіз деталей моделі виробу [6 ТЕО 1.1.5-3]. Добирає матеріали для виготовлення виробу та розраховує витрати на них [6 ТЕО 1.1.6-1]. Визначає самостійно або за допомогою інших послідовність технологічних операцій виготовлення проєктованого виробу [6 ТЕО 1.1.7-1]. Добирає необхідні інструменти і пристосування відповідно до визначеної технологічної послідовності [6 ТЕО 1.1.7-2]. Створює технологічну картку, застосовує цифрові		[9 ТЕО 1.1.5-1]. Аргументує вибір способу побудови зображення, кількість проєкцій тощо [9 ТЕО 1.1.5-2]. Пояснює або переказує власними словами графічні зображення [9 ТЕО 1.1.5-3]. Обґрунтовує конструкцію об'єкта проєктування через добір матеріалів, методи їхньої обробки, обрахунок витрат на виготовлення виробу тощо [9 ТЕО 1.1.6-1]. Аргументовано вносить зміни до конструкції/конструктивних елементів виробу, змінює конструкційні матеріали, у разі потреби [9 ТЕО 1.1.6-2]. Застосовує комп'ютерне середовище в процесі конструювання за потреби [9 ТЕО 1.1.6-3].
--	--	---	--	---

		пристрої й графічні редактори, у разі потреби [6 ТЕО 1.1.7-3]		Характеризує види технологічних операцій, аргументовано добирає їх для виготовлення виробу [9 ТЕО 1.1.7-1]. Визначає послідовність технологічних операцій для виготовлення проєктованого виробу за індивідуальним планом [9 ТЕО 1.1.7-2]. Обґрунтовує технологію виготовлення виробу спираючись на принципи промислового дизайну [9 ТЕО 1.1.7-3]. Оцінює заплановану роботу, прогнозує ймовірні перешкоди [9 ТЕО 1.1.7-4]. Створює індивідуальний план технології виготовлення виробу, застосовуючи цифрові пристрої й графічні редактори за потреби [9 ТЕО 1.1.7-5]
Виготовляє проєктований виріб за	Організовує самостійно або за допомогою вчителя чи інших осіб	Готує потрібні інструменти і пристосування для роботи самостійно або за	Організовує самостійно роботу для виготовлення проєктованого виробу за	Організовує і планує самостійно роботу з виготовлення проєктованого

визначеною технологічною послідовністю [ТЕО 1.2]	роботу для виготовлення проєктованого виробу за визначеною послідовністю [6 ТЕО 1.2.1]. Застосовує технології обробки різних матеріалів [6 ТЕО 1.2.2]. Розраховує час на виконання технологічних операцій [6 ТЕО 1.2.3]. Оцінює ризики, пов'язані з виготовленням проєктованого виробу [6 ТЕО 1.2.4]. Демонструє в роботі під час виготовлення виробу належні особистісні якості [6 ТЕО 1.2.5]	допомогою вчителя чи інших осіб [6 ТЕО 1.2.1-1]. Працює самостійно чи спільно з іншими особами, додержуючи наданої інструкції, за потреби розподіляючи частини роботи [6 ТЕО 1.2.1-2]. Використовує інструменти й пристосування самостійно або за допомогою інших, дотримуючись правил безпечної праці й санітарних норм [6 ТЕО 1.2.1-3]. Добирає способи оброблення матеріалів відповідно до їхніх властивостей і характеристик [6 ТЕО 1.2.2-1]. Виконує заплановані технологічні операції у визначеній послідовності, раціонально розподіляючи час	визначеною послідовністю [9 ТЕО 1.2.1]. Застосовує технології обробки різних матеріалів у процесі виготовлення виробу [9 ТЕО 1.2.2]. Розраховує час на виготовлення проєктованого виробу/індивідуального плану [9 ТЕО 1.2.3]. Оцінює ризики і коригує технологію виготовлення виробу для його вдосконалення [9 ТЕО 1.2.4]. Керує емоціями, пояснює способи налаштування себе на технологічну діяльність, конструктивну взаємодію з іншими [9 ТЕО 1.2.5]	виробу за наперед визначеною послідовністю [9 ТЕО 1.2.1-1]. Читає з розумінням зміст технологічної документації і відтворює виготовляючи виріб [9 ТЕО 1.2.1-2]. Дбає про власне здоров'я й безпеку інших осіб під час налагодження й використання ручних і механізованих знарядь праці [9 ТЕО 1.2.1-3]. Використовує інструменти, пристосування, механізовані знаряддя праці; дотримується правил безпеки праці й санітарних норм [9 ТЕО 1.2.1-4]. Застосовує необхідні знання природничих наук у технологічній діяльності [9 ТЕО 1.2.2-1]. Виготовляє спроектований виріб згідно індивідуальному
---	---	---	--	---

		[6 ТЕО 1.2.3-1]. Оцінює ризики, пов'язані з виготовленням виробу, за потреби знаходить способи їхнього усунення самостійно чи з допомогою вчителя або інших осіб [6 ТЕО 1.2.4-1]. Демонструє в роботі зосередженість, акуратність, обережність, відповідальність тощо [6 ТЕО 1.2.5-1]. Контролює й оцінює процес і якість виготовлення виробу, за потреби виправляючи огріхи [6 ТЕО 1.2.5-2]. Виявляє повагу до власних/чужих результатів проєктно-технологічної діяльності [6 ТЕО 1.2.5-3]		плану, за потреби обґрунтовано вносить зміни в конструкцію об'єкта проєктування на кресленнях/ескізах [9 ТЕО 1.2.2-2]. Розподіляє доцільно час на виконання кожної технологічної операції/індивідуального плану [9 ТЕО 1.2.3-1]. Оцінює ризики, пов'язані з виготовленням виробу, вносить аргументовано незаплановані конструктивні зміни; за потреби корегує й удосконалює технологію виготовлення виробу через використання відповідних способів і технологічних або технічних прийомів роботи [9 ТЕО 1.2.4-1]. Виявляє в роботі під час виготовлення виробу позитивні особистісні якості [9 ТЕО 1.2.5-1].
--	--	--	--	---

				Співпрацює з іншими під час реалізації власного/спільного проєкту [9 ТЕО 1.2.5-2]. Бере участь у розподілі й виконанні обов'язків під час роботи над спільним проєктом [9 ТЕО 1.2.5-3]. Бере на себе відповідальність за власний/спільний результат [9 ТЕО 1.2.5-4]. За потреби допомагає іншим особам у виготовленні виробу [9 ТЕО 1.2.5-5]
Оцінює і презентує результати проєктно-технологічної діяльності [ТЕО 1.3]	Оцінює результати власної/спільної проєктно-технологічної діяльності на основі заданих критеріїв, усуває наслідки допущених помилок [6 ТЕО 1.3.1]. Презентує результати власної/ спільної проєктно-технологічної діяльності [6 ТЕО 1.3.2].	Аналізує відповідність результатів власної/спільної проєктно-технологічної діяльності її меті й виробленим критеріям [6 ТЕО 1.3.1-1]. Визначає ефективність використання матеріальних і часових ресурсів, способів організації проєктно-технологічної діяльності [6 ТЕО 1.3.1-2].	Оцінює процес і результати власної/спільної проєктно-технологічної діяльності на основі визначених критеріїв, аналізу матеріалів портфоліо, аргументованої критики інших [9 ТЕО 1.3.1]. Використовує різні форми й засоби для презентації	Оцінює ефективність власного/спільного процесу проєктно-технологічної діяльності через аналіз одержаних результатів, обговорення й аргументацію власної позиції [9 ТЕО 1.3.1-1]. Вносить обґрунтовано зміни до готового об'єкта проєктування за потреби [9 ТЕО 1.3.1-2].

	Відстежує власний навчальний поступ, аналізує набутий освітній досвід як стимул для подальших досягнень [6 ТЕО 1.3.3]	Оцінює особистісну й соціальну значущість створеного виробу [6 ТЕО 1.3.1-3]. Критично формулює власні судження, аргументовано обстоює їх з урахуванням пропозицій інших [6 ТЕО 1.3.1-4]. Виправляє допущені помилки [6 ТЕО 1.3.1-5]. Добирає відповідні до мети й змісту проєктно-технологічної діяльності форми й засоби презентації [6 ТЕО 1.3.2-1]. Представляє результати власної/спільної проєктно-технологічної діяльності [6 ТЕО 1.3.2-2]. Виявляє повагу до власних/спільних результатів проєктно-технологічної діяльності [6 ТЕО 1.3.2-3].	результатів власної/спільної проєктно-технологічної діяльності [9 ТЕО 1.3.2]. Визнає успіхи й недоліки на кожному етапі проєктно-технологічної діяльності, обстоює й цінує власні/ спільні досягнення [9 ТЕО 1.3.3]	Здійснює рефлексію власної діяльності, зокрема, вказує на власні здібності, які дали змогу реалізувати проєкт [9 ТЕО 1.3.1-3]. Усвідомлено виявляє нові знання й уміння, набуті в проєкті [9 ТЕО 1.3.1-4]. Вказує на прогалини у власних знаннях/уміннях і визначає способи усунення їх [9 ТЕО 1.3.1-5]. Розрізняє та обирає форми й засоби презентації результатів проєктно-технологічної діяльності [9 ТЕО 1.3.2-1]. Аналізує власний досвід роботи в проєкті та обирає найкращі досягнення цієї діяльності для презентації [9 ТЕО 1.3.2-2]. Презентує та обговорює результати власної/спільної
--	--	---	---	---

		Застосовує цифрові пристрої та інформаційне середовище у разі потреби для презентації результатів проєктування [6 ТЕО 1.3.2-4]. Спільно з учителем чи іншими особами визначає свій рівень навчальних досягнень [6 ТЕО 1.3.3-1]. Обговорює перспективи подальшої проєктно-технологічної діяльності, способи її вдосконалення [6 ТЕО 1.3.3-2]. Планує подальшу проєктно-технологічну діяльність на основі набутого досвіду для реалізації власних інтересів, здібностей, можливостей [6 ТЕО 1.3.3-3]		проєктно-технологічної діяльності [9 ТЕО 1.3.2-3]. Застосовує одну зі стратегій, публічного виступу, долаючи ймовірне хвилювання [9 ТЕО 1.3.2-4]. Аналізує й оцінює доказовість і вагу аргументів у власних/чужих твердженнях і судженнях [9 ТЕО 1.3.2-5]. Враховує у власній діяльності права інтелектуальної власності розробників, раціоналізаторів, винахідників, інших осіб, усвідомлює відповідальність за порушення цих прав [9 ТЕО 1.3.2-6]. Застосовує цифрові пристрої та інформаційне середовище у разі потреби для презентації й поширення результатів власної проєктно-технологічної діяльності [9 ТЕО 1.3.2-7].
--	--	--	--	--

				Аналізує набутий досвід проєктно-технологічної діяльності, зіставляє його з власними мотивами, інтересами, можливостями й професійними намірами [9 ТЕО 1.3.3-1]. Обговорює з іншими способи підвищення результативності власної проєктно-технологічної діяльності [9 ТЕО 1.3.3-2]
2. Творче застосування традиційних і сучасних технологій декоративно-ужиткового мистецтва				
Ідентифікує види декоративно-ужиткового мистецтва [ТЕО 2.1]	Розрізняє твори різних видів декоративно-ужиткового мистецтва, називає їхніх творців. [6 ТЕО 2.1.1]. Знаходить, аналізує й доцільно поширює інформацію про види декоративно-ужиткового мистецтва, зокрема в цифрових середовищах [6 ТЕО 2.1.2].	Розпізнає матеріали й інструменти, які використовують в основних видах декоративно-ужиткового мистецтва [6 ТЕО 2.1.1-1]. Називає твори відомих українських майстрів і майстринь декоративно-ужиткового мистецтва [6 ТЕО 2.1.1-2]. Використовує кілька джерел інформації про традиції й	Аналізує традиції й сучасні тенденції в декоративно-ужитковому мистецтві [9 ТЕО 2.1.1]. Ідентифікує й порівнює ознаки різних видів декоративно-ужиткового мистецтва за етнографічними регіонами України [9 ТЕО 2.1.2].	Характеризує декоративно-ужиткове мистецтво й ремесла, як окремий напрям дизайну [9 ТЕО 2.1.1-1]. Розрізняє автентичні твори, стилізовані вироби, вироби в етностилі [9 ТЕО 2.1.1-2]. Формує власні судження на основі культурологічної інформації про декоративно-ужиткове мистецтво з різних джерел, зокрема

	Обґрунтовує значення декоративно-ужиткового мистецтва в житті людини, народу [6 ТЕО 2.1.3]	сучасні тенденції в декоративно-ужитковому мистецтві, визначає її достовірність [6 ТЕО 2.1.2-1]. Оцінює та обґрунтовує значення декоративно-ужиткового мистецтва у власному житті на основі зібраної інформації [6 ТЕО 2.1.3-1]. Вирізняє автентичні вироби декоративно-ужиткового мистецтва за характерними ознаками під час роботи над проєктом [6 ТЕО 2.1.3-2]	Характеризує декоративно-ужиткове мистецтво як засіб комунікації між поколіннями й людьми різних національних культур; ідентифікує себе творцем культури рідного народу через власноруч створені вироби декоративно-ужиткового мистецтва [9 ТЕО 2.1.3]	інформаційних, й доцільно застосовує її в реалізації власних проєктів [9 ТЕО 2.1.1-3]. Розпізнає етностиль у різних видах дизайну (одягу, середовища, графіки, промислового тощо) [9 ТЕО 2.1.1-4]. Визначає ознаки декоративно-ужиткового мистецтва за етнографічними регіонами України [9 ТЕО 2.1.2-1]. Долучається до громадських заходів/проєктів зі створення й популяризації творів декоративно-ужиткового мистецтва своєї громади/краю/країни та мистецтва європейської культурної спадщини [9 ТЕО 2.1.2-2]. Вивчає історію розвитку традиційних ремесел і декоративно-ужиткового мистецтва, як основу пізнання
--	---	--	---	--

				себе, народної культури і створення сучасних виробів у етностилі [9 ТЕО 2.1.3-1]. Ідентифікує себе носієм культури свого народу [9 ТЕО 2.1.3-2]. Застосовує інформацію з творів декоративного мистецтва для створення виробу [9 ТЕО 2.1.3-3]. Аргументовано використовує декоративні елементи під час художнього конструювання виробу, усвідомлено знаходить нові варіанти /версії стилізації виробу [9 ТЕО 2.1.3-4]
Застосовує технології декоративно-ужиткового мистецтва [ТЕО 2.2]	Використовує ідеї декоративно-ужиткового мистецтва у власній творчості – створенні виробу [6 ТЕО 2.2.1].	Використовує опрацьовану культурологічну інформацію про технології декоративно-ужиткового мистецтва і техніки художнього оздоблення у проєктуванні виробів [6 ТЕО 2.2.1-1].	Ефективно використовує технології декоративно-ужиткового мистецтва у створенні предметного середовища в етностилі [9 ТЕО 2.2.1]	Самостійно або спільно з іншими особами створює виріб в етностилі [9 ТЕО 2.2.1-1]. Добирає й застосовує методи проєктування у створенні предметного середовища в етностилі

	Вивчає можливості реалізації створених виробів у етностилі [6 ТЕО 2.2.2]	Застосовує технології і техніки декоративно-ужиткового мистецтва у процесі виготовлення й відповідно оздоблення готових виробів, естетизації власного побуту тощо [6 ТЕО 2.2.2-1]. Виявляє ініціативність і партнерську взаємодію у процесі спільної роботи зі створення виробу техніками декоративно-ужиткового мистецтва [6 ТЕО 2.2.2-2]		[9 ТЕО 2.2.1-2]. Стилізує виріб технологіями декоративно-ужиткового мистецтва/техніками художнього оздоблення з урахуванням функційних і естетичних вимог до об'єкта проєктування [9 ТЕО 2.2.1-3]. Виявляє підприємливість через вивчення попиту споживачів у створених виробах з використанням технік декоративно-ужиткового мистецтва [9 ТЕО 2.2.1-4]. Використовує цифрові пристрої для рекламування й реалізації створених виробів в етностилі [9 ТЕО 2.2.1-5]
3. Ефективне використання техніки й матеріалів без заподіяння шкоди навколишньому середовищу				
Визначає ризики впливу сучасних матеріалів, техніки й технологій для	Оцінює користь і небезпеку технічного прогресу для навколишнього середовища	Наводить приклади глобалізаційних процесів, які докорінно змінили світ у ХХІ столітті [6 ТЕО 3.1.1-1].	Оцінює екологічні ризики технічного прогресу й залишкового забруднення [9 ТЕО 3.1.1].	Здійснює самостійну пошукову роботу із застосуванням інформаційних джерел про роль науки,

навколишнього середовища [ТЕО 3.1]	[6 ТЕО 3.1.1]. Визначає види матеріалів за їхніми властивостями, зокрема для користі власного здоров'я й здоров'я інших осіб [6 ТЕО 3.1.2]. Оперує інформацією про основні види матеріалів і техніки [6 ТЕО 3.1.3]	Обговорює ймовірний розвиток технологій у різних сферах діяльності людини [6 ТЕО 3.1.1-2]. Пояснює доцільність відмови людства від використання одноразових виробів із синтетичних та інших шкідливих матеріалів [6 ТЕО 3.1.1-3]. Генерує ідеї, які можуть бути корисними для збереження довкілля і сталого (збалансованого) розвитку [6 ТЕО 3.1.1-4]. Обстоює переваги використання вторинних матеріальних ресурсів у реалізації нових проєктів [6 ТЕО 3.1.1-5]. Розпізнає основні види конструкційних матеріалів за їхніми властивостями (технологічними, механічними, фізичними, гігієнічними)	Доцільно використовує матеріали й побутові продукти для формування якісного життєвого простору [9 ТЕО 3.1.2]. Визначає самостійно способи вдосконалення об'єкта проєктування [9 ТЕО 3.1.3]	технологій для сталого (збалансованого) розвитку [9 ТЕО 3.1.1-1]. Обґрунтовує взаємозв'язок розвитку науки, техніки, технологій і збереження природи [9 ТЕО 3.1.1-2]. Обговорює й прогнозує екологічні ризики, ризики інноваційних технологій для здоров'я людини й довкілля [9 ТЕО 3.1.1-3]. Наводить рекомендації щодо зниження екологічних ризиків для здоров'я людини й довкілля, зокрема під час реалізації нових проєктів [9 ТЕО 3.1.1-4]. Характеризує новітні матеріали й техніки, визначає їхні вартісні показники, обґрунтовуючи використання їх у проєкті [9 ТЕО 3.1.2-1].
---	---	--	--	--

		[6 ТЕО 3.1.2-1]. Визначає цінність гігієнічних властивостей матеріалів натурального походження для здоров'я людини й покращення якості життя [6 ТЕО 3.1.2-2]. Створює екологічні вироби з урахуванням гігієнічних властивостей матеріалів [6 ТЕО 3.1.2-3]. Розрізняє достовірну і недостовірну інформацію про матеріали й техніку, звертаючись до першоджерел [6 ТЕО 3.1.3-1]. Аналізує інформацію про матеріали й техніку, використовує її для розв'язання практичних завдань у побуті [6 ТЕО 3.1.3-2]. Розшифровує маркування товарів, товарні та інші знаки, зокрема з		Проектує власний життєвий простір з доцільним використанням екологічних матеріалів і побутових продуктів [9 ТЕО 3.1.2-2]. Пропонує рецепти побутових продуктів без вмісту шкідливих речовин [9 ТЕО 3.1.2-3]. Створює екологічні вироби з урахуванням гігієнічних властивостей матеріалів [9 ТЕО 3.1.2-4]. Добирає матеріали для виготовлення виробу з урахуванням інформації про них із маркування, штрихових кодів, товарних знаків тощо [9 ТЕО 3.1.3-1]. Рационально замінює матеріали, обґрунтовано змінює конструкцію виробу відповідно до розрахованих витрат [9 ТЕО 3.1.3-2]
--	--	---	--	---

		використанням цифрових пристроїв [6 ТЕО 3.1.3-3]		
Ощадно використовує матеріали [ТЕО 3.2]	Демонструє відповідальність за збереження довкілля, зокрема за сортування відходів [6 ТЕО 3.2.1]. Обґрунтовано використовує матеріали, зокрема вторинні матеріальні ресурси [6 ТЕО 3.2.2]	Аргументує вичерпність природних ресурсів [6 ТЕО 3.2.1-1]. Висловлює судження стосовно наслідків власних дій для довкілля [6 ТЕО 3.2.1-2]. Аргументовано й доцільно замінює природні матеріали вторинними матеріальними ресурсами [6 ТЕО 3.2.1-3]. Дотримується правил сортування відходів під час роботи над проєктом і в побуті [6 ТЕО 3.2.1-4]. Пояснює перевірену інформацію про доцільність використання різних матеріалів, їхнє повторне використання [6 ТЕО 3.2.2-1].	Досліджує проблеми утилізації відходів і повторного використання матеріальних ресурсів, зокрема через виконання STEM-проєктів [9 ТЕО 3.2.1]. Ощадно використовує для реалізації власних задумів широкий спектр матеріалів, зокрема вторинні матеріальні ресурси [9 ТЕО 3.2.2]	Обґрунтовує доцільність відповідальної споживчої поведінки й екологічного виробництва [9 ТЕО 3.2.1-1]. Моделює власну споживчу поведінку, способи зменшення навантаження на екосистему [9 ТЕО 3.2.1-2]. Здійснює самостійну пошукову роботу із застосуванням інформаційних джерел з метою дослідження способів мінімізації утворення відходів, проблеми їхньої утилізації [9 ТЕО 3.2.1-3]. Виконує інноваційні проєкти/ STEM-проєкти, які передбачають дослідження, пов'язані з використанням вторинних ресурсів, побутових відходів [9 ТЕО 3.2.1-4].

		Аналізує ефективність дібраних матеріалів для створення виробу і вказує на ризики використання їх [6 ТЕО 3.2.2-2]. Розраховує потрібну кількість матеріалів для виготовлення спроектованого виробу [6 ТЕО 3.2.2-3]. Використовує ощадно матеріали під час виготовлення виробу [6 ТЕО 3.2.2-4]. Застосовує технології обробки вторинних матеріалів для створення нових виробів [6 ТЕО 3.2.2-5]		Аргументовано пояснює доцільність обраних матеріалів, раціональність їхнього використання у реалізації нових проєктів [9 ТЕО 3.2.2-1]. Аналізує власний екологічний слід у природі [9 ТЕО 3.2.2-2]. Обґрунтовано пояснює власну модель збалансованої споживацької й екологічної поведінки [9 ТЕО 3.2.2-3]. Характеризує комплекс різнопланових дій і використання спектру матеріалів, які забезпечують сталий (збалансований) розвиток [9 ТЕО 3.2.2-4]
4. Турбота про власний побут, задоволення власних потреб і потреб інших людей				

Організовує власну діяльність у побуті [ТЕО 4.1]	Планує власну діяльність у побуті відповідно до власних/чужих потреб [6 ТЕО 4.1.1]. Удосконалює власний/спільний життєвий простір у різних сферах побутової діяльності (інтер'єр, одяг, харчування тощо) [6 ТЕО 4.1.2]. Обґрунтовує розвиток особистих інтересів [6 ТЕО 4.1.3]	Визначає власні/чужі потреби в організації побуту [6 ТЕО 4.1.1-1]. Аналізує власний досвід і можливості в побутовій діяльності [6 ТЕО 4.1.1-2]. Планує трудові дії для виконання побутових завдань самостійно або у співпраці з іншими особами [6 ТЕО 4.1.1-3]. Розрізняє й описує основні стилі в різних сферах життєдіяльності людини [6 ТЕО 4.1.2-1]. Розрізняє корисні для здоров'я елементи життєвого простору, обґрунтовує раціональність їхнього використання [6 ТЕО 4.1.2-2]. Оцінює споживацькі якості, естетичний вигляд і корисність для здоров'я	Пропонує ідеї та їхню реалізацію в організації/створенні власного/спільного життєвого простору, організації побуту відповідно до вимог дизайну [9 ТЕО 4.1.1]. Облаштовує власний/спільний життєвий простір у побуті (інтер'єр, одяг, естетика харчування тощо) й удосконалює його на основі вимог дизайну і власних потреб, інтересів, можливостей [9 ТЕО 4.1.2]. Формує власний стиль з урахуванням індивідуальних характеристик, інтересів [9 ТЕО 4.1.3]. Визначає професійні мотиви й наміри, обґрунтовуючи ефективність власних	Визначає власні потреби й потреби інших осіб стосовно організації побуту [9 ТЕО 4.1.1-1]. Оцінює естетичність й функційність організації власного/спільного життєвого простору, предметного середовища [9 ТЕО 4.1.1-2]. Здійснює пошук та опрацювання інформації для генерування ідей облаштування власного/спільного життєвого простору, предметного середовища, організації побуту [9 ТЕО 4.1.1-3]. Пояснює принципи облаштування життєвого простору відповідно до вимог дизайну [9 ТЕО 4.1.1-4]. Застосовує художні засоби дизайну в проектуванні власного життєвого простору [9 ТЕО 4.1.1-5].
---	---	--	---	--

		обраного чи створеного виробу [6 ТЕО 4.1.2-3]. Здійснює проєктно-технологічну діяльність стосовно розв'язання побутових проблем, самообслуговування [6 ТЕО 4.1.2-4]. Облаштовує або вдосконалює власний життєвий простір з урахуванням власних потреб/потреб інших осіб [6 ТЕО 4.1.2-5]. Здійснює самопізнання, усвідомлює й формулює особисті інтереси [6 ТЕО 4.1.3-1]	потреб, можливостей, наполегливої праці й партнерської взаємодії як основних чинників успішної кар'єри [9 ТЕО 4.1.4]	Оцінює результати проєктування власного життєвого простору відповідно до вимог дизайну [9 ТЕО 4.1.1-6]. Висловлює судження про тенденції розвитку дизайну XXI століття [9 ТЕО 4.1.2-1]. Реалізовує проєкт у власному життєвому просторі з використанням різних конструкційних матеріалів, методів і засобів дизайну [9 ТЕО 4.1.2-2]. Орієнтується в сучасних стилях для облаштування життєвого простору/ власних потреб [9 ТЕО 4.1.2-3]. Визначає індивідуальні характеристики і враховує їх у процесі вибору власного стилю [9 ТЕО 4.1.3-1]. Характеризує й оцінює власний стиль [9 ТЕО 4.1.3-2].
--	--	---	---	--

				Критично аналізує думку інших осіб стосовно створення власного стилю [9 ТЕО 4.1.3-3]. Презентує результати проєкту через різні комунікаційні канали, засоби презентації, зокрема з використанням цифрових пристроїв [9 ТЕО 4.1.3-4]. Аналізує інформацію про професії, ринок праці з різних джерел [9 ТЕО 4.1.4-1]. Вивчає короткострокове й довгострокове прогнозування попиту на ринку праці [9 ТЕО 4.1.4-2]. Визначає роль власних, інтересів наполегливої праці й партнерської взаємодії у проєктуванні майбутньої професійної діяльності [9 ТЕО 4.1.4-3].
--	--	--	--	---

				Проектує бачення власної майбутньої професійної діяльності, успішної кар'єри [9 ТЕО 4.1.4-4]
Вирішує практичні завдання в побуті [ТЕО 4.2]	Класифікує види побутової техніки відповідно до її використання, пояснює технічну інформацію в інструкціях з її використання [6 ТЕО 4.2.1]. Ефективно використовує побутову техніку [6 ТЕО 4.2.2]. Дотримується правил використання технічних пристроїв, різних матеріалів у побутових умовах [6 ТЕО 4.2.3]	Розрізняє види побутової техніки за функційним призначенням [6 ТЕО 4.2.1-1]. Оцінює інформацію про побутову техніку й окремі технічні засоби із застосуванням інформаційних джерел і використанням цифрових пристроїв [6 ТЕО 4.2.1-2]. Пропонує способи використання різних видів побутової техніки для вирішення побутових завдань [6 ТЕО 4.2.1-3]. Використовує побутову техніку за призначенням, пояснює загальні принципи	Налагоджує побутову техніку з використанням інструкцій/схем; прогнозує ризики неправильного використання технічного обладнання [9 ТЕО 4.2.1]. Вивчає й застосовує різні види техніки як засіб покращення життєвого середовища, самозарадності в побуті [9 ТЕО 4.2.2]. Дотримується правил безпечної організації власної навчально-пізнавальної й проєктно-технологічної діяльності [9 ТЕО 4.2.3]	Читає й застосовує для налагодження інструкції/схеми з будови та принципу дії побутової техніки, визначає у їхньому змісті зайву чи надлишкову інформацію [9 ТЕО 4.2.1-1]. Знаходить приховану інформацію у змісті інструкцій/схем для застосування побутової техніки [9 ТЕО 4.2.1-2]. Ідентифікує корисну інформацію для безпечного використання побутової техніки [9 ТЕО 4.2.1-3]. Застосовує побутову техніку для догляду за предметами побуту, одягом, взуттям тощо [9 ТЕО 4.2.2-1].

		її роботи відповідно до функцій і технічних вимог [6 ТЕО 4.2.2-1]. Застосовує технічну інформацію у вигляді інструкцій, технічних схем та інших графічних зображень для використання побутової техніки [6 ТЕО 4.2.2-2]. Дотримується встановлених вимог до техніки безпеки під час експлуатації технічних пристроїв у побутових умовах [6 ТЕО 4.2.3-1]		Удосконалює технічні пристрої або інші предмети побуту за потреби [9 ТЕО 4.2.2-2]. Здійснює безпечне самообслуговування [9 ТЕО 4.2.2-3]. Використовує різні інформаційні джерела для оцінювання надійності технічних пристроїв та інших предметів побуту [9 ТЕО 4.2.2-4]. Розпізнає дезінформацію, маніпулювання, зокрема в рекламі [9 ТЕО 4.2.2-5]. Ощадно й безпечно застосовує побутову техніку для вирішення практичних завдань [9 ТЕО 4.2.3-1]. Характеризує різні види побутових пристроїв у зв'язку з ощадливим використанням природних ресурсів як провідного чинника збалансованого розвитку суспільства [9 ТЕО 4.2.3-2]
--	--	---	--	---

ІНФОРМАТИЧНА ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ
Компетентнісний потенціал
інформатичної освітньої галузі

Ключові компетентності	Уміння та ставлення
Вільне володіння державною мовою	Уміння: створювати цифрові інформаційні об’єкти державною мовою, дотримуючись правил і норм української мови; спілкуватися державною мовою з використанням інформаційно-комунікаційних технологій; висловлюватись і дискутувати на тему сучасних цифрових технологій з використанням відповідної термінології; спілкуватися, презентувати власну чи групову діяльність, в тому числі з використанням цифрових технологій, використовуючи образні засоби української мови; використовувати словники та інші програмні засоби для тлумачення слів, перевірки правопису, перекладу тексту й веб-сторінок, в тому числі при голосовому введенні тексту. Ставлення: надання переваги програмним засобам і ресурсам з інтерфейсом державною мовою, визнання комунікаційної ролі інформаційних технологій
Здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами	Здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) Уміння: створювати інформаційні об’єкти рідною мовою; спілкуватися рідною мовою з використанням цифрових технологій; використовувати програмні засоби, сервіси й ресурси з інтерфейсом рідною мовою; використовувати програмні засоби для перекладу текстів рідною мовою; використовувати словники та інші програмні засоби для тлумачення слів, перевірки правопису й перекладу. Ставлення: усвідомлення ролі сучасних інформаційних технологій у машинному перекладі рідною мовою
	Здатність спілкуватися іноземними мовами Уміння: створювати інформаційні об’єкти іноземною мовою; спілкуватися іноземною мовою з використанням цифрових технологій; використовувати програмні засоби, сервіси й ресурси з інтерфейсом іноземною мовою; використовувати програмні засоби для перекладу текстів, в тому числі при голосовому введенні; використовувати словники та інші програмні засоби для тлумачення іноземних слів; оперувати міжнародною термінологією у сфері інформаційних технологій. Ставлення:

	усвідомлення ролі сучасних інформаційних технологій у машинному перекладі іноземною мовою; розуміння необхідності володіння іноземними мовами для онлайн-навчання й спілкування
Математична компетентність	Уміння: використовувати математичні методи для розв'язання задач засобами цифрових технологій; створювати математичні моделі об'єктів і процесів для розв'язування задач різних предметних галузей засобами цифрових технологій; проводити дослідження з використанням математичних моделей засобами цифрових технологій; створювати діаграми різних типів засобами цифрових технологій для візуалізації числових даних та аналізувати їх. Ставлення: усвідомлення важливості математики як однієї з основ ІТ
Компетентності в галузі природничих наук, техніки й технологій	Уміння: використовувати наукові методи для розв'язання задач природничо-технічного змісту засобами цифрових технологій; проводити навчальні дослідження й комп'ютерні експерименти природничо-технологічного змісту; будувати й використовувати інформаційні моделі об'єктів, явищ і процесів для розв'язання проблем реального й віртуального світу, проведення експериментів і досліджень; послугуватися технологічними знаряддями і пристроями, в тому числі робототехнічними; окреслювати загальні фізичні принципи будови й функціонування інформаційних систем і середовищ, цифрових пристроїв. Ставлення: усвідомлення впливу цифрових технологій на модернізацію інформаційних процесів в науці й техніці; визнання ролі наукових ідей у розвитку інформаційних технологій; залученість до формування власної наукової культури, культурних цінностей науки, в тому числі з використанням STEM (STREAM)-підходу
Інноваційність	Уміння: розпізнавати й описувати поширення цифрових інновацій в науці й суспільстві; генерувати й реалізовувати ідеї з використанням цифрових технологій; наводити приклади реалізації інноваційних ідей у різних предметних галузях і життєвих ситуаціях з використанням інформаційних і комунікаційних технологій. Ставлення: відкритість новому в сфері ІТ, готовність до змін, прийняття неочікуваних результатів під час здійснення інформаційних процесів; готовність до інтеграції знань з різних предметних галузей під час створення інформаційних продуктів, навчання

Екологічна компетентність	Уміння: використовувати інформаційні системи, цифрові пристрої й програмні засоби для моніторингу й розв’язання проблем довкілля; розв’язувати задачі екологічного змісту засобами цифрових технологій. Ставлення: визнання необхідності застосування екологічних засад використання й утилізації цифрових пристроїв; усвідомлення впливу інформаційних і комунікаційних технологій і пристроїв на довкілля
Інформаційно-комунікаційна компетентність	Уміння: розв’язувати проблеми з використанням цифрових пристроїв, інформаційно-комунікаційних технологій для розвитку, власного й суспільного добробуту; знаходити, подавати, перетворювати, аналізувати, узагальнювати й систематизувати дані з використанням цифрових пристроїв і програм або без них для розв’язання життєвих задач; застосовувати алгоритмічний підхід та обчислювальне мислення для планування, розробки й налагодження програмних проєктів для ефективного розв’язання задач і творчого самовираження; створювати інформаційні продукти, обираючи різні цифрові пристрої й інформаційні технології, працюючи індивідуально або в групі; використовувати логічне, системне й структурне мислення для побудови інформаційних моделей і розуміння інформаційної картини світу. Ставлення: готовність критично оцінювати інформацію, її значення і вплив на людину й суспільство; прагнення відповідально й безпечно використовувати інформаційні й комунікаційні технології й цифрові пристрої для доступу до інформації, спілкування й співпраці як творець та (або) споживач; зважений підхід до використання ІТ для себе, суспільства, довкілля й сталого розвитку, дотримання етичних, міжкультурних і правових норм інформаційної взаємодії
Навчання впродовж життя	Уміння: використовувати програмні засоби планування роботи для організації своєї навчальної діяльності й особистого розвитку; співпрацювати й комунікувати з іншими для досягнення навчальних цілей засобами ІТ; використовувати критерії оцінювання власних досягнень; використовувати різноманітні підходи й форми навчання, можливості сучасних навчальних онлайн-ових і офлайн-ових середовищ для побудови власної траєкторії розвитку. Ставлення: прагнення самостійно опановувати нові інформаційні технології й цифрові інструменти;

	відкритість до отримання нового досвіду, допитливість, наполегливість, ініціативність, мотивація до навчальної діяльності в сфері ІТ, незважаючи на можливі невдачі й перешкоди; здатність брати відповідальність за власне навчання; готовність ділитися власним досвідом з іншими; усвідомлення власних досягнень й потреб в навчанні в галузі ІТ
Громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, з усвідомленням рівних прав і можливостей	Громадянські компетентності Уміння: дотримуватись принципів цифрового громадянства; вести дискусію та відстоювати свою позицію щодо актуальних питань сучасності, пов'язаних зі сферою ІТ, наприклад, про вплив Інтернету, віртуальний світ, штучний інтелект, авторське право на інформаційний продукт, кібербезпеку. Ставлення: визнання впливу сучасних інформаційних технологій на розвиток особистості, громади й суспільства; повага до прав і свобод, зокрема свободи слова, конфіденційності в Інтернеті, авторського права й інтелектуальної власності, права на захист персональних даних тощо; відповідальна громадянська позиція щодо дотримання норм ліцензування програмного забезпечення
	Соціальні компетентності Уміння: використовувати засоби спільної роботи для спілкування в закладі освіти на засадах інклюзивності, доступності й рівності; планувати й організовувати власні діяльність і відпочинок з використанням інформаційних і комунікаційних технологій; захищати себе й цифрові пристрої від типових кіберзагроз; виявляти гнучкість у спілкуванні й співпраці за допомогою цифрових пристроїв; розпізнавати ознаки й наслідки комп'ютерної залежності, звертаючись, за потреби, по допомогу в проблемних ситуаціях; співпрацювати з іншими, розуміти і враховувати погляди й емоційний стан інших учасників групи під час роботи над інформаційними продуктами; виявляти ініціативність, надавати підтримку іншим, за потреби сприяти запобіганню чи вирішенню конфліктів у груповій роботі над інформаційними продуктами; дотримуватись основних правил безпечного й відповідального використання інформаційних і комунікаційних технологій, мережевого етикету. Ставлення:

	конструктивне ставлення до проблемних ситуацій, що виникають під час використання цифрових пристроїв і технологій; усвідомлення переваг і ризиків застосування інформаційних і комунікаційних технологій і пристроїв для себе, суспільства, довкілля
Культурна компетентність	Уміння: грамотно й логічно висловлювати свою думку, аргументовано вести діалог, враховуючи національні й культурні особливості співрозмовників у віртуальному просторі; створювати різнопланові медіапродукти з використанням інформаційних технологій; враховувати художньо-естетичний аспект у створенні інформаційних продуктів (сайтів, малюнків, текстів тощо). Ставлення: усвідомлення власної культурної ідентичності, повага до розмаїття культурного вираження інших у глобальному інформаційному суспільстві; готовність обстоювати важливість неперервного розвитку власної інформаційної культури
Підприємливість та фінансова грамотність	Підприємливість Уміння: планувати власну і групову діяльність для проєктування й створення інформаційного продукту; ідентифікувати можливості цифрових технологій і пристроїв для створення цінностей, ведення діяльності й розвитку підприємливості; оцінювати і враховувати власні сильні й слабкі сторони в груповій та особистій діяльності; визначати можливі варіанти розв'язання проблеми й перевіряти результати засобами цифрових технологій і пристроїв; аргументовано обстоювати свою позицію, вести переговори в процесі здійснення інформаційної діяльності; дотримуватись законодавства щодо авторського права у власній інформаційній діяльності. визначати сфери людської діяльності, пов'язані з інформатикою та ІТ для вибору майбутньої професії. Ставлення: відповідальність за власну діяльність і результати роботи над спільним проєктом щодо створення інформаційного продукту, толерантність щодо інших членів групи; сприйняття помилок як поштовху для вдосконалення інформаційного продукту й власного розвитку; виявлення лідерства, ініціативності під час здійснення інформаційної діяльності; прагнення до високих стандартів власної й групової діяльності під час створення інформаційного продукту; зважений підхід до оцінювання власної діяльності, що формує цифрову репутацію Фінансова грамотність Уміння: використовувати цифрові технології для розв'язання задач, пов'язаних з фінансовою діяльністю;

	приймати прості фінансові рішення на основі аналізу даних за допомогою інформаційних технологій. Ставлення: розуміння ролі інтернет-технологій як засобу маркетингу й підприємницької діяльності; повага до приватної, зокрема фінансової, інформації інших осіб.
Знання³ Інформаційні процеси й системи. Інформація, повідомлення, інформаційні процеси. Дані та їх типи. Опрацювання даних. Інформаційні системи. Роль інформаційних технологій і даних у житті сучасної людини. Кодування й декодування повідомлень. Двійкове кодування. Кодування даних різних типів. Об'єкти та їхні властивості. Зв'язки між об'єктами. Дії над об'єктами. Моделі й моделювання. Комп'ютер як пристрій для опрацювання даних. Види сучасних комп'ютерних систем і їх застосування. Історія обчислювальних і комп'ютерних пристроїв. Апаратна й програмна складові інформаційної системи. Складові комп'ютерів, їхні технічні характеристики й призначення. Комп'ютерні мережі. Локальна мережа. Безпека життєдіяльності під час роботи з комп'ютерними системами. Програмне забезпечення. Класифікація програмного забезпечення. Операційні системи, їхнє призначення. Основні об'єкти операційних систем і робота з ними. Системне програмне забезпечення. Встановлення програм і застосунків. Ліцензії на програмне забезпечення, їхні типи. Стиснення й архівування даних. Шкідливе програмне забезпечення й боротьба з ним. Інформаційна безпека. Інтернет. Пошук інформації в Інтернеті. Безпечне користування Інтернетом. Авторське право. Критичне оцінювання інформації, отриманої з Інтернету. Поштові служби Інтернету. Етикет електронного спілкування. Використання Інтернет-ресурсів для спільної роботи. Рівні й права доступу. Хмарні сервіси. Інтернет речей. Штучний інтелект. Алгоритми й програми. Алгоритми, узагальнення та абстрагування при побудові алгоритмів. Виконавці алгоритмів та їхні системи команд. Способи опису алгоритму. Середовище опису й виконання алгоритмів. Програма. Сучасні мови програмування. Змінні. Типи й структури даних. Логічні вирази й операції. Лінійні алгоритми. Алгоритми з розгалуженнями. Алгоритми з повтореннями. Вкладені алгоритмічні структури. Поділ задачі на підзадачі (декомпозиція). Об'єкт у мові програмування, його властивості й методи. Поняття події та їх опрацювання. Графічний інтерфейс, основні компоненти програми з графічним інтерфейсом. Базові алгоритми опрацювання різних структур даних. Комп'ютерна графіка. Растрові й векторні зображення, їхні об'єкти й властивості. Побудова й опрацювання графічних зображень в різних програмних середовищах. Тривимірна графіка. Анімація. Поняття про програми 3D-моделювання та 3D-друк. Текстові документи. Текстовий документ, його об'єкти й властивості. Програмне забезпечення для опрацювання текстів. Створення, редагування й форматування текстових документів. Додавання таблиць, графічних зображень та інших об'єктів. Автоматизовані засоби опрацювання текстових документів. Структура документа. Спільна робота з документом. Друк документа. Комп'ютерні презентації. Візуалізація повідомлень, комп'ютерні презентації, їхні об'єкти й властивості. Етапи створення презентації й вимоги до її оформлення. Об'єкти презентації й засоби керування її демонстрацією. Ефекти анімації, рух об'єктів у презентаціях. Планування представлення презентації й виступ перед аудиторією.	

³ Це впорядкована й систематизована сукупність відомостей про базові об'єкти (поняття) інформатики та інформаційних технологій, які учні вивчають на рівні розуміння та оперування ними в навчальній та життєвій діяльності. Ці відомості є основою для формування інформатичної та інших ключових компетентностей

Електронні таблиці. Табличні процесори, їхнє призначення. Електронні таблиці, їхні об'єкти й властивості. Типи даних, їх введення, редагування й форматування. Адресація. Формули. Логічні, математичні й статистичні функції. Діаграми. Сортування. Прості й розширені фільтри. Обчислення підсумків.

Бази даних. Поняття таблиці, поля, запису, ключа таблиці. Додавання, видалення, редагування даних. Фільтрація й сортування даних. Автоматизоване створення запитів.

Веб-ресурси. Автоматизовані засоби створення й публікації веб-ресурсів. Мова гіпертекстової розмітки. Ергономічне розміщення відомостей на веб-сторінці.

Мультимедіа. Опрацювання об'єктів мультимедіа. Побудова аудіо- й відеоряду. Опублікування мультимедійних даних в Інтернеті.

ВИМОГИ
до обов'язкових результатів навчання
учнів в інформатичній освітній галузі

Обов'язкові результати навчання				
Загальні результати	5–6 класи		7–9 класи	
	Конкретні результати	Орієнтири для оцінювання	Конкретні результати	Орієнтири для оцінювання
1. Пошук, подання, перетворення, аналіз, узагальнення та систематизація даних, критичне оцінювання інформації для вирішення життєвих проблем				
Досліджує й оцінює вплив ІТ на своє життя, навколишній світ і розвиток [ІФО 1.1]	Пояснює призначення й використовує цифрові пристрої й технології для здійснення інформаційних процесів у повсякденному житті й навчальній діяльності [6 ІФО 1.1.1]. Обирає цифрові пристрої та/чи інформаційні технології для розв'язання задачі [6 ІФО 1.1.2]. Висловлює міркування щодо сучасних інформаційних технологій і їхнього місця в суспільстві [6 ІФО 1.1.3]	Розрізняє й пояснює інформаційні процеси в навколишньому середовищі в контексті розв'язання конкретних задач [6 ІФО 1.1.1-1]. Розпізнає життєві/навчальні проблеми, для розв'язання яких можна застосувати цифрові технології [6 ІФО 1.1.1-2]. Описує призначення й застосування цифрових пристроїв і технологій для здійснення інформаційних процесів з використанням відповідної термінології [6 ІФО 1.1.2-1].	Розпізнає й формулює задачі з різних предметних галузей і життєвих ситуацій, для розв'язання яких доцільно використовувати засоби інформаційних технологій [9 ІФО 1.1.1]. Оцінює доцільність використання цифрових пристроїв та/чи інформаційних технологій для розв'язання проблем, спілкування, власного розвитку й навчання [9 ІФО 1.1.2]. Оцінює роль інформаційних технологій для розвитку науки й суспільства	Називає широкий спектр професій і галузей, зокрема міждисциплінарних, у яких використовують цифрові технології [9 ІФО 1.1.1-1]. Наводить приклади використання базових понять інформатики в різних предметних галузях, в житті громади, суспільства [9 ІФО 1.1.1-2]. Генерує ідеї, пояснює їхню цінність, експериментує з різними технологіями, розглядає альтернативні рішення за допомогою доступних цифрових ресурсів в різних предметних галузях для навчання й дозвілля [9 ІФО 1.1.1-3].

		Пояснює вибір й використовує цифрові пристрої й технології для розв'язання конкретних задач [6 ІФО 1.1.2-2]. Наводить приклади поширення цифрових інновацій у громаді, суспільстві, застосування їх для навчання, комунікації і творчості [6 ІФО 1.1.3-1]. Описує й оцінює позитивний і негативний вплив інформаційних технологій на власне життя й суспільство [6 ІФО 1.1.3-2]	[9 ІФО 1.1.3]	Оцінює власний досвід інформаційної взаємодії, самовираження через цифрові технології, вплив власної цифрової діяльності на інших [9 ІФО 1.1.2-1]. Аргументує вибір доцільних цифрових пристроїв та/чи інформаційних технологій для розв'язання задач різних галузей [9 ІФО 1.1.2-2]. Описує, як ІТ сприяють чи перешкоджають новим формам досвіду, самовираженню, спілкуванню й співпраці [9 ІФО 1.1.2-3]. Описує наслідки масштабного збирання й аналізу персональних даних засобами цифрових технологій [9 ІФО 1.1.3-1]. Висловлює й аргументує власну думку щодо поширення цифрових інновацій і впливу інформаційних технологій на власний розвиток, розвиток науки й суспільства [9 ІФО 1.1.3-2].
--	--	--	---------------	---

				Обговорює історичні зміни інформаційних технологій та їхній вплив на освіту, виробництво, суспільство, культуру з плином часу [9 ІФО 1.1.3-3]
Знаходить, збирає, зберігає, представляє, перетворює, структурує, аналізує й узагальнює дані різних типів [ІФО 1.2]	Визначає потребу в отриманні даних, шукає, збирає й зберігає дані, застосовуючи різні пристрої, технології й способи [6 ІФО 1.2.1]. Аналізує дані для підтвердження чи спростування тверджень [6 ІФО 1.2.2]. Обирає спосіб структурування й візуалізації зібраних чи отриманих даних з використанням різних видів інфографіки [6 ІФО 1.2.3]	Визначає формат і обсяг даних, потрібних для розв'язання задачі, підтвердження чи спростування тверджень [6 ІФО 1.2.1-1]. Обирає й застосовує цифрові інструменти для збирання чи отримання даних [6 ІФО 1.2.1-2]. Розпізнає дані різних типів і наводить їх приклади [6 ІФО 1.2.1-3]. Зберігає результати пошуку або власної роботи на зовнішніх носіях або мережних/хмарних ресурсах [6 ІФО 1.2.1-4]. Обирає ключові слова й методи пошуку, формулює різні типи запитань та/або	Пояснює інформаційні процеси, які виконуються під час розв'язання задачі за допомогою цифрових технологій та обчислювальних методів [9 ІФО 1.2.1]. Оцінює доцільність і надійність даних різних типів і джерел їх отримання, використовує ці дані для розв'язання життєвих задач [9 ІФО 1.2.2]. Застосовує різні стратегії пошуку, збору, передавання й зберігання інформації [9 ІФО 1.2.3]. Пояснює сутність кодування й виконує його відповідно до окреслених правил [9 ІФО 1.2.4].	Розпізнає інформаційні процеси у навчальних чи життєвих задачах, пояснює їхню сутність [9 ІФО 1.2.1-1]. Будує схему послідовності виконання процесів і взаємодій в інформаційній системі [9 ІФО 1.2.1-2]. Добирає ресурси й технології для здійснення інформаційних процесів [9 ІФО 1.2.1-3]. Розпізнає належність даних до певного типу на підставі спільних властивостей і методів опрацювання [9 ІФО 1.2.2-1]. Пристосовує ключові слова й прості стратегії пошуку, зокрема розширеного, для знаходження відповідної інформації [9 ІФО 1.2.3-1].

		запитів для знаходження потрібної інформації та/чи файлів на носіях [6 ІФО 1.2.2-1]. Визначає прості закономірності на підставі аналізу набору даних [6 ІФО 1.2.2-2]. Створює / обирає й подає набори даних для перевірки чи доведення тверджень [6 ІФО 1.2.2-3]. Представляє дані, створюючи таблиці, схеми, діаграми тощо, з виконанням необхідних проміжних перетворень [6 ІФО 1.2.3-1]. Пояснює схеми й діаграми систем реального і віртуального світу [6 ІФО 1.2.3-2]	Обґрунтовано обирає спосіб візуального представлення даних і систем реального й віртуального світу [9 ІФО 1.2.5]	Пропонує джерела отримання додаткової інформації для розв'язання життєвої/ навчальної проблеми [9 ІФО 1.2.3-2]. Зберігає попередні результати пошуку з використанням гіперпосилань чи закладок на сайт [9 ІФО 1.2.3-3]. Створює анотовані списки інформаційних джерел [9 ІФО 1.2.3-4]. Застосовує базові прийоми збирання наборів даних різних обсягів і типів [9 ІФО 1.2.3-5]. Пояснює сутність методу кодування [9 ІФО 1.2.4-1]. Виконує кодування даних різних типів згідно з окресленими правилами [9 ІФО 1.2.4-2]. Пояснює принципи представлення й опрацювання даних різних типів (числа, текст,
--	--	---	---	---

				звуки, зображення) у двійковому та інших видах кодування [9 ІФО 1.2.4-3]. Обґрунтовано вибирає формат даних для збереження об'єктів різних типів, враховуючи можливість втрати даних [9 ІФО 1.2.4-4]. Візуально представляє дані, обґрунтовує вибраний спосіб і реалізовує його цифровими технологіями для систем реального й віртуального світу [9 ІФО 1.2.5-1]. Складає повідомлення на основі візуального представлення даних [9 ІФО 1.2.5-2]
Будує інформаційні моделі об'єктів, явищ і процесів [ІФО 1.3]	Обирає істотні властивості об'єктів і їхні значення, необхідні для представлення цих об'єктів у контексті розв'язання життєвої/навчальної проблеми [6 ІФО 1.3.1]. Використовує готові чи створені моделі для дослідження, експериментує з ними	Оцінює істотність/ важливість/ необхідність/ адекватність інформації в контексті розв'язання життєвої/навчальної проблеми [6 ІФО 1.3.1-1]. Обирає властивості об'єктів, що є істотними для розв'язання задачі, і визначає їхні допустимі значення	Будує й використовує інформаційні моделі об'єктів, явищ і процесів для розв'язання проблем реального й віртуального світу [9 ІФО 1.3.1]. Обґрунтовує висновки, визначає ризики й прогнозує наслідки можливих рішень,	Визначає проблеми, які можна розв'язати за допомогою моделювання й симуляції [9 ІФО 1.3.1-1]. Формулює гіпотези щодо розв'язання проблеми з використанням інформаційних технологій [9 ІФО 1.3.1-2]. Створює й розглядає набори даних для перевірки,

	[6 ІФО 1.3.2]	[6 ІФО 1.3.1-2]. Пояснює прості причиново-наслідкові зв'язки в готовій моделі, використовуючи шаблон «якщо, то», «що треба зробити, щоб» [6 ІФО 1.3.1-3]. Планує й реалізує експеримент з готовими чи створеними моделями для підтвердження чи спростування гіпотези [6 ІФО 1.3.2-1]. Робить висновки, наскільки отримані результати експерименту з моделлю відповідають гіпотезі/прогнозу [6 ІФО 1.3.2-2]	прийнятих на основі інформаційних моделей [9 ІФО 1.3.2]	підтвердження чи спростування твердження/гіпотези [9 ІФО 1.3.1-3]. Визначає об'єкти, їхні властивості, значення властивостей у заданій предметній галузі та зв'язки між ними [9 ІФО 1.3.1-4]. Будує, тестує, змінює інформаційну модель для підтвердження/спростування гіпотези, дослідження систем реального світу [9 ІФО 1.3.1-5]. Пояснює обмеженість моделей у порівнянні з реальними об'єктами чи системами [9 ІФО 1.3.1-6]. Розрізняє залежні й незалежні події, що змінюють стан інформаційної моделі [9 ІФО 1.3.1-7]. Визначає причиново-наслідкові зв'язки в готовій моделі, а також способи їх підтвердження [9 ІФО 1.3.2-1].
--	---------------	--	--	---

				Прогнозує результати/ризиків зміни стану моделі внаслідок зміни значень властивостей і робить висновки, наскільки отримані результати експерименту з моделлю відповідають гіпотезі/прогнозу [9 ІФО 1.3.2-2]. Пропонує варіанти розв'язання проблем реального й віртуального світу на основі комп'ютерного моделювання [9 ІФО 1.3.2-3]
Критично оцінює інформацію, отриману з різних джерел [ІФО 1.4]	Пояснює вплив джерел інформації на формування власних поглядів та інших точок зору [6 ІФО 1.4.1]. Будує власні судження про медіатексти, визначаючи достовірність інформації й надійність джерел [6 ІФО 1.4.2]	Розпізнає факти й судження в інформаційних джерелах [6 ІФО 1.4.1-1]. Порівнює інформацію з різних джерел за наданими критеріями [6 ІФО 1.4.1-2]. Наводить аргументи щодо надійності джерел і достовірності інформації в медіатекстах [6 ІФО 1.4.2-1]. Використовує запропоновані ресурси для перевірки сумнівної	Аргументує та обстоює власну позицію, використовуючи різноманітні ресурси, порівнює альтернативні погляди з кількох інформаційних джерел [9 ІФО 1.4.1]. Аргументовано доводить/спростовує автентичність медіа (зображень, відео, аудіо тощо) [9 ІФО 1.4.2]. Оцінює роль і розпізнає техніки маніпуляцій і пропаганди в медіатекстах	Використовує запропоновані й самостійно шукає додаткові ресурси для перевірки сумнівної інформації [9 ІФО 1.4.1-1]. Користується наданими і пропонує критерії щодо оцінювання надійності інформаційних джерел [9 ІФО 1.4.1-2]. Розпізнає сильні і слабкі аргументи щодо оцінювання джерел і даних в альтернативних поглядах [9 ІФО 1.4.1-3].

		інформації й надійності джерел [6 ІФО 1.4.2-2]	[9 ІФО 1.4.3]	Використовує факти й неявні докази під час формування власних висновків на основі аналізу медіатекстів [9 ІФО 1.4.1-4]. Підтверджує/спростовує факт редагування фото, зображень, аудіо й відео тощо за допомогою цифрових інструментів і технологій [9 ІФО 1.4.2-1]. Описує вплив та ризики використання ненадійної чи спотвореної інформації на прийняття рішень чи емоційний стан адресатів [9 ІФО 1.4.3-1]. Називає кілька маніпулятивних прийомів і поширених технік пропаганди, здійснюваних засобами цифрових технологій [9 ІФО 1.4.3-2]. Розрізняє маніпулятивні техніки і пропаганду в медіатекстах та інформаційних повідомленнях [9 ІФО 1.4.3-3]. Розпізнає хибні й упереджені твердження в інформаційних повідомленнях
--	--	---	---------------	---

				[9 ІФО 1.4.3-4]
2. Створення інформаційних продуктів і програм для ефективного розв'язання задач/проблем, творчого самовираження (індивідуально і в співпраці), за допомогою цифрових пристроїв і без них				
Розробляє й реалізовує алгоритми [ІФО 2.1]	Розробляє алгоритми, поєднуючи базові структури, для розв'язання задач [6 ІФО 2.1.1]. Корегує алгоритм за потреби [6 ІФО 2.1.2]	Складає лінійні, розгалужені й циклічні алгоритми для розв'язання задач [6 ІФО 2.1.1-1]. Представляє алгоритм одним чи кількома способами [6 ІФО 2.1.1-2]. Поєднує базові структури для розв'язання задач [6 ІФО 2.1.1-3]. Пропонує способи перевірки коректності алгоритму й використовує їх [6 ІФО 2.1.1-4]. Знаходить, пояснює і пропонує варіанти виправлення простих логічних помилок [6 ІФО 2.1.2-1].	Розробляє алгоритми із вкладеними структурами й даними різних типів [9 ІФО 2.1.1]. Аргументує ефективність алгоритму для опрацювання наборів та структур даних [9 ІФО 2.1.2]	Формулює й виконує основні етапи алгоритмічного розв'язування задач [9 ІФО 2.1.1-1]. Пояснює операції з даними різних типів, в тому числі логічними й рядковими, і використовує їх в алгоритмах [9 ІФО 2.1.1-2]. Створює алгоритми з вкладеними структурами й ітеративними обчисленнями, аргументує їхній вибір [9 ІФО 2.1.1-3]. Пояснює основні алгоритми пошуку й сортування [9 ІФО 2.1.1-4]. Прогнозує вплив зміни алгоритму, наборів вхідних даних на результат роботи алгоритму [9 ІФО 2.1.2-1]. Добирає набори даних для перевірки правильності роботи алгоритму

		Робить висновок щодо відповідності алгоритму для розв'язання задачі [6 ІФО 2.1.2-2]		[9 ІФО 2.1.2-2]. Порівнює альтернативні алгоритми розв'язання однієї задачі за різними ознаками [9 ІФО 2.1.2-3]
Створює й налагоджує програмні проекти [ІФО 2.2]	Складає і налагоджує програмні проекти для розв'язання задач/проблем і творчого самовираження [6 ІФО 2.2.1]. Виявляє наполегливість, коли стикається з помилками і проблемами під час роботи над проектом [6 ІФО 2.2.2]	Наводить приклади виконавців і команд, які вони виконують [6 ІФО 2.2.1-1]. Створює й виконує програмний проєкт у середовищі програмування (візуальне, блокове або інше, відповідне віку) [6 ІФО 2.2.1-2]. Виконує перевірку роботи програмного проєкту на заданих прикладах і робить висновки щодо коректності його роботи [6 ІФО 2.2.1-3]. Пропонує власні способи перевірки правильності роботи проєкту [6 ІФО 2.2.1-4]. Розпізнає типові помилки, які виникають під час запуску програмного	Налагоджує роботу проєкту на підставі аналізу результатів його виконання й відгуків користувачів [9 ІФО 2.2.1]. Справляється з викликами, усуває помилки й використовує їх як можливість для вдосконалення проєкту чи власного розвитку [9 ІФО 2.2.2]	Індивідуально і в групі розробляє програми, що містять команди з вкладеними структурами й даними різних типів [9 ІФО 2.2.1-1]. Розробляє й реалізує програмні проєкти, які обробляють події [9 ІФО 2.2.1-2]. Використовує відповідні інструменти для самостійного налагодження програми [9 ІФО 2.2.1-3]. Використовує ітеративний підхід до розробки програмного продукту (визначає проблему, генерує ідеї, розробляє, тестує й покращує рішення) для розв'язання задач [9 ІФО 2.2.1-4]. Створює, вдосконалює чи змінює вже створені програми для додавання нових можливостей,

		проекту, і пропонує способи усунення їх [6 ІФО 2.2.2-1]. Докладає зусиль і виявляє гнучкість, використовуючи доступні ресурси і стратегії для подолання перешкод і розв'язання проблем під час реалізації програмних проєктів [6 ІФО 2.2.2-2]. Прогнозує зміну результату роботи проєкту внаслідок внесення змін у нього [6 ІФО 2.2.2-3]		використання різних форм взаємодії з користувачем, враховуючи ризики [9 ІФО 2.2.1-5]. Створює набори тестових даних й оцінює результат з погляду відповідності поставленій задачі [9 ІФО 2.2.2-1]. Розрізняє синтаксичні, логічні помилки і помилки часу виконання, пропонує способи їх виправлення [9 ІФО 2.2.2-2]. Сприяє отриманню й використанню відгуків користувачів для розробки й покращення програми [9 ІФО 2.2.2-3]. Виявляє наполегливість, адаптивність, ініціативність, відкритість до творчого експериментування під час розробки програмних проєктів [9 ІФО 2.2.2-4]
Розробляє модульні проєкти [ІФО 2.3]	Розділяє задачу на підзадачі й розв'язує їх, комбінуючи проєкт із блоків команд [6 ІФО 2.3.1]	Складає список підзадач для розв'язання великої або складної задачі [6 ІФО 2.3.1-1].	Пояснює цінність декомпозиції й модульної технології для розв'язання комплексних проблем [9 ІФО 2.3.1].	Планує діяльність проєктної групи для створення модульного проєкту [9 ІФО 2.3.1-1].

		Визначає функціонал окремих частин проєкту [6 ІФО 2.3.1-2]. Складає проєкт з розв'язків окремих підзадач [6 ІФО 2.3.1-3]. Узгоджує взаємодію окремих підзадач у модульному проєкті [6 ІФО 2.3.1-4]	Створює складені програми, узгоджуючи взаємодію їхніх функціональних частин [9 ІФО 2.3.2]. Розуміє переваги використання функцій як абстрактного розв'язання задач певного типу [9 ІФО 2.3.3]	Виділяє в комплексних проблемах прості складові частини й визначає їхню взаємодію [9 ІФО 2.3.1-2]. Розробляє рішення для окремих частин проєкту у вигляді процедур чи функцій [9 ІФО 2.3.2-1]. Використовує в проєкті бібліотеки чи інші раніше створені програмні модулі, зокрема для розв'язання нових чи подібних задач [9 ІФО 2.3.3-1]
Створює й опрацьовує інформаційні продукти з використанням даних різних типів [ІФО 2.4]	Оцінює власні можливості й доступні ресурси для створення інформаційних продуктів з метою розв'язання життєвих/навчальних проблем [6 ІФО 2.4.1]. Пояснює вибір програмних засобів для опрацювання даних різних типів (принаймні трьох) і створення відповідних інформаційних продуктів [6 ІФО 2.4.2].	Розпізнає й реалізовує можливості для створення інформаційних продуктів у контексті розв'язання життєвої/навчальної проблеми, [6 ІФО 2.4.1-1]. Описує власну діяльність й набутий досвід під час створення інформаційного продукту [6 ІФО 2.4.3-8].	Експериментує з ідеями й ресурсами, рішеннями й технологіями під час створення інформаційних продуктів, їх удосконалення для самовираження, вирішення навчальних і життєвих проблем, створення цінностей чи впливу на спільноту [9 ІФО 2.4.1]. Аналізує можливості програмних засобів та	Обирає й комбінує низку текстів, зображень, звуків, анімацій, відео тощо для проектування, розробки, публікації й представлення інформаційних продуктів і виконання творчих і навчальних проєктів [9 ІФО 2.4.1-1]. Аналізує можливості програмних засобів для створення інформаційних продуктів для опрацювання стандартних типів

	Створює інформаційні продукти й оцінює їхню якість за вказаними критеріями [6 ІФО 2.4.3]	Наводить приклади різних програмних засобів для опрацювання даних, порівнює їх за наданими критеріями й пояснює вибір потрібних [6 ІФО 2.4.2-1]. Використовує дані різних типів (принаймні трьох з наведених: текстові, графічні, числові, мультимедійні) для створення інформаційних продуктів [6 ІФО 2.4.2-2]. Створює, редагує й форматує об'єкти текстового документа, готуючи його до друку [6 ІФО 2.4.3-1]. Обирає й застосовує засоби для побудови малюнка в одному з графічних редакторів [6 ІФО 2.4.3-2]. Використовує програмне забезпечення для простих розрахунків і візуалізації результатів [6 ІФО 2.4.3-3].	обґрунтовує їхній вибір для створення інформаційних продуктів різних типів (числових, текстових, гіпертекстових, графічних, відео, аудіо, презентаційних тощо) [9 ІФО 2.4.2]. Створює інформаційні продукти й інтегрує їхні компоненти, працюючи індивідуально або у співпраці з іншими, аргументовано пропонує власні критерії оцінювання якості цих продуктів [9 ІФО 2.4.3]	даних за власними критеріями, самостійно вивчає нові [9 ІФО 2.4.2-1]. Аргументовано обирає й використовує програмні засоби й технології для створення й удосконалення інформаційних продуктів [9 ІФО 2.4.2-2]. Створює інформаційні продукти в різних режимах (онлайновому, офлайновому), опрацьовує й зберігає їх у різних форматах [9 ІФО 2.4.3-1]. Створює текстові документи з різними типами об'єктів, оформлює багатосторінкові документи, використовує стильове оформлення, автоматизовані засоби й різні способи введення даних [9 ІФО 2.4.3-2]. Аргументовано обирає й застосовує засоби для побудови малюнків різних типів у різних графічних редакторах [9 ІФО 2.4.3-3]. Використовує програмне забезпечення для опрацювання
--	---	---	---	---

		Створює мультимедійні презентації [6 ІФО 2.4.3-4]. Дотримується критеріїв оформлення і якості інформаційних продуктів. [6 ІФО 2.4.3-7].	числових даних, візуалізації результатів з використанням математичних, статистичних, фінансових, логічних функцій [9 ІФО 2.4.3-4]. Аналізує числові дані, представлені в табличному вигляді й діаграмах [9 ІФО 2.4.3-5]. Створює аудіо й відео продукти, розгалужені мультимедійні презентації з налагодженням їх демонстрації [9 ІФО 2.4.3-6]. Використовує гіпертекстові документи і створює гіпертекстові покликання в документах різних типів [9 ІФО 2.4.3-7]. Пояснює особливості нелінійного тексту [9 ІФО 2.4.3-8]. Інтегрує використання засобів опрацювання електронних документів різних типів [9 ІФО 2.4.3-9]. Визначає відповідність змісту й вигляду інформаційного
--	--	---	---

				продукту цільовій аудиторії, збирає відгуки користувачів для вдосконалення продукту [9 ІФО 2.4.3-10]. Пропонує власні критерії оформлення і якості інформаційних продуктів [9 ІФО 2.4.3-11]
Співпрацює в команді для створення інформаційного продукту [ІФО 2.5]	Складає план виконання своєї роботи зі створення інформаційного продукту відповідно до ролі в групі [6 ІФО 2.5.1]. Пояснює роль членів групи і користь співробітництва для виконання спільного завдання зі створення інформаційного продукту [6 ІФО 2.5.2]. Бере участь у спільному створенні інформаційного продукту, враховуючи власний і груповий емоційний стан [6 ІФО 2.5.3]. Коментує свою та чужу діяльність зі створення інформаційного продукту, за	Бере участь у спільному проєкті (онлайновому та офлайновому) зі створення інформаційних продуктів для реалізації власних і суспільних інтересів [6 ІФО 2.5.1-1]. Планує роботу перед виконанням завдання і за потреби вносить корективи в план під час виконання завдання [6 ІФО 2.5.1-2]. Пояснює, розподіляє й відповідально виконує ролі групової взаємодії під час розробки проєкту [6 ІФО 2.5.2-1]. Пропонує й дотримується правил взаємодії і прийняття спільних рішень	Проектує й розробляє програмний продукт, працюючи в групі [9 ІФО 2.5.1]. Використовує ефективні засоби цифрової комунікації, знає цифрові інструменти й технології для підтримки процесів співпраці й представлення роботи групи [9 ІФО 2.5.2]. Співпрацює з іншими, розуміє і враховує погляди й емоційний стан інших учасників групи; виявляє ініціативність, надає підтримку іншим, за потреби сприяє запобіганню чи вирішенню конфліктів [9 ІФО 2.5.3].	Складає план роботи створення інформаційного продукту, визначає кроки і ролі учасників, враховуючи якості й здібності, необхідні для виконання різних задач [9 ІФО 2.5.1-1]. Розробляє правила роботи групи і дотримується їх [9 ІФО 2.5.1-2]. Пропонує різні цифрові інструменти й технології для організації групової роботи над спільним інформаційним продуктом [9 ІФО 2.5.2-1]. Аргументовано обирає цифрові інструменти і технології для представлення та обговорення результатів групової діяльності [9 ІФО 2.5.2-2].

	потреби надає конструктивні відгуки [6 ІФО 2.5.4]	під час створення колективного проєкту [6 ІФО 2.5.2-2]. Наводить переваги конструктивної співпраці [6 ІФО 2.5.2-3]. Пропонує допомогу іншим, коли бачить у ній потребу [6 ІФО 2.5.3-1]. Бере участь у представленні результатів групової роботи [6 ІФО 2.5.3-2]. Описує вплив власних думок, емоцій і настрою на власну діяльність і результат роботи (власний і групи) [6 ІФО 2.5.3-3]. Надає доброзичливі й конструктивні поради щодо вдосконалення процесу та/чи результату спільної роботи [6 ІФО 2.5.4-2]. Описує власну діяльність як члена групи й набутий досвід	Конструктивно обговорює результати й перебіг командної роботи зі створення інформаційного продукту на основі критеріїв співробітництва [9 ІФО 2.5.4]	Пояснює вплив особистісних характеристик на взаємодію учасників групи [9 ІФО 2.5.3-1]. Пояснює вплив емоцій на роботу команди, знає й використовує способи керування емоціями [9 ІФО 2.5.3-2]. Виявляє ініціативу щодо вирішення проблем і конфліктів, які впливають на роботу групи, зважаючи на думки й почуття інших осіб [9 ІФО 2.5.3-3]. Бере відповідальність за виконання простих завдань у груповій діяльності зі створення інформаційного продукту [9 ІФО 2.5.3-4]. Розрізняє конструктивний і деструктивний зворотний зв'язок [9 ІФО 2.5.4-1]. Називає критерії співробітництва у груповій діяльності [9 ІФО 2.5.3-2]. Оцінює групову роботу, наводить аргументи й переконує інших
--	--	---	---	---

		[6 ІФО 2.5.4-3]		осіб, спираючись на критерії співробітництва [9 ІФО 2.5.4-2]
3. Усвідомлене використання інформаційних і комунікаційних технологій та цифрових пристроїв для доступу до інформації, спілкування та співпраці як творець та/або споживач				
Використовує широкий спектр цифрових пристроїв [ІФО 3.1]	Розуміє призначення, можливості та обмеження цифрових пристроїв різного типу, зумовлені їхніми складовими, використовує їх для власних потреб у навчанні й житті [6 ІФО 3.1.1]. Пояснює взаємозв'язок між апаратною і програмною складовими інформаційної системи [6 ІФО 3.1.2]	Виділяє групи цифрових пристроїв за їхніми функціями й призначенням [6 ІФО 3.1.1-1]. Називає складові комп'ютера і розповідає про їхнє призначення, описуючи їхні взаємодію, основні характеристики, можливості та обмеження [6 ІФО 3.1.1-2]. Демонструє належний рівень навичок роботи з клавіатурою та іншими пристроями введення і виведення даних [6 ІФО 3.1.1-3]. Описує взаємозв'язок програмного забезпечення комп'ютера з апаратною складовою [6 ІФО 3.1.2-1]. Пояснює призначення операційної системи і	Самостійно досліджує можливості різних цифрових пристроїв для оптимального використання їх у власній інформаційній діяльності [9 ІФО 3.1.1]. Описує процес опрацювання даних в інформаційних системах [9 ІФО 3.1.2]	Цікавиться новими цифровими пристроями, їхніми можливостями й функціями й досліджує їх [9 ІФО 3.1.1-1]. Обґрунтовує вибір апаратного чи програмного способу розв'язання задачі [9 ІФО 3.1.1-2]. Розробляє й застосовує критерії для оцінювання й вибору комп'ютерної системи та/або її компонентів для заданої задачі [9 ІФО 3.1.1-3]. Пояснює функціональне призначення, основні характеристики й взаємозв'язок складових інформаційних систем, зокрема роботизованих, і мереж [9 ІФО 3.1.2-1]

		прикладного програмного забезпечення [6 ІФО 3.1.2-2].		
		Моделює роботу простої інформаційної системи [6 ІФО 3.1.2-3]		
Організовує власне інформаційне середовище [ІФО 3.2]	Організовує власне інформаційне середовище на основі доступних пристроїв і технологій, налаштовує програмні й апаратні засоби залежно від власних потреб [6 ІФО 3.2.1]. Розрізняє й формулює апаратні й програмні проблеми, що є очевидними, пропонує способи їх розв'язання, за потреби звертається по допомогу до інших осіб [6 ІФО 3.2.2]	Формулює власні потреби й вимоги до цифрових інструментів і можливих технологічних рішень [6 ІФО 3.2.1-1]. Обирає, налаштовує залежно від особистих потреб і використовує програмне забезпечення з доступного переліку [6 ІФО 3.2.1-2]. Розпізнає зміни інтерфейсу програмного середовища, оновлення цифрових пристроїв й адаптується до них [6 ІФО 3.2.1-3]. Наводить приклади наслідків/ризиків встановлення і використання програмного забезпечення [6 ІФО 3.2.1-4].	Створює власні інформаційні середовища різного призначення й самостійно обслуговує їх [9 ІФО 3.2.1]. Пропонує й застосовує стратегії виявлення джерела типової апаратної та/чи програмної проблеми, усуває типові несправності за інструкцією [9 ІФО 3.2.2]	Визначає власні інформаційні потреби, збирає й використовує зворотній зв'язок для з'ясування інформаційних потреб інших осіб [9 ІФО 3.2.1-1]. Розрізняє інформаційні середовища різного призначення [9 ІФО 3.2.1-2]. Обирає, поєднує й налаштовує програмні й технічні засоби відповідно до потреб, характеристик/параметрів задачі й наявних обмежень [9 ІФО 3.2.1-3]. Використовує створене цифрове середовище для підтримки особистої продуктивності, усунення прогалин у навичках, пошуку розв'язків проблем, вдосконалення інформаційного середовища, а також

		Розрізняє й формулює прості апаратні й програмні проблеми у власному інформаційному середовищі, пропонує способи їх розв'язання, звертаючись за потреби по допомогу до інших осіб [6 ІФО 3.2.2-1]		самостійного навчання й задоволення власних інтересів [9 ІФО 3.2.1-4]. Використовує стандартні засоби діагностики для виявлення джерела апаратної та/чи програмної проблеми цифрового середовища [9 ІФО 3.2.2-1]
Використовує комунікаційні технології й мережі для власного розвитку, спілкування і співпраці [ІФО 3.3]	Використовує мережні засоби для індивідуальної або групової діяльності й комунікації [6 ІФО 3.3.1]	Наводить приклади застосування й побудови локальних мереж та організації доступу до інтернету [6 ІФО 3.3.1-1]. Наводить приклади сервісів інтернету та їхніх можливостей [6 ІФО 3.3.1-2]. Обирає актуальні й безпечні засоби і способи комунікації для себе й пропонує їх іншим особам [6 ІФО 3.3.1-3]. Використовує мережні ресурси для доступу до інформації, спілкування, навчання, задоволення	Налаштовує онлайніві засоби для індивідуальної або групової діяльності й комунікації [9 ІФО 3.3.1]	Пояснює будову простої локальної (домашньої, персональної) мережі [9 ІФО 3.3.1-1]. Описує ключові процеси, які лежать в основі інтернет-сервісів [9 ІФО 3.3.1-2]. Створює онлайніві документи для спільного використання [9 ІФО 3.3.1-3]. Розрізняє рівні доступу до мережних документів, застосовуючи їх до документів різних типів [9 ІФО 3.3.1-4]. Аргументовано вибирає доречний сервіс для цифрової комунікації й співпраці з

		власних інтересів чи участі в суспільній діяльності [6 ІФО 3.3.1-4]. Пояснює переваги й недоліки цифрової комунікації [6 ІФО 3.3.1-5]		урахуванням мети й аудиторії спілкування [9 ІФО 3.3.1-5]. Налаштовує обліковий запис інтернет-сервісу (зокрема, електронну скриньку) [9 ІФО 3.3.1-6]. Зберігає резервну копію файлів на зовнішніх носіях чи у хмарних сервісах, синхронізує їх [9 ІФО 3.3.1-7]
4. Усвідомлення наслідків використання інформаційних технологій для себе, суспільства, навколишнього світу й сталого розвитку, дотримання етичних, міжкультурних і правових норм інформаційної взаємодії				
Обґрунтовує вплив технологій на довкілля і власний добробут, захищає себе і свій інформаційний простір [ІФО 4.1]	Описує вплив цифрових технологій на довкілля й добробут [6 ІФО 4.1.1]. Дотримується правил кібербезпеки [6 ІФО 4.1.2]. Розрізняє себе в реальному і віртуальному світі, передбачає власний цифровий слід [6 ІФО 4.1.3]	Наводить приклади переваг і небезпек використання цифрових технологій для довкілля й добробуту у знайомих ситуаціях [6 ІФО 4.1.1-1]. Розуміє важливість балансу між екранним часом і власним добробутом [6 ІФО 4.1.1-2]. Розрізняє інформаційне сміття цифрового й нецифрового формату [6 ІФО 4.1.1-3].	Обґрунтовує негативний вплив інформаційного сміття, дезінформації й емоційного перевантаження на власний добробут [9 ІФО 4.1.1]. Дотримується принципів кібербезпеки, самостійно застосовує процедури організації інформаційної безпеки для себе, власних пристроїв і даних [9 ІФО 4.1.2].	Наводить приклади переваг і небезпек використання цифрових технологій для довкілля й добробуту в нових ситуаціях [9 ІФО 4.1.1-1]. Пояснює способи зменшення ризиків і загроз фізичному й психічному здоров'ю через надмірне користування цифровими пристроями [9 ІФО 4.1.1-2]. Не споживає і не поширює інформаційне сміття цифрового й нецифрового формату

		Наводить приклади і застосовує заходи безпеки й захисту особистого інформаційного простору, пристроїв і даних [6 ІФО 4.1.2-1]. Створює й використовує надійні паролі [6 ІФО 4.1.2-2]. Не розголошує конфіденційні дані про себе та інших осіб [6 ІФО 4.1.2-3]. Пояснює, що таке цифровий слід та онлайнова репутація, відповідально формує їх у себе [6 ІФО 4.1.3-1]	Формує позитивну цифрову репутацію, прогнозує наслідки власних дій [9 ІФО 4.1.3]	[9 ІФО 4.1.1-3]. Обговорює вплив поширюваного цифрового контенту, контактів і поведінки онлайн [9 ІФО 4.1.2-1]. Висловлює власні припущення щодо реальних та імовірних інформаційних загроз, вразливостей цифрових пристроїв і сервісів [9 ІФО 4.1.2-2]. Пояснює стандартні принципи інформаційної безпеки й застосовує способи захисту особистих даних і конфіденційності у цифрових середовищах [9 ІФО 4.1.2-3]. Налаштовує цифрові сервіси для створення власного віртуального образу [9 ІФО 4.1.3-1]. Враховує / називає ризики й можливості створення різних віртуальних образів (своїх та інших людей) [9 ІФО 4.1.3-2]
--	--	--	---	--

Усвідомлено дотримується норм соціальної, міжкультурної і міжособистісної взаємодії [ІФО 4.2]	Дотримується правил мережного етикету [6 ІФО 4.2.1]. Розширює спектр засобів і способів комунікації, які використовує, враховуючи потреби свої та інших осіб [6 ІФО 4.2.1]	Пояснює правила мережного етикету і дотримується їх [6 ІФО 4.2.1-1]. Розпізнає небезпечні віртуальні спільноти і не бере участі в них [6 ІФО 4.2.1-2]. Розпізнає небезпечні/конфліктні ситуації під час онлайнового спілкування (зокрема внаслідок негативних чи зневажливих дописів), знає, до кого звернутися по допомогу у разі їх виникнення [6 ІФО 4.2.1-3]. Створює повідомлення на доступних ресурсах, додержуючи правил і враховуючи соціальні, культурні та інші особливості учасників онлайнової комунікації [6 ІФО 4.2.2-1]. Наводить приклади підвищення доступності цифрових пристроїв для різних категорій	Продуктивно взаємодіє з іншими, спілкується за допомогою різних цифрових засобів, враховуючи власні потреби й потреби інших осіб [9 ІФО 4.2.1]. Пояснює ймовірні перешкоди та обмеження щодо універсального доступу до інформаційних продуктів і пропонує способи удоступнення [9 ІФО 4.2.2]	Впевнено й аргументовано веде предметну дискусію, дотримуючись етики спілкування і взаємодії в реальному й віртуальному просторі [9 ІФО 4.2.1-1]. Вирізняє мову ворожнечі, висловлювань, які принижують чи дискредитують людину або групу осіб [9 ІФО 4.2.1-2]. Демонструє відповідальну поведінку, поводить себе розважливо в інтернеті й застосовує кілька способів захисту себе та інших осіб від порушень норм цифрового спілкування [9 ІФО 4.2.1-3]. Пояснює, які перешкоди та обмеження доступу до інформаційних ресурсів можна зменшити за допомогою цифрових технологій [9 ІФО 4.2.2-1]. Наводить приклади цифрових технологій, створених для користувачів з особливими потребами [9 ІФО 4.2.2-2].
--	--	---	--	---

		користувачів і пропонує ці рішення за потреби [6 ІФО 4.2.2-2]. Цікавиться новинками засобів і способів комунікації, розповідає про них [6 ІФО 4.2.2-3]		Вносить зміни в інтерфейс і зміст інформаційних продуктів з метою покращення інклюзивності й доступності [9 ІФО 4.2.2-3]. Адаптує стратегії комунікації під конкретну аудиторію, враховуючи культурну різноманітність і протиріччя поколінь у цифрових середовищах [9 ІФО 4.2.2-4]
Усвідомлено дотримується норм правової взаємодії [ІФО 4.3]	Дотримується авторських прав і враховує різні типи дозволів на використання інформаційних ресурсів у власній і груповій роботі й творчості [6 ІФО 4.3.1]	Пояснює важливість дотримання доброчесності й авторського права в інформаційній діяльності [6 ІФО 4.3.1-1]. Розрізняє різні типи дозволів на використання чужих інформаційних ресурсів і дотримується їх у власній чи груповій роботі [6 ІФО 4.3.1-2]. Вказує покликання на використані джерела у своїх роботах [6 ІФО 4.3.1-3]	Пояснює співвідношення між правилами, потребами і правом та законами в галузі цифрових технологій [9 ІФО 4.3.1]. Дотримується у власній інформаційній діяльності законів щодо захисту людської гідності і прав людини, захисту даних, інтелектуальної й приватної власності, пояснює відповідальність за їх порушення [9 ІФО 4.3.2]	Пояснює причини та історію виникнення правових відносин у галузі цифрових технологій [9 ІФО 4.3.1-1]. Наводить приклади норми правової взаємодії й відповідальності за порушення законів і правових норм у галузі цифрових технологій [9 ІФО 4.3.2-1]. Наводить приклади наслідків порушення прав інтелектуальної власності [9 ІФО 4.3.2-2]. Розрізняє різновиди й серйозність порушень правил цитування

				[9 ІФО 4.3.2-3]. Аргументовано обирає ліцензію для створених інформаційних продуктів [9 ІФО 4.3.2-4]. Розпізнає інформаційні продукти з вільним і закритим кодом [9 ІФО 4.3.2-5]. Розуміє ліцензійні (правові й етичні) обмеження на використання й редагування власних і чужих інформаційних продуктів [9 ІФО 4.3.2-6]
--	--	--	--	---

СОЦІАЛЬНА ТА ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНА ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ

Компетентнісний потенціал
соціальної та здоров'язбережувальної освітньої галузі

Ключова компетентність	Уміння та ставлення
Вільне володіння державною мовою	Уміння: спілкуватись українською мовою усно й письмово в різних життєвих ситуаціях; висловлювати думки, почуття, переживання; тлумачити поняття, факти, базові концепції, інструкції й попередження; слухати, обговорювати, дискутувати і презентувати власне бачення і спільні рішення щодо безпеки, здоров'я, добробуту відповідно до особистих прагнень, потреб і соціального контексту. Ставлення: пошанування державної мови; потреба використовувати її в позитивний, соціально відповідальний спосіб; усвідомлення необхідності володіння державною мовою для власного добробуту
Здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами	Здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) Уміння: спілкуватися рідною мовою, ефективно використовувати її в різних життєвих ситуаціях, що стосуються безпеки, здоров'я й добробуту; розуміти й застосовувати попередження про небезпеку й інструкції, користуватися відповідно до власних потреб довідковими засобами рідною мовою. Ставлення: поцінування рідної мови як засобу спілкування, вираження емоцій, почуттів, переживань, як чинника духовного і психічного здоров'я; усвідомлення потреби володіння рідною мовою для власного добробуту; усвідомлення ролі володіння рідною мовою для запобігання конфліктам

	Здатність спілкуватися іноземними мовами Уміння: сприймати, розуміти, перетворювати, аналізувати й інтерпретувати, оцінювати інформацію іноземною мовою; розрізняти маркувальні знаки, попередження й інструкції під час використання товарів іноземного походження в різних життєвих ситуаціях. Ставлення: усвідомлення потреби володіння іноземними мовами для міжкультурного спілкування, власної безпеки, здоров'я й добробуту відповідно до особистих потреб і соціального контексту
Математична компетентність	Уміння: застосовувати математичне мислення, використовувати формули, графічні й статистичні методи, розрахунки, схеми, моделі, відстежувати ланцюжки аргументів для розв'язання проблем і питань безпеки в повсякденному житті, збереження здоров'я, покращення добробуту особистості, громади й суспільства. Ставлення: усвідомлення цінності математичного мислення, пошанування істини, прагнення шукати причини і оцінювати їхню достовірність для вирішення широкого спектру питань безпеки, здоров'я, добробуту
Компетентності в галузі природничих наук, техніки й технологій	Уміння: використовувати наукові відомості для досягнення мети, ухвалення рішення чи формулювання висновку на основі здобутої інформації, зважати на тенденції розвитку науки про здоров'я й безпеку; розпізнавати вплив природних і технологічних чинників на безпеку, здоров'я і власний добробут; виявляти готовність визнати помилковість своїх переконань, якщо вони суперечать підтвердженим науковим експериментальним даним. Ставлення: усвідомлення основних принципів безпеки в контексті науково-технічного прогресу, що стосуються здоров'я й добробуту особи, її родини, громади; критична оцінка наслідків використання сучасних технологій для природного й соціального середовища
Інноваційність	Уміння:

	генерувати і втілювати нові ідеї щодо забезпечення здоров'я, безпеки й добробуту (особистого, родинного, суспільного); оцінювати ризики втілення інноваційних ідей і здобутків; корегувати індивідуальні оздоровчі програми, моделі безпечної поведінки відповідно до життєвих ситуацій. Ставлення: відкритість до нових ідей, усвідомлення важливості ініціювання змін; впровадження інноваційних технологій для збереження, формування й розвитку індивідуального, родинного і громадського здоров'я, добробуту й безпеки, а також для захисту довкілля як середовища життєдіяльності людини
Екологічна компетентність	Уміння: раціонально використовувати природні ресурси; дотримуватися правил безпечної поведінки у природі; виявляти залежність між станом довкілля й рівнем безпеки, здоров'я й добробуту суспільства; прогнозувати наслідки впливу сучасних технологій у природному й соціальному середовищі; створювати й реалізовувати соціально важливі екологічні проєкти, прогнозувати наслідки впливу природно-техногенного середовища на безпеку, здоров'я і добробут людини. Ставлення: ціннісне ставлення до навколишнього середовища як до потенційного джерела здоров'я, добробуту й безпеки людини і спільноти; усвідомлення важливості ощадливого природокористування, відповідальність за власну діяльність у природі
Інформаційно-комунікаційна компетентність	Уміння: використовувати цифрові технології для активної участі в суспільному житті, співпраці з іншими людьми, щоб досягти особистих чи соціальних цілей; знаходити, представляти, перетворювати, аналізувати, узагальнювати й логічно організовувати інформацію щодо безпеки, здоров'я й добробуту з використанням ІКТ; критично оцінювати достовірність і надійність інформації, цифровий контент; безпечно застосовувати ІКТ у повсякденному житті (цифровий добробут). Ставлення:

	дотримання безпечного, відповідального й етичного спілкування в інформаційних мережах; усвідомлення переваг і загроз від використання ІКТ й соціальних мереж, розуміння проблем і наслідків комп'ютерної залежності
Навчання впродовж життя	Уміння: визначати власний стиль і способи індивідуального ефективного навчання, раціонально планувати час; здійснювати самооцінювання й самоконтроль, розробляти й використовувати індивідуальні навчальні стратегії, які передбачають раціональне планування, рефлексію й оцінювання результатів; керувати своїм навчанням, за потреби звертатися по допомогу до компетентних осіб. Ставлення: позитивно ставитися до помилок, виявляти відкритість до критики, здатність долати труднощі й реагувати на зміни, мотивацію та інтерес до навчання впродовж життя, впевненість в успішності власного навчання як засобу підвищення рівня добробуту і збереження здоров'я.
Громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, з усвідомленням рівних прав і можливостей	Громадянські компетентності Уміння: діяти як відповідальний громадянин, реалізовувати громадянські права й свободи, брати конструктивну участь у громадській діяльності, зокрема, що стосується власного й громадського добробуту, здоров'я, безпеки у щоденних ситуаціях, виявляти закономірності в розвитку демократії й суспільної довіри. Ставлення: повага до прав людини; сприйняття демократичних цінностей; усвідомлення потреби соціальної справедливості; відповідальність за особистий і суспільний добробут Соціальні компетентності Уміння: підтримувати власне здоров'я й добробут, вести здоровий спосіб життя; виявляти толерантність і розуміння різних поглядів, переконань; бути спроможним створювати атмосферу довіри;

	працювати в команді, обстоюючи інтереси особистого, сімейного й суспільного добробуту; конструктивно комунікувати в різних середовищах, діяти відповідально в різних життєвих ситуаціях, в т.ч. небезпечних і надавати першу допомогу; дотримуватися правил безпечної, відповідальної й етичної поведінки. Ставлення: повага до себе та інших людей; готовність до співпраці, наполегливість, чесність, толерантність, чуйність/асертивність; відповідальне ставлення до безпеки, здоров'я й добробуту (особистого й соціального)
Культурна компетентність	Уміння: розвивати емоційно-почуттєву сферу на основі сприймання мистецтва, застосовувати творчі здібності й життєві навички в різних ситуаціях, зокрема в професійному середовищі; корегувати власний психоемоційний і фізичний стан за допомогою мистецтва; критично оцінювати вплив культури на безпеку, здоров'я і добробут громадян. Ставлення: усвідомлення цінності творчого підходу до творення добробуту; сприймання мистецтва як засобу самоідентифікації, передавання духовних цінностей; етичне й відповідальне ставлення до інтелектуальної власності
Підприємливість та фінансова грамотність	Підприємливість Уміння: визначати власні слабкі і сильні сторони у проєкції на майбутню професійну діяльність і власний добробут; діяти в умовах непередбачуваних ситуацій, окреслювати мету й досягати її, прогнозувати й оцінювати ризики, критично мислити, ухвалювати рішення, ініціювати й реалізовувати соціальні проєкти, що мають культурну, комерційну або суспільну цінність. Ставлення: усвідомлення взаємозв'язку між життєвим успіхом і всіма складниками здоров'я; розуміння добробуту й безпеки як складників підприємливості; ціннісне ставлення до життєвого досвіду, здатність брати на себе відповідальність за ухвалені рішення.

Фінансова грамотність**Уміння:**

вирізняти чинники фінансового благополуччя, які мають позитивний вплив на безпеку, здоров'я й добробут;
 планувати й контролювати доходи й витрати;
 розуміти законодавче підґрунтя економічних процесів (свої права та обов'язки, захист прав споживачів тощо).

Ставлення:

усвідомлення важливості володіння інструментами планування й контролю доходів і витрат для майбутнього добробуту;
 готовність обстоювати важливість ощадливості й раціонального використання коштів.

Знання

Безпека. Цінність життя. Безпека особистості. Національна безпека. Глобальна безпека. *Безпека і небезпека.* Загрози для безпеки. Види небезпек (природна, техногенна, соціальна). Ризики. Рівні ризику. Причини й наслідки небезпечних ситуацій. *Безпека життєдіяльності.* Безпечна поведінка в школі, в побуті, на дорозі, у довкіллі. Безпечний простір (екологічний, фізичний, психологічний та інформаційний). Безпека в цифровому середовищі. Безпечне дозвілля. Безпечне спілкування. Алгоритми дій у небезпечних ситуаціях різного походження. Допомога в разі небезпеки.

Здоров'я. Індивідуальне, групове і громадське здоров'я. Чинники впливу на стан здоров'я. Хвороба. Інфекційні і неінфекційні хвороби. Допомога в разі погіршення стану здоров'я. Домедична допомога. Захист здоров'я (профілактика, вакцинація тощо). Складники здоров'я. *Фізичне здоров'я* і фізичний розвиток. Вікові зміни власного організму як ознака дорослішання. Репродуктивне і сексуальне здоров'я. ПСШ. Культура і сексуальність. *Психічне та емоційне* здоров'я. Розвиток особистості, її психічних процесів. Емоційний інтелект. Особливості поведінки та її наслідки. Ефективне спілкування. Самоконтроль. Булінг і протидія його проявам. Критичне ставлення до інформації. *Соціальне здоров'я.* Соціальні детермінанти здоров'я. Сім'я. Батьківство. Наслідки соціальних впливів на здоров'я, безпеку й добробут (реклама, інформація, гендерні проблеми тощо). Соціально небезпечні хвороби (алкоголізм, наркоманія, туберкульоз, ВІЛ). *Духовне здоров'я.* Духовність. Складники духовності. Моральні й етичні цінності. Життєва самоідентифікація. Сенс життя. Ідеали і світогляд. Взаємозв'язок складників здоров'я. Цілісність здоров'я. Культура здоров'я.

Добробут. Суспільний і особистий добробут. Складники добробуту. Якість життя і спосіб життя. Рівень і умови життя. *Уміння вчитися.* Навчальний поступ. Способи засвоєння навчальної інформації. Допоміжні засоби для навчання. Раціональна організація навчання й відпочинку. *Підприємливість.* Можливості й ідеї. Ресурси. Діяльність зі створення цінності для інших. Ініціативність. Ефективна співпраця. Власна діяльність для успішного майбутнього. Підприємливість та етична поведінка для поліпшення здоров'я, безпеки й добробуту. *Фінансова грамотність.* Соціальні й економічні можливості й виклики сучасного суспільства. Економіка. Потреби та ресурси. Доходи й витрати. Раціональне використання ресурсів. Фінансове здоров'я і грамотність. *Культура споживання.* Поведінка відповідального споживача. Потреби людини та обмеженість ресурсів. Повторна переробка. Повторне використання. Бережне ставлення до власного майна й недоторканість чужого.

Доброчинність. Ознаки доброчинності. Гуманність. Чуйність. Допомога іншим. Підтримка людей з особливими потребами. Етичне ставлення до гендерних, расових, національних, статевих, вікових і фізичних відмінностей між людьми. Толерантне ставлення до поглядів і переконань, інтересів та потреб інших. Повага до ідей інших. Повага до живих істот. Протидія жорстокому поводженню з тваринами. Спонсорство. Меценатство. Волонтерство в Україні.

ВИМОГИ
до обов'язкових результатів навчання
учнів у соціальній і здоров'язбережувальній освітній галузі

Загальні результати	Обов'язкові результати навчання			
	5–6 класи		7–9 класи	
	Конкретні результати	Орієнтири для оцінювання	Конкретні результати	Орієнтири для оцінювання
1	2	3	4	5
<i>1. Турбота про особисте здоров'я і безпеку, реагування на чинники і діяльність, яка становить загрозу для життя, здоров'я, добробуту власного і навколишніх</i>				
Діє відповідально [СЗО 1.1]	Демонструє прихильність до безпечних і корисних практик поведінки, які зменшують ризики для життя і здоров'я або запобігають їм [6 СЗО 1.1.1]	Демонструє модель безпечної поведінки згідно інструкцій і правил у соціальному і природному довкіллі [6 СЗО 1.1.1-1]. Діє за алгоритмом відповідно до інструкцій у небезпечних ситуаціях [6 СЗО 1.1.1-2]. Обґрунтовує необхідність власної відповідальності за поведінку в побуті та в громадських місцях [6 СЗО 1.1.1-3]	Демонструє відповідальне ставлення до безпеки, здоров'я, й добробуту власного та інших осіб [9 СЗО 1.1.1]	Демонструє модель безпечної поведінки відповідно до суспільних та особистих цінностей у соціальному й природному довкіллі [9 СЗО 1.1.1-1]. Складає алгоритм дій в небезпечних ситуаціях на основі знань і власного досвіду [9 СЗО 1.1.1-2]. Користується попередженнями й інструкціями про безпеку [9 СЗО 1.1.1-3]. Використовує нормативно-правові документи щодо безпеки, здоров'я й добробуту, обґрунтовує

				відповідальність за порушення визначених у цих документах норм [9 СЗО 1.1.1-4]
Обстоює власні й чужі інтереси [СЗО 1.2]	Обстоює власні інтереси й інтереси інших осіб, протидіючи проявам тиску, неповаги й приниження [6 СЗО 1.2.1]	Протидіє проявам тиску, агресії, маніпуляції й неповаги щодо себе та інших осіб [6 СЗО 1.2.1-1]. Досліджує та обговорює ситуації булінгу, зокрема кібербулінгу [6 СЗО 1.2.1-2]. Бережливо ставиться до власного й чужого майна, обґрунтовує недоторканість чужого майна [6 СЗО 1.2.1-3]	Активно протидіє проявам тиску, неповаги й приниження щодо себе та інших осіб, зважаючи на необхідність поціновувати власну гідність і права людини [9 СЗО 1.2.1]	Обстоює право кожної людини на індивідуальне (відмінне од інших) сприйняття дійсності [9 СЗО 1.2.1-1]. Виявляє ознаки булінгу, насилля, зокрема в цифровому середовищі, знає способи протидії насиллю й цькуванню й ресурси для повідомлення про виявлені випадки [9 СЗО 1.2.1-2]. Обстоює право кожного на особистий простір, визнає приватність інших осіб [9 СЗО 1.2.1-3]
Надає допомогу [СЗО 1.3]	Надає елементарну долікарську допомогу, звертається до необхідних служб відповідно до ситуації [6 СЗО 1.3.1]. Ідентифікує способи й можливість надання необхідної допомоги собі та/або іншим особам для вирішення конфліктної ситуації	Моделює ситуацію надання елементарної долікарської допомоги в разі травматизму чи поганого самопочуття [6 СЗО 1.3.1-1]. Здатний викликати необхідні рятувальні служби, повідомляючи відповідно до ситуації необхідну інформацію [6 СЗО 1.3.1-2].	Надає долікарську допомогу собі та іншим особам у межах своїх можливостей [9 СЗО 1.3.1]. Надає необхідну допомогу собі та/або іншим для вирішення конфліктної ситуації [9 СЗО 1.3.2].	Визначає ступінь складності ушкоджень і травм, надає долікарську допомогу собі та іншим особам у випадку ушкоджень чи травм у межах своїх можливостей (компетенції) [9 СЗО 1.3.1-1]. Ідентифікує способи можливості долікарської допомоги та звертається до необхідних служб відповідно до ситуації [9 СЗО 1.3.1-2].

	[6 СЗО 1.3.2]	Ідентифікує причини й наслідки виникнення конфліктів у різних ситуаціях [6 СЗО 1.3.2-1]. Моделює ситуацію з конструктивним залагодженням конфліктів [6 СЗО 1.3.2-2] Розробляє стратегію подолання булінгу, визначає джерела допомоги жертвам булінгу, звертається по допомогу [6 СЗО 1.3.2-3]		Застосовує прийоми активного слухання, надання зворотного зв'язку, невербальної підтримки, фокусування уваги на ресурсах тощо для вирішення конфліктної ситуації . [9 СЗО 1.3.2-1]. Поводиться впевнено, здійснюючи самоконтроль у конфліктних і небезпечних життєвих ситуації [9 СЗО 1.3.2-2]. Обирає й допомагає іншим обрати ефективну стратегію поведінки в конфліктній ситуації [9 СЗО 1.3.2-3]
<i>2. Визначення альтернатив, прогнозування наслідків, ухвалення рішень з користю для власної безпеки та безпеки інших осіб, здоров'я й добробуту</i>				
Розпізнає небезпечні ситуації [СЗО 2.1]	Визначає ймовірні небезпеки в повсякденному житті [6 СЗО 2.1.1]	Визначає потенційні небезпеки навколишнього середовища для здоров'я й безпеки людини (дорожній рух, забруднення, хімічні речовини, ультрафіолетове випромінювання тощо) [6 СЗО 2.1.1-1]. Розпізнає ймовірні небезпеки природного, техногенного, соціального характеру й побутового походження [6 СЗО 2.1.1-2].	Оцінює рівень ризиків у ситуації й місці, що загрожують особистій безпеці відповідно до власного соціального рівня розвитку [9 СЗО 2.1.1]	Досліджує й оцінює рівень ризиків у навколишньому середовищі для особистого здоров'я й безпеки, передбачає способи уникнення або зменшення виявлених небезпек [9 СЗО 2.1.1-1]. Оцінює ймовірність ризику виникнення небезпечної ситуації внаслідок власної діяльності [9 СЗО 2.1.1-2]. Обґрунтовує рівень ризику неналежного використання

		Вирізняє речовини, які становлять загрозу в разі неналежного використання [6 СЗО 2.1.1-3]. Виявляє ризики невідповідності власних потреб і можливостей [6 СЗО 2.1.1-4]. Виявляє ризики неналежного поводження із тваринами (домашні, бездомні, дикі) [6 СЗО 2.1.1-5]		речовин, що можуть становити небезпеку (ліки, алкоголь, побутова хімія тощо) [9 СЗО 2.1.1-3]. Визначає рівень імовірних ризиків у ситуаціях міжособистісного спілкування [9 СЗО 2.1.1-4]. Обґрунтовує рівень ризиків у ситуаціях жорстокого поводження із тваринами [9 СЗО 2.1.1-5]
Прогнозує наслідки [СЗО 2.2]	Прогнозує наслідки своїх дій щодо здоров'я, безпеки й добробуту, зокрема під час використання інформаційно-комунікаційних технологій та інших медійних засобів [6 СЗО 2.2.1]	Прогнозує наслідки своїх дій в непередбачуваних і надзвичайних ситуаціях [6 СЗО 2.2.1-1]. Пояснює наслідки недотримання здорового способу життя [6 СЗО 2.2.1-2]. Передбачає вплив на здоров'я, безпеку й добробут неналежного використання цифрових пристроїв [6 СЗО 2.2.1-3]. Визначає наслідки соціальних впливів на прийняття рішення щодо здоров'я, безпеки й добробуту (реклама, вплив	Прогнозує наслідки небезпечних ситуацій природного, техногенного, соціального характеру й побутового походження, беручи до уваги кілька пов'язаних чинників [9 СЗО 2.2.1]	Установлює причиново-наслідкові зв'язки різних чинників небезпечних ситуацій природного, техногенного, соціального характеру й побутового походження [9 СЗО 2.2.1-1]. Розрізняє прийнятні чи неприйнятні ризики в небезпечних ситуаціях природного, техногенного, соціального характеру й побутового походження [9 СЗО 2.2.1-2]. Прогнозує наслідки зміни соціального оточення [9 СЗО 2.2.1-3].

		інших осіб, медійна інформація) [6 СЗО 2.2.1-4]. Прогнозує ризики комунікації у віртуальному середовищі [9 СЗО 2.2.1-5]		Обґрунтовує наслідки й шкідливість маніпулятивних та інших небезпечних стосунків для фізичного та емоційного здоров'я [9 СЗО 2.2.1-4]
Ухвалює рішення [СЗО 2.3]	Використовує перевірену інформацію для ухвалення рішення в типових (знайомих) повсякденних ситуаціях [6 СЗО 2.3.1]	Використовує перевірену інформацію для ухвалення рішення щодо вибору повсякденної поведінки на користь здоров'я, безпеки й добробуту [6 СЗО 2.3.1-1]. Ухвалює рішення щодо надання самодопомоги й допомоги іншим, звернення до інших осіб чи відповідних служб [6 СЗО 2.3.1-2]	Ухвалює рішення з користю для безпеки, здоров'я й добробуту в різних життєвих ситуаціях [9 СЗО 2.3.1]	Вибирає доцільні (ефективні) стратегії ухвалення рішень з користю для власної безпеки й безпеки інших осіб, здоров'я й добробуту [9 СЗО 2.3.1-1]. Моделює власну стратегію здорового способу життя (достатня рухова активність, здорове харчування), відмову від шкідливих звичок (вживання алкоголю, тютюну, наркотиків та інших хімічних речовин), безпечну сексуальну поведінку [9 СЗО 2.3.1-2]. Ухвалює обґрунтовані рішення щодо можливостей використання та відновлення власних життєвих ресурсів [9 СЗО 2.3.1-3]
Поводиться безпечно [СЗО 2.4]	Пояснює послідовність дій у небезпечних ситуаціях природного, техногенного, соціального і побутового походження	Моделює послідовність дій у небезпечних ситуаціях природного, техногенного, соціального і побутового походження	Демонструє безпечну поведінку в побуті, у школі, на вулиці, у громадських місцях і за потреби звертається	Використовує протоколи реагування в небезпечних ситуаціях [9 СЗО 2.4.1-1].

	[6 СЗО 2.4.1]	[6 СЗО 2.4.1-1]. Звертається до фахівців у небезпечних ситуаціях, наслідкам яких не може зарадити власними силами [6 СЗО 2.4.1-2]. Поводиться безпечно під час спілкування, зокрема з тваринами [6 СЗО 2.4.1-3]	за допомогою до дорослих [9 СЗО 2.4.1]	Дотримується правил безпечних стосунків під час міжособистісного спілкування [9 СЗО 2.4.1-2]. Дотримується санітарно-гігієнічних правил і норм особистої й суспільної поведінки [9 СЗО 2.4.1-3]. Діє за стандартними моделями у разі виникнення небезпеки певного характеру [9 СЗО 2.4.1-4]. Керує власною поведінкою для збереження здоров'я й добробуту (власного та інших осіб) [9 СЗО 2.4.1-5]
<i>3. Аргументований вибір здорового способу життя, аналіз і оцінка наслідків і ризиків</i>				
Обмірковує альтернативи власних дій і рішень [СЗО 3.1]	Обмірковує альтернативні рішення стосовно свого здоров'я, безпеки й особистого добробуту в умовах вибору [6 СЗО 3.1.1]	Пояснює вибір власних альтернатив і рішень з огляду на вплив зовнішніх чинників [6 СЗО 3.1.1-1]. Обґрунтовує наслідки вибору альтернативного рішення щодо моделей поведінки, спрямованих на збереження здоров'я, добробуту й безпеки [6 СЗО 3.1.1-2]	Вибирає альтернативні дії й ухвалює рішення на користь здорового способу життя й зниження ризиків [9 СЗО 3.1.1]	Обстоює переваги здорового способу життя для збереження здоров'я й особистого добробуту [9 СЗО 3.1.1-1]. Обирає з-поміж альтернативних варіантів оптимальні способи розв'язання проблем [9 СЗО 3.1.1-2]. Застосовує формули, графічні й статистичні методи, розрахунки, моделі для експрес-оцінки й моніторингу стану здоров'я,

				розуміння соціальних явищ, вирішення побутових питань і життєвих ситуацій [9 СЗО 3.1.1-3]. Вибирає рішення з позиції їхнього впливу на формування безпеки, здоров'я й добробуту [9 СЗО 3.1.1-4]
Приймає зміни власного організму [СЗО 3.2]	Вирізняє та пояснює вікові зміни в організмі як ознаку здоров'я й розвитку [6 СЗО 3.2.1]	Визначає, ідентифікує та обговорює фізичні, психічні (в т.ч. емоційні) й соціальні зміни, які відбуваються під час переходу в основну школу [6 СЗО 3.2.1-1]. Приймає індивідуальні темпи вікових змін в організмі як вияв норми [6 СЗО 3.2.1-2]. Визначає причини вікових змін в організмі, зокрема в період статевого дозрівання [6 СЗО 3.2.1-3]	Сприймає й аналізує різні вікові зміни організму у взаємозв'язку [9 СЗО 3.2.1]	Установлює взаємозв'язок і пояснює взаємозумовленість між фізичними, психічними та іншими змінами в організмі в підлітковому віці [9 СЗО 3.2.1-1]. Аналізує вплив ставлення людей до власного тіла та його змін на їхнє здоров'я, самооцінку й поведінку [9 СЗО 3.2.1-2]. Досліджує й пояснює зміни власного емоційного стану і стану інших осіб [9 СЗО 3.2.1-3]
Аналізує вплив поведінки на здоров'я [СЗО 3.3]	Усвідомлює наслідки впливу індивідуальної поведінки на стан здоров'я [6 СЗО 3.3.1]	Досліджує та обговорює чинники, котрі впливають на стан здоров'я і розвиток організму, зокрема профілактичні заходи щодо інфекційних і неінфекційних захворювань [6 СЗО 3.3.1-1].	Визначає основні характерні ознаки безпечних і небезпечних для життя, здоров'я й добробуту моделей поведінки [9 СЗО 3.3.1]	Пояснює вплив поведінки однієї особи на формування здоров'я, безпеки й добробуту суспільства [9 СЗО 3.3.1-1]. Визначає основні ознаки впливу соціальних стереотипів поведінки на громадське й особисте здоров'я

		Аналізує негативний вплив недотримання правил/інструкцій безпечної поведінки на збереження життя і здоров'я [6 СЗО 3.3.1-2]. Обґрунтовує необхідність уникнення місць підвищеної небезпеки [6 СЗО 3.3.1-3]. Розпізнає приклади поведінки, дружньої до навколишнього середовища [6 СЗО 3.3.1-4]. Аналізує причини вибору нездорової поведінки [6 СЗО 3.3.1-5]		[9 СЗО 3.3.1-2]. Визначає особливості поведінки, у безпечних і небезпечних життєвих ситуаціях [9 СЗО 3.3.1-3]. Аналізує вплив культури, мистецтва, народних традицій на формування безпеки, здоров'я й добробуту [9 СЗО 3.3.1-4]
Здійснює вибір, що приносить користь і задоволення (радість) [СЗО 3.4]	Аналізує й визначає різні аспекти способу життя, що приносять користь і задоволення (радість) для повноцінного життя [6 СЗО 3.4.1]	Визначає форми поведінки, які приносять задоволення без нанесення шкоди власному здоров'ю й здоров'ю інших осіб [6 СЗО 3.4.1-1]. Обирає продукти харчування, способи проведення дозвілля, відповідний одяг тощо, які приносять задоволення й користь для здоров'я, безпеки й добробуту	Свідомо обирає з позиції безпеки, збереження здоров'я і добробуту власного та інших осіб моделі поведінки, що приносять користь і задоволення [9 СЗО 3.4.1]	Обирає модель поведінки, безпечної для здоров'я й добробуту, що приносить користь і задоволення [9 СЗО 3.4.1-1]. Обирає здорові альтернативи для досягнення успіху, виявляє ресурси й можливості для їхньої реалізації [9 СЗО 3.4.1-2].

		[6 СЗО 3.4.1-2]. Аналізує вибір свій та інших осіб з позиції користі й задоволення (радість) для здорового, безпечного життя [6 СЗО 3.4.1-3]		Демонструє відмову від віктимної поведінки [9 СЗО 3.4.1-3]. Володіє техніками підтримки й відновлення життєвих ресурсів [9 СЗО 3.4.1-4]
<i>4. Підприємливість та етична поведінка для поліпшення здоров'я, безпеки й добробуту</i>				
Вчиться вчитися [СЗО 4.1]	Відстежує власний поступ і висловлює бажання пізнавати нове без шкоди для здоров'я [6 СЗО 4.1.1]	Організовує власний освітній простір, раціонально розподіляє час [6 СЗО 3.4.1-1]. Використовує допоміжні засоби для навчання, зокрема цифрові пристрої, без шкоди для здоров'я [6 СЗО 3.4.1-2]. Визначає ефективні способи засвоєння навчальної інформації [6 СЗО 3.4.1-3]. Аналізує власний навчальний поступ, вказуючи на причини успіхів та невдач [6 СЗО 3.4.1-4]	Вдосконалює (розвиває) власні розумові, емоційні, соціальні вміння для побудови власної освітньої траєкторії без шкоди для власного здоров'я й добробуту [9 СЗО 4.1.1]	Визначає пріоритети в різних сферах власної навчальної діяльності, раціонально розподіляючи власні інтелектуальні, фізичні, емоційні та інші ресурси для забезпечення поступу в навчанні. [9 СЗО 4.1.1-1]. Вибирає доцільні та ефективні навчальні засоби та стратегії, спираючись на особливості власного організму. [9 СЗО 4.1.1-2]. Оцінює свої сильні (зокрема таланти, здібності) та слабкі сторони, використовує власний навчальний потенціал без шкоди для здоров'я [9 СЗО 4.1.1-3]. Залучає авторитетний досвід і безпечні для здоров'я практики для оптимізації власної навчальної діяльності.

				[9 СЗО 4.1.1-4]
Знаходить і перевіряє інформацію [СЗО 4.2]	Знаходить, аналізує й перевіряє інформацію щодо здоров'я, безпеки й добробуту, здобуту в різних джерелах [6 СЗО 4.2.1]	Знаходить інформацію щодо здоров'я, безпеки й добробуту в різних джерелах і перевіряє її достовірність [6 СЗО 4.2.1-1]. Оцінює надійність різних джерел інформації (ЗМІ, реклама, соцмережі тощо) [6 СЗО 4.2.1-2]	Критично оцінює інформацію щодо здоров'я, безпеки й добробуту, здобуту в різних джерелах (у тому числі цифрових) [9 СЗО 4.2.1]	Активно шукає, порівнює й зіставляє різні джерела інформації, які допомагають зменшити ризики під час прийняття рішень щодо власного здоров'я й добробуту [9 СЗО 4.2.1-1]. Уникає небезпечного/шкідливого контенту [9 СЗО 4.2.1-2]. Виробляє критерії оцінки контенту на основі знань і власного життєвого досвіду [9 СЗО 4.2.1-3]
Діє ефективно й самостійно [СЗО 4.3]	Діє ефективно для реалізації короткострокових цілей для досягнення успіху й задоволення власних потреб і потреб інших осіб [6 СЗО 4.3.1]	Визначає свої потреби, бажання, інтереси й цілі [6 СЗО 4.3.1-1]. Самостійно створює й реалізовує короткострокові плани щодо досягнення успіху, зокрема в навчанні, спорті, побуті тощо [6 СЗО 4.3.1-2]. Моделює кроки задоволення власних потреб з урахуванням можливостей своїх та інших осіб [6 СЗО 4.3.1-3]	Діє ефективно й самостійно, виявляючи наполегливість у досягненні цілей для реалізації своїх потреб, бажань та інтересів у законний спосіб [9 СЗО 4.3.1]	Реалізує в законний спосіб власні потреби й інтереси, враховуючи свої можливості виявляючи наполегливість [9 СЗО 4.3.1-1]. Розробляє план власних дій, визначає мотивацію фіксує результати, адекватно оцінює свої сили, формує корисні звички через систематичність повторення [9 СЗО 4.3.1-2]. Використовує свій і чужий позитивний досвід [9 СЗО 4.3.1-3].

				Використовує труднощі й невдачі, з якими стикається, як основу для моделювання нових можливостей для власного розвитку [9 СЗО 4.3.1-4]
Спілкується конструктивно [СЗО 4.4]	Досягає ефективного спілкування з повагою до особистого простору інших осіб для ефективної спільної діяльності, задоволення власних і спільних потреб [6 СЗО 4.4.1]	Пояснює вплив спілкування на складники здоров'я, безпеки й добробуту [6 СЗО 4.4.1-1]. Застосовує вербальні й невербальні засоби спілкування для конструктивної комунікації [6 СЗО 4.4.1-2]. Розрізняє ситуації, коли силу переконання використали з позитивними чи негативними намірами [6 СЗО 4.4.1-3]. Розрізняє складники особистого простору (інтимний, соціальний, публічний), поважає свій і чужий особистий простір під час спілкування [6 СЗО 4.4.1-4].	Корегує власну комунікативну поведінку для забезпечення конструктивної взаємодії та збереження здоров'я, безпеки й добробуту [9 СЗО 4.4.1]	Конструктивно спілкується в різних життєвих ситуаціях, що стосуються здоров'я, безпеки й добробуту [9 СЗО 4.4.1-1]. Використовує активне слухання під час комунікації. Виявляє здатність зрозуміти стан і наміри співрозмовника [9 СЗО 4.4.1-2]. Сприймає конструктивні пропозиції (критику) як нові можливості й стимули до вдосконалення [9 СЗО 4.4.1-3]. Обирає доцільну стратегію поведінки в конфлікті. [9 СЗО 4.4.1-4]
Виявляє культуру споживання [СЗО 4.5]	Пояснює обмеженість ресурсів, необхідність ощадного ставлення й потребу повторного використання їх для	Аналізує взаємозв'язок між потребами людини та обмеженістю ресурсів [6 СЗО 4.5.1-1].	Усвідомлює обмеженість власних потреб фізіологічними, соціальними, моральними і	Ощадно використовує ресурси, зважаючи на можливість повторного використання, ремонту й переробки [9 СЗО 4.5.1-1].

	здоров'я, безпеки й добробуту [6 СЗО 4.5.1]	Обстоює потребу ощадливого використання ресурсів і повторної переробки вторинної сировини [6 СЗО 4.5.1-2]. Обґрунтовує обмеженість ресурсів (зокрема часу, здоров'я, фінансів) [6 СЗО 4.5.1-3]. Відбирає ресурси для повторної переробки [6 СЗО 4.5.1-4]	духовними чинниками, критично оцінюючи надмірність потреб [9 СЗО 4.5.1]	Планує й за потреби обмежує використання ресурсів на різні періоди, враховуючи цілі сталого розвитку [9 СЗО 4.5.1-2]. Критично оцінює надмірність потреб і перебільшене споживання [9 СЗО 4.5.1-3]
Планує майбутнє [СЗО 4.6]	Аналізує потенціал опанування різних видів діяльності [6 СЗО 4.6.1]	Доводить, що здоров'я, безпека й добробут є підґрунтям успішного майбутнього [6 СЗО 4.6.1-1]. Виявляє зацікавлення до тривалої систематичної діяльності (хобі, спорт, мистецтво, навчання тощо) й наполегливість у досягненні мети [6 СЗО 4.6.1-2]. Розуміє перспективність своєї діяльності для успішного майбутнього [6 СЗО 4.6.1-3].	Критично оцінює свої вміння й компетентності, виявляє наполегливість в досягненні мети [9 СЗО 4.6.1]. Аналізує й оцінює власні особливості та здібності для майбутнього професійного зростання, вибудовує його модель [9 СЗО 4.6.2]	Визначає мотивацію власної діяльності, формулює мету й цілі діяльності [9 СЗО 4.6.1-1]. Планує витрати родини (свої) для підтримання здоров'я, безпеки й добробуту [9 СЗО 4.6.1-2]. Встановлює й визначає шлях до реалізації короткотермінових цілей відповідно до своїх сильних сторін, амбіцій, інтересів і досвіду [9 СЗО 4.6.1-3]. Визначає потребу інвестиції часу в різні види діяльності [9 СЗО 4.6.1-4].

		Визначає цілі власної діяльності й стратегії в їхньому досягненні [6 СЗО 4.6.1-4]		Створює власний гнучкий план професійного майбутнього [9 СЗО 4.6.2-1]. Обґрунтовує взаємозв'язок між професійним, особистим і сімейним майбутнім [9 СЗО 4.6.2-2]
Співпрацює для досягнення результату діяльності [СЗО 4.7]	Працює самостійно або з іншими особами, виконуючи різні ролі й установлюючи нові контакти [6 СЗО 4.7.1]	Бере участь у груповій роботі, враховуючи індивідуальні особливості й потреби [6 СЗО 4.7.1-1]. Розуміє взаємовплив емоційного стану, переконань, поведінки всіх учасників спільної діяльності [6 СЗО 4.7.1-2]. Виконує різні ролі в груповій роботі [6 СЗО 4.7.1-3]. Встановлює нові контакти й ефективно співпрацює для досягнення результату, використовує різні засоби зв'язку [6 СЗО 4.7.1-4]	Співпрацює з іншими особами для здобуття підтримки, досягнення результату діяльності, спрямованої на збереження безпеки, здоров'я й добробуту [9 СЗО 4.7.1]	Виявляє ініціативу й координує роботу групи для досягнення визначеного результату [9 СЗО 4.7.1-1]. Виступає посередником у запобіганні чи вирішенні конфлікту [9 СЗО 4.7.1-2]. Переконливо презентує свої (спільні) ідеї іншим у різний спосіб (зокрема з використанням цифрових засобів) [9 СЗО 4.7.1-3]. Установлює емоційний контакт у групі [9 СЗО 4.7.1-4]. Корегує власні цілі, зважаючи на цілі й інтереси групи [9 СЗО 4.7.1-5]

Поводиться етично [СЗО 4.8]	Виявляє повагу до почуттів інших людей, шанобливо ставиться до їхніх поглядів щодо збереження здоров'я, безпеки й добробуту [6 СЗО 4.8.1]. Толерантно й коректно ставиться до гендерних, расових, національних і фізичних відмінностей інших осіб [6 СЗО 4.8.2]	Визначає відмінності між людьми як ціннісну ознаку індивідуальності [6 СЗО 4.8.1-1]. Толерантно ставиться до поглядів, переконань, інтересів і потреб інших осіб, що не загрожують здоров'ю, безпеці й доброту [6 СЗО 4.8.1-2]. Пояснює почуття інших осіб і визнає їхнє право на вираження своїх почуттів [6 СЗО 4.8.2-1]. Виявляє чуйне ставлення до людей з особливими потребами [6 СЗО 4.8.2-2]. Виявляє розуміння індивідуальних відмінностей (гендерних, расових, національних, фізичних тощо) [6 СЗО 4.8.2-3]	Дотримується норм етики й моралі під час ухвалення рішень щодо безпеки, здоров'я й добробуту [9 СЗО 4.8.1]. Усвідомлює, що створення цінності (безпеки, здоров'я й добробуту) має ґрунтуватися на засадах соціальної справедливості [9 СЗО 4.8.2]	Демонструє свідоме використання етичних норм, враховуючи індивідуальні цінності інших [9 СЗО 4.8.1-1]. Дотримується правил міжособистісного спілкування, поважаючи право співрозмовника на особистий простір [9 СЗО 4.8.1-2]. Виокремлює прояви дискримінації, виникнення стереотипів, когнітивних викривлень, ідеалізації [9 СЗО 4.8.1-3]. Дотримується чинних правил комфортного співіснування, розробляє на їхній основі власні [9 СЗО 4.8.2-1]. Етично поводить з живою природою, турботливо ставиться до тварин, рослин [9 СЗО 4.8.2-2]
Планує, запроваджує й оцінює фінансові рішення [СЗО 4.9]	Пояснює потенціал фінансових ресурсів [6 СЗО 4.9.1]	Оперує основними економічними поняттями (гроші, зайнятість, підприємництво тощо) [6 СЗО 4.9.1-1].	Аналізує й застосовує прості економічні концепції [9 СЗО 4.9.1]. Аналізує інформацію для подолання	Пояснює прості економічні концепції (попит і пропозиція, ринкова ціна, торгівля, форми власності, страхування, пенсія, податки, курс валюти тощо) [9 СЗО 4.9.1-1].

		Розрізняє й указує законні джерела доходів для свого віку [6 СЗО 4.9.1-2]. Вміє раціонально розпоряджатися власними грошима [6 СЗО 4.9.1-3]. Розуміє вагу докладених зусиль дорослих для отримання доходів [6 СЗО 4.9.1-4]. Вміє обирати продукти й товари за показниками якості, термінів придатності, складу [6 СЗО 4.9.1-5]. Правильно інтерпретує інформацію, наведену на маркувальних знаках, пакувальних матеріалах для безпечного й раціонального використання харчових і промислових продуктів [6 СЗО 4.9.1-6]	викликів життя, пов'язаних з використанням фінансово-економічних ресурсів для добробуту [9 СЗО 4.9.2]	Усвідомлено вибирає послідовність дій щодо реалізації фінансових цілей [9 СЗО 4.9.2-1]. Володіє інструментами планування й контролю доходів і витрат [9 СЗО 4.9.2-2]. Розуміє наслідки запозичень і заборгованості для досягнення фінансових цілей [9 СЗО 4.9.2-3]. Оцінює вартість витрат на формування (підтримку) здоров'я й порівнює їх із витратами на лікування й реабілітацію [9 СЗО 4.9.2-4]. Пояснює законодавче підґрунтя економічних процесів (свої права та обов'язки, захист прав споживачів тощо) [9 СЗО 4.9.2-6]. Обґрунтовує індикатори для оцінки фінансового здоров'я [9 СЗО 4.9.2-7].
--	--	---	--	--

				Вирізняє чинники фінансового становища, які мають позитивний вплив на здоров'я й добробут [9 СЗО 4.9.2-8]
Підтримує добродчинність [СЗО 4.10]	Розпізнає добродчинну діяльність [6 СЗО 4.10.1]	Вирізняє ознаки добродчинності [6 СЗО 4.10.1-1] Виявляє чуйність до осіб, що потребують допомоги [6 СЗО 4.10.1-2]. Пояснює значення волонтерства [6 СЗО 4.10.1-3]	Ідентифікує способи й можливість здійснення добродчинності [9 СЗО 4.10.1]	Визначає способи добродчинної діяльності [9СЗО 4.10.1-1]. Обґрунтовує сутність волонтерської діяльності [9 СЗО 4.10.1-2]. Пояснює значення волонтерського руху в Україні [9 СЗО 4.10.1-3]

ГРОМАДЯНСЬКА ТА ІСТОРИЧНА ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ

Компетентнісний потенціал
громадянської та історичної освітньої галузі

Ключові компетентності	Уміння та ставлення
Вільне володіння державною мовою	Уміння: читати і розуміти перекладені та адаптовані державною мовою писемні джерела, авторські публікації на історичні та актуальні для суспільства теми; шукати інформацію та використовувати різні види джерел, формулювати та висловлювати обґрунтовані аргументи відповідно до контексту; володіти термінологією громадянської та історичної освітньої галузі; творити (усно та письмово) тексти на історичні та актуальні для суспільства теми різних стилів (науковий, публіцистичний, художній); вести аргументовану дискусію на відповідну тематику; розпізнавати мовні засоби впливу, розрізняти техніки переконання та маніпуляції. Ставлення: повага до української як державної мови, зацікавленість її розвитком, розуміння цінності кожної мови; критичне сприймання інформації історичного та суспільно-політичного характеру; розуміння та використання мови у позитивний та соціально відповідальний спосіб
Здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами	Здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) Уміння: (додатково до умінь, передбачених для вільного володіння державною мовою) творити (усно та письмово) тексти, що стосуються історії і сучасності національної (етнічної, мовної) спільноти в Україні; створювати інформаційні продукти, пов'язані з історією, культурою і суспільством регіону та/ або країни (регіонів та/ або країн), з якою/ якими пов'язане походження родини, предків; володіти основною термінологією рідної мови в межах проблематики громадянської та історичної галузі. Ставлення: повага, розуміння цінності рідної мови – своєї та інших.

	Здатність спілкуватися іноземними мовами Уміння: читати і розуміти науково-популярні публікації, публіцистичні та художні твори іноземною мовою, яку вивчаєш; знаходити потрібну інформацію іноземною мовою; висловлювати усно та письмово іноземною мовою інформацію про історію та актуальні для суспільства теми; спілкуватися з носіями інших мов для взаємообміну історичною та актуальною для суспільства інформацією. Ставлення: інтерес до історії та сучасності інших країн; розуміння важливості вивчення іноземної мови для розширення кола спілкування та отримання інформації про світ; цінування культурної різноманітності, інтерес до різних мов і міжкультурного спілкування.
Математична компетентність	Уміння: правильно оперувати цифровими даними, математичними поняттями для глибшого пізнання та пояснення минулих та сучасних суспільних подій; перетворювати джерельну інформацію з однієї форми в іншу (текст, графік, таблиця, схема тощо) та використовувати її у поясненнях; знаходити смислові зв'язки між фрагментами даних та джерелами різних видів; користуватися математичними методами та даними, виявляти способи маніпулювання ними. Ставлення: прагнення обирати раціональні способи пояснення подій минулого, причин та можливих шляхів розв'язання сучасних соціальних, політичних, економічних проблем; розуміння важливості математичного опрацювання даних для створення науково обґрунтованих висновків
Компетентності в галузі природничих наук, техніки й технологій	Уміння: пояснювати та оцінювати взаємодію природного середовища та життя людини в різні історичні періоди; виявляти зміст, значення, вплив технологій, технічних винаходів та наукових досягнень на перебіг історичних подій, явищ і процесів. Ставлення: сталий інтерес до наукових досягнень і здобутків природничих наук;

	визнання цінності природних ресурсів для сьогодення та майбутніх поколінь і раціональне використання цих ресурсів у повсякденному житті
Інноваційність	Уміння: генерувати нові ідеї, оцінювати їхні переваги і ризики; наводити історичні приклади впливу інновацій на суспільне життя. Ставлення: готовність ініціювати, критично оцінювати та впроваджувати нові знання, способи діяльності, норми, що забезпечують сталий розвиток громади та суспільства
Екологічна компетентність	Уміння: визначати ризики та наслідки впливу людини на природне середовище, передбачати можливості екологічних загроз; моделювати свою поведінку на основі розуміння наявних екологічних загроз; критично оцінювати роль людей та урядів, держав у досягненні Цілей сталого розвитку ООН. Ставлення: готовність реагувати на ризики екологічних загроз; усвідомлення важливості захисту природи, сприяння сталому розвитку
Інформаційно-комунікаційна компетентність	Уміння: використовувати цифрові технології для пошуку потрібної історичної та соціальної інформації, її добору, перевірки, впорядкування і поширення; критично оцінювати, виявляти маніпуляції історичною та актуальною для суспільства інформацією у процесі аналізу електронних медіа; дотримуватися авторського права та етичних норм у роботі з інформацією та під час онлайн-спілкування; створювати вербальні і візуальні тексти (графіки, діаграми, фільми), мультимедійні презентації соціального та історичного змісту та поширювати їх. Ставлення: критичне ставлення до інформації з різних джерел; дотримання етичних норм у роботі із соціальною інформацією, під час спілкування в електронних соціальних мережах; відповідальне використання засобів масової інформації; пошанування авторського права

Навчання впродовж життя	Уміння: визначати власні навчальні цілі; аналізувати процес власного навчання, відстежувати зміни у сприйнятті інформації; знаходити й опрацьовувати джерела суспільно значущої інформації, застосовуючи для цього доцільні методи; визначати роль освіти, навчання для людини та суспільства сьогодні та в історичній ретроспективі; аналізувати й узагальнювати здобуту інформацію, знайомити інших із набутими знаннями соціального та історичного змісту. Ставлення: відкритість до постійного самонавчання та взаємонавчання, бажання ділитися здобутими знаннями з іншими
Громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, з усвідомленням рівних прав і можливостей	Громадянські компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини Уміння: моделювати свою поведінку як активного і відповідального члена громадянського суспільства, який знає права людини та вміє їх захищати; формулювати та обстоювати свою громадянську позицію щодо локальних та глобальних питань; брати участь у вирішенні проблем різних спільнот, зважаючи на інтереси їхніх представників; конструктивно співпрацювати з іншими, ініціювати або брати участь у реалізації проєктів, громадських заходів; критично оцінювати ідейні платформи та діяльність політичних партій, суспільних рухів, організацій, розуміти їх роль у розвитку демократичного суспільства. Ставлення: усвідомлення себе відповідальним громадянином України, розуміння своїх прав і обов'язків як громадянина України та готовність їх виконувати; самоповага та повага до прав та гідності інших людей; громадянська поведінка, що ґрунтується на почутті власної гідності та внутрішньої свободи, а також на розвинутій правосвідомості та відстоюванні демократичних цінностей; визнання цінності іншого та повага до його приватності; толерантність і готовність до взаємовигідного розв'язання соціально-політичних суперечностей Соціальні компетентності, пов'язані з ідеями добробуту та здорового способу життя, з усвідомленням рівних прав і можливостей: Уміння:

	ідентифікувати себе як члена різних спільнот, громадянина/ громадянку України; формулювати та відстоювати у дискусії власні погляди та переконання, конструктивно спілкуватися на різноманітні суспільно актуальні та історичні теми; знаходити історичні приклади розв'язання суперечностей і конфліктів; працювати в групі, досягати порозуміння та налагоджувати співпрацю з людьми з відмінними ідеями та цінностями, використовуючи власний та чужий, зокрема взятий з історії, досвід. Ставлення: усвідомлення цінності людини, її життя, здоров'я, честі і гідності, недоторканності і безпеки; повага до законів і традицій, досвіду інших народів, релігій та культур; толерантне сприйняття і ставлення до життєвої позиції іншого, громадської думки, а також до особливостей соціальної поведінки, способу життя та форм самовираження людей; керування власними емоціями, готовність до пошуку компромісів; волонтерство, підтримка громадських проєктів та ініціатив, спрямованих на вирішення актуальних суспільних проблем
Культурна компетентність	Уміння: образно мислити та уявляти; характеризувати основні тенденції розвитку культури в минулому та сьогоденні; використовувати мистецькі артефакти для пізнання минулого, осмислювати твори мистецтва в історичному контексті; зіставляти культури, їхні цінності, традиції, спосіб життя; виявляти вплив належності до різних спільнот і зовнішніх чинників формування його/ її поглядів та переконань; визначати та пояснювати, що для нього/ неї означає належність до соціокультурної спільноти. Ставлення: повага до розмаїття серед людей, протидія й запобігання виявам дискримінації та нерівного ставлення; поцінювання соціального та культурного розмаїття, пояснення його переваг і викликів в сучасному суспільстві; свідоме збереження та розвиток власної культури, повага до культур інших народів; відповідальна поведінка та піклування про пам'ятки культурної спадщини; відкритість до міжкультурного діалогу
Підприємливість та фінансова грамотність	Підприємливість: ідеї та можливості; ресурси; трансформація в дії Уміння: використовувати досвід пізнання історії для обрання дієвих життєвих стратегій; брати до уваги зміни, оцінювати їхні ризики та переваги для власного життя та життя спільноти;

	виявляти інтереси різних спільнот/ груп і шукати шляхи їхнього узгодження для вирішення проблем; планувати, організовувати, реалізовувати індивідуальні чи командні проєкти, оцінювати їхню ефективність, представляти результати. Ставлення: готовність використовувати досвід історії для самопізнання та досягнення цілей сталого розвитку; зважений підхід до ухвалення рішень, що несуть ризики, ґрунтований на досвіді минулого та сучасного соціального життя; здатність брати на себе відповідальність за результат власної та колективної діяльності, ініціативність, відкритість до нових ідей Фінансова та економічна грамотність: Уміння: характеризувати економічну політику й розвиток торгівлі, визначати їхній вплив на суспільне життя; пояснювати, як організовані національні економіки та як економічні й фінансові процеси впливають на функціонування суспільства. Ставлення: усвідомлення економічних та соціальних можливостей і викликів, з якими стикається суспільство; здатність ухвалювати фінансові рішення, вести переговори, справлятися з невизначеністю та ризиком
Знання⁴ Людина і природа. Творення соціоприродного середовища. Формування і розселення людини. Освоєння і перетворення людиною природи в минулому і теперішньому. Освоєння нових просторів. Сталий розвиток. Людина і світ матеріальних речей. Виробництво та споживання у різні історичні епохи. Матеріали й технології; знаряддя праці і предмети побуту. Науково-технічні винаходи. Умови життя і праці в місті та селі. Міста й урбанізація. Матеріальна культура аграрного, індустріального і постіндустріального суспільств.	

⁴ Знаннєвий компонент Стандарту акцентує на ідентичності, мотивації та діяльності людини, яка творить/ перетворює і водночас зазнає впливу, взаємодіє з природою, світом матеріальних речей, суспільством, владою, світом уявлень та ідей. Активна перетворювальна діяльність людини в минулому і тепер є основою для формування суспільно значущих компетентностей. У розділі “Знання” наведено основні змістові лінії, які слугують орієнтирами для наповнення програм.

Людина і суспільство. Соціум і спільноти: родини, стани та класи, нації, культурні, релігійні, етнічні та інші групи. Взаємодія людей, інтереси і цінності. Ідентичність і гідність людини. Патріотизм. Культура й цивілізація. Інформація і медіа. Толерантність та інклюзія. Конфлікти та їхнє вирішення.

Людина і влада. Політична організація суспільства. Метрополії та колонії. Імперії та національні держави. Політичні режими. Демократія, її переваги та ризики. Самоврядування. Права людини і протидія дискримінації. Громадянство. Протестні рухи, революції і реформи. Міжнародні відносини.

Людина і світ уявлень та ідей. Світогляд і цінності. Ідентичність та основи її формування, наука і мистецтво. Історія ідей, ідеології та їхній вплив на людину та суспільство. Релігія, міфи, символи. Образи минулого, теперішнього і майбутнього у суспільній думці.

ВИМОГИ
до обов'язкових результатів навчання учнів
з історичної та громадянської освітньої галузі

Обов'язкові результати навчання				
Загальні результати	5-6 класи		7-9 класи	
	Конкретні результати	Орієнтири для оцінювання	Конкретні результати	Орієнтири для оцінювання
1	2	3	4	5
1. Історико-хронологічне мислення, орієнтація в історичному часі, встановлення причиново-наслідкових зв'язків між подіями, явищами і процесами, діяльністю людей та її результатами в часі, виявлення змін і тяглості у житті суспільства				
Орієнтується в історичному часі [ГІО 1.1]	Пояснює, як відбувається відлік часу в історії [6 ГІО 1.1.1]. Демонструє знання перебігу подій в часі у межах теми, локалізує події в часі [6 ГІО 1.1.2]. Встановлює віддаленість та тривалість подій [6 ГІО 1.1.3].	Пояснює різницю між одиницями вимірювання історичного часу і співвідносить їх (рік – століття – тисячоліття) [6 ГІО 1.1.1-1]. Розрізняє системи літочислення, пояснює їх на прикладах [6 ГІО 1.1.1-2]. Розташовує події у хронологічній послідовності, укладає хронологічну таблицю [6 ГІО 1.1.2-1]. Установлює послідовність історичних подій за допомогою лінії часу [6 ГІО 1.1.2-2]	Порівнює різні системи літочислення [9 ГІО 1.1.1]. Пов'язує події, явища, процеси з певними історичними періодами [9 ГІО 1.1.2]. Синхронізує події, явища і процеси [9 ГІО 1.1.3].	Пояснює культурно-історичні витоки різних систем літочислення [9 ГІО 1.1 1-1]. Демонструє знання перебігу подій, явищ, процесів у часі в межах історичних епох [9 ГІО 1.1.2-1]. Визначає віддаленість, тривалість одних подій, явищ, процесів відносно інших [9 ГІО 1.1.2-2]. Укладає синхроністичну таблицю, наводить приклади спільного і відмінного в історичних подіях, явищах і процесах [9 ГІО 1.1.3-1]. Розрізняє хронологічний та історичний час

		Установлює одночасність подій в історичному просторі, тривалість подій, явищ, процесів та їхню віддаленість одні від одних (у межах теми, з допомогою вчителя) [6 ГІО 1.1.3-1]		[9 ГІО 1.1.3-2]. Виявляє і пояснює ознаки культурно-історичних епох [9 ГІО 1.1.3-3]
Розкриває взаємозв'язки та тяглість суспільного розвитку [ГІО 1.2]	Пояснює зв'язок між подіями, розрізняє причини, приводи, результати і наслідки подій [6 ГІО 1.2.1]. Пояснює присутність минулого в сучасному суспільному просторі [6 ГІО 1.2.2]	Виявляє і розрізняє з допомогою вчителя причини і приводи, результати і наслідки історичних подій, явищ, процесів [6 ГІО 1.2.1-1]. Описує перебіг історичних подій та визначає тяглість в історичному процесі [6 ГІО 1.2.1-2]. Наводить приклади історичних пам'яток та інших проявів присутності минулого в сьогоденні – топоніміка, лексика, фольклор, соціальні практики тощо [6 ГІО 1.2.2-1]	Аналізує взаємовпливи історичних подій, явищ, процесів, вчинків історичних осіб [9 ГІО 1.2.1]. Обґрунтовує вплив людських вчинків, суспільних ідей, технологічних змін на перебіг історичних подій, явищ і процесів [9 ГІО 1.2.2]. Розпізнає ознаки, визначає критерії та характеризує прояви історичних змін та тягlosti історичних процесів у певний період (історичну епоху) [9 ГІО 1.2.3]	Розрізняє економічні, політичні, культурно-інтелектуальні чинники розвитку суспільства і пояснює їх взаємовпливи (на основі отриманих знань) [9 ГІО 1.2.1-1]. Встановлює взаємозв'язки між подіями, явищами, процесами, вчинками людей, наводить приклади [9 ГІО 1.2.1-2]. Пояснює залежність перебігу історичних подій, явищ і процесів від людських вчинків та панівних суспільних ідей [9 ГІО 1.2.2-1]. Аргументує за допомогою історичних фактів вплив на поведінку людини подій політичного, економічного та духовного життя [9 ГІО 1.2.2-2].

				Зіставляє наміри та результати діяльності історичних і сучасних діячів та суспільних груп [9 ГІО 1.2.2-3]. Висловлює обґрунтовані судження щодо ролі особи в минулому та сучасному [9 ГІО 1.2.2-4]. Визначає передумови, розрізняє результати і наслідки історичних подій, явищ, процесів [9 ГІО 1.2.3-1]. Визначає критерії змін у житті суспільства (з допомогою вчителя) [9 ГІО 1.2.3-2]. Наводить приклади змін та неперервності в історії суспільства, пояснює цю взаємодію [9 ГІО 1.2.3-3]. Порівнює темпи і напрями історичних змін у хронологічному і територіально-просторовому вимірах [9 ГІО 1.2.3-4]
Виявляє і прогнозує	Співвідносить з вивченим періодом (епохою) відомі йому/ їй	Розрізняє природні, економічні, політичні, соціальні, технологічні та культурні	Визначає і розмежовує історичні періоди (епохи) за характерними ознаками	Співвідносить подію, явище, процес та історичний період [9 ГІО 1.3.1-1].

суспільні (історичні) зміни [ГІО 1.3]	історичні події та особи, визначає сфери суспільного життя, які зазнавали змін [6 ГІО 1.3.1]. Пояснює, як життя людини і суспільства залежить від природних змін, науково-технічних винаходів, соціальних обставин [6 ГІО 1.3.2].	зміни та наводить приклади впливу цих змін на життя людини і суспільства в минулому і теперішньому [6 ГІО 1.3.1-1]. Формулює запитання щодо можливого впливу тих чи інших подій на життя суспільства, окремих груп людей [6 ГІО 1.3.2-1]. Пояснює, як погляди та потреби людей тепер і в минулому пов'язані з подіями їхнього життя, станом суспільства [6 ГІО 1.3.2-2]	[9 ГІО 1.3.1]. Визначає та характеризує причиново-наслідкові зв'язки між подіями, явищами, процесами в часі та просторі [9 ГІО 1.3.2].	За історичними джерелами визначає період, епоху [9 ГІО 1.3.1-2]. Послугується історичною періодизацією для характеристики історичних подій, явищ, процесів [9 ГІО 1.3.1-3]. Пояснює причини і приводи, результати і наслідки історичних подій, явищ, процесів, використовуючи відповідні поняття і терміни [9 ГІО 1.3.2-1]. Спираючись на логіку причиново-наслідкових і просторових зв'язків, прогнозує подальший перебіг подій, явищ, процесів та оцінює можливі зміни [9 ГІО 1.3.2-2]. Передбачає зміни в різних галузях суспільного життя, прогнозує пов'язані з ними ризики і переваги [9 ГІО 1.3.2-3]
2. Геопросторове мислення, орієнтація в соціально-історичному просторі, виявлення взаємозалежності в розвитку суспільства, господарства, культури і довкілля				
Орієнтується в соціально-історичному просторі [ГІО 2.1]	Використовує карту як джерело інформації [6 ГІО 2.1.1].	Виокремлює основні елементи карти та пояснює їх значення [6 ГІО 2.1.1-1].	Окреслює просторові (територіальні) межі історичних подій, явищ і процесів; встановлює	Описує історичні події, явища і процеси за картою [9 ГІО 2.1.1-1].

	Визначає географічне розташування відповідних/ указаних природних і соціальних об'єктів [6 ГІО 2.1.2]	Зіставляє картографічну інформацію різних історичних періодів [6 ГІО 2.1.1-2]. Співвідносить дані карти з іншими джерелами інформації (розповідь учителя, текст книжки тощо) [6 ГІО 2.1.1-3]. Розрізняє відносно сталі та змінні об'єкти карти [6 ГІО 2.1.1-4]. Визначає орієнтацію об'єктів відносно сторін світу, суб'єкта спостереження [6 ГІО 2.1.2-1]. Визначає на карті положення географічних об'єктів, культурно-історичних пам'яток, місця історичних подій [6 ГІО 2.1.2-2]. Позначає розміщення об'єктів на карті, прокладає уявні маршрути, визначає відстані [6 ГІО 2.1.2-3].	залежності між історичним та географічним просторами [9 ГІО 2.1.1]. Визначає локальний, регіональний, національний і глобальний виміри історичних подій, явищ і процесів [9 ГІО 2.1.2].	Позначає на карті історичні події та об'єкти, перебіг подій, явищ, процесів [9 ГІО 2.1.1-2]. Порівнює інформацію з різних карт, визначає її повноту та достовірність [9 ГІО 2.1.1-3]. Перетворює інформацію з історичних та географічних карт, іншого умовно-графічного матеріалу в текстову форму і навпаки [9 ГІО 2.1.1-4]. Пов'язує історичні факти та артефакти з географічним простором [9 ГІО 2.1.2-1]. Визначає належність культурно-історичних пам'яток, господарських об'єктів до географічних, етнографічних та історичних регіонів, країн, цивілізацій [9 ГІО 2.1.2-2]. Відстежує і пояснює змінність і варіативність назв об'єктів історичного та географічного просторів [9 ГІО 2.1.2-3].
--	--	---	---	--

				Наводить приклади тривкості і змінності географічних та історичних назв (топонімів, етнонімів та ін.) [9 ГІО 2.1.2-4].
Виявляє взаємодію природного і соціального середовищ [ГІО 2.2].	Пояснює, як географічне положення впливає на спосіб життя і світогляд людей [6 ГІО 2.2.1]. Виявляє вплив діяльності людини на довкілля [6 ГІО 2.2.2].	Виявляє чинники, що впливають на заняття людей, спосіб ведення господарства, соціальний устрій (клімат, географічне розташування, доступ до природних ресурсів) [6 ГІО 2.2.1-1]. Виявляє (з допомогою вчителя) і пояснює виклики, які стоять перед людиною, суспільством у різних природних середовищах [6 ГІО 2.2.1-2]. Наводить приклади впливу діяльності людини на довкілля в часі й просторі, взаємодії людини та природи [6 ГІО 2.2.2-1]. Діє задля збереження довкілля [6 ГІО 2.2.2-2]	Визначає зумовленість історичних подій, явищ, процесів, діяльності людей природно-географічним середовищем [9 ГІО 2.2.1]. Встановлює взаємозв'язок між діяльністю людей та станом природного середовища у минулому і сьогоденні [9 ГІО 2.2.2]. Характеризує колонізаційні та міграційні процеси [9 ГІО 2.2.3].	Характеризує діяльність людини у природно-географічному середовищі в різні історичні періоди, наводить приклади впливу людини на природу в минулому і сьогоденні [9 ГІО 2.2.1-1]. Формулює запитання щодо наслідків діяльності людини в природі [9 ГІО 2.2.2-1]. Характеризує чинники, що впливають на заняття людей, спосіб ведення господарства, соціальний устрій, визначає тенденції економічного розвитку [9 ГІО 2.2.2-2]. Знаходить достовірну інформацію про сутність екологічних проблем та пропонує способи їх вирішення [9 ГІО 2.2.2-3].

				Визначає причини, описує перебіг, встановлює сутність колонізаційних та міграційних процесів [9 ГІО 2.2.3-1]
Орієнтується у громадському просторі та долучається до його формування [ГІО 2.3]	Пояснює, що таке громадський простір та його значення для суспільства [6 ГІО 2.3.1]	Пояснює відмінності між громадським та особистим простором [6 ГІО 2.3.1-1]. Наводить приклади і пояснює призначення об'єктів громадського простору в минулому і сучасності [6 ГІО 2.3.1-2]. Дотримується визначених правил і пропонує за потреби зміни до них під час організації подорожей для пізнання пам'яток історії та культури, туристичних об'єктів, а також для прогулянок і відпочинку [6 ГІО 2.3.1-3]. Пояснює потребу доступності громадського простору для людей з інвалідністю або маломобільних груп населення [6 ГІО 2.3.1-4]	Пояснює вплив різних чинників на формування громадського простору [9 ГІО 2.3.1]. Долучається до формування інклюзивного простору [9 ГІО 2.3.2].	Пояснює важливість заходів щодо збереження і популяризації пам'яток історії, культури та туристичних об'єктів та бере участь у таких заходах [9 ГІО 2.3.1-1]. Характеризує стан об'єкта громадського простору за певними критеріями [9 ГІО 2.3.1-2]. Пояснює критерії інклюзивності громадського простору [9 ГІО 2.3.2-1]. Бере участь у громадських ініціативах щодо формування інклюзивного простору [9 ГІО 2.3.2-2].
3. Критичне мислення, робота з різними джерелами інформації та формулювання історично обґрунтованих питань				

Добирає джерела історичної та суспільно значущої інформації [ГІО 3.1].	Розрізняє джерела інформації за видами [6 ГІО 3.1.1]. Добирає інформаційні джерела за пропонованою тематикою та походженням [6 ГІО 3.1.2].	Розрізняє джерела інформації за видами (матеріальні/ нематеріальні, первинні/ вторинні, текстові-візуальні тощо) [6 ГІО 3.1.1-1]. Пояснює способи нагромадження та пошуку інформації [6 ГІО 3.1.1-2]. Добирає інформацію за заданими критеріями [6 ГІО 3.1.2-1]. Використовує пошукові системи для отримання інформації, дізнається значення незнайомих слів [6 ГІО 3.1.2-2]	Класифікує джерела історичної та суспільної інформації за видами і походженням [9 ГІО 3.1.1]. Добирає відомості, необхідні для виконання пізнавального й творчого завдання [9 ГІО 3.1.2]	Розрізняє первинні та вторинні історичні джерела [9 ГІО 3.1.1-1]. Встановлює вид, час і місце появи, призначення і авторство історичного джерела [9 ГІО 3.1.1-2]. За самостійно визначеними критеріями добирає інформацію для виконання завдання, аргументує свій вибір [9 ГІО 3.1.2-1]. Укладає список використаних джерел, дотримуючись засад доброчесності [9 ГІО 3.1.2-2]
Аналізує та синтезує історичну та суспільно значущу інформацію [ГІО 3.2]	Використовує історичну та суспільно значущу інформацію із запропонованих ресурсів [6 ГІО 3.2.1]. Пояснює походження історичного, медійного джерела за зовнішніми ознаками [6 ГІО 3.2.2].	Розрізняє тексти соціального та історичного змісту [6 ГІО 3.2.1-1]. Виокремлює основне і другорядне в тексті [6 ГІО 3.2.1-2]. Пояснює і доцільно застосовує терміни, поняття, які ужито в запропонованих джерелах [6 ГІО 3.2.1-3].	Визначає інформаційну повноту джерела, виокремлює основні положення його змісту [9 ГІО 3.2.1]. Кваліфікує історичну та суспільно значущу інформацію за самостійно визначеними критеріями [9 ГІО 3.2.2].	Визначає сутність, значущість джерела інформації, його пізнавальні можливості [9 ГІО 3.2.1-1]. Ставить обґрунтовані /доречні запитання до змісту здобутої інформації [9 ГІО 3.2.1-2].

		Формулює питання різного типу до тексту/ медіатексту, візуальних джерел [6 ГІО 3.2.1-4]. Визначає риси/ ознаки артефакту (музейного об'єкта), писемного та візуального джерела [6 ГІО 3.2.2-1]. Визначає тему і походження запропонованого джерела історичної та суспільної інформації [6 ГІО 3.2.2-2]		Знаходить смислові зв'язки між різними фрагментами інформації та джерелами різних видів [9 ГІО 3.2.1-3]. Порівнює зміст історичних джерел за самостійно визначеними критеріями [9 ГІО 3.2.1-4]. На основі аналізу джерела ідентифікує події та явища політичної, соціальної, економічної, культурно-інтелектуальної історії, історії повсякденності тощо [9 ГІО 3.2.2-1]. Характеризує інформацію залежно від джерела походження, часу і місця виникнення та способів поширення інформації в суспільстві [9 ГІО 3.2.2-2]. Створює власний інтелектуальний продукт, дотримуючись засад академічної доброчесності [9 ГІО 3.2.2-3]
Визначає достовірність історичної та	Розрізняє факт і судження в запропонованому тексті/ медіатексті	Формулює запитання щодо достовірності інформації з різних джерел [6 ГІО 3.3.1-1].	Визначає достовірність і повноту джерела відповідно до усталених (самостійно заданих) критеріїв	Застосовує критерії для визначення достовірності і повноти інформації [9 ГІО 3.3.1-1].

суспільної інформації [ГІО 3.3]	[6 ГІО 3.3.1]. Оцінює інформацію з огляду на її достовірність, надійність і повноту [6 ГІО 3.3.2]	Застосовує критерії визначення достовірності інформації (з допомогою вчителя) [6 ГІО 3.3.1-2]. Розпізнає прояви маніпулювання інформацією на конкретних прикладах [6 ГІО 3.3.1-3]. Визначає ознаки, що пов'язують документи, артефакти (музейні об'єкти) та ілюстративний матеріал з історичним періодом (в межах теми) [6 ГІО 3.3.2-1]. Зіставляє джерела інформації з погляду достовірності та повноти [6 ГІО 3.3.2-2]	[9 ГІО 3.3.1]. Пояснює причини різних інтерпретацій історичної та суспільної інформації [9 ГІО 3.3.2]. Розпізнає способи маніпулювання інформацією та ознаки пропаганди [9 ГІО 3.3.3]	Класифікує джерела інформації на підставі достовірності, надійності, повноти [9 ГІО 3.3.1-2]. Визначає вплив економічних, політичних, соціальних та культурних обставин на погляди і життєву позицію автора/ авторки джерела [9 ГІО 3.3.2-1]. Наводить приклади різних тлумачень минулого з погляду інтересів суб'єктів історичного процесу [9 ГІО 3.3.2-2]. Виявляє факти маніпулювання масовою інформацією у текстових і візуальних джерелах [9 ГІО 3.3.3-1]. Наводить приклади дії пропаганди в суспільстві [9 ГІО 3.3.3-2]
4. Системне мислення, виявлення взаємопов'язаності, взаємозалежності та взаємовпливів історичних подій, явищ, процесів, постатей у контексті відповідних епох; розуміння множинності трактувань минулого і сучасного та зіставлення їхніх інтерпретацій				
Систематизує й узагальнює соціальну та	Упорядковує відомості про особу, подію, явище,	Добирає приклади, які розкривають поняття/ терміни,	Встановлює системно-структурні зв'язки в історичному процесі	Визначає поєднання політичних, економічних, соціальних, технологічних, культурних та

історичну інформацію [ГІО 4.1]	процес, пам'ятку історії (за заданими критеріями) [6 ГІО 4.1.1]. Розрізняє пам'ятки історії та культури, історичні події, осіб та їхні вчинки, соціальні об'єкти та явища за певними ознаками [6 ГІО 4.1.2]	що використовуються в межах теми [6 ГІО 4.1.1-1]. Використовує у поясненнях інформацію з різних джерел, зокрема тексти та відеоматеріали, усноісторичні свідчення, музейні експозиції, власні спостереження тощо [6 ГІО 4.1.1-2]. Порівнює однотипні пам'ятки історії, природи та культури і пояснює їхнє значення [6 ГІО 4.1.2-1]. Формулює висновок, судження на основі наведених фактів [6 ГІО 4.1.2-2]	[9 ГІО 4.1.1]. Визначає властивості суспільно-історичної спільноти за її складниками: політика, економіка, соціальна сфера, культурно-інтелектуальна діяльність [9 ГІО 4.1.2]. Узагальнює, деталізує (конкретизує) історичну інформацію, шукає аналогії в явищах і процесах суспільно-історичного розвитку, діяльності людей [9 ГІО 4.1.3]	інших чинників, які впливали один на одного й творили історичну епоху [9 ГІО 4.1.1-1]. Формулює запитання щодо взаємодії суспільно-історичних подій, явищ, процесів, діяльності людей, робить припущення щодо їхнього впливу на суспільство [9 ГІО 4.1.1-2]. Визначає риси і пояснює цілісність історичних епох у політичній, економічній, соціальній, культурно-інтелектуальній сферах [9 ГІО 4.1.2-1]. Пояснює на прикладах відмінності між суспільними системами, характеризує стабільний та нестабільний стани історичних спільнот, пояснює причини цих станів [9 ГІО 4.1.2-2]. Розрізняє коротко- та довготривалі явища та процеси в хронологічному, географічному, людському вимірах [9 ГІО 4.1.3-1].
---------------------------------------	---	--	---	--

				Пропонує (з допомогою вчителя) способи розв'язання наявних суспільних проблем, які мають історичне підґрунтя, аналізує суспільний і власний досвід [9 ГІО 4.1.3-2]
Добирає та оцінює аргументи [ГІО 4.2]	Використовує джерела для опису історичних подій, явищ, процесів, діяльності людей [6 ГІО 4.2.1]. Аргументовано пояснює перебіг і сутність історичних і сучасних подій, явищ, процесів, діяльності людей [6 ГІО 4.2.2].	Визначає придатність отриманої інформації для добору аргументів за допомогою вчителя [6 ГІО 4.2.1-1]. Описує і характеризує за певним алгоритмом пам'ятку природи, історії та культури [6 ГІО 4.2.1-2]. Формулює судження про вчинки історичних осіб та сучасних діячів, події, явища, процеси, спираючись на отримані знання та власний досвід [6 ГІО 4.2.2-1]. Послідовно викладає інформацію, будує виступ з дотриманням структури [6 ГІО 4.2.2-2].	Знаходить та використовує інформацію про історичний факт, артефакт, історичну особу для пояснення багатовимірності історичних процесів [9 ГІО 4.2.1]. Добирає логічні й достатні аргументи для підтвердження певного судження [9 ГІО 4.2.2]. Дискутує стосовно значущих для суспільства питань минулого та сучасного [9 ГІО 4.2.3].	Досліджує історичні джерела, використовує доведення та спростування для аналізу історичних процесів [9 ГІО 4.2.1-1]. Використовує інформацію із суміжних галузей знань для характеристики минулих і сучасних суспільних подій, явищ, процесів [9 ГІО 4.2.1-2]. Розпізнає тенденційну інформацію [9 ГІО 4.2.2-1]. Виявляє суперечності, логічні та фактологічні помилки в аргументах [9 ГІО 4.2.2-2]. Чітко формулює та висловлює судження стосовно суспільних ідей, використовуючи власний досвід, різні види інформації [6 ГІО 4.2.3-1].

				Аргументує власні судження за допомогою історичних фактів, наявних досліджень, доступних історичних джерел та спираючись на гуманістичні цінності [9 ГІО 4.2.3-2]
Інтерпретує факти, явища, процеси з минулого і сучасного. Формулює судження, гіпотезу [ГІО 4.3].	Оцінює значення події, явища, цінність пам'ятки культури для конкретного історичного періоду [6 ГІО 4.3.1].	Визначає значущість історичної та сучасної події для людини і суспільства [6 ГІО 4.3.1-1]. Висловлює припущення стосовно можливого перебігу історичних подій [6 ГІО 4.3.1-2]. Виявляє розбіжності в тлумаченнях минулого та сучасного на конкретних прикладах [6 ГІО 4.3.1-3]	Пояснює способи пізнання минулого та причини різних трактувань історичних подій, явищ і процесів, оцінки діяльності історичних осіб [9 ГІО 4.3.1]. Витлумачує історичну реальність (події, явища, процеси) у причиново-наслідкових і системно-структурних залежностях [9 ГІО 4.3.2]	Описує, аналізує, оцінює різні інтерпретації історичних подій, явищ, процесів, діяльності історичних осіб [9 ГІО 4.3.1-1]. Виявляє витоки різних тлумачень минулого, наводить приклади контрверсійних питань [9 ГІО 4.3.1-2]. Пояснює вплив конкретного вчинку й події з погляду суспільних потреб та інтересів, важливості для власного досвіду [9 ГІО 4.3.2-1]. Пояснює і наводить приклади єдності, розмаїття і багатовимірності минулого та його впливу на сучасність [9 ГІО 4.3.2-2]. Висуває гіпотези, спираючись на знання і розуміння, стосовно впливу історичних подій на майбутнє

				[9 ГІО 4.3.2-3]. Втілює результати пізнавальної діяльності у медіатекстах [9 ГІО 4.3.2-4]
5. Усвідомлення власної гідності, діяльність з опорою на власні права і свободи, повага прав і гідності інших осіб, толерантність, протидія виявам дискримінації та нерівного ставлення				
Формує себе як особистість і частина соціуму, усвідомлює власну гідність [ГІО 5.1]	Пізнає себе як неповторну особистість, наділену гідністю [6 ГІО 5.1.1]. Ідентифікує себе як члена різних спільнот, громадянина/громадянку України [6 ГІО 5.1.2]. Пояснює правила, яких має дотримуватися у цих спільнотах [6 ГІО 5.1.3]. Керує власними емоціями [6 ГІО 5.1.4]. Пояснює своє право на особистий простір (приватність) і право інших на це [6 ГІО 5.1.5]	Обґрунтовує унікальність та неповторність кожної людини [6 ГІО 5.1.1-1]. Поводиться з повагою до гідності інших осіб [6 ГІО 5.1.1-2]. Розрізняє та ідентифікує локальні, регіональні, національно-культурні спільноти, співвідносить себе з ними [6 ГІО 5.1.1-3]. Детально описує та характеризує в цілому себе й інших за різними ознаками (інтереси, світогляд та ін.) [6 ГІО 5.1.1-4]. Обґрунтовує користь обміну досвідом та взаємонавчання; пояснює значення освіти в житті людини [6 ГІО 5.1.2-1].	Аналізує свою належність до різних спільнот [9 ГІО 5.1.1]. Пізнає себе, свої якості та здібності, розвиває і конструктивно їх реалізує [9 ГІО 5.1.2]. Демонструє розуміння гідності людини та способи її обстоювання у шкільній спільноті [9 ГІО 5.1.3]. Пояснює, що означає бути відповідальним громадянином України [9 ГІО 5.1.4].	Визначає та пояснює, що для нього/ неї означає належність до соціокультурної спільноти [9 ГІО 5.1.1-1]. Пояснює, як належність до різних спільнот та зовнішні чинники впливають на формування його/ її поглядів та переконань [9 ГІО 5.1.1-2]. Визначає свої сильні та слабкі сторони та формулює способи самовдосконалення [9 ГІО 5.1.2-1]. Оцінює та контролює вплив емоцій на свою поведінку [9 ГІО 5.1.2-2]. Планує своє життя у коротко- та/ або довготривалій перспективі, планує способи досягнення своїх цілей [9 ГІО 5.1.2-3].

		Описує соціокультурні практики різних спільнот, до яких належить, порівнює їх з іншими (вподобання у їжі, способи привітання та звертання до людей, формули ввічливості тощо) [6 ГІО 5.1.2-2]. Пояснює, як людина впливає на різні спільноти і державу своєю діяльністю [6 ГІО 5.1.2-3]. Адаптує свою поведінку до нових ситуацій, зважаючи на набутий досвід [6 ГІО 5.1.3-1]. Гнучко та конструктивно взаємодіє з новими людьми, адаптується до нових місць та ситуацій [6 ГІО 5.1.3-2]. Визначає негативні емоції та застосовує способи їх опановування та реакції на них [6 ГІО 5.1.3-3]. Дотримується вимог щодо непорушення особистого простору інших людей	Формулює й аргументовано висловлює, відстоює у дискусії власні погляди та переконання [9 ГІО 5.1.2-4]. Пояснює поняття «гідність» та ідентифікує в минулому та сучасності випадки обстоювання та порушення гідності людини [9 ГІО 5.1.3-1]. Обґрунтовує необхідність поваги до власної гідності та гідності іншої людини [9 ГІО 5.1.3-2]. Аналізує шкільне середовище з погляду поваги до гідності та дотримання прав людини (за визначеними критеріями) [9 ГІО 5.1.3-3]. Характеризує роль держави та демократії щодо забезпечення прав людини і створення умов для розвитку особистості [9 ГІО 5.1.4-1]. Обмірковує, що він/ вона може робити для утвердження культури демократії [9 ГІО 5.1.4-2].
--	--	--	--

		[6 ГІО 5.1.4-1]. Виявляє порушення права на особистий простір та протидіє цьому [6 ГІО 5.1.4-2]		Визначає важливість для себе українського громадянства, пояснює свої права та обов'язки як громадянина/ громадянки України [9 ГІО 5.1.4-3].
Діє з урахуванням принципів прав людини, прав та обов'язків громадянина [ГІО 5.2]	Пояснює базові права людини, зокрема дитини, і механізми їхньої реалізації та захисту [6 ГІО 5.2.1]. Протидіє порушенням прав людини [6 ГІО 5.2.2]	Пояснює, чому і якими правами від народження наділена кожна людина [6 ГІО 5.2.1-1]. Пояснює, як держава забезпечує реалізацію прав людини (зокрема дитини) [6 ГІО 5.2.1-2]. Обговорює важливість поваги прав людини усіма людьми [6 ГІО 5.2.1-3]. Називає порядок дій у випадку порушення прав дитини [6 ГІО 5.2.2-1]. Обґрунтовує необхідність захищати права людини й громадянина та дотримуватися обов'язків громадянина [6 ГІО 5.2.2-2]. Обґрунтовує небезпеку замовчування порушення прав людини [6 ГІО 5.2.2-3].	Відстоює необхідність захисту прав і гідності людини [9 ГІО 5.2.1]. Дотримується законів, суспільних норм і правил, які не суперечать правам людини і принципу поваги до людської гідності [9 ГІО 5.2.2]	Ідентифікує та моделює ситуації, пов'язані з порушенням прав людини, та обирає способи захисту цих прав [9 ГІО 5.2.1-1]. Аргументує важливість міжнародних і національних документів, що містять стандарти прав людини [9 ГІО 5.2.2-1]. Пояснює різницю між поколіннями прав людини й значущість прав людини для особи, групи людей і суспільства загалом [9 ГІО 5.2.2-2]. Розрізняє права людини і обов'язки громадянина, пояснює взаємозв'язок між правами/ потребами та правом і законом. [9 ГІО 5.2.2-3].

		Наводить приклади протидії таким порушенням [6 ГІО 5.2.2-4]		Дотримується законодавства та суспільних норм і правил, які не суперечать правам людини [9 ГІО 5.2.2-4]
Поважає розмаїття серед людей, протидіє їй запобігає виявам дискримінації та утисків [ГІО 5.3]	Конструктивно взаємодіє з людьми з відмінними ідеями та цінностями [6 ГІО 5.3.1] Протидіє утискам, насиллю (булінгу), виявам нерівності або несправедливості [6 ГІО 5.3.2]	Наводить приклади етнічного, релігійного, культурного та іншого розмаїття в Україні та світі у минулому і теперішньому [6 ГІО 5.3.1-1]. Пояснює причини та наслідки розмаїття в сучасній Україні, аналізує культурне розмаїття України та світу [6 ГІО 5.3.1-2]. Зіставляє культури, їхні цінності, традиції, спосіб життя [6 ГІО 5.3.1-3]. Висловлює власне судження про культурне розмаїття та його цінність для суспільства, виявляє зацікавленість переконаннями інших людей [6 ГІО 5.3.1-4]. Взаємодіє з людьми з відмінними ідеями та цінностями [6 ГІО 5.3.1-5].	Цінує соціальне та культурне розмаїття, пояснює його переваги і виклики в сучасному суспільстві [9 ГІО 5.3.1]. Створює безпечне середовище, вільне від утисків, насилля (булінгу), виявів нерівності або несправедливості [9 ГІО 5.3.2]	Аналізує склад сучасного суспільства, своє місце у ньому [9 ГІО 5.3.1-1]. Презентує здобутки рідної й інших соціокультурних спільнот [9 ГІО 5.3.1-2]. Розкриває сутність принципу недискримінації і виявляє його порушення у повсякденному житті і медіаповідомленнях [9 ГІО 5.3.1-3]. Розрізняє додаткові можливості (привілеї) та обмеження за різними ознаками [9 ГІО 5.3.1-4]. Пропонує способи залучення (інклюзії) різних людей у спільноти різного порядку, враховує при цьому думку людей, які потребують такого залучення [9 ГІО 5.3.2-1]. Аналізує причини та наслідки дискримінації та утисків в минулому і сьогоденні [9 ГІО 5.3.2-2].

		Ідентифікує випадки дискримінації (у т. ч. утисків), булінгу (цькування) та визначає їх наслідки для особи і групи осіб, до якої ця особа належить [6 ГІО 5.3.2-1]. Наводить історичні та сучасні приклади виявів дискримінації та її подолання [6 ГІО 5.3.2-2]. Виявляє мову ворожнечі [6 ГІО 5.3.2-3]. Конструктивно реагує на випадки утисків, насилля та вияви нерівності або несправедливості, не замовчує їх [6 ГІО 5.3.2-4]		Пропонує, як протистояти випадкам дискримінації та утисків [9 ГІО 5.3.2-3]. Пояснює природу виникнення стереотипів, критично оцінює стереотипи та упередження [9 ГІО 5.3.2-4]
6. Дотримання демократичних принципів, конструктивна взаємодія з друзями, шкільною спільнотою, місцевою громадою і суспільством загалом, долучення до розв'язання локальних, загальнонаціональних і глобальних проблем				
Застосовує принципи та механізми демократії [ГІО 6.1]	Дотримується спільно встановлених правил [6 ГІО 6.1.1]. Бере участь у процедурах шкільного / класного самоврядування та ухваленні рішень [6 ГІО 6.1.2]	Аналізує шкільні правила та процедури з погляду дотримання прав людини (у т.ч. недискримінації) та поваги до гідності людини [6 ГІО 6.1.1-1]. Аргументує потребу спільних правил і законів, а також необхідність їх дотримуватися [6 ГІО 6.1.1-2].	Тлумачить сутність принципів та механізмів демократії, визнає її цінність [9 ГІО 6.1.1]. Застосовує принципи та механізми демократії у шкільному житті [9 ГІО 6.1.2]	Характеризує роль Конституції України, засади діяльності та компетенцію вищих органів влади в Україні, а також самоврядних територіальних спільнот, механізми їх формування та діяльності [9 ГІО 6.1.1-1]. Пояснює та ілюструє принцип верховенства права і розподіл

		Переконує інших у перевагах поведінки, заснованої на повазі до прав людини і поваги до гідності людини [6 ГІО 6.1.1-3]. Бере участь у виборах до органів шкільного самоврядування, аналізує та оцінює їхню роботу [6 ГІО 6.1.2-1]		гілок влади, ознаки правової держави і громадянського суспільства [9 ГІО 6.1.1-2]. Наводить приклади, як громадяни можуть впливати на політичні й суспільні процеси [9 ГІО 6.1.2-1]. Застосовує окремі механізми безпосередньої (прямої) демократії, зокрема електронної [9 ГІО 6.1.2-2]. Використовує принципи врядування, долучається до розробки правил, які діють у школі і громаді, виявляє випадки їх порушення [9 ГІО 6.1.2-3]
Бере участь у розв'язанні проблем спільнот [ГІО 6.2]	З допомогою вчителя долучається до вирішення проблем різних спільнот, враховуючи інтереси їхніх представників/представниць [6 ГІО 6.2.1]. Розвиває емпатію [6 ГІО 6.2.2]	Визначає, що влаштовує/ не влаштовує у знайомому оточенні [6 ГІО 6.2.1-1]. Пропонує, як можна змінити те, що їй/ його не влаштовує [6 ГІО 6.2.1-2]. Бере до уваги і зважає у власній поведінці на інтереси класної та	Долучається до вирішення проблем різних спільнот, враховуючи інтереси їхніх представників /представниць [9 ГІО 6.2.1]. Розвиває емоційний інтелект [9 ГІО 6.2.2]	Докладно описує проблеми, з якими стикаються різні спільноти (школа, громада, держава, світ) [9 ГІО 6.2.1-1]. Пропонує декілька варіантів вирішення проблем відповідної спільноти й обирає найоптимальніший [9 ГІО 6.2.1-2].

		інших спільнот, до яких належить [6 ГІО 6.2.1-3]. Визначає способи власної співучасті у житті класу/школи/ родини/ місцевої спільноти [6 ГІО 6.2.1-4]. Критично осмислює ризики, пов'язані зі шкодою для довкілля [6 ГІО 6.2.1-5]. Обговорює те, як громадяни та уряди можуть сприяти сталому розвитку [6 ГІО 6.2.1-6]. Пояснює вплив вчинків окремої людини на її найближче оточення, місцеву громаду, Україну та світ [6 ГІО 6.2.1-7]. Спільно з однолітками усвідомлено бере участь у громадських заходах [6 ГІО 6.2.1-8]. Пояснює, що вдалося досягти при виконанні роботи, а що ні [6 ГІО 6.2.2-1].		Виявляє інтереси різних спільнот/груп і шукає шляхи їх (інтересів) узгодження для вирішення проблем відповідних спільнот/груп [9 ГІО 6.2.1-3]. Визначає способи власної участі у житті класу/ школи/ родини/ місцевої спільноти [9 ГІО 6.2.1-4]. Розкриває суть та значення Цілей сталого розвитку ООН [9 ГІО 6.2.1-5]. Критично оцінює роль людей та урядів держав у досягненні Цілей сталого розвитку ООН [9 ГІО 6.2.1-6]. Спільно з однолітками усвідомлено бере участь у громадських заходах або організовує їх [9 ГІО 6.2.1-7]. Оцінює якість виконання роботи за допомогою рефлексії та конструктивного зворотного зв'язку [9 ГІО 6.2.2-1].
--	--	---	--	---

		Описує почуття, емоції та потреби, що мають інші люди [6 ГІО 6.2.2-2]. Намагається зрозуміти краще своїх друзів, уявляючи, як та чи інша ситуація виглядає з їхнього погляду [6 ГІО 6.2.2-3]. Зважає на емоції та почуття інших людей у своїй поведінці [6 ГІО 6.2.2-4]. Визнає успіхи та досягнення інших людей [6 ГІО 6.2.2-5]		Діє доброчесно, з урахуванням емоцій та почуттів інших людей і своїх власних [9 ГІО 6.2.2-2]
Осмислює зв'язки між минулим і сучасним громадсько-політичним життям [ГІО 6.3]	Описує минуле та сучасне, використовуючи громадсько-політичні поняття: демократія, свобода, права, право/ закон та ін. [6 ГІО 6.3.1]	Пояснює значення громадсько-політичних понять (зокрема демократія, свобода, права, право/ закон) з допомогою вчителя [6 ГІО 6.3.1-1]. Застосовує відповідні поняття в порівняльному описі історичних та сучасних дій та подій [6 ГІО 6.3.1-2]. Розрізняє повноваження органів влади і приватних осіб [6 ГІО 6.3.1-3].	Аналізує суспільно значущі процеси [9 ГІО 6.3.1].	Аналізує політичне, суспільне і культурне життя в Україні та світі, виклики для демократії і прав людини [9 ГІО 6.3.1-1]. Аналізує приклади вирішення конфліктних ситуацій в українському суспільстві та світі [9 ГІО 6.3.1-2]. Пропонує способи подолання конфліктів, розв'язання соціальних, політичних та інших суперечностей [9 ГІО 6.3.1-3].

		Бере до уваги зміни, оцінює їхні ризики та переваги для власного життя та життя спільноти [6 ГІО 6.3.1-4]. Наводить приклади змін у житті суспільства, пов'язаних із різними чинниками; пояснює їхній вплив на людину, конкретні соціальні групи та суспільство в цілому у минулому та сьогоденні [6 ГІО 6.3.1-5]		Пояснює переваги ринкової економіки та важливість чесної конкуренції для розвитку суспільства [9 ГІО 6.3.1-4]
--	--	---	--	--

МИСТЕЦЬКА ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ
Компетентнісний потенціал
мистецької освітньої галузі

Ключова компетентність	Уміння та ставлення
Вільне володіння державною мовою	Уміння: усно і письмово грамотно висловлювати свої враження від мистецтва; чітко формулювати судження/міркування й застосовувати відповідну лексику; дискутувати щодо мистецьких явищ; ділитися творчими ідеями, коментувати й оцінювати власні художні результати і творчість інших. Ставлення: усвідомлення своєї національної ідентичності через українське і світове мистецтво; розуміння значення загальнолюдських цінностей
Здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами	Здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) Уміння: усно і письмово грамотно висловлювати свої враження від мистецтва; чітко формулювати судження/міркування й застосовувати відповідну лексику; дискутувати щодо мистецьких явищ; ділитися творчими ідеями, коментувати й оцінювати власні художні результати і творчість інших. Ставлення: усвідомлення своєї етнічної самобутності й української національної ідентичності; сприйняття культурного різноманіття світу через мистецтво; розуміння значення загальнолюдських цінностей.

	Здатність спілкуватися іноземними мовами Уміння: користуватись іншомовними джерелами інформації про мистецтво та іншомовною мистецькою термінологією. Ставлення: пошанування культурного розмаїття; усвідомлення ширших можливостей у творчій діяльності зі знанням іноземних мов; усвідомлення необхідності популяризації культурних надбань України
Математична компетентність	Уміння: застосовувати концептуальні математичні поняття і категорії як інструменти під час створення художніх робіт; використовувати математичні знання для пояснення художньої виразності творів, логіки/структури художньої форми; аналізувати твори мистецтва та створювати власний художній текст за правилами художньої композиції; здійснювати за необхідністю розрахунки для встановлення пропорцій, відношень між величинами, відтворення/порушення перспективи, створення об'ємно-просторових композицій, визначення метру, запису ритму, створення сценічних композицій тощо; створювати сценічні композиції, різноманітні художні продукти із використанням медіаресурсів; актуалізувати за допомогою мистецтва математичні поняття й категорії; вибудовувати логіку презентації власних проєктів. Ставлення: усвідомлення взаємозв'язків математики й мистецтва як універсальних мов на прикладах творів різних видів мистецтва; усвідомлення взаємозумовленості художньо-образного й математичного мислення в особистісному становленні людини; розуміння впливу художнього пізнання на розвиток математичних здібностей і вмінь
Компетентності в галузі природничих наук, техніки й технологій	Уміння: спостерігати, досліджувати й відтворювати в художніх образах довкілля і явища природи засобами різних видів мистецтва; аналізувати роль людини в соціокультурному просторі та її відображення в мистецтві; використовувати технічні засоби для втілення художніх ідей, реагуючи на постійний розвиток новітніх інформаційно-комунікаційних технологій;

	застосовувати знання з природничих наук (акустики, оптики, хімії тощо), використовувати природні ресурси для творчості; застосовувати мистецькі знання й уміння для естетизації довкілля; розширювати діапазон емоційних переживань через сприйняття довкілля. Ставлення: сприймання довкілля й знання з природничих наук як об'єктів для художньо-образної інтерпретації; розуміння естетичних якостей технічних винаходів; усвідомлення взаємовпливів знань природничих наук, техніки, технологій і мистецтва (на прикладі дизайну, ландшафтної архітектури, звукозаписів, сценічних ефектів тощо), здійснення художнього осмислення людського досвіду
Інноваційність	Уміння: виявляти креативність в різних сферах життєтворчості; критично оцінювати й інтерпретувати явища культури, розуміючи взаємодію традицій та інновацій; пропонувати неординарні способи виконання творчих завдань, розвивати критичне мислення щодо власної художньо-творчої діяльності; генерувати і впроваджувати нові мистецькі ідеї в різних сферах життєдіяльності. Ставлення: відкритість до інновацій і передбачення їхнього позитивного результату, ініціативність щодо участі в мистецьких заходах, творенні нових культурних продуктів; прагнення творчої самореалізації, вираження креативності; готовність брати відповідальність за особистий і спільний результат у мистецьких проєктах; виявлення прагнення до сталості результату, мультиплікаційності результату; демонстрування впевненості у собі, визначення перспективи діяльності
Екологічна компетентність	Уміння: використовувати взаємодію «людина-природа» для вираження мистецькими засобами власних емоцій, почуттів, переживань; запобігати негативним впливам інформації на власний емоційний стан; поширювати засобами мистецтва ідеї свідомого споживання для виживання людства. Ставлення: усвідомлення необхідності гармонійної взаємодії людини й довкілля; сприймання довкілля як об'єкта для художньо-образної інтерпретації; виявлення емоційно-ціннісного ставлення до життєпростору; сприйняття природи як естетичного об'єкту;

	задоволення милуванням природою як естетичним об'єктом
Інформаційно-комунікаційна компетентність	Уміння: застосовувати цифрові технології для створення, презентації/самопрезентації й популяризації художніх образів, мистецьких ідей; визначати художню цінність цифрового контенту; добирати й опрацьовувати художню інформацію (зображення, текст, аудіо, відео) для пізнання, творення мистецтва, у пошуково-дослідницькій і соціокультурній діяльності; переводити художню інформацію з цифрового формату в нецифровий і навпаки; використовувати інформаційні технології для здобуття мистецької інформації; використовувати інформаційні технології для формування власного мистецького простору; вирізняти маніпулятивну квазімистецьку інформацію, запобігати негативним інформаційно-технологічним впливам на власний культурний розвиток; оцінювати художню якість створеного цифрового продукту. Ставлення: усвідомлення естетичного потенціалу цифрових технологій для художньо-творчого самовираження, обробки, поширення мистецьких творів і здійснення віртуальних мистецьких подорожей; розуміння ролі мистецьких засобів у впливі медіатекстів на свідомість людини
Навчання впродовж життя	Уміння: визначати власні художні інтереси й потреби, виявляти мобільність у пізнанні мистецьких явищ і процесів; сприяти розвиткові інтересу до мистецтва протягом усього життя; розвивати емоційний інтелект; вибудовувати перспективу художнього самовдосконалення, планувати й організовувати свій час для пізнання, сприймання, творення мистецтва, самовираження через мистецтво; критично оцінювати й аналізувати результати власної творчої діяльності; раціонально використовувати час для задоволення культурних потреб; здобувати, опрацьовувати мистецьку інформацію. Ставлення: усвідомлення власних потреб і досягнень в художньому самовираженні; вибудовування позитивних векторів власної життєвої стратегії; поглиблення власної мотивації творити, інтелектуально розвиватись, зокрема у процесі художнього пізнання; розуміння місії мистецтва у власному житті та впливу мистецької діяльності на успішну самореалізацію, психологічну стабільність;

	виявлення готовності до пошуку нових шляхів художнього пізнання; задоволення від спілкування за допомогою мистецтва в різних культурних середовищах, включаючи багатомовні
Громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, з усвідомленням рівних прав і можливостей	Громадянські компетентності Уміння: виробляти активну позицію у творенні естетичного середовища; ефективно взаємодіяти для реалізації громадських мистецьких проєктів; критично аналізувати й оцінювати мистецькі явища як засіб впливу на формування громадянського суспільства; брати участь у культурному житті України; бути причетним до соціокультурних, суспільних та історичних процесів. Ставлення: пошанування національної ідентичності через пізнання українського мистецтва у світовому контексті; усвідомлення своєї причетності до соціокультурних, суспільних та історичних процесів; дбайливе ставлення до народних мистецьких традицій рідного краю та виявлення поваги до надбань інших культур; виявлення активної громадянської позиції у збереженні культурного розмаїття, утвердженні рівності як основи демократії та визнання особливостей різних культур; пошанування досягнень українців у мистецькій і науково-дослідницькій (археологічній, фольклористичній, культурологічній, музейній тощо) діяльності Соціальні компетентності Уміння: визначати роль мистецтва в соціокультурному просторі; оцінювати й прогнозувати соціально-економічні результати культурної діяльності; виявляти партнерські якості, солідарність і зацікавлення в спільному розв'язанні соціальних проблем засобами мистецтва; підтримувати громадські проєкти в культурній сфері. Ставлення: розуміння значущості мистецтва для соціального розвитку; виявлення поваги до прав і свобод людини як загальнолюдських цінностей, зокрема до свободи слова і думки, втілених у мистецтві; готовність брати участь у волонтерському русі, зокрема в мистецько-просвітницькій діяльності

Культурна компетентність	Уміння: орієнтуватися в культурному розмаїтті; визначати прояви взаємодії між різними культурами та їхній внесок у сталий розвиток; аналізувати способи вираження і передачі ідей у різних культурах за допомогою мистецтва; розвивати власну емоційно-почуттєву сферу на основі сприймання мистецтва й художньо-творчої діяльності; інтерпретувати, давати естетичну оцінку явищам/об'єктам довкілля (зокрема естетично оцінювати медіаресурси); створювати художні образи засобами різних видів мистецтва; продукувати ідеї та реалізовувати їх; відповідально ставитись до інтелектуальної й культурної власності; визначати різні способи художньої комунікації між суб'єктами мистецького діалогу. Ставлення: усвідомлення загальнолюдських, естетичних і художніх цінностей, транслятором яких є мистецтво різних регіонів світу; виявлення шани до мистецького надбання українського народу і гордість за нього, поваги й толерантного ставлення до культурного розмаїття різних регіонів світу; усвідомлення власної ідентичності у світовій культурній спадщині; потреба пропагування національної культури через власну мистецьку діяльність; розуміння необхідності збереження художнього надбання людства; розуміння важливості естетичних факторів у повсякденному житті
--------------------------	---

Підприємливість та фінансова грамотність	Підприємливість Уміння: визначати цілі, планувати й досягати їх; виявляти творчі ініціативи і сприяти їхній реалізації, зокрема через утілення в практичній художньо-творчій діяльності (індивідуальній і колективній); використовувати в пошуковій діяльності різні джерела інформації тощо; працювати в команді для вирішення художньо-творчих завдань; ознайомлені з основами культурного менеджменту; знаходити мистецькі форми самовираження в креативних індустріях (економічній діяльності). Ставлення: виявлення активності у процесі пізнання мистецтва; усвідомлення важливості творчої діяльності для самореалізації особистості; прагнення бути учасником мистецьких заходів і подій; засудження плагіату; виявлення здатності мислити творчо.
	Фінансова грамотність Уміння: пояснювати на прикладах реалізації мистецьких проєктів, фестивалів, виставок значення інвестицій у культуру; оцінювати практичне втілення мистецьких проєктів; реалізувати мистецькі проєкти; презентувати власні надбання; розуміти значення комунікації в креативних індустріях. Ставлення: сприйняття мистецького твору як форми самовираження людини, на яке вона має право; демонстрування готовності до партнерства у творчому процесі, самостійності й мобільності у творенні ідей та ухваленні рішень; генерування нових ідей та ініціатив, утілення їх у життя для підвищення власного добробуту і для розвитку суспільства й України.

Знання⁵

Мистецька грамотність. Художня творчість. Твір мистецтва. Художній образ. Види мистецтва. Засоби виразності різних видів мистецтва. Загальномистецький тезаурус (тема/сюжет, ритм, гармонія, композиція, контраст, форма тощо). Жанри мистецтва. Художні стилі й напрями. Зміст і смисл у творі мистецтва. Декодування мистецького тексту. Народне і професійне мистецтво. Автентика. Стилізація. Взаємодія/синтез мистецтв. Новітні технології в мистецтві. Медіамистецтво. Взаємовплив мистецтва і науки. Культурне розмаїття.

Мистецька діяльність. Художня ідея та її втілення. Креативність. Способи творення художніх образів у різних видах мистецтва. Виконавство (хор, соло, ансамбль, гра на музичних інструментах, танець; акторська майстерність тощо). Творення візуальних/аудіовізуальних образів (малювання, ліплення, просторове проєктування, декоративні техніки/художні ремесла, екранні образи тощо). Мистецький проєкт. Мистецькі професії.

Мистецька комунікація. Вплив мистецтва на особистість. Діалог у мистецтві. Емоційне і раціональне в мистецтві. Форми зберігання мистецтва (усна традиція, запис художнього тексту (нотного, хореографічного, літературного тощо), екранізація, аудіо, фото, відеофіксація, музейний простір, колекціонування тощо). Медіатекст. Сучасні способи/засоби художньої комунікації (інтерактивність, мультимедійність, масмедійність, гіпертекст тощо). Сучасні комунікаційні та комунікативні технології. Джерела інформації про мистецтво.

⁵ У мистецькій освітній галузі подані необхідні теоретичні відомості, система понять, за допомогою яких різносторонньо реалізовується мистецька діяльність, у процесі якої учень набуває нових знань. Для втілення цього необхідна різних видів комунікація (між учителем і учнями, в групі, учень-доросла людина; учень-твір-мистецтво, учень-автор-публіка).

ВИМОГИ
до обов'язкових результатів навчання
учнів у мистецькій освітній галузі

Обов'язкові результати навчання				
Загальні результати	5–6 класи		7–9 класи	
	Конкретні результати	Орієнтири для оцінювання	Конкретні результати	Орієнтири для оцінювання
1	2	3	4	5
1. Пізнання різних видів мистецтва, інтерпретація художніх образів, досвід емоційних переживань, ціннісне ставлення до мистецтва				
Пізнає мову різних видів мистецтва [МІО 1.1]	Розпізнає базові засоби художньої виразності різних видів і жанрів мистецтва, наводить приклади творів [6 МІО 1.1.1]. Розпізнає характерні риси різних видів українського народного мистецтва [6 МІО 1.1.2]	Описує особливості мови різних видів мистецтва [6 МІО 1.1.1-1]. Пояснює засоби виразності художнього образу у творах різних видів мистецтва [6 МІО 1.1.1-2]. Наводить приклади творів різних видів мистецтва [6 МІО 1.1.1-3]. Виокремлює жанрові ознаки творів різних видів мистецтва [6 МІО 1.1.1-4]. Розрізняє види і наводить приклади українського фольклору (музичного, танцювального, ігрового тощо); різновиди	Пояснює особливості художньої мови творів різних видів, жанрів і стилів мистецтва [9 МІО 1.1.1]. Встановлює зв'язки між народним і професійним мистецтвом [9 МІО 1.1.2]	Характеризує засоби виразності у створенні цілісного художнього образу творів різних жанрів [9 МІО 1.1.1-1]. Розрізняє спільне і відмінне у трактуванні однієї теми/сюжету засобами різних видів мистецтва [9 МІО 1.1.1-2]. Виявляє стильові особливості твору мистецтва, наводить приклади зі знайомих творів за стильовими ознаками [9 МІО 1.1.1-3]. Визначає окремі характерні ознаки певного стилю в новому для себе творі [9 МІО 1.1.1-4]. Орієнтується в особливостях українського народного

		українського декоративно-прикладного мистецтва [6 МІО 1.1.2-1]. Характеризує особливості технік виконання творів [6 МІО 1.1.2-2]. Виявляє обізнаність у календарно-обрядових діях як прообразі видів мистецтва [6 МІО 1.1.2-3]. Орієнтується в особливостях народного мистецтва рідного краю [6 МІО 1.1.2-4]		мистецтва, зокрема мистецтва рідного краю [9 МІО 1.1.2-1]. Виявляє обізнаність у мистецтві етносів України і різних народів світу [9 МІО 1.1.2-2]. Наводить приклади використання етнічних мотивів у творах митців [9 МІО 1.1.2-3]. На прикладах встановлює зв'язки народного мистецтва із сучасними мистецькими тенденціями [9 МІО 1.1.2-4]
Аналізує, інтерпретує й критично оцінює художні образи [МІО 1.2]	Сприймає твори різних видів і жанрів мистецтва, інтерпретує твори вербально й залучає невербальні засоби [6 МІО 1.2.1]. Встановлює зв'язки між видами мистецтва, мистецтвом і життям [6 МІО 1.2.2]	Цілісно охоплює увагою твір під час сприймання, керує увагою [6 МІО 1.2.1-1]. Передає враження від творів вербально/невербально (різними художніми засобами) [6 МІО 1.2.1-2]. Виокремлює виразні засоби у творах різних видів мистецтва для пояснення власного враження [6 МІО 1.2.1-3]. Застосовує у процесі вербальної інтерпретації знайому	Сприймає твори різних видів, жанрів, стилів (напрямів тощо) мистецтва; аргументовано інтерпретує твори, формулює своє ціннісне ставлення до них [9 МІО 1.2.1]. Досліджує зв'язки між видами мистецтва, синтез мистецтв у творах; встановлює зв'язки між мистецтвом, життям і різними галузями знань [9 МІО 1.2.2]	Аналізує твір цілісно, зосереджується на деталях і пояснює їхню роль у створенні художнього образу, керує своєю увагою [9 МІО 1.2.1-1]. Інтерпретує твори різних видів, жанрів, стилів (напрямів тощо) мистецтва, залучаючи власний художній досвід; зіставляє з іншими творами, опрацьованими раніше [9 МІО 1.2.1-2]. Виокремлює цінності, закладені у творі мистецтва,

		термінологію, зокрема іноземного походження [6МІО 1.2.1-4]. Пояснює цінності, закладені в художньому творі й коментує своє ставлення до них [6 МІО 1.2.1-5]. Порівнює художні образи з явищами довкілля [6 МІО 1.2.2-1]. Наводить приклади зв'язків між видами мистецтва, синтезу мистецтв; пояснює зв'язки між мистецтвом і життям [6 МІО 1.2.2-2]		ідентифікує їхню зрозумілість для себе [9 МІО 1.2.1-3]. Формулює оцінні судження про твір мистецтва, пов'язує зміст твору й соціокультурний контекст [9 МІО 1.2.1-4]. Користується довідниковими/енциклопедичними джерелами для подолання труднощів під час аналізу творів [9МІО 1.2.1-5]. Досліджує зв'язки, встановлює аналогії між художніми образами у творах різних видів мистецтва/різних авторів [9 МІО 1.2.2-1]. Наводить приклади синтезу мистецтв [9 МІО 1.2.2-2]. Порівнює художній образ і явища довкілля [9 МІО 1.2.2-3]. Наводить приклади зв'язків мистецтва з науковим знанням різних освітніх галузей [9 МІО 1.2.2-4]
2. Художньо-образне, асоціативне мислення під час творчої діяльності в різних видах мистецтва				

Творить різними засобами і способами [МІО 2.1]	Обирає способи/засоби творення художніх образів, зокрема цифрові, у різних видах і жанрах мистецтва для самовираження [6 МІО 2.1.1]. Використовує елементи українського народного мистецтва в художній творчості [6 МІО 2.1.2]	Бере участь у виконавській творчості за власним вибором і вподобанням: співає в хорі/ансамблі/соло/грає на елементарних та/або електронних музичних інструментах [6 МІО 2.1.1-1]. Відтворює характерні особливості сценічного персонажа в мовленні, міміці, пластиці тіла [6 МІО 2.1.1-2]. Виконує зображення, в тому числі, замальовки з натури й за уявою, розробляє ескізи для сценічних виступів тощо; застосовує різні прийоми, художні техніки, матеріали, формати тощо [6 МІО 2.1.1-3]. Використовує цифрові технології для втілення задуму, зокрема створює фото різних жанрів (фотопортрет, фотопейзаж), komponує прості відеоролики [6 МІО 2.1.1-4]. Виявляє ініціативність у втіленні творчого задуму [6 МІО 2.1.1-5].	Реалізує художні ідеї/задуми в різних видах і жанрах мистецтва [9 МІО 2.1.1]. Використовує етномотиви у власній творчості [9 МІО 2.1.2]	Демонструє музичні, акторські та інші виконавські уміння для реалізації творчого задуму [9 МІО 2.1.1-1]. Застосовує різні прийоми, художні техніки, матеріали, формати, фактури, знання й уміння з інших освітніх галузей, свідомо спирається на закони композиції для реалізації творчого задуму [9 МІО 2.1.1-2]. Розробляє сценографічне оформлення, орієнтуючись на відповідність сценічному/екранному образу [9 МІО 2.1.1-3]. Використовує художні засоби (ракурси/плани/освітлення) під час фільмування [9 МІО 2.1.1-4]. Обирає цифрові технології для втілення задуму, може поєднувати їх із іншими засобами [9 МІО 2.1.1-5].
---	--	--	---	--

		Виконує народні пісні/обробки пісень, створює ескізи виробів/твори з етнічними мотивами із застосуванням знайомих художніх технік [6 МІО 2.1.2-1]		Демонструє наполегливість у досягненні цілі, зокрема реалізації власних ідей [9 МІО 2.1.1.-6]. Застосовує художні навички, уміння в нових обставинах [9 МІО 2.1.1.-7]. Виконує народні пісні/обробки пісень/сучасні твори на фольклорній основі тощо; створює ескізи виробів/твори з етномотивами [9 МІО 2.1.2-1]
Імпровізує [МІО 2.2]	Імпровізує (експериментує, поєднує, візуалізує тощо) художніми засобами для реалізації власної мистецької ідеї [6 МІО 2.2.1]	Імпровізує, поєднує засоби музики, пластичного інтонування, візуального ряду [6 МІО 2.2.1-1]. Створює зображення у процесі експериментування з кольорами, лініями, формами тощо (графічні, живописні, пластичні, анімаційні тощо) [6 МІО 2.2.1-2]. У запропонованому вчителем завданні робить спроби виконання нових незвичних прийомів роботи [6 МІО 2.2.1-3]	Імпровізує (експериментує, поєднує, візуалізує тощо) художніми засобами (зокрема цифровими) для реалізації мистецької ідеї, пропонує різні варіанти втілення, самостійно обирає вид художньої діяльності для імпровізації [9 МІО 2.2.1]	Імпровізує, поєднує різні засоби й способи виконання (засоби музики, пластичного інтонування, візуального ряду тощо) , застосовуючи набуті вміння художнього творення [9 МІО 2.2.1-1]. Створює зображення у процесі експериментування з кольорами, лініями, формами тощо (графічні, живописні, пластичні, анімаційні, відео тощо) [9 МІО 2.2.1-2]. Опановує окремі нові прийоми роботи під час

				виконання творчих завдань, обираючи з-поміж них ті, що є викликом, новою діяльністю [9 МІО 2.2.1-3]
Естетично перетворює довкілля [МІО 2.3]	Спостерігає, досліджує довкілля, фіксує цікаві явища довкілля, використовує як ідеї для творчості і перетворення предметного середовища [6 МІО 2.3.1]	Спостерігає за довкіллям, фіксує (фото, відео, замальовки тощо) і презентує власні спостереження [6 МІО 2.3.1-1]. Використовує результати спостережень у мистецькій діяльності: музикування, пластичні рухи, створення зображень в різних художніх техніках і матеріалах (колаж, інсталяція тощо) [6 МІО 2.3.1-2]. Пропонує власні ідеї, реалізує їх самостійно або з допомогою вчителя чи інших осіб, у тому числі, з урахуванням національних традицій, сучасних тенденцій, використанням знань і умінь з інших освітніх галузей [6 МІО 2.3.1-3]. Бере участь у проєктній діяльності [6 МІО 2.3.1-4]	Спостерігає, досліджує довкілля, стежить за мистецькими подіями, явищами, фіксує ідеї для творчості [9 МІО 2.3.1]. Естетично перетворює предметне середовище, виявляючи громадянську позицію [9 МІО 2.3.2]	Здійснює пошук можливостей і пропонує власні ідеї для естетизації середовища засобами мистецтва [9 МІО 2.3.1-1]. Пропонує власні інтерпретації ідей інших [9 МІО 2.3.2-1]. Бере участь у проєктній діяльності [9 МІО 2.3.2-2]. Реалізує ідеї самостійно або в групі, зокрема, з урахуванням національних традицій, сучасних тенденцій, використовує знання й уміння з інших освітніх галузей [9 МІО 2.3.2-3]
3.Пізнання себе через взаємодію з різноманітними мистецькими об'єктами; розвиток емоційного інтелекту				

Оцінює власні мистецькі здобутки [МІО 3.1]	Оцінює власні досягнення за спільно визначеними критеріями; пояснює своє право на самовираження [6 МІО 3.1.1]	Характеризує власну творчість за колективно визначеними критеріями [6 МІО 3.1.1-1]. Визначає сильні й слабкі сторони своєї роботи в чітких формулюваннях [6 МІО 3.1.1-2]. Оцінює про власні успіхи й досягнення, зауважує помилки й частково самостійно виправляє їх [6 МІО 3.1.1-3]. Встановлює за допомогою вчителя чи інших осіб способи вдосконалення вмінь [6 МІО 3.1.1-4]	Критично оцінює власні досягнення за обраними критеріями, визначає способи вдосконалення вмінь [9 МІО 3.1.1]	Аналізує власний творчий поступ [9 МІО 3.1.1-1]. Оцінює свої сильні й слабкі сторони в мистецькій творчості, характеризує причини труднощів [9 МІО 3.1.1-2]. Усвідомлено здійснює кроки для самовдосконалення [9 МІО 3.1.1-3]
Демонструє власні досягнення [МІО 3.2]	Ділиться з іншими результатами творчої діяльності, пояснює задум, пояснює своє право на самовираження [6 МІО 3.2.1]	Презентує результати власної творчості публічно, пояснює свій задум, за потреби може докладно його описати [6 МІО 3.2.1-1]. Аналізує зворотну інформацію з метою самовдосконалення (надання/отримання коментарів, пропозицій тощо), реагує на неї [6 МІО 3.2.1-2].	Демонструє створене, реагує на зворотну інформацію, аргументує й може дискутувати, обстоюючи свою позицію у власній творчій діяльності [9 МІО 3.2.1].	Цілісно представляє та обґрунтовує задум/ідею [9 МІО 3.2.1-1]. Пояснює свої бажання й можливості у творчості, розуміє власні сильні сторони, спирається на свої досягнення під час самопрезентації [9 МІО 3.2.1-2]. Конструктивно сприймає критику вчителя чи інших

		Визнає можливість різного втілення творчого задуму, обстоює свою позицію у творчості [6 МИО 3.2.1-3]		осіб, аналізує помилки з метою самовдосконалення [9 МИО 3.2.1-3]. Визнає можливість варіативності інтерпретацій творчого задуму, аргументовано обстоює позицію у творчості й право на самовираження [9 МИО 3.2.1-4]
Взаємодіє з іншими через мистецтво [МИО 3.3]	Бере участь в обговоренні творів мистецтва, мистецьких і дослідницьких проєктах [6 МИО 3.3.1]	Долучається до мистецьких заходів; виконує різні ролі в спільному творчому процесі, дослухається до творчих ідей інших; визнає різні позиції й оцінки учасників [6 МИО 3.3.1-1]. Розуміє значення партнерства в спільній мистецькій творчості [6 МИО 3.3.1-2]. Висловлює свою думку в обговореннях творів мистецтва [6 МИО 3.3.1-3]. Використовує власний досвід і різні види інформації під час спільної творчості [6 МИО 3.3.1-4].	Аргументує свою позицію під час обговорень творів мистецтва, виконує різноманітні ролі, співпрацюючи в групах над мистецькими й дослідницькими проєктами [9 МИО 3.3.1]. Виявляє толерантність і доброзичливість під час порівняння різних творчих ідей [9 МИО 3.3.2]	Виявляє ініціативність в обговореннях творів мистецтва і створенні спільного творчого продукту; підтверджує думку аргументами [9 МИО 3.3.1-1]. Залучає власний досвід для досягнення якісного результату в спільній творчості [9 МИО 3.3.1-2]. Зіставляє різні погляди на проблему, спираючись на кілька джерел інформації, формулює творче завдання й деталізує його [9 МИО 3.3.1-3].

		Складає план своїх дій у створенні спільного художнього продукту [6 МІО 3.3.1-5]. Пропонує способи розв'язання завдань в разі виникнення труднощів [6 МІО 3.3.1-6]. Ділиться спостереженнями в довкіллі й соціумі, підтверджує думку аргументами [6 МІО 3.3.1-7]. Бере участь в інсценізаціях календарно-обрядових дійств, народних ігор з використанням пісенного матеріалу, танцювальних рухів, елементів костюмів, атрибутів, гриму, інструментального супроводу [6 МІО 3.3.1-8]		Вибудовує партнерські взаємини під час мистецької творчості [9 МІО 3.3.1-4]. Продукує ідеї для реалізації проєкту, ставить уточнювальні запитання для кращого розуміння інших [9 МІО 3.3.1-5]. Аналізує нові ідеї для сприйняття чи відхилення їх [9 МІО 3.3.1-6]. Працюючи в групі, бере відповідальність за спільний результат [9 МІО 3.3.1-7]. Бере участь в інсценізаціях календарно-обрядових дійств, народних іграх з використанням пісенного матеріалу, танцювальних рухів, елементів костюмів, атрибутів, гриму, інструментального супроводу [9 МІО 3.3.1-8]. Бере участь у розробці сценаріїв творчих заходів [9 МІО 3.3.1-9]
--	--	---	--	--

Регулює власний емоційний стан засобами мистецтва [МИО 3.4]	Розпізнає власні емоції й почуття від сприймання мистецьких творів і вербалізує їх; визначає й описує власні мистецькі вподобання [6 МИО 3.4.1]. Розуміє, який вид художньо-творчої діяльності покращує емоційний стан [6 МИО 3.4.2]	Пояснює свої вподобання, порівнює власні вподобання з уподобаннями інших осіб зі свого оточення [6 МИО 3.4.1-1]. Обирає зі знайомих твори мистецтва, які найкраще відображають власні емоції [6 МИО 3.4.1-2]. Пояснює вплив творів на зміну власного емоційного стану [6 МИО 3.4.1-3]. Вирізняє художні засоби, які вплинули на враження від сприйнятого твору [6 МИО 3.4.1-3]. Визначає улюблені види мистецької діяльності, пояснює, від чого дістає задоволення у своїй творчості [6 МИО 3.4.2-1]. За потреби обирає види художньо-творчої діяльності для задоволення [6 МИО 3.4.2-2]. Виражає свої почуття й емоції різними художніми засобами, застосовує ці засоби окремо чи в поєднанні [6 МИО 3.4.2-3]	Аналізує власні емоції від творів різних видів мистецтва [9 МИО 3.4.1]. За потреби уміє виразити різноманітні почуття у процесі художньо-творчої діяльності [9 МИО 3.4.2]	Усвідомлює власні мистецькі вподобання [9 МИО 3.4.1-1]. Пояснює причини своїх переживань від твору [9 МИО 3.4.1-2]. Визначає засоби виразності, тему, сюжет, належність твору до певного виду мистецтва тощо для пояснення своїх емоцій і вражень [9 МИО 3.4.1-3]. Обирає зі знайомих і використовує твори мистецтва для покращення власного емоційного стану [9 МИО 3.4.1-4]. Визнає право інших осіб на власні вподобання в мистецтві; розуміє емоції інших [9 МИО 3.4.1-5]. Визначає свої потреби в мистецькій діяльності [9 МИО 3.4.2-1].
--	--	---	---	---

				За потреби обирає види художньо-творчої діяльності для задоволення [9 МІО 3.4.2-2]. Використовує різні художні способи, засоби для передачі настрою й емоцій у власній творчості [9 МІО 3.4.2-3]
4. Використання інформаційного середовища у власній творчості та художній комунікації				
Створює мистецький медіатекст у процесі художньої комунікації [МІО 4.1]	Створює, обробляє й відповідально поширює простий мистецький медіатекст під керівництвом учителя або інших осіб [6 МІО 4.1.1]	Обирає відомі способи творення, зокрема медіаформати (додавання ілюстрацій, створення нескладних графічних зображень, аудіо/відеороликів, фото тощо) для художнього самовираження [6 МІО 4.1.1-1]. Шукає й добирає з допомогою вчителя чи інших осіб аудіо-, відео-, ілюстративні й текстові матеріали з різних джерел, планує свою діяльність для реалізації поставленого завдання [6 МІО 4.1.1-2]. Упорядковує з допомогою вчителя чи інших осіб дібрані матеріали [6 МІО 4.1.1-3]	Створює, обробляє й відповідально поширює мистецький медіатекст, де, зокрема, поєднано кілька видів медіа; самостійно застосовує спосіб художньої комунікації відповідно до форми передавання інформації [9 МІО 4.1.1]	Обирає способи творення, зокрема медіаформати (додавання ілюстрацій, створення нескладних графічних зображень, аудіо/відеороликів, фото тощо) для художнього самовираження, може прокоментувати задум та обґрунтувати вибір [9 МІО 4.1.1-1]. Самостійно шукає й добирає аудіо-, відео-, ілюстративні й текстові матеріали з різних джерел, планує свою діяльність для реалізації поставленого завдання [9 МІО 4.1.1-2]. Самостійно впорядковує дібрані матеріали

				[9 МИО 4.1.1-3]
Добирає й оцінює джерела інформації про мистецтво [МИО 4.2]	Визначає з допомогою вчителя чи інших осіб джерела інформації про мистецтво із застосуванням цифрових технологій [6 МИО 4.2.1]	Визначає з допомогою вчителя чи інших осіб достовірність джерела інформації про мистецтво [6 МИО 4.2.1-1]	Розрізняє первинні й вторинні джерела інформації для власного художнього пізнання й здобуття знань про мистецтво [9 МИО 4.2.1]	Називає та пояснює критерії оцінки достовірності інформації про мистецтво, зокрема в інформаційному просторі [9 МИО 4.2.1-1]
Виявляє культуру використання авторського твору [МИО 4.3]	Відповідально ставиться до авторства в мистецтві [6 МИО 4.3.1]. Розуміє значення правильного оформлення цитат із покликанням на автора [6 МИО 4.3.2]	Виявляє відповідальність щодо дотримання авторського права в процесі художньої комунікації [6 МИО 4.3.1-1]. Знаходить і використовує за допомогою вчителя чи інших осіб у власній мистецькій діяльності авторський продукт [6 МИО 4.3.1-2]. Цитує твір, покликаючись на автора [6 МИО 4.3.2-1]	Усвідомлює функції знаків охорони авторського права, дотримується авторського права, знає для чого існують вільні ліцензії [9 МИО 4.3.1]. Усвідомлено використовує цитати із покликанням на автора [9 МИО 4.3.2]. Знаходить і відповідально використовує ліцензований/авторський продукт, зокрема у власній мистецькій діяльності [9 МИО 4.3.3]	Пояснює знаки охорони авторського права, в чому полягає порушення авторських прав [9 МИО 4.3.1-1]. Ідентифікує графічні зображення ліцензій СС, які дозволяють використовувати (копіювати, брати за основу) твір чи продукт [9 МИО 4.3.1-2]. Вказує джерела й авторство під час цитування і покликання/звернення, ідентифікує межі використання цитат [9 МИО 4.3.2-1]. Визначає особисті права автора мистецького твору [9 МИО 4.3.3-1]

ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ «ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА»

Компетентнісний потенціал
освітньої галузі фізичної культури

Ключові компетентності	Уміння та ставлення
Вільне володіння державною мовою	Уміння: сприймати інформацію та грамотно висловлюватися державною мовою під час занять фізичною культурою; правильно використовувати терміни з фізичної культури та спорту; застосовувати доречні мовленнєві стратегії відповідно до мети спілкування під час занять фізичною культурою і спортом; за допомогою спілкування розв'язувати конфлікти, проблемні ситуації та популяризувати цінності занять фізичною культурою і спортом мовними засобами. Ставлення: пошанування українських національних традицій у процесі занять фізичною культурою і спортом; поцінування державної мови як чинника розвитку національної фізичної культури для кращого усвідомлення її ролі в гармонійному розвитку особистості; готовність розвивати і вживати спортивну термінологію державною мовою
Здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами	Здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) Уміння: сприймати, розуміти, перетворювати, аналізувати й інтерпретувати, оцінювати інформацію рідною мовою у процесі занять фізичною культурою і спортом; за допомогою рідної мови спілкуватися про значення занять фізичною культурою і спортом для становлення особистості; висловлювати власну думку рідною мовою про важливість занять фізичною культурою і спортом для самореалізації людини; писати тексти рідною мовою про фізичну культуру і спорт. Ставлення: розуміння потреби популяризації українських національних традицій з фізичної культури і спорту у світі засобами рідної мови; готовність спілкуватися рідною мовою

	Здатність спілкуватися іноземними мовами Уміння: сприймати, розуміти інформацію та грамотно висловлюватися іноземними мовами у процесі занять фізичною культурою і спортом; за допомогою іноземних мов спілкуватися про фізичну культуру і спорт; писати тексти іноземною мовою про фізичну культуру і спорт, знаходити інформацію в іноземних джерелах про оздоровчі програми, спортивні новини. Ставлення: розуміння потреби популяризувати досягнення українських спортсменів у світі засобами іноземних мов; розуміння важливості оволодіння іноземною мовою для міжкультурного спілкування у процесі занять фізичною культурою і спортом; усвідомлення ролі іноземної мови як інструменту одержання новітньої інформації про фізичну культуру і спорт; готовність спілкуватися іноземною/іноземними мовою/мовами
Математична компетентність	Уміння: використовувати математичні методи під час занять фізичною культурою для створення індивідуальних фізкультурно-оздоровчих програм; здійснювати самоконтроль власного фізичного стану в процесі занять фізичною культурою і спортом; вести рахунок / здійснювати вимірювання величин у різних видах спорту; розраховувати фізичні можливості для досягнення мети в процесі занять фізичною культурою і спортом; розраховувати раціон харчування; розраховувати добову рухову активність тощо. Ставлення: усвідомлення важливості критичного мислення в процесі занять фізичною культурою і спортом

Компетентності в галузі природничих наук, техніки й технологій	Уміння: застосовувати знання з природничих наук для поліпшення фізичного стану; застосовувати логічне, структурне та системне мислення для розробки оздоровчих програм і технологій; застосовувати технічні засоби в процесі занять фізичною культурою і спортом; виконувати різні фізичні вправи (ігри) в умовах природного середовища, використовувати сили природи в процесі занять фізичною культурою і спортом. Ставлення: розуміння людини, її діяльності як частини природи; усвідомлення важливості бережливого природокористування; усвідомлення особливостей виконання фізичних вправ в умовах низьких та високих температур; високогір'я та рівнинних поверхонь, пересічених місцевостей; усвідомлення значення досягнень сучасної техніки та технологій для фізичного самовдосконалення
Інноваційність	Уміння: застосовувати інноваційно-оздоровчі технології для покращення фізичного стану; розвивати нові ідеї та можливості для створення оздоровчих (систем) технологій, досліджувати та експериментувати з інноваційними підходами у фізичному вихованні; створювати інноваційні програми індивідуальних фізкультурно-оздоровчих занять. Ставлення: усвідомлювати значення інноваційних технологій у фізичному самовдосконаленні особистості; розуміння потреби впроваджувати інноваційні технології в процесі занять фізичною культурою і спортом

Екологічна компетентність	Уміння: пристосовуватися до умов навколишнього середовища під час виконання фізичних вправ; використовувати допоміжні засоби фізичного виховання (оздоровчі сили природи та гігієнічні фактори) для поліпшення фізичного стану, загартованості; дотримуватися санітарно-гігієнічних норм у процесі занять фізичною культурою і спортом; організовувати та проводити форми фізичного виховання у природному середовищі; надавати першу домедичну та медичну допомогу, пов'язану з біотичними (живої природи) та абіотичними (неживої природи) небезпеками під час виконання фізичних вправ. Ставлення: розуміння гармонійного розвитку людини і природи, сприймання екологічного довкілля як ідеального середовища для реалізації фізичної активності людини, ціннісне ставлення до навколишнього середовища як до потенційного джерела зміцнення здоров'я; розуміння важливості дотримання санітарно-гігієнічних норм
Інформаційно-комунікаційна компетентність	Уміння: використовувати комп'ютерні технології, тренажерні пристрої для поліпшення та оцінювання власного фізичного стану, моніторингу рухової та ігрової активності; аналізувати, спілкуватися та вирішувати проблемні ситуації за допомогою засобів комунікації в процесі занять фізичною культурою і спортом. використовувати цифрові засоби та технології для оцінювання фізичного стану та створення індивідуальних оздоровчих програм. Ставлення: усвідомлення впливу інформаційних та комунікаційних технологій і пристроїв на фізичний розвиток і здоров'я людини, переваг та ризиків їх використання; розуміння проблем і наслідків комп'ютерної залежності

Навчання впродовж життя	Уміння: шукати, аналізувати, систематизувати та використовувати інформацію в процесі занять фізичною культурою і спортом; розв’язувати проблемні завдання в процесі занять фізичною культурою і спортом; досягати конкретних цілей, долати труднощі та перешкоди в процесі фізичного самовдосконалення; розробляти та використовувати індивідуальні оздоровчі програми з урахуванням власних можливостей, здібностей, мотивів, потреб та здоров'я. Ставлення: розуміння потреби постійного фізичного вдосконалення, формування фізичної культури особистості.
Громадянські та соціальні компетентності, пов’язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, з усвідомленням	Громадянські компетентності Уміння: виявляти солідарність і підтримку у процесі занять фізичною культурою і спортом; ухвалювати спільні рішення на користь команди; дотримуватися демократичних принципів у процесі занять фізичною культурою і спортом; уникати дискримінаційних вчинків у процесі занять фізичною культурою і спортом. Ставлення: розуміння ролі фізичної культури та спорту в дотриманні прав (свобод) людини й утвердженні демократичних цінностей – рівності, справедливості, відповідальності; повага до альтернативних думок і поглядів

рівних прав і можливостей	Соціальні компетентності Уміння: ефективно співпрацювати з іншими у процесі занять фізичною культурою і спортом; спілкуватися в різних ситуаціях, вирішувати конфлікти, гідно вигравати і програвати; дотримуватися правил чесної гри; організовувати гру, заняття чи інший вид командної рухової діяльності; боротися, перемагати і програвати, контролювати свої емоції; виявляти доброчесність у процесі фізичного виховання; дотримуватися здорового способу життя, правил безпечної поведінки під час виконання фізичних вправ (ігор); уникати ризиків для фізичного та психічного здоров'я у процесі занять фізичною культурою і спортом. Ставлення виявлення толерантності та емпатії у процесі занять фізичною культурою і спортом; усвідомлення цінності рухової активності для здоров'я, фізичного розвитку та фізичної підготовленості
Культурна компетентність	Уміння: визначати потреби та проблеми, які потрібно вирішити для формування високого рівня фізичної культури особистості; виражати свій культурний потенціал через рухову діяльність; коректно висловлювати свою думку, аргументувати та вести діалог; враховувати історичні та українські національні традиції фізичної культури в житті; удосконалювати культуру рухів; керуватися моральними нормами поведінки у взаємодії з іншими людьми в процесі фізичного виховання; виражати свою індивідуальність методами фізичної культури. Ставлення: усвідомлення значущості фізичної культури особистості та відчуття культурної ідентичності, повага до розмаїття культурної спортивної спадщини; усвідомлення можливостей самовираження та самореалізації через фізичну культуру та спорт; дотримання мовленнєвого етикету

Підприємливість та фінансова грамотність	Підприємливість Уміння: презентувати власні ідеї та ініціативи, використовуючи доцільні засоби фізичної культури; оцінювати власні можливості в процесі занять фізичною культурою і спортом; реалізовувати різні соціальні ролі в процесі фізичного виховання; відповідати за власні рішення, користати з власних переваг і визнавати недоліки у тактичних діях у різних видах спорту; планувати та реалізовувати спортивні проекти (турніри, змагання тощо). Ставлення: усвідомлення значення ініціативності, активності, відповідальності та важливості співпраці в процесі занять фізичною культурою і спортом
	Фінансова грамотність Уміння: організовувати свій час і мобілізувати ресурси; планувати, регулярно оцінювати фінансові витрати, пов'язані з діяльністю фізичної культури і спорту; оперувати найуживанішими фінансовими документами (складати доручення, відомості щодо участі у змаганнях тощо). Ставлення: розуміння вартості фінансових затрат для організації фізкультурних та спортивних заходів; готовність обстоювати важливість ощадливості й раціонального використання коштів
Знання Здоровий спосіб життя. Здоров'я людини та чинники, що його визначають. Значення здорового способу життя в забезпеченні здоров'я людини. Складники здорового способу життя та їх загальна характеристика. Роль рухової активності для підтримання, поліпшення (відновлення) здоров'я людини. Форми, засоби, методи фізичного виховання для підтримання, поліпшення (відновлення) фізичного, психічного та соціального здоров'я, фізичного розвитку, фізичної підготовленості, загартування, збереження належної маси тіла (корекції надмірної, недостатньої), формування правильної постави, правильної будови стопи. Безпека у процесі занять фізичними вправами. Правила техніки безпеки на уроках фізичної культури та в позаурочних формах занять фізичними вправами. Самоконтроль у процесі фізичного виховання. Правила першої допомоги при невідкладних станах та спортивному травмуванні.	

Техніко-тактична підготовка. Техніка виконання фізичних вправ. Тактичні дії у процесі занять фізичними вправами.

Історія фізичної культури. Історія розвитку видів спорту. Досягнення українських та іноземних спортсменів у різних видах спорту. Спортивні традиції рідної школи.

Формування особистості засобами фізичного виховання. Значення фізичних вправ у становленні особистості. Мотивація до занять фізичними вправами. Роль засобів фізичного виховання у формуванні моральних і вольових якостей людини. Значення рухової активності у розвитку когнітивних властивостей особистості. Правила спортивної етики.

ВИМОГИ
до обов'язкових результатів навчання учнів
освітньої галузі фізичної культури

Обов'язкові результати навчання				
Загальні результати	5–6 класи		7–9 класи	
	Конкретні результати	Орієнтири для оцінювання	Конкретні результати	Орієнтири для оцінювання
1	2	3	4	5
1. Формування психологічної та соціально-психологічної сфер особистості засобами фізичного виховання				
Окреслює мету систематичної рухової діяльності [ФІО 1.1]	Систематично займається фізичними вправами, досягаючи мети, визначеної з допомогою вчителя або самостійно [6 ФІО 1.1.1]	Пояснює мету фізичного вправлення, з допомогою вчителя визначає завдання [6 ФІО 1.1.1-1]. Систематично виконує відповідні фізичні вправи для вирішення завдань фізичного виховання [6 ФІО 1.1.1-2]. Пояснює цінність досягнення мети засобами фізичної культури [6 ФІО 1.1.1-3]	Систематично займається фізичними вправами, досягаючи самостійно поставленої мети [9 ФІО 1.1.1]	Самостійно визначає мету фізичного вправлення, пояснюючи свою мотивацію [9 ФІО 1.1.1-1]. Формулює завдання для досягнення мети [9 ФІО 1.1.1-2]. Добирає відповідні фізичні вправи, методи для досягнення самостійно поставленої мети [9 ФІО 1.1.1-3]. Систематично застосовує фізичні вправи у процесі

				фізкультурно-оздоровчої діяльності [9 ФІО 1.1.1-4]. Обґрунтовує цінність активної позиції у досягненні мети засобами фізичного виховання [9 ФІО 1.1.1-5]
Формує вольові якості у процесі фізичного вправлення [ФІО 1.2]	Виконує фізичні вправи, що вимагають вольових проявів [6 ФІО 1.2.1]. Пояснює, що робота над помилками допомагає розвивати власні вольові якості [6 ФІО 1.2.2]	Виконує довготривалі фізичні вправи [6 ФІО 1.2.1-1]. Долає страх під час виконання певних фізичних вправ за підтримки вчителя [6 ФІО 1.2.1-2]. Пояснює, як переборювання окремих негативних емоцій, відчуттів що виникають у процесі фізичного вправлення, допомагає формувати вольові якості [6 ФІО 1.2.1-3]. Пояснює, що виявлення помилок та робота над ними допомагають розвивати власні вольові якості	Виконує фізичні вправи, усвідомлюючи, які вольові якості при цьому розвиває [9 ФІО 1.2.1]. Визнає помилки як можливість більше дізнатися про себе і сформулювати цілі для власного фізичного вдосконалення [9 ФІО 1.2.2]	Виконує довготривалі фізичні вправи, обґрунтовуючи їх цінність щодо формування вольової сфери [9 ФІО 1.2.1-1]. Долає страх під час виконання певних фізичних вправ [9 ФІО 1.2.1-2]. Виявляє стриманість у прояві власних емоцій, культурно їх виражає. Толерантно реагує на чужі емоції [9 ФІО 1.2.1-3]. На основі досвіду (власного та інших) визначає засоби і способи формування вольової

		[6 ФІО 1.2.2-1]		сфери за допомогою фізичного вправлення [9 ФІО 1.2.2-1]. Формулює цілі власного фізичного вдосконалення на основі аналізу своїх помилок [9 ФІО 1.2.2-2]
Розвиває свої когнітивні властивості у процесі фізичного виховання [ФІО 1.3]	Розвиває властивості довільної уваги у процесі фізичного виховання [6 ФІО 1.3.1]. Розвиває мисленнєві процеси засобами фізичного виховання [6 ФІО 1.3.2]	Концентрує, довільно переключає увагу, підтримує її стійкість (за вказівками вчителя та самостійно) для реалізації завдань фізичного виховання [6 ФІО 1.3.1-1]. Бере участь у рухливих та спортивних іграх, виконує фізичні вправи (в тому числі ідеомоторні, завдання для активізації уваги, підтримання її стійкості та переключення) [6 ФІО 1.3.1-2].	Свідомо удосконалює властивості довільної уваги у процесі фізичного виховання [9 ФІО 1.3.1]. Свідомо розвиває мисленнєві властивості у процесі фізичного вправлення [9 ФІО 1.3.2]	Концентрує, довільно перемикає увагу, підтримує її стійкість та розширює обсяг для реалізації завдань фізичного виховання [9 ФІО 1.3.1-1]. Організовує та бере участь у рухливих та спортивних іграх, виконує фізичні вправи (зокрема ідеомоторні, завдання для активізації уваги, підтримання її стійкості і переключення) [9 ФІО 1.3.1-2]. Здійснює аргументований самоаналіз/ взаємоаналіз результатів виконання

		Пояснює результати виконання рухових (інтелектуальних) дій [6 ФІО 1.3.2-1]. Нестандартно вирішує рухові та інші завдання [6 ФІО 1.3.2-2].	рухових (інтелектуальних) дій, поведінки [9 ФІО 1.3.2-1]. Обирає раціональний шлях вирішення рухових та інших завдань [9 ФІО 1.3.2-2]. Продукує нові ідеї для вирішення творчих завдань, зокрема щодо організації фізкультурно-оздоровчих і спортивних масових заходів, нові вправи, нові правила до рухливих (спортивних) ігор, комплекси вправ, нові види спорту шляхом поєднання рухових дій з відомими) [9 ФІО 1.3.2-3]
--	--	---	--

Виконує різні соціальні ролі під час взаємодії у процесі рухової (в т.ч. спортивно-ігрової) діяльності [ФІО 1.4]	Обґрунтовує користь співпраці у процесі рухової (в т.ч. спортивно-ігрової) діяльності [6 ФІО 1.4.1]. Підтримує учасників команди, допомагає їм виконувати завдання під час рухової діяльності [6 ФІО 1.4.2]	Наводить приклади переваг взаємодії у процесі рухової (в т.ч. спортивно-ігрової діяльності) [6 ФІО 1.4.1-1]. Розрізняє ролі і завдання учасників команди [6 ФІО 1.4.2-1]. Визначає свою роль і завдання для підсилення командної взаємодії на основі аналізу власних сильних сторін [6 ФІО 1.4.2-2]	Виконує різні соціальні ролі відповідно до потреб, які виникають під час взаємодії [9 ФІО 1.4.1]. Виявляє емпатію у спілкуванні щодо учасників власної та інших команд [9 ФІО 1.4.2]	Аналізує сильні і слабкі сторони власної та інших команд [9 ФІО 1.4.1-1]. Визначає свою роль і завдання для підсилення взаємодії на основі аналізу сильних і слабких сторін – власних і команди [9 ФІО 1.4.2-1]
Дотримується етичних норм у руховій діяльності [ФІО 1.5]	Пояснює значення правил «чесної гри» під час виконання фізичних вправ, у спортивно-ігровій та змагальній діяльності; дотримується цих правил [6 ФІО 1.5.1]	Пояснює важливість правил «чесної гри» стосовно себе та інших – під час виконання фізичних вправ, у спортивно-ігровій та змагальній діяльності [6 ФІО 1.5.1-1]. Дотримується етичних норм у процесі виконання фізичних вправ, спортивно-ігрової та змагальної діяльності [6 ФІО 1.5.1-2]	Дотримується правил «чесної гри» у спортивно-ігровій та змагальній діяльності, переконує інших у їх важливості [9 ФІО 1.5.1].	Наводить яскраві приклади дотримання правил «чесної гри» з історії спорту (Олімпійських, Паралімпійських ігор, інших змагань), за потреби звертаючись до відповідних джерел [9 ФІО 1.5.1-1]. Виявляє жертвність задля командного результату, інтересу інших осіб [9 ФІО 1.5.1-2]

2. Систематичні заняття фізичними вправами, володіння технікою фізичних вправ				
Демонструє техніку фізичних вправ [ФІО 2.1]	Демонструє володіння технікою фізичних вправ на рівні рухового вміння в обраних видах рухової діяльності [6 ФІО 2.1.1].	Розповідає про техніку виконання фізичних вправ [6 ФІО 2.1.1-1]. Демонструє основи техніки фізичних вправ [6 ФІО 2.1.1-2]. Дотримується техніки рухової дії у стандартних умовах [6 ФІО 2.1.1-3]	Демонструє володіння технікою фізичних вправ на рівні рухової навички в обраних видах рухової діяльності [9 ФІО 2.1.1].	Пояснює особливості виконання фізичних вправ в умовах різної складності [9 ФІО 2.1.1-1]. Демонструє основи та деталі техніки фізичних вправ [9 ФІО 2.1.1-2]. Дотримується техніки фізичних вправ в умовах різної складності (ігрових, змагальних, у різних психофізичних станах) [9 ФІО 2.1.1-3]. Демонструє індивідуальну техніку виконання фізичних вправ [9 ФІО 2.1.1-4]

Моделює рухову діяльність [ФІО 2.2]	Обирає найефективніший спосіб виконання фізичних вправ (з допомогою педагога або самостійно) [6 ФІО 2.2.1]	Аналізує та оцінює правильність виконання фізичних вправ, пропонує найдоцільніший спосіб виконання фізичних вправ з раніше відомих методів [6 ФІО 2.2.1-1]	Обґрунтовано добирає власні способи виконання фізичних вправ з урахуванням умов та індивідуальних особливостей [9 ФІО 2.2.1]	Самостійно обирає ефективний спосіб виконання фізичних вправ, виявляючи ініціативність, творчість, цілеспрямованість, самоцінність [9 ФІО 2.2.1-1]. Пропонує іншим ефективний спосіб виконання фізичних вправ в обраних видах рухової діяльності [9 ФІО 2.2.1-2]
Виконує фізичні вправи під час ігрової та змагальної діяльності [ФІО 2.3]	Бере участь у різних рухливих/ спортивних іграх та естафетах (часто – за спрощеними правилами), дотримуючись правил [6 ФІО 2.3.1]	Виконує рухові дії в рухливих/ спортивних іграх та естафетах, змагальній діяльності [6 ФІО 2.3.1-1]. Застосовує нову для себе інформацію, зокрема щодо правил, у процесі спортивно-ігрової діяльності [6 ФІО 2.3.1-2]. Пояснює необхідність дотримання правил спортивних ігор, естафет, спортивних змагань [6 ФІО 2.3.1-3]	Бере участь у спортивних іграх (зокрема і за правилами змагань) [9 ФІО 2.3.1]	Бере участь у спортивних іграх, естафетах та змаганнях [9 ФІО 2.3.1-1]. Займається спортивно-ігровою діяльністю [9 ФІО 2.3.1-2]. Дотримується правил ігор та змагань [9 ФІО 2.3.1-3]. Пояснює правила спортивних змагань (ігор) з огляду на безпеку, принципи рівності тощо [9 ФІО 2.3.1-4]

Пізнає факти, явища та закономірності фізичної культури і спорту [ФІО 2.4]	На основі медіатекстів, власного рухового досвіду та способу життя аналізує факти та події фізичної культури і спорту [6 ФІО 2.4.1]. Пояснює власну здоров'язбережну позицію, покликаючись на досвід відомих осіб [6 ФІО 2.4.2]	Обізнаний із результатами найвідоміших українських спортсменів на Олімпійських, Паралімпійських іграх та інших змаганнях [6 ФІО 2.4.1-1]. Розповідає про історію виникнення Олімпійського руху [6 ФІО 2.4.1-2]. Аналізує інформацію в друкованих та електронних джерелах за завданням учителя [6 ФІО 2.4.1-3]. Пояснює, коментує, наводить приклади фактів та явищ фізичної культури [6 ФІО 2.4.1-4]. Аналізує власне виконання рухових дій, ідентифікує помилки у себе та інших школярів з висуненням гіпотез щодо причин їх виникнення [6 ФІО 2.4.1-5]. Обґрунтовує власну здоров'язбережну позицію, керуючись досвідом інших осіб	На основі медіатекстів, власного рухового досвіду та способу життя критично оцінює факти, явища та закономірності фізичної культури та спорту [9 ФІО 2.4.1]. Обґрунтовує власну здоров'язбережну позицію, керуючись особистим досвідом та досвідом інших [9 ФІО 2.4.2]	Аналізує результати українських спортсменів на Олімпійських, Паралімпійських іграх та інших змаганнях [9 ФІО 2.4.1-1]. Досліджує історію Олімпійського руху [9 ФІО 2.4.1-2]. Пояснює власні результати рухової діяльності, факти у фізичній культурі, використовуючи інформацію з інших галузей наук [9 ФІО 2.4.1-3]. Зіставляє, аналізує факти, процеси, закономірності у фізичній культурі з декількох інформаційних джерел [9 ФІО 2.4.1-4]. Встановлює причиново-наслідкові зв'язки між фактами та явищами у фізичній культурі (зокрема особистій) [9 ФІО 2.4.1-5].
---	---	--	--	---

		[6 ФІО 2.4.2-1]		Конструює засоби фізичного вправлення та умови їх застосування [9 ФІО 2.4.2-1]. Самостійно виокремлює проблему, веде пізнавальний пошук її розв'язання та використовує здобуті результати для розробки власного шляху [9 ФІО 2.4.2-2].
3. Усвідомлення значення фізичних вправ для здоров'я та задоволення, поліпшення (відновлення) здоров'я у процесі фізичного виховання				
Контролює свій фізичний стан під час рухової діяльності [ФІО 3.1]	Спостерігає за власним фізичним станом [6 ФІО 3.1.1]. Визначає ступінь впливу фізичного навантаження за суб'єктивними ознаками [6 ФІО 3.1.2]	Описує свій фізичний стан за певними показниками [6 ФІО 3.1.1-1]. Виявляє сильні і слабкі сторони власного фізичного стану [6 ФІО 3.1.1-2]. Вирізняє ознаки втоми в результаті фізичного навантаження [6 ФІО 3.1.2-1].	Аналізує власний фізичний стан [9 ФІО 3.1.1]. Визначає ступінь впливу фізичного навантаження за суб'єктивними та об'єктивними ознаками [9 ФІО 3.1.2].	Аргументовано оцінює показники власного фізичного стану у стані спокою, під час та після виконання фізичних вправ [9 ФІО 3.1.1-1]. Оцінює власну фізичну працездатність [9 ФІО 3.1.1-2]. Передбачає власну фізичну спроможність з огляду на рівень власної фізичної підготовленості [9 ФІО 3.1.2-1].

Регулює свій психо-емоційний стан у процесі рухової діяльності [ФІО 3.2]	Описує власні емоції – позитивні і негативні, пояснюючи причини їх виникнення під час виконання фізичних вправ [6 ФІО 3.2.1]	Пояснює вплив емоцій на стан здоров'я [6 ФІО 3.2.1-1]. Пояснює, як емоції можуть заважати і допомагати у руховій діяльності [6 ФІО 3.2.1-2]. Описує ознаки гарного/поганого настрою під час рухової діяльності [6 ФІО 3.2.1-3]. Визначає фізичні вправи для покращення емоційного стану і виконує їх [6 ФІО 3.2.1-4]. Рефлексує про власні емоції у процесі фізичного виховання [6 ФІО 3.2.1-5]. Позитивно впливає на емоційний стан інших осіб, протидіє їхнім негативним емоціям [6 ФІО 3.2.1-6]	Регулює власний емоційний стан, спираючись на позитивні емоції та запобігаючи, за можливості, виникненню негативних емоцій під час виконання фізичних вправ [9 ФІО 3.2.1]	Прогнозує свої емоції та емоції інших під час рухової діяльності відповідно до певних ситуацій [9 ФІО 3.2.1-1]. Добирає фізичні вправи для регулювання свого емоційного стану [9 ФІО 3.2.1-2]. Пояснює, як інші особи можуть впливати на його/її емоції під час виконання фізичних вправ [9 ФІО 3.2.1-3]. Добирає засоби фізичного виховання, які покращують розумову працездатність і поліпшують психо-емоційний стан [9 ФІО 3.2.1-4]. Аналізує способи подолання негативних емоцій і відчуттів, які виникають у процесі фізичного вправління [9 ФІО 3.2.1-5].
---	---	--	--	--

				Тактовно та толерантно виражає емоції, використовуючи вербальні та невербальні засоби спілкування [9 ФІО 3.2.1-6]. Розпізнає емоції інших осіб та розповідає про власні емоції [9 ФІО 3.2.1-7]
Дотримується здорового способу життя через фізкультурно-оздоровчу діяльність [ФІО 3.3]	Бере участь у різних видах фізкультурно-оздоровчої діяльності [6 ФІО 3.3.1]	Пояснює, як фізкультурно-оздоровча діяльність впливає на спосіб життя та здоров'я людини [6 ФІО 3.3.1-1]. Володіє технікою фізичних вправ, що використовують для профілактики (корекції) порушень постави [6 ФІО 3.3.1-2]. Застосовує фізичні вправи для профілактики (корекції) статичної плоскостопості [6 ФІО 3.3.1-3].	Бере участь у різних видах фізкультурно-оздоровчої діяльності та власним прикладом пропагує здоровий спосіб життя [9 ФІО 3.3.1].	Самостійно (та з допомогою фахівців) планує і практикує фізкультурно-оздоровчу діяльність [9 ФІО 3.3.1-1]. Критично оцінює різні способи фізкультурно-оздоровчої діяльності та їхній вплив на здоров'я людини [9 ФІО 3.3.1-2]. Проектує підтримання (поліпшення) власної постави, добираючи відповідні фізичні вправи для профілактики (корекції) порушень [9 ФІО 3.3.1-3].

		Розповідає про значення загартування організму для здоров'я людини, пояснює правила загартування різними способами [6 ФІО 3.3.1-4]. Використовує різні способи загартування організму (під наглядом фахівця, учителя) [6 ФІО 3.3.1-5]		Використовує способи самооцінювання постави (соматоскопії, визначення стереотипу сформованої постави, функціонального стану опорно-рухового апарату) [9 ФІО 3.3.1-4]. Систематично використовує фізичні вправи для профілактики (корекції) порушень постави у процесі самостійних занять [9 ФІО 3.3.1-5]. Проектує підтримання правильної будови стопи (корекцію статичної плоскостопості), добираючи відповідні фізичні вправи [9 ФІО 3.3.1-6]. Систематично використовує фізичні вправи для підтримання правильної будови стопи (корекцію статичної плоскостопості) у процесі самостійних занять [9 ФІО 3.3.1-7].
--	--	---	--	---

				Використовує різні способи загартування організму (за вказівками вчителя) з урахуванням погоди, ступеня фізичної активності (стану здоров'я) [9 ФІО 3.3.1-8]. Обґрунтовує важливість складання раціонального рухового режиму відповідно до норм рухової активності в підлітковому віці [9 ФІО 3.3.1-9]. Адекватно оцінює власну масу тіла та чинники її невідповідності нормі [9 ФІО 3.3.1-10]
Дотримується правил безпечної поведінки під час фізкультурно-оздоровчої діяльності [ФІО 3.4]	Дотримується правил безпечної поведінки під час виконання фізичних вправ, пояснює важливість цих правил [6 ФІО 3.4.1]	Обґрунтовує важливість дотримання правил безпеки під час виконання фізичних вправ [6 ФІО 3.4.1-1]. Пояснює наслідки недотримання правил безпеки [6 ФІО 3.4.1-2]	Дотримується правил безпеки у процесі рухової діяльності, передбачає можливі негативні наслідки від недотримання цих правил [9 ФІО 3.4.1]	Дотримується правил безпеки у процесі рухової діяльності [9 ФІО 3.4.1-1]. Прогнозує можливі негативні наслідки недотримання правил безпеки у процесі рухової діяльності [9 ФІО 3.4.1-2]

Базовий навчальний план базової середньої освіти
Базовий навчальний план базової освіти для класів (груп) з
українською мовою навчання (річне навантаження)*

Назва освітньої галузі	Кількість годин на рік					
	5-6 клас		7-9 клас		разом	
	рек.	мін.	рек.	мін.	рек.	мін.
Мовно-літературна**	770	700	1050	875	1820	1575
Математична	350	280	525	420	875	700
Природнича	210	122,5	910	805	1120	927,5
Соціальна і здоров'язберезувальна	105	70	157,5	105	262,5	175
Громадянська та історична	122,5	87,5	245	192,5	367,5	280
Технологічна	140	70	105	105	245	175
Інформатична	105	70	192,5	140	297,5	210
Мистецька	140	70	140	105	280	175
Фізкультурна***	210		315		525	
Всього	2152,5		3640		5792,5	
Додаткові години для вивчення предметів освітніх галузей, курси за вибором, проведення індивідуальних консультацій та групових занять	122,5		105		227,5	
Загальнорічна кількість навчальних годин, що фінансуються з бюджету (без урахування поділу на групи)	2275		3745		6020	
Гранично допустиме річне навчальне навантаження здобувачів освіти ****	2065		3430		5495	

* Кількість навчальних годин на вивчення кожної освітньої галузі може збільшуватися з урахуванням перерозподілу різниці між рекомендованою та мінімальною кількістю навчальних годин інших освітніх галузей

**Години мовно-літературної галузі можуть розподілятися на вивчення другої іноземної мови (не менше 2-х годин на тиждень)

*** Години, передбачені для фізичної культури, не враховуються під час визначення гранично допустимого навчального навантаження здобувачів освіти.

****Сума годин на вивчення всіх освітніх галузей не має перевищувати загальної кількості годин, визначеної цим навчальним планом

Базовий навчальний план базової середньої освіти
Базовий навчальний план базової освіти для класів (груп) з
навчанням мовою відповідного корінного народу, національної
меншини (річне навантаження)*

Назва освітньої галузі	Кількість годин на рік					
	5-6 клас		7-9 клас		разом	
	рек.	мін.	рек.	мін.	рек.	мін.
Мовно-літературна**	805	700	1102,5	875	1907,5	1575
Математична	350	280	525	420	875	700
Природнича	210	122,5	910	805	1120	927,5
Соціальна і здоров'язберезувальна	70	70	105	105	175	175
Громадянська та історична	122,5	87,5	245	192,5	367,5	280
Технологічна	140	70	105	105	245	175
Інформатична	105	70	192,5	140	297,5	210
Мистецька	140	70	140	105	280	175
Фізкультурна***	210		315		525	
Всього	2152,5		3640		5792,5	
Додаткові години для вивчення предметів освітніх галузей, курси за вибором, проведення індивідуальних консультацій та групових занять	122,5		105		227,5	
Загальнорічна кількість навчальних годин, що фінансуються з бюджету (без урахування поділу на групи)	2275		3745		6020	
Гранично допустиме річне навчальне навантаження здобувачів освіти ****	2065		3430		5495	

* Кількість навчальних годин на вивчення кожної освітньої галузі може збільшуватися з урахуванням перерозподілу різниці між рекомендованою та мінімальною кількістю навчальних годин інших освітніх галузей

** Години мовно-літературної галузі можуть розподілятися на вивчення мови корінного народу, національної меншини та/або другої іноземної мови

***Години, передбачені для фізичної культури, не враховуються під час визначення гранично допустимого навчального навантаження здобувачів освіти.

****Сума годин на вивчення всіх освітніх галузей не має перевищувати загальної кількості годин, визначеної цим навчальним планом

Базовий навчальний план базової середньої освіти для класів (груп) з українською мовою навчання й вивчення мови відповідного корінного народу, національної меншини*

Назва освітньої галузі	Кількість годин на рік					
	5-6 клас		7-9 клас		разом	
	рек.	мін.	рек.	мін.	рек.	мін.
Мовно-літературна**	805	700	1102,5	875	1907,5	1575
Математична	350	280	525	420	875	700
Природнича	210	122,5	910	805	1120	927,5
Соціальна і здоров'язберезувальна	70	70	105	105	175	175
Громадянська та історична	122,5	87,5	245	192,5	367,5	280
Технологічна	140	70	105	105	245	175
Інформатична	105	70	192,5	140	297,5	210
Мистецька	140	70	140	105	280	175
Фізкультурна***	210		315		525	
Всього	2152,5		3640		5792,5	
Додаткові години для вивчення предметів освітніх галузей, курси за вибором, проведення індивідуальних консультацій та групових занять	122,5		105		227,5	
Загальнорічна кількість навчальних годин, що фінансуються з бюджету (без урахування поділу на групи)	2275		3745		6020	
Гранично допустиме річне навчальне навантаження здобувачів освіти ****	2065		3430		5495	

* Кількість навчальних годин на вивчення кожної освітньої галузі може збільшуватися з урахуванням перерозподілу різниці між рекомендованою та мінімальною кількістю навчальних годин інших освітніх галузей

** Години мовно-літературної галузі можуть розподілятися на вивчення мови корінного народу, національної меншини та/або другої іноземної мови

***Години, передбачені для фізичної культури, не враховуються під час визначення гранично допустимого навчального навантаження здобувачів освіти.

****Сума годин на вивчення всіх освітніх галузей не має перевищувати загальної кількості годин, визначеної цим навчальним планом

Базовий навчальний план базової середньої освіти для спеціальних закладів (класів) загальної середньої освіти з українською мовою навчання дітей з особливими освітніми потребами

Назва освітньої галузі	Кількість годин на рік		
	5-6 клас	7-10 клас	разом
Мовно-літературна*	805	1365	2170
Математична	350	665	1015
Природнича	175	1120	1295
Соціальна і здоров'язбережувальна	70	105	175
Громадянська та історична	105	280	385
Технологічна	105	210	315
Інформатична	70	245	315
Мистецька	105	175	280
Фізкультурна**	210	315	525
Всього	1995	4480	6475
Корекційно-розвиткова робота:			
для глухих дітей	665	840	1505
для дітей зі зниженим слухом	700	980	1680
для сліпих дітей	490	770	1260
для дітей зі зниженим зором	420	770	1190
для дітей із порушенням опорно-рухового апарату	350	700	1050
для дітей із тяжкими порушеннями мовлення	630	1120	1750
Додаткові години для вивчення предметів освітніх галузей, курси за вибором, проведення індивідуальних консультацій та групових занять	70	175	315
Загальнорічна кількість навчальних годин, що фінансуються з бюджету (без урахування поділу на групи та корекційно-розвиткової роботи)	2065	4725	6790
Гранично допустиме річне навчальне навантаження здобувачів освіти	1855	4410	6265

*Години, передбачені для фізичної культури, не враховуються під час визначення гранично допустимого навчального навантаження здобувачів освіти.

**Базовий навчальний план базової середньої освіти для спеціальних закладів
(класів) загальної середньої освіти з навчанням мовою відповідного корінного
народу або національної меншини**

Назва освітньої галузі	Кількість годин на рік		
	5-6 клас	7-10 клас	разом
Мовно-літературна***	805	1365	2170
Математична	350	665	1015
Природнича	175	1120	1260
Соціальна і здоров'язбережувальна	70	105	175
Громадянська та історична	105	280	385
Технологічна	105	210	315
Інформатична	70	245	315
Мистецька	105	175	280
Фізкультурна**	210	315	525
Всього	1995	4480	6475
Корекційно-розвиткова робота:			
для глухих дітей	665	770	1435
для дітей зі зниженим слухом	700	980	1680
для сліпих дітей	490	770	1260
для дітей зі зниженим зором	420	770	1190
для дітей із порушенням опорно-рухового апарату	350	700	1050
для дітей із тяжкими порушеннями мовлення	350	700	1050
Додаткові години для вивчення предметів освітніх галузей, курси за вибором, проведення індивідуальних консультацій та групових занять	70	245	315
Загальнорічна кількість навчальних годин, що фінансуються з бюджету (без урахування поділу на групи та корекційно-розвиткової роботи)	2065	4725	6790
Гранично допустиме річне навчальне навантаження здобувачів освіти	1855	4410	6265

*Години, передбачені для фізичної культури, не враховуються під час визначення гранично допустимого навчального навантаження здобувачів освіти.

**Базовий навчальний план базової середньої освіти для спеціальних закладів
(класів) загальної середньої освіти для дітей з порушеннями інтелектуального
розвитку з українською мовою навчання**

Назва освітньої галузі	Кількість годин на рік		
	5-6 клас	7-10 (11) клас	разом
Мовно-літературна	350	630	980
Математична	315	560	875
Природнича	140	560	700
Соціальна і здоров'язбережувальна	70	105	175
Громадянська та історична	70	245	315
Технологічна	560	1540 (875)	2100 (875)
Інформатична	140	350 (140)	490 (140)
Мистецька	140	175	315
Фізкультурна**	210	315	525
Всього	1995	4480 (1015)	6475 (1015)
Корекційно-розвиткова робота	350	700	1050
Додаткові години для вивчення предметів освітніх галузей, курси за вибором, проведення індивідуальних консультацій та групових занять	70	245 (105)	315 (105)
Загальнорічна кількість навчальних годин, що фінансуються з бюджету (без урахування поділу на групи та корекційно-розвиткової роботи)	2065	4725 (1120)	6790 (1120)
Гранично допустиме річне навчальне навантаження здобувачів освіти	1855	4410 (1120)	6265 (1120)

*Години, передбачені для фізичної культури, не враховуються під час визначення гранично допустимого навчального навантаження здобувачів освіти.

Базовий навчальний план базової середньої освіти для спеціальних закладів (класів)
загальної середньої освіти для дітей з порушеннями інтелектуального розвитку
навчанням мовою відповідного корінного народу або національної меншини

Назва освітньої галузі	Кількість годин на рік		
	5-6 клас	7-10 (11) клас	разом
Мовно-літературна	350	630	980
Математична	315	560	875
Природнича	140	560	700
Соціальна і здоров'язбережувальна	70	105	175
Громадянська та історична	70	245	315
Технологічна	560	1540 (875)	2100 (875)
Інформатична	140	350 (140)	490 (140)
Мистецька	140	175	315
Фізкультурна*	210	315	525
Всього	1995	4480 (1015)	6475 (1015)
Корекційно-розвиткова робота	350	700	1050
Додаткові години для вивчення предметів освітніх галузей, курси за вибором, проведення індивідуальних консультацій та групових занять	70	245 (105)	315 (105)
Загальнорічна кількість навчальних годин, що фінансуються з бюджету (без урахування поділу на групи та корекційно-розвиткової роботи)	2065	4725 (1120)	6790 (1120)

*Години, передбачені для фізичної культури, не враховуються під час визначення гранично допустимого навчального навантаження здобувачів освіти.